V. TEVEKELIAN

AGENȚIA DE PUBLICITATE A DOMNULUI KOCEK

enigma

V. TEVEKELIAN

Agenția de publicitate a domnului Kocek

Coperta: Mihai Mănescu

В. ТЕВЕКЕЛЯН

Рекламное бюро господина Кочека

роман

Советский писатель
Москва — 1970

Toate drepturile asupra prezentei traduceri sînt rezervate Editurii UNIVERS

V. TEVEKELIAN

Agenția de publicitate a domnului Kocek

— Roman —

Traducere de Alexandru Stark

București — 1975

● Editura UNIVERS ●

CAPITOLUL I

Era în primăvara timpurie a anului 1931. Din portul Pireu ieșea un vas mic de pasageri sub pavilion grecesc. Nava făcea curse regulate între Balcani și sudul Franței. Singurii călători erau doi tineri, soț și soție, din Republica Cehoslovacă, care își continuau voiajul de nuntă prin Europa.

Au stat aproape o lună în Elveția ; apoi au poposit pe pămîntul bătrînei Elade. După ce au admirat nemuritoarele ruine ale Panteonului, rămînînd entuziasmați de geniul acestui popor, care a dat enorm de mult omenirii în toate domeniile artei și științei, după ce au admirat albastrul strălucitor al mării ce mîngîie țărmurile grecești, iată-i acum îndreptîndu-se spre Franța.

Spre seară se porni un vînt rece năprasnic și începu tangajul. În vîltoarea valurilor, vasul părea o coajă de nucă. Tînărul pasager nu suferea de rău de mare ; soția lui, în schimb, se chinuia îngrozitor. După ce o văzu, în fine, adormită, el părăsi cușeta de clasa a doua, ieși pe punte, se așeză pe o bancă și începu să observe cu multă curiozitate revolta apelor.

Valurile se rostogoleau urlînd pe punte, șuierau și alunecau înapoi în mare, lăsînd spumă în urma lor.

Cerul, ca de plumb, era brăzdat tot timpul de fulgere, iar trăsnetele te asurzeau pur și simplu.

Zgribulit sub stropii reci și sărați, tînărul privea gînditor în zare. Trecînd pe lîngă el, un marinar îi strigă în franțuzește :

— Fiți atent, domnule, să nu cumva să vă arunce peste bord !

„Numai asta nu ! N-oi fi cutreierat atîtea țări ca tocmai acum, cînd sînt aproape de țintă, să mă trezesc peste bord“, își spuse el, zîmbind, și își aminti de întrevederea pe care o avusese cu șeful său. Acesta se ridicase de pe scaun ca să-l întîmpine, îi strînsese mîna cu căldură și-l întrebase :

— Cum te simţi, tovarăşe Vasili ?

Excelent, răspunsese el vesel.

— Atunci e bine ! Înseamnă că a venit timpul să te apuci de o treabă nouă. Te anunţ că e foarte grea, interesantă şi, mai ales, foarte necesară...

— Eu, ca pionierii : gata oricînd !

Pentru o clipă doar, chipul slăbit şi obosit al şefului se luminase de un zîmbet.

— Hai să stăm jos, şi îi arătă o canapea capitonată în piele, aşezată lîngă perete. Ascultă-mă cu atenţie ! Esenţialul este să-ţi găsim o nouă identitate, o acoperire cît mai bună şi, cum zic actorii, să intri în pielea personajului. Cînd vei încheia etapa asta şi vei prinde rădăcini solide în ţara în care urmează să lucrezi, de-abia după aceea vei începe misiunea încredinţată. De-abia după aceea... Pleci în străinătate cu un singur scop : să te afli în centrul tuturor evenimentelor legate de pericolul fascist. Cred că nu-ţi spun nimic nou, dar ţin să-ţi reamintesc că cercurile conducătoare din anumite ţări capitaliste sînt atît de orbite de ură împotriva Uniunii Sovietice, încît nu observă, sau nu vor să observe, norii ce se adună deasupra Europei. Mai mult chiar, voluntar sau involuntar, politica lor mioapă constituie un sprijin pentru huliganii fascişti. Se mizează pe faptul că, în ultimă instanţă, agresiunea fascistă va putea fi îndreptată împotriva noastră.

Şeful tăcu un moment, de parcă încerca să cîntărească afirmaţiile făcute adineauri.

Vasili nu-i întrerupse tăcerea.

— Peste cîteva zile ai să pleci în Cehoslovacia, continuă şeful. Vei pleca cu paşaport sovietic, vei trăi între slovaci, caută să faci cunoştinţă cît mai îndeaproape cu viaţa lor, cu felul lor de a fi. Principalul e limba. Ştiu că ai învăţat slovaca, dar n-o cunoşti tocmai bine. Vei fi deci un slovac care a trăit multă vreme cu părinţii în Rusia. Asta va explica perfecta cunoaştere a limbii ruse şi scăpările din limba maternă. După ce vei primi cetăţenia cehoslovacă, şi o să fii ajutat s-o primeşti, pleci în Elveţia. Dar numai după ce te aclimatizezi perfect şi înveţi la perfecţie limba franceză, deci numai după aceea,

pleci în Franța. Înfățișarea, cunoștințele multiple pe care le ai și experiența te vor ajuta să intri în pielea personajului. Vreau să-ți atrag încă o dată atenția: în meseria noastră, lucrul cel mai greu este acoperirea. Caută să faci tot posibilul și, fără să te grăbești, creează-ți o asemenea acoperire, încît nici dracu să nu poată bănui ceva.

— În ce calitate plec în Elveția, cînd și cum trebuie să revin în țară?

— În Elveția pleci cu soția. Veți fi doi tineri căsătoriți în călătorie de nuntă. Cît despre întoarcerea în țară, o să vi se comunice la timp...

Cînd s-au întîmplat toate astea? Acum aproape un an! A trecut destul timp și totuși ziua aceea, care avea să fie crucială în viața lui Vasili, fusese parcă ieri.

Vîntul se mai liniști. Vasili se ridică și, ținîndu-se de odgonul întins de-a lungul punții, coborî în cabină. Liza dormea. Fără să aprindă lumina, se dezbrăcă și se culcă. În cabină era zăpușeală și mirosea a vopsea. Vasili se răsucea de pe o parte pe alta, dar nu reușea să adoarmă, îi defilau prin memorie tot felul de scene dintr-un trecut foarte apropiat.

...Au ajuns în Slovacia fără nici un fel de peripeții. Slovacii le-au plăcut: oameni buni la suflet, plini de umor și foarte primitori. Semănau mult cu ucrainenii. Totul se desfășurase conform planului. Vasili se dusese și în orășelul unde, pasămite, s-a născut. Își văzuse „rudele", le studiase bine înfățișarea, le memorase numele și poreclele. La Bratislava a trecut și pe la școala de meserii pe care, chipurile, o absolvise (era de specialitate mecanic-auto). Singura lui greutate era limba. Șeful avusese dreptate: slovaca vorbită de el n-o înțelegea aproape nimeni, pronunția lui nu făcea nici doi bani. A trebuit să rămînă în Slovacia trei luni peste termenul stabilit, ca să se poată obișnui cu limba.

Cu pașaportul cehoslovac n-a avut greutăți prea mari: Primarul orașului în care „s-a născut" Vasili trăise aproape trei ani în Rusia și era un simpatizant al Uniunii Sovietice. Primind de-acolo o scrisoare prin care era rugat să-l ajute pe Vasili, acesta îi eliberă o adeverință oficială în care se menționa că posesorul documentului este

într-adevăr Jaroslav Kocek, născut în 1897, fiul Moreikăi Kocekova. Apoi, întorcîndu-se de la Bratislava, unde discutase cu un funcționar de la poliție, primarul îi înmînă lui Vasili o hîrtie adresată poliției din capitala Slovaciei prin care se solicita eliberarea a două pașapoarte pentru Jaroslav Kocek și soția sa Marianna, dornici să-și petreacă luna de miere în Elveția și Franța.

Funcționarul din Bratislava, care primise de la primar două sute de coroane (bani mulți pe vremea aceea), nu se apucă să-și complice existența cu întrebări inutile, își notă doar numele, prenumele, anul nașterii și compară fotografiile cu originalul. A doua zi îi eliberă lui Vasili cele două pașapoarte.

Primul pas pe drumul lung ce-l aveau de străbătut fusese făcut : Vasili Sergheevici Maximov devenise cetățean cehoslovac, de naționalitate slovacă, de religie catolică, de profesie mecanic-auto, iar soția sa, Elisaveta Vladimirovna, devenise Marianna Kocekova.

★

Dimineața devreme, vasul sub pavilion grecesc aruncă ancora la una din danele comerciale ale portului Marsilia.

După formalitățile grănicerești și vamale de rigoare, înainte de a restitui pașapoartele celor doi cetățeni ai Cehoslovaciei prietene, ofițerul de poliție socoti necesar să se intereseze dacă domnul Kocek a venit pentru mult timp în Franța și dacă se gîndește să se ocupe de comerț. Are cumva rude sau cunoscuți în Franța și, dacă are, unde se află aceștia ? Nu este cumva domnul Kocek membru al partidului comunist ? Primind răspunsuri complete la toate întrebările, ofițerul de poliție răsuci un timp pașapoartele în mînă și, negăsind ceva mai inteligent, întrebă :

— Aș dori să cer la școala de meserii din Bratislava niște informații în legătură cu admiterea cetățenilor străini la cursuri. N-ați vrea să-mi spuneți, domnule, pe ce stradă se află școala ?

Întrebarea era total lipsită de abilitate, dar „*monsieur* Kocek“ ii dădu, zîmbind pe sub mustață, adresa școlii și adăugă :

— Puteți adresa cererea către director, domnul Kibal. Cu toată vîrsta înaintată, bătrînul continuă să conducă cu energie școala.

Mulțumit probabil de răspuns, ofițerul de poliție le înapoie pașapoartele și atrase atenția domnului Kocek și soției sale că li se permite intrarea în Franța și că au dreptul să circule pe tot teritoriul ei timp de două luni, după care sînt obligați să părăsească țara sau să ceară prelungirea vizei la departamentul poliției ori la unul din organele sale locale.

Cu trei valize și cu un mic sac de voiaj, Vasili și Liza părăsiră portul. Luară un taxi, rugîndu-l pe șofer să-i ducă la un hotel mai modest, dar decent.

După-amiază, în timp ce se plimbau pe străzile zgomotoase și poliglote ale Marsiliei, cei doi puneau la punct planul voiajului prin Franța.

— Cel mai bine ar fi să cumpărăm o mașină de ocazie și să călătorim cu ea. Bineînțeles, asta dacă reușesc să obțin permis de conducere. În felul acesta va fi mai ieftin și vom putea vedea mai multe, zise Vasili în rușește, vorbind în șoaptă.

— Și pe urmă ?

— Cînd plecăm, vindem mașina și ne scoatem banii. Știi doar că mă pricep să întrețin orice marcă de mașină.

Vasili cumpără la un chioșc harta șoselelor din Franța, editată special pentru turiști, și o cărțulie cu regulile de circulație. A doua zi, interesîndu-se la hotel, află unde se vînd mașini de ocazie și se îndreptă cu soția într-acolo.

Taxiul îi duse la marginea orașului și opri în fața unei porți cu o firmă uriașă : „Atelier auto“. Pe un teren îngrădit se găseau toate mărcile de automobile din toate țările lumii. Un individ foarte afabil se apropie de ei și se interesă : ce fel de mașină și cam la ce preț ar dori să cumpere domnul ?

— O mașină bună, solidă, dar nu prea scumpă, răspunse Vasili într-o franțuzească acceptabilă.

— Pot să vă ofer cîteva aproape noi ! „Renault“, „Buick“, „Fiat“...

După ce le studie îndelung, Vasili se opri la un „Fiat“ negru, fabricat în 1929.

— Se vede că domnul se pricepe la automobile, spuse vînzătorul și trînti un asemenea preț, încît Vasili dădu semnificativ din mînă.

— Ce sumă ar fi dispus să ofere domnul ?

Înainte de a răspunde, Vasili îl rugă să pună benzină în rezervor, se așeză la volan și făcu ocolul terenului. Controlă frînele, ascultă motorul și, convingîndu-se că mașina e în stare bună, oferi trei mii de franci. După o tocmeală obositoare căzură la învoială : trei mii opt sute și un avans, dar cu condiția ca atelierul să înregistreze mașina, să-i obțină numărul de circulație și să-l ajute pe Vasili la formalitățile pentru căpătarea permisului de conducere.

Seara, înainte de culcare, Vasili studie îndelung legea circulației din Franța. Era mai simplă decît cea de acasă. Pe urmă întinse pe masă harta Franței și sublinie cu creionul traseul pe care vor trebui să-l parcurgă. Liza, întinsă pe pat, citea o carte.

— Ce-ar fi să ne abatem pe Coasta de Azur ? propuse Vasili. O să stăm puțin pe-acolo ca să vedem cum își petrec timpul bogătașii. Învățătura asta dificilă ne va servi poate în viitor.

— Dar acolo viața e foarte scumpă !

— Asta va depinde numai de noi !

A doua zi, către amiază, așa cum fusese stabilit, „Fiatul“ negru cu numerele puse trase în fața hotelului.

Vasili nu pregetă să mai examineze o dată mașina. Convingîndu-se că totul e în regulă, achită vînzătorului restul sumei și plecă împreună cu el la serviciul de circulație al poliției pentru a rezolva problema permisului.

Acolo i se spuse că, de obicei, actele se eliberează după două zile, dar, întrucît domnul este străin, în ceea ce-l privește se aplică alte reguli.

Trecură trei zile. Vasili începu să se agite, să se enerveze. Îi părea rău de timpul pierdut la Marsilia. Se duse din nou la depozit și-l căută pe vînzător.

— Pot să vă dau un singur sfat, îi spuse acesta, scoateți două sute de franci și totul va fi în regulă. Funcționarii de la circulație vor și ei să trăiască... În două ore vă aduc la hotel permisul. Și nu unul provizoriu, ci pe cel definitiv.

*

Drumurile din Franța erau excelente. De ambele părți ale șoselei se întindeau livezi, pomii erau în floare și Lizei i se părea că automobilul străbate o grădină fără de sfîrșit. Impresiona grija cu care era lucrat fiecare petec de pămînt.

— Pînă una-alta lucrurile merg bine, nu? întrebă Vasili, fără să-și ia privirea de la drum.

— Vezi să nu ne deochi! Știi că sînt superstițioasă...

— Ce caraghios sună asta în gura ta.

— Nu-i nimic de rîs! Pur și simplu, nu-mi place să ghicesc ce-o să fie!

— Prostii. Orice lucru pe care-l începi cum trebuie — iese bine!

— Te invidiez pentru tăria ta de caracter, pentru încrederea ce-o ai în tine...

— E un fel de a spune, mormăi Vasili. Ambii tăcură, cufundîndu-se fiecare în gîndurile lui...

Noaptea o petrecură într-un hotel. Fără a le cere actele, portarul le dădu cheia camerei. Lui Vasili îi plăcu procedeul.

— Se pare că în țara asta binecuvîntată poți să trăiești fără permise și fără vize, îi spuse el Lizei.

— Nu cred că poți trage asemenea concluzii numai pe baza regulilor dintr-un hotel pentru șoferi.

În zori porniră din nou la drum. Vasili avea adresa unei pensiuni ieftine de pe Riviera. Gazda, o bătrînă impozantă (semăna cu o pedagogă de pension), îi întîmpină cu multă amabilitate și le oferi două camere splendide cu vedere la mare, la etajul întîi.

Sezonul nu începuse, dar Riviera pulsa de viață. În anotimpul acesta, încă răcoros, întîlneai aici mai ales bătrîni retrași din afaceri și bătrînele care făceau pe tinerelele. Marea era destul de caldă așa că în timpul zilei

umbrelele multicolore, cabinele și costumele de baie împestriţau plaja uriașă presărată cu nisip auriu. Odată cu căderea întunericului, temîndu-se parcă să nu piardă nici o clipă, vîrstnicii se distrau pînă la totala epuizare. Prin ferestrele deschise ale restaurantelor, cazinourilor și cluburilor răzbăteau sunetele muzicii. Bărbaţi în ţinută de seară și bătrîne sulemenite, cu rochii foarte decoltate, dansau cît îi ţineau puterile.

Vasili își dădu repede seama că, alegîndu-și o pensiune ieftină, unde locuiesc oameni nu prea înstăriţi și mai ales străini, nu va putea lega cunoștinţe folositoare. În același timp însă, din cauza lipsei de bani, nu putea să se mute într-un hotel luxos și să frecventeze marile restaurante. De aceea, hotărî că n-are rost să mai rămînă pe Coasta de Azur. Dar, la drept vorbind, nici aici la pensiune nu-și pierduseră timpul degeaba.

Fiind în fond o fire reţinută, chiar retrasă, Vasili se pricepea să fie, atunci cînd împrejurările i-o cereau, amabil și sociabil. Reușea să aprecieze oamenii la justa lor valoare. Aceste calităţi l-au și ajutat, dealtfel, să-l găsească printre cei optsprezece locatari ai pensiunii pe omul necesar și chiar să se apropie de el.

Încă din prima zi, Vasili remarcase un bărbat prezentabil, între două vîrste, brunet, îmbrăcat cu gust după ultima modă, un tip cam flușturatic și exuberant. Află că e francez și se numește Jean Joubert.

Domnul Joubert era totdeauna bine dispus și, atunci cînd urca scările spre camera sa, fluiera arii din opere, lucru pe care, trebuie s-o recunoaștem, îl făcea cu multă măiestrie. Probabil că iubea muzica și Vasili își puse în gînd să se folosească de acest amănunt pentru a face cunoștinţă cu el.

Într-o seară se pornise o burniţă măruntă, sîcîitoare. O parte dintre locatari rămaseră în camerele lor, alţii se adunaseră în hol și se apucaseră să joace cărţi, dar cei mai mulţi, neștiind ce să facă, se plictiseau. Vasili o rugă pe Liza să cînte ceva la pian. Liza, o excelentă instrumentistă, se așeză la pian și în scurt timp cei prezenţi se lăsară furaţi de vraja muzicii. Pînă și jucătorii de cărţi își întrerupseră partida ascultînd-o.

Auzind acordurile polonezei de Chopin, Joubert se apropie în vîrful picioarelor de Liza. Se vedea că pentru el muzica era într-adevăr o desfătare. Asculta atent și concentrat. În momentul în care Liza termină de cîntat, Joubert îi sărută mîna.

— Ah, doamnă, sînteți o pianistă excelentă. Am rămas de-a dreptul fermecat de arta dumneavoastră. Și aruncînd o privire spre cei care se aflau în hol, adăugă: îndrăznesc să cred că nu numai eu.

Iată deci că făcuseră cunoștință.

A doua zi, Joubert invită familia Kocek la bar și îi trată pe cei doi soți cu diferite băuturi, iar pînă seara Vasili reuși să se împrietenească de-a binelea cu Joubert.

Plimbîndu-se cu francezul acesta vesel, Vasili află că este proprietarul unei agenții de publicitate din Paris. Cu toate că treburile nu mergeau prea strălucit, putea duce totuși o existență mulțumitoare. Iar el, Jean Joubert, ar fi trăit și mai bine și ar fi putut pune ceva deoparte pentru zile negre, dacă n-ar fi existat o anumită situație... După o scurtă ezitare îi comunică confidențial proaspătului său prieten că este însurat, dar că e în relații destul de proaste cu soția, care nu-l prea înțelege. De aceea are o prietenă, o ființă minunată. „Din păcate, în timpurile noastre, asta costă cam scump“, conchise el oftînd.

Înainte de a părăsi Riviera, Joubert îi dădu lui Vasili cartea sa de vizită, rugîndu-l ca atunci cînd va fi la Paris să treacă pe la el.

Curînd, soții Kocek părăsiră și ei Coasta de Azur.

*

După cîtva timp, soții Kocek se gîndiră că pentru început ar fi mai nimerit să se instaleze undeva în apropierea Parisului, să studieze situația și abia după aceea să hotărască ce trebuie făcut mai departe.

În momentul în care întîlniră în drum un orășel plăcut, înecat în verdeață, curat, cu străduțe pietruite și acoperișuri de țiglă, li se păru că au găsit întocmai ceea ce căutau. În mica piață din centrul așezării se afla clădirea primăriei. În fața ei se ridica o bisericuță veche cu

ferestruici ogivale şi o clopotniţă înaltă. Puţin mai încolo era foișorul de foc. Pe unica stradă comercială, care începea chiar din piață, se înșiruiau farmacia, măcelăria, brutăria, băcănia, zarzavageria, cizmăria, croitoria și frizeria. Strada era dominată de firma magazinului universal și a localului „*Au rendez-vous des amis*".

Într-un cuvînt, un orășel tipic de provincie, de atîtea ori descris în cărţile lui Balzac, Flaubert și Maupassant.

Chiar la ieșirea din oraș, la marginea șoselei, se aflau o pompă de benzină, un mic garaj și un atelier de reparaţii auto.

Acest orășel pașnic și liniștit era la doar 25—30 de kilometri de Paris, ceea ce prezenta un indiscutabil avantaj.

— Cine știe, zise Liza, poate că tocmai aici, la magazinul ăsta universal, care a fost cîndva, probabil, un han, s-o fi oprit D'Artagnan în drum spre Paris ?

— Probabil, răspunse vesel Vasili. Numai că noi sîntem mai formidabili decît D'Artagnan. Și unde poate un mecanic-auto să lege o discuţie, dacă nu la staţia de benzină și la atelierul de reparaţii ?

Se duse direct într-acolo. Nici nu apucă să iasă din mașină, că lîngă el apăru un bărbat înalt, greoi, rumen la față. Să fi avut vreo patruzeci de ani ; purta o cămașă cadrilată cu mînecile suflecate și un şorţ de piele pe deasupra.

— Cu ce vă pot fi de folos, domnule ? întrebă el.

— Vă rog să schimbaţi uleiul și să-mi puneţi patruzeci de litri de benzină.

În timp ce patronul lucra, Vasili intră în vorbă cu el.

— Frumos orășelul dumneavoastră, liniștit, primitor.

— O, domnule, un oraș ca al nostru nu întîlnești în toată Franța !

Patronul se dovedi comunicativ și animat de un puternic patriotism local.

— Biserica Sfînta Tereza, pe care aţi văzut-o în piață, e construită pe la mijlocul secolului al XVI-lea. Înăuntru există frescele unor vestiţi meșteri italieni. Nu o dată au poposit în aceste locuri regii Franţei, le plăcea

să vîneze în pădurile din împrejurimi. Mai tîrziu aici a stat și mareșalul Murat. Ați văzut casa cu mezanin din fața helești eului ? Acolo a locuit celebrul conducător de oști. Simțiți ce aer minunat e la noi ? Să-l tot respiri, parcă e un balsam.

— Atîta v-ați lăudat orașul, încît m-ar ispiti ideea să locuiesc o vreme aici.

— Și ce vă împiedică ?

— Nu știu dacă aș putea închiria o căsuță sau, în cel mai rău caz, un apartament mobilat...

— Asta nu-i o problemă. Casa mătușii Suzanne e liberă. Vedeți, acolo sus, pe dealul acela.

Proprietarul atelierului îi arătă cu mîna.

— Casa e foarte bună, numai că nu puteți ajunge pînă acolo cu mașina. Nu există drum !

— Asta n-ar fi o nenorocire ! Aș putea lăsa mașina în garajul dumneavoastră, nu-i așa ?

— Bineînțeles ! Patronul se înviora din ce în ce mai mult. Puteți avea toată încrederea, la mine mașina dumneavoastră va fi în siguranță.

— Nu mă îndoiesc ! spuse Vasili.

— N-ați vrea să vedeți casa ?

— Dacă e posibil...

— Aranjăm imediat ! Și patronul strigă : Gaston !

În pragul atelierului apăru un băiețel de vreo paisprezece ani, brunet și ciufulit.

— Condu-l pe dumnealui la mătușa Suzanne și spune-i că domnul are de gînd să locuiască un timp la noi în oraș.

Casa mătușii Suzanne ar fi satisfăcut și cel mai rafinat gust : la etaj, trei camere mari, luminoase, cu mobilă de stil vechi ; la parter, două camere, o bucătărie și, pe deasupra, o vedere splendidă spre oraș și spre dealurile împădurite din jur. Liza era entuziasmată.

Vasili căzu repede la învoială cu proprietăreasa, o femeie în vîrstă, blajină. Aduse imediat bagajele sus în casă. Liza despachetă lucrurile și camerele căpătară curînd un aspect plăcut, intim.

— E liniște aici, e bine. Am senzația că după lungi peregrinări am ajuns într-un golf liniștit, rosti Liza în

șoaptă. Stătea la geam, privind la ziua care se mistuia undeva, în depărtare, după dealuri. Vasili îi mîngîie în tăcere părul mătăsos. Își dădea seama că orășelul acesta calm nu-i decît un popas provizoriu pe drumul lor lung și anevoios.

*

Viața li s-a orînduit ușor și repede. Angajară și o servitoare. Asta tot cu ajutorul domnului Renard, proprietarul pompei de benzină. „O recomandă chiar preotul", spuse domnul Renard. Amănuntul acesta l-a bucurat pe Vasili, pentru că o slujnică recomandată de preot va fi, fără voia ei, informatoarea poliției. Spovedindu-se în fiecare duminică, ea va povesti preotului tot ce se face și se vorbește în casa străinului, iar preotul, la rîndul său, va aduce totul la cunoștință comisarului de poliție. Cu atît mai bine ! Lasă-i să se convingă că soții Kocek sînt niște turiști obișnuiți, care s-au hotărît să-și petreacă concediul într-un orășel din apropierea Parisului, deoarece viața e aici mult mai ieftină decît în capitală.

În scurt timp Vasili făcu cunoștință cu aproape toți cetățenii de vază ai orașului : notarul, învățătorul, brutarul, domnul Durand, patronul localului „*Au rendez-vous des amis*" și chiar cu preotul, fără să mai vorbim de François Renard proprietarul benzinăriei. Cu el se împrietenise chiar de-a binelea. Serile, Vasili se ducea la local, juca domino sau cărți cu noii săi cunoscuți și cel tîrziu la ora nouă se întorcea acasă. Duminica asista împreună cu Liza la slujba de dimineață, avînd totdeauna grijă să arunce ceva mărunțiș în cutia milelor.

Localnicii se obișnuiră repede cu acest străin tînăr și serios, și cu soția lui, plăpîndă și drăgălașă. Erau văzuți peste tot împreună : pe stradă, la local, la biserică.

Părea că lucrurile se aranjează bine. Vasili găsise un adăpost convenabil pentru o vreme, făcuse cunoștință cu oameni utili cărora, după cîte se vedea, reușise să le cucerească simpatia. Timpul se scurgea însă catastrofal de repede și termenul de ședere în Franța se apropia de

sfîrșit. Încă puțin și îi vor expulza din țară. Și-atunci, inutil tot ceea ce realizaseră pînă în momentul acela. Vasili se frămînta zi și noapte, dar nu-i venea nici o idee salvatoare. Expedie o scrisoare „acasă", în care descria amănunțit lucrurile, cerînd un sfat de la „tatăl" său. Răspunzîndu-i, acesta îi scrise că priceperea și capacitatea oamenilor de a găsi ieșirea dintr-o anumită situație se manifestă tocmai în momentele grele și complicate ale vieții. Făcea de asemeni aluzie la faptul că, vezi bine, nu mai ești copil, descurcă-te singur !...

Situația părea fără ieșire, dar întîmplarea îi veni în ajutor lui Vasili. Presupunînd că va fi nevoit să plece în curînd și că va trebui să aibă mașina pregătită, Vasili trecu pe la atelierul lui Renard, cerîndu-i permisiunea să umble puțin la motor ca să-l verifice. Renard îl întrebă curios :

— Gata, ne și părăsiți ? Așa de repede ?

— Ce să fac ?... Legile Franței sînt foarte severe cu străinii și curînd viza noastră va expira.

Spunînd asta, își trase pe el o salopetă și începu să se ocupe de motor. Trebălui mult timp. Renard nu-l slăbea nici o clipă din ochi, urmărindu-l cu atenție cum lucrează. În momentul în care Vasili montă la loc motorul, îi spuse entuziasmat :

— Cu toate că sînteți șofer amator, văd că vă pricepeți la fel ca un profesionist.

— N-ați greșit, acasă lucram ca mecanic-auto, îi răspunse Vasili, ștergîndu-se pe mîini cu o cîrpă.

— De-am putea lucra împreună ! De mult caut un asociat. Ia, gîndiți-vă : cu o sumă mică am extinde atelierul și am putea cîștiga bine, punînd ceva deoparte pentru bătrînețe.

— Nu m-aș da în lături să lucrez cu dumneavoastră. Dealtfel, am și ceva capital. Din păcate însă îmi expiră viza. În afară de asta, fără o autorizație specială, străinii nu au voie să întreprindă nimic pe teritoriul Franței.

— Astea-s nimicuri, formalități. Totul e ca dumneavoastră să doriți să rămîneți ; găsim noi o soluție !

— În ce fel ?

— Foarte simplu ! Cu primarul și cu șeful poliției sînt prieten din copilărie. Nu vor refuza să mă ajute. Mai întîi însă trebuie să ne înțelegem asupra tuturor condițiilor.

— Cred că ne vom înțelege ! Eu tot trebuie să-mi cîștig existența. Și unde, dacă nu în Franța, se pot cîștiga bani frumușei ? Orașul dumneavoastră și oamenii îmi plac. De ce n-aș rămîne aici ?

— Numai că pentru a mări întreprinderea, ar trebui să cumpărăm ceva utilaj. La început, să zicem, un strung universal, o mașină de șlefuit și un motor electric mai puternic. Trebuie comandată o firmă nouă, trebuie să facem reclamă și în ziare. Toate astea costă bani !

— Înțeleg...

— Dacă ne asociem, înseamnă că trebuie să împărțim totul, și cheltuielile și cîștigul. Nu-i așa ? întrebă Renard.

— Firește, încuviință Vasili imediat. Vom ține seama de capitalul investit pînă acum, calculăm cheltuielile pe care le vom avea și, dacă jumătatea sumei nu depășește posibilitățile mele modeste, atunci m-aș asocia cu dumneavoastră. Bineînțeles cu condiția să mi se prelungească viza și să primesc o aprobare oficială pentru a mă putea ocupa de afaceri.

— Sînt convins că vom găsi un limbaj comun, încheie Renard și se duse împreună cu Vasili la localul domnului Durand să ciocnească un păhărel.

Vasili veni acasă foarte vesel.

— Ei, bătrînico, cred că treburile noastre se îndreaptă spre bine. Curînd voi fi coproprietarul stației de benzină, al garajului și al atelierului de reparații. O să cîștig bani cu grămada ! Și ne vom transforma în niște burghezi tipici.

Știind că servitoarea plecase de mult acasă, Vasili vorbea rusește.

— Mulțumescu-ți ție, Doamne ! Uite, asta mi-am visat toată viața ! Și altceva ?

— O să obținem dreptul de ședere în Franța și o să mai primim și un permis de lucru. Și Vasili îi relată convorbirea cu Renard. Vezi ce tip capabil e soțul tău ?

— Altfel nici nu m-aș fi măritat cu tine !

— Numai că în toate astea mai există şi un „dar"... spuse Vasili.

— Adică ?

— Asociindu-mă cu Renard, va trebui să lucrez o mare parte a zilei în atelier. N-o să-mi mai rămînă deloc timp liber. Cum adică, am venit de peste mări şi ţări ca să trăiesc ca un mic-burghez ?

— Pînă una-alta, n-ai ce face ! Ai uitat că mai întîi trebuie să ne ţinem bine pe propriile noastre picioare şi că abia după aceea...

— Şi eu înţeleg că trebuie să mă agăţ de această propunere cu amîndouă mîinile.

— Ce-ar fi dacă i-ai pune lui Renard condiţia să nu lucrezi ? Poţi să te referi la mine. Vedeţi dumneavoastră, soţia nu doreşte să mă vadă lucrînd ca simplu mecanic.

— Caraghioaso, păi Renard de mîinile mele are nevoie ! Asociat cu bani mai găseşte el, dar mecanic de înaltă calificare... Cred că mi-a venit o idee... Conform legilor existente, străinul care doreşte să primească dreptul de şedere în ţară capătă la început o adeverinţă provizorie de confirmare a înregistrării cererii, pe baza căreia i se permite să locuiască în Franţa pînă la obţinerea răspunsului definitiv. Se întîmplă ca răspunsul să întîrzie, şi-atunci posesorul adeverinţei poate trăi liniştit numai cu adeverinţă, pînă la moarte. O să-i spun viitorului meu asociat că la primirea hîrtiei voi depune suma cuvenită drept participare şi că voi lucra în atelier trei zile pe săptămînă. Bineînţeles, şi partea mea de cîştig se va reduce proporţional. După obţinerea documentelor, adică a „carnetului de rezident", voi deveni asociat cu drepturi depline şi voi începe să lucrez permanent. Pînă atunci se va scurge multă apă pe Sena şi o să mai găsim noi ceva.

— Într-un fel, aşa e şi logic, răspunse Liza. Toţi ştiu că am venit în Franţa să vizităm muzee, expoziţii, să vedem monumente arhitectonice. Uită că stăm aici aproape de o lună şi jumătate şi, de fapt, nu am văzut nimic. De ce să nu profităm şi pînă la obţinerea permisului

să ne ducem mai des la Paris ? Mai ales că soția ta studiază istoria artelor !...

*

Peste două zile puștiul de la garaj veni în fugă la Vasili.

— Domnule Kocek, vă roagă patronul să poftiți la el. A spus că are o chestiune urgentă !

— Bine, Gaston, viu imediat ! Ia aici, să te duci la cinema.

Vasili îi dădu băiatului o monedă.

Renard îi spuse că poate să discute chiar azi cu primarul și cu șeful poliției locale.

— Ne-am înțeles ca întîlnirea să aibă loc la restaurantul din Saint-Cloud. E aproape ! Vom perfecta lucrurile în timpul mesei. Cred că înțelegi, treburile astea e bine să le rezolvi cît mai departe de ochii curioșilor.

Sosiră la Saint-Cloud mai devreme, ca să-i întîmpine pe primar și pe șeful poliției. Masa fusese rezervată telefonic. *Maître d'hôtel*-ul le ieși înainte și îi conduse în fundul sălii.

— Prietenii mei sînt încîntați de ideea colaborării noastre. La fel ca toți locuitorii orășelului nostru, și ei au o părere excelentă despre dumneavoastră și fermecătoarea dumneavoastră soție. Sînteți un om de acțiune, realist, modest și pe deasupra credincios. Nu mă priviți așa mirat ! Știu eu ce spun !

— Sînt foarte bucuros că atît dumneavoastră cît și prietenii dumneavoastră aveți o părere atît de măgulitoare despre umila mea persoană. Pot spune că și eu am simțit o atracție deosebită pentru dumneavoastră, dragă domnule Renard, și că mi-ați inspirat încredere.

Curînd apărură și oaspeții ; Renard îl prezentă pe viitorul său asociat primarului și șefului de poliție.

Masa se desfășură într-o atmosferă plăcută. Fournier, primarul (tot el era și directorul sucursalei locale a băncii „Creditul lyonez“ și reprezentantul unei societăți de asigurări), un domn de patruzeci și cinci de ani, cu un abdomen remarcabil, se dovedi un interlocutor vesel și spiritual. Bea mult fără să se amețească ; se înroșea doar la

față. Roulet, șeful poliției, un om tăcut, era un bărbat înalt, slab și avea o înfățișare posacă. La întrebările ce i se puneau, răspundea politicos dar monosilabic.

În timpul desertului trecură la chestiunea care-i interesa. Primarul spuse că are cunoștință despre dorința domnului Kocek de a se stabili în orășelul lor și de a deveni asociatul respectabilului domn François Renard. dar adăugă imediat că unui străin nu îi este prea ușor să pună singur pe picioare o afacere sau să devină asociatul unui supus francez. Toate firmele se înregistrează la Camera de comerț a departamentului, numai că trebuie îndeplinite cîteva condiții esențiale : un cont curent destul de solid la bancă, indicații cu privire la sursa averii și a veniturilor, precum și referințe din partea unor persoane care se bucură de o reputație ireproșabilă.

— La mine în țară, spuse Vasili, în afară de zestrea soției, am și ceva economii. Zestrea reprezintă o sumă însemnată, dar nu vreau să mă ating de ea : cred că mă înțelegeți, în viață se întîmplă multe... O să-i scriu tatălui meu, să-mi transfere imediat șapte-opt mii de franci. Sper ca, pentru început, suma să fie suficientă în vederea extinderii plănuite.

Se uită spre Renard, care dădea aprobativ din cap.

— Apropo, dacă nu greșesc, domnul primar este directorul reprezentanței locale a băncii „Creditul lyonez". Dacă-mi permiteți, voi deschide un cont curent la dumneavoastră și-l voi ruga pe tata să transfere banii la banca pe care o conduceți.

— Cu plăcere, puteți deschide contul chiar și mîine, zise Fournier și adăugă : mîine dimineață să înaintați cererea către șeful poliției, adică prietenul nostru Roulet, el vă va da adeverința. Am dreptate, Germain ?

Roulet răspunse afirmativ.

— După cum vedeți, domnule Kocek, toate se rezolvă favorabil. După intrarea banilor în cont. vă voi da o recomandație pentru Camera de comerț. Cred că același lucru îl va face, la rugămintea noastră, și domnul Durand, patronul localului. Ce zici, François ?

— Se înțelege, răspunse Renard.

— Durand este un om foarte respectat prin părţile noastre. Are localul, dar mai are și multă vie, adăugă primarul.

— Oho, Durand e un sac de bani, completă șeful poliţiei.

— Ce-ar fi să sărbătorim primele noastre succese ? Renard chemă chelnerul și comandă o sticlă de șampanie. Tot el ar fi vrut să plătească și masa, dar Vasili protestă.

— Domnule Renard, întrucît vom fi asociaţi, să împărţim totul pe din două : și veniturile, și cheltuielile. Așa e cinstit, spuse el zîmbind și plăti jumătate din notă.

Gestul acesta nu-i scăpă nici primarului, nici șefului poliţiei care schimbaseră niște priviri aprobative între ei. Adică, vedeţi dumneavoastră, „Kocek ăsta nu pare zgîrcit, însă nu-i nici mînă spartă, își cunoaște interesele..."

Întorcîndu-se acasă, Vasili se apucă să-i scrie o scrisoare „tatălui" său din Slovacia. Știa el că Franţa este o ţară liberă, totuși șeful poliţiei va dori desigur să cunoască conţinutul scrisorii unui străin, expediate peste hotare. De aceea, Vasili scria cu o grijă deosebită, cîntărind îndelung fiecare cuvînt.

Terminînd scrisoarea, o chemă pe Liza și i-o citi :

„Dragă tată,

În primul rînd sînt bucuros să-ţi comunic că eu și Marianna ne aflăm, slavă Domnului, sănătoși și ne simţim foarte bine aici, pe binecuvîntatul pămînt al Franţei. Ne rugăm lui Dumnezeu să-ţi trimită ţie și rudelor noastre sănătate și bunăstare.

Dragă tată, după cum ţi-am mai scris, am făcut cunoștinţă cu niște oameni de treabă și am hotărît să mă stabilesc aici. Patronul garajului și al benzinăriei din localitate, un om cum rar întîlnești, mi-a propus să devin asociatul lui, să investesc ceva bani pentru ca să extindem afacerea și să transformăm garajul într-un atelier de reparaţii. Cred că înţelegi că este exact ceea ce mi s-ar potrivi. Știi că sînt un mecanic destul de bun și cred că nu există în toată Slovacia vreunul care să repare orice sistem de motor cu ardere internă mai bine decît

mine. Bineînțeles că am primit cu multă satisfacție propunerea domnului Renard. Sînt convins că treaba va merge bine. E drept, nu știu încă exact cu ce sumă va trebui să contribui, dar cred că partea mea nu va fi prea mare și nu va depăși posibilitățile mele.

Sper să aprobi și să binecuvîntezi inițiativa mea. Dacă n-am greșit în presupuneri, te rog să transferi în contul meu curent, la sucursala locală a băncii „Creditul lyonez", șapte mii de franci francezi pe adresa de mai jos.

Marianna te sărută. Salutări tuturor rudelor și cunoștințelor și mai ales mătușii Clara.

Rămîn fiul tău iubitor și slugă supusă,

Jaroslav Kocek.

26 mai 1931
N., în apropierea Parisului."

Terminînd de citit scrisoarea, Vasili întrebă :

— Ce zici, e destul de clar ?

— E foarte limpede. Ar fi bine să ne trimită mai repede banii !

— O să-i trimită, nu mă îndoiesc ! În curînd vom trece și noi la sistemul de gospodărie chibzuită și n-o să mai trăim pe spinarea alor noștri.

— Ar fi minunat, răspunse Liza.

Așa după cum se înțeleseseră în ajun, Vasili se prezentă dimineața la Germain Roulet, șeful poliției, cu cererea de a i se elibera o autorizație de ședere în Franța, întrucît are intenția să investească o importantă sumă de bani în întreprinderea domnului François Renard, cetățean al Republicii Franceze, și să devină asociatul său.

Roulet îl primi curtenitor, îl invită să ia loc în fotoliu și citi cu atenție cererea.

— Excelent... da... foarte bine... spuse el în sfîrșit, dar hotărî, totuși, să-și demonstreze autoritatea.

— Vreți să fiți amabil, domnule Kocek, să-mi spuneți dacă în perioada cînd ați lucrat în țara dumneavoastră ca mecanic auto ați făcut parte din sindicat ? Din care anume ?

— Da de unde, domnule Roulet, ce sindicat? Eu eram părtaș la afacere și liderii sindicali mă socoteau un burghez demn de dispreț.

— Am înțeles, zise polițistul, dînd aprobativ din cap și, gîndindu-se un pic, puse următoarea întrebare: sînteți abonat la ziare?

— Nu, cumpăr uneori la chioșc „Le Matin“ sau „L'Intransigeant“, ca să mă acomodez cu limba și să fac exerciții.

— La ultimele alegeri din țara dumneavoastră pentru ce partid ați votat?

— Pentru președintele nostru, domnul Beneș.

— Mi se pare că în Cehoslovacia sînt mulți comuniști?

— Habar n-am! În general, politica nu mă interesează.

— Ce credeți, domnule Kocek, se poate instaura pe pămînt egalitatea în drepturi, așa cum susțin comuniștii?

— Prostii! Eu muncesc pe rupte, adun fiecare centimă, strîng un mic capital, pun pe picioare afacerea mea proprie, iar altul, leneș și puturos, vrea să fie egal cu mine, fără să facă nimic. Nu, domnule, asta nu e drept!

— Și eu gîndesc la fel, încheie șeful poliției și îi eliberă lui Vasili adeverința.

Peste vreo zece zile sosi răspunsul de la „tata“. Kocek-senior scria că e de acord cu hotărîrea fiului său de a deveni asociat al stimatului domn François Renard, mai ales că e vorba de o treabă la care el, Jaroslav, se pricepe. Dar dacă Jaroslav a hotărît să se stabilească în Franța, ar fi mai bine să se instaleze la Paris, unde există, fără îndoială, mult mai multe posibilități pentru un om capabil și întreprinzător. Sigur că nu-i de dorit ca un tînăr să trăiască departe de țara lui, dar, pe de altă parte, adevărata patrie este acolo unde o duci bine. Bătrînul anunță că a transferat șapte mii de franci pe adresa indicată de fiul său. „Înțelege — scria el — că șapte mii de franci înseamnă o avere, e ușor să-i pierzi, dar mult mai greu să-i cîștigi.“

Citind scrisoarea primită de la „tata“, Vasili zîmbi. „Bravo, au priceput totul“, își spuse în sinea lui. Cît

privește faptul că la Paris există mai multe posibilități, păi, asta o știe și el. La urma urmei, nu era Parisul țelul lui final ? Dar pentru asta trebuie să te pregătești. Ei bine, asta și face : se pregătește.

Curînd, Fournier îl anunță printr-o scrisoare oficială pe domnul J. Kocek că în contul lui curent s-au virat șapte mii de franci, expediați din Cehoslovacia.

Vasili trebuia acum să înregistreze jumătate din atelierul de reparații pe numele lui la Camera de comerț a departamentului. În felul acesta își consolida poziția. Un om care are o firmă proprie, devine o figură însemnată, este un stîlp al societății, iar autoritățile îl privesc cu încredere.

Dimineața devreme, proaspăt bărbierit, cu o cămașă albă, scrobită și cravată modernă în dungi, Vasili intră vesel în garaj. La ora aceea drumul era pustiu, nu prea veneau mulți automobiliști să cumpere benzină.

Renard ședea la birou cu bărbia sprijinită în mînă, privind șoseaua. Văzîndu-l pe Vasili, se învioră dintr-o dată.

— Oh, domnule Kocek, bună dimineața ! Ce bine că ați venit ! Renard strînse cu putere mîna asociatului său.

Vasili trecu direct la chestiune :

— Tatăl meu mi-a transferat în cont curent șapte mii de franci, spuse el. Ieri am fost anunțat oficial de stimatul domn Fournier.

Vasili îi arătă scrisoarea și înțelese imediat că știrea sosirii banilor ajunsese deja la patronul garajului.

— Mă bucur. (Din politețe, Renard își aruncă ochii pe hîrtie.) Sper să punem toate lucrurile la punct chiar azi și să legalizăm cît mai grabnic relațiile noastre. Vezi și dumneata, garajul e gol, la benzină nu sînt clienți. Altfel va fi cînd vom repara mașinile !

— Dumneata ai calculat probabil sumele investite pînă acum și cheltuielile suplimentare necesare pentru organizarea atelierului de reparații, nu ? întrebă Vasili.

— Da, da, bineînțeles ! Renard se duse la birou și scoase un registru gros de contabilitate. Aici e calculat totul pînă la ultimul ban și, garantez, nimic nu este umflat.

— Domnule Renard, am încredere în dumneata așa cum aș avea în mine ! N-are rost să intrăm în amănunte, e suficient să aflu cifra finală.

Renard înșiră cifrele cu grijă și-i întinse hîrtia lui Vasili.

— Am investit 6.400 de franci, spuse el. Scad din suma aceasta 900 de franci pentru faptul că am folosit garajul timp de cinci ani. Cred că așa e drept. Rămîn 5.500 de franci... Renard adăugă că pentru achiziționarea utilajului necesar atelierului de reparații și pentru alte cheltuieli, inclusiv anunțurile la ziare, este nevoie de 6.600 de franci.

— În felul acesta, domnule Kocek, încheie el, partea dumitale este de 6.050 de franci. Cred că ar fi bine să înregistrăm firma noastră la Camera de comerț cu un capital de 40.000 de franci. Fără îndoială că asta presupune impozite suplimentare, dar ele se vor justifica pentru că o întreprindere se impune cu atît mai mult și se bucură de un credit cu atît mai substanțial, cu cît capitalul este mai mare. De acord ?

— Partea mea o voi depune imediat după ce vom autentifica contractul la notar, zise Vasili. Am însă o rugăminte. Soția mea studiază istoria artelor și chiar pictează puțin. Ea trebuie să viziteze neapărat muzeele și expozițiile din Franța, să vadă monumentele de arhitectură. Probabil că în viitor își va continua studiile la Sorbonna. De aceea aș vrea, la început, să am două-trei zile libere pe săptămînă. Bineînțeles, partea mea de cîștig se va reduce proporțional. Cu timpul, nu va mai fi necesar să lipsesc. Pînă atunci voi obține și un răspuns pozitiv la cererea depusă. Nu de alta, dar aș vrea ca situația mea aici, în Franța, să fie clară.

Renard căzu pe gînduri, se scărpină după ceafă :

— Sincer să fiu, eu ți-am făcut dumitale propunerea de a intra în combinația asta după ce am văzut cum lucrezi și m-am convins că ești într-adevăr priceput. Bineînțeles că nici banii pe care i-ai investit nu i-aș fi găsit pe stradă... Dar numai o firmă atîrnată afară, fie și cea mai elegantă, nu poate crea un renume bun... Dacă dumneata socotești însă că e necesar să procedezi astfel, probabil că așa trebuie. Nu pot decît să fiu de acord, dar

cu o condiție : cînd vom avea o comandă urgentă, lucrăm împreună, iar zilele libere le iei după aceea !

— Domnule Renard, să începem treaba, și vom vedea ! La urma urmei, sîntem prieteni și cred că o să ne înțelegem !

Cu asta încheiară tîrgul. În cîteva zile îndepliniră toate formalitățile și Camera de comerț a departamentului înregistră noua întreprindere cu un capital inițial de 40.000 de franci sub numele de „Atelierul de reparații François Renard et comp."

CAPITOLUL II

În orășel vara se dovedi a fi foarte plăcută. Chiar și în zilele cele mai călduroase, zăpușeala bătea în retragere în fața bogăției de verdeață și de apă, iar noaptea era uneori atît de răcoroasă încît — după obiceiul local — trebuia să te învelești cu pilota de puf. Castanii înalți își împreunau coroanele deasupra străzilor pavate. În fața heleșteului în care își muiau ramurile bătrînele sălcii plîngătoare, domnul Durand amenajase o terasă de vară, servind, în afară de vin, băuturi răcoritoare și înghețată.

Soții Kocek trăiau modest și liniștit. Se sculau la ora șapte. O ceașcă de cafea, cîteva brioșe și fix la ora opt — la lucru. La ora douăsprezece — o gustare și la șase masa. O scurtă plimbare de seară în jurul heleșteului, un pahar-două de vin bun cu prietenii la grădina domnului Durand, o cină ușoară, două ore de lectură și pe urmă un somn sănătos și adînc, cu ferestrele deschise.

Treptat-treptat, la atelier, treburile se puneau pe picioare. Firma, cu litere de-o șchioapă, instalată pe toată fațada, publicitatea făcută în ziare, reparațiile cu termen de garanție și la prețuri reduse — toate astea jucaseră un rol important. Dar faima excelentului mecanic străin se răspîndi în toată regiunea după ce Vasili repară bătrînul „Ford" al unui medic de țară.

Stricăciunea era neînsemnată ; mașina însă de-abia se mai ținea în balamale. Bineînțeles că pentru restaurarea acestei ruini s-ar fi putut cere o sumă mare ; Vasili îl convinse pe Renard că e mai bine să ceară un preț modest. Asta ar fi o excelentă reclamă pentru atelier.

Exact la termenul stabilit — după cinci zile — mașina a fost gata : piesele stricate au fost înlocuite, frînele verificate, motorul reglat, iar caroseria revopsită strălucea la soare ca nouă.

Așezat la volan, proprietarul mașinii era în culmea fericirii : auzi dumneata, o reparație atît de mare la un preț atît de modest !

— Ceea ce ai făcut dumneata e o minune. Doctorul strînse îndelung mîna lui Vasili și, drept mulțumire, îi dădu cinci franci bacșiș.

Colindînd toată regiunea, medicul devenise cea mai bună reclamă pentru atelierul „Renard et comp.“ Tuturor pacienților săi, care aveau mașini, el le recomanda cu căldură să și le repare numai la atelierul acesta și nu se zgîrcea cu laude la adresa mîinilor de aur ale meșterului cehoslovac, un adevărat zeu al motoarelor.

Comenzile veneau din toate părțile, așa că lui Vasili aproape că nu-i mai rămîneau zile libere.

Odată, într-o dimineață însorită, o limuzină foarte elegantă se opri la vreo două sute de metri de atelier. Un tînăr spilcuit, scos ca din cutie, coborî și cotrobăi mult timp la motor. Pînă la urmă se duse la atelier după ajutor. Văzîndu-l pe Vasili la bancul de lăcătușerie, proprietarul limuzinei i se adresă :

— Mi s-a oprit mașina aici pe aproape. Toate încercările mele de a o repara n-au reușit. Ajutați-mă, vă rog !

— Imediat, domnule, răspunse Vasili. Numai să-mi anunț asociatul.

Peste cîteva minute plecă împreună cu tînărul.

După ce se mai îndepărtară, șoferul rămas în pană aruncă o privire în jur și, convingîndu-se că nu e nimeni prin apropiere, îi spuse în șoaptă :

— Un cunoscut de-al dumitale a sosit la Paris și vrea să vă întîlniți miercuri, la ora trei, la cafeneaua „Rotonde“, pe bulevardul Montparnasse. Dacă din anumite motive întîlnirea nu va avea loc miercuri, să fiți vineri la aceeași

oră și în același loc ! Îl veți recunoaște pe cel cu care trebuie să vă întîlniți, așa cum m-ați recunoscut pe mine. Pentru orice eventualitate, iată semnalmentele lui : e îmbrăcat cu un costum de flanel gri-închis și în cravata de culoare deschisă are înfipt un ac cu trei pietre mici așezate în formă de potcoavă.

În timp ce vorbeau, cei doi se apropiară de mașina trasă la marginea șoselei. Înăuntru se afla o blondă cu părul revărsat pe umeri. Tînărul mai reuși să-i șoptească :

— Însoțitoarea am ales-o cu totul la întîmplare, de ochii lumii. La motor am întrerupt contactul electric.

Vasili ridică capota, cotrobăi prin motor și îi comunică tînărului :

— Nu e nimic, domnule, un contact defect. Îl fac acum provizoriu, ducem mașina la atelier și acolo îl strîng cum trebuie. În maximum un sfert de oră e gata !

Terminînd repede reparația, Vasili scoase mașina din garaj. Tînărul plăti și plecă.

— A agățat o fată a-ntîia, zise Renard, privind lung în urma automobilului.

— Cît i-ați luat ? întrebă Vasili.

— Douăzeci și patru de franci !

— Oho ! Douăzeci și patru de franci pentru un contact ! Dacă o să cîștigăm întotdeauna atît de ușor banii, vom deveni curînd mari comercianți.

— Asta și vrem ! Renard zîmbi cu viclenie și aduse registrul. Scăzînd toate cheltuielile, am cîștigat luna aceasta 1.460 de franci, cîte 730 de franci de cap. Pentru început nu-i rău, nu-i așa ? Ochii îi străluceau de satisfacție. Dacă treburile vor merge tot așa, peste un an ne scoatem capitalul investit.

— Aș putea și eu să-i înapoiez tatălui meu cei șapte mii de franci. Ce s-ar mai bucura bătrînul ! E foarte sever, cunoaște valoarea banilor. Primind banii înapoi, o să aibă mai multă încredere în posibilitățile comerciale ale lui fiu-său care a reușit să adune un capital serios în scurt timp, și asta departe de casă.

— Ce rost are să-i înapoiezi banii ? La urma urmei, sînt ai dumitale. N-ar fi mai bine să ne mai extindem ? Să mai cumpărăm niște mașini, să construim o turnătorie, să angajăm cîțiva muncitori și pe urmă... Renard începu

să viseze. Privea la castanii de pe şosea şi continuă ca pentru sine : naiba ştie, poate cu timpul, transformăm atelierul în uzină. Da, da, nu e de rîs, o mică uzină...

*

Întîlnirea avu loc miercuri la ora fixată. Pentru a evita orice încurcătură, Vasili se duse mai devreme pe Montparnasse ca să cerceteze locul. Găsi fără nici o greutate cafeneaua. La ora aceea nu era multă lume nici în local, nici pe bulevard — doar cîteva persoane la mesele din stradă şi doi bărbaţi tineri, ziarişti probabil, înăuntru. Stăteau la mese diferite şi scriau ceva de zor.

Vasili se aşează în fundul sălii, comandă bere, scoase din buzunar ziarul „Le Matin“ şi se cufundă în citirea lui. Persoana aşteptată apăru exact la ora trei. Era un bărbat înalt, foarte spilcuit. Vasili îl recunoscu imediat. Liniştit şi tacticos, acesta se îndreptă spre masa la care şedea Vasili şi, fără să aştepte o invitaţie specială, luă loc pe scaun.

— Mă bucur că arăţi bine, zise el în franţuzeşte şi împinse paharul cu bere din faţa lui. Ai ajuns un burghez înstărit, aşa că ai putea comanda ceva mai tare ! Berea umflă stomacul şi nu înţelegi nimic din ea.

Oaspetele era foarte vesel, vorbea degajat şi avea un zîmbet fermecător pe buze. Vasili chemă chelnerul, comandă salată, friptură rece de viţel, brînză şi o sticlă de vin de Bourgogne.

— Am ţinut să ne întîlnim aici pentru că nu e bine să fim văzuţi împreună pe stradă. Noul venit privi discret în jur. Eşti prea încordat, fii mai natural. Te-ai întîlnit cu un prieten cu care ai o discuţie amicală.

Chelnerul le aduse mîncarea şi vinul. După ce se îndepărtă, musafirul continuă :

— Sînt la curent cu situaţia ta. Te-ai aranjat bine, ai procedat inteligent. Pentru început e chiar foarte bine. Şi acum, ascultă ! Misiunea ta principală este aceeaşi : să prinzi rădăcini puternice aici, în Franţa. Ai venit nu pentru o lună sau pentru un an. Acum nu ţi se cere absolut nimic altceva, decît să te adaptezi la mediu. Înţelegi ?

— Mai bine zis, aud. Dar nu pot să înţeleg... Dacă nu am ce face, atunci de ce mă tot învîrt şi-mi pierd vremea ?

— Nu te grăbi ! Cînd o să vină timpul, o să afli și atunci o să înțelegi totul. Unele lucruri pot să ți le explic chiar și acum. Cred că observi și tu că au apărut elemente noi. Criza economică care a început în America în 1929 nu se liniștește, ba dimpotrivă, se întinde tot mai mult. Capitaliștii caută febril o ieșire, ei înțeleg că nu mai pot ține în frîu masele sărăcite cu mijloacele vechii democrații burgheze. De aici apare tendința spre o dictatură fățișă. Asta privește în primul rînd Germania înfrîntă. Acolo, azi-mîine, vor ajunge la putere naziștii, care se vor ridica cu ajutorul industriașilor. Atunci de-abia va începe marea tragedie... Trăind aici, ești obligat să fii la curent cu starea de spirit a tuturor păturilor populației, va trebui să cunoști atitudinea lor față de fasciști. Mai mult chiar, va trebui să afli cum își va îndeplini guvernul francez obligațiile asumate față de partenerii săi — Polonia, Iugoslavia, Cehoslovacia, România — în cazul unor complicații politice în estul Europei... Înțelege-mă, nu ne interesează secretele altora, nici militare, nici economice ! Nu ne ocupăm și nu ne vom ocupa de asta. Dar sîntem obligați să luptăm cu toate mijloacele pe care le avem la îndemînă împotriva fascismului, acest dușman de moarte al clasei muncitoare și al democrației. Pentru o clipă interlocutorul lui Vasili tăcu și ridică paharul, privind la lumină vinul rubiniu. Apoi începu din nou să vorbească, dar parcă gîndea cu voce tare :

— Cine știe, poate că va veni o vreme cînd vom putea furniza francezilor datele necesare. Le vom putea atrage atenția asupra celor ce se vor întîmpla în cazul cînd fasciștii vor prelua puterea în Germania. Semnînd în 1918 tratatul de la Versailles, nemții au înghițit o pilulă amară și acum visează revanșa ; asta visează tot timpul. Se pregătesc să se răzbune pe Franța pentru rușinea suferită și se vor răzbuna fără milă ! Iac-așa, amice... Ai început bine ! Dar trebuie să te muți la Paris ! Fă cunoștință cu oameni care să te poată ajuta, fă totul ca să fii informat în orice clipă asupra modului în care se desfășoară evenimentele. Și golind paharul, spuse : n-am ce zice, bun vin !

— Da, vinurile sînt bune aici. Cu mîncarea însă nu mă pot obișnui. Mi-e dor mai ales de puțină pîine neagră. Pîinea noastră de secară, proaspătă, aromată...

— Omul se obișnuiește cu orice. Caută să nu te faci remarcat, încearcă să treci neobservat. Adu-ți aminte în fiecare clipă că ești un om de rînd. Cu excepția banilor și a sportului nu te preocupă nimic, mai ales politica nu te interesează. Nici un fel de discuții politice cu nimeni, bineînțeles dacă lucrul acesta nu e necesar pentru misiunea ta... De fapt, nu trebuie să te învăț eu, o știi și tu foarte bine...

— Știu, sigur că știu.

— Ce face Liza ? Cu cunoștințele ei de limbă franceză se simte probabil aici ca peștele în apă ?

— Nu prea... Ce poate fi frumos în viața ei ? Patru pereți, bucătăria, biserica, discuții insipide cu vecinele despre pregătirea bucatelor. Un tort după o rețetă specială... Pentru asta a învățat ea atîta ?

— Nu-i nimic, toate la timpul lor. Transmite-i din partea mea salutări și spune-i că îi va veni și ei rîndul. Cum stați cu banii ?

— Totul e-n regulă. Păi, nu sînt om de afaceri ? Se pare că în curînd voi exploata munca altora. Asociatul meu vizează să angajeze mai mulți muncitori, să devină proprietar de uzină. Mică, dar uzină. Nici acum nu cîștigăm prost. Cred că nu peste mult timp voi putea trimite cei șapte mii de franci pe care mi i-a transferat „tata“ din Cehoslovacia.

— Vezi, se pare că ești un comerciant înnăscut.

— Ce să-i faci, înveți ! Dacă e nevoie, devenim și capitaliști ! Nu e chiar atît de complicat. Și în afară de asta, lecțiile de comerț, de drept comercial și operații financiare pe care le-am luat acasă, n-au fost în zadar.

Se înțeleseră că Vasili nu va încerca în nici un fel să ia legătura cu ai săi. Numai în caz de mare urgență va scrie o scrisoare, sau va trimite o telegramă „tatălui“ în Cehoslovacia. Și va aștepta răbdător agentul de legătură. Vasili îl rugă pe musafir să transmită salutări rudelor, care locuiesc lîngă Moscova.

— Bine, am să le transmit. Și acum, haide ! Ne despărțim la colț.

Ieşiră împreună din cafenea.

— Nu mi-ai povestit nimic despre ceea ce se întîmplă acolo, la noi, îi spuse Vasili pe drum.

— Ce să-ţi povestesc ? Muncim, luptăm cu greutăţile, construim.

— Vă invidiez, zise oftînd Vasili.

*

Vasili era gata să se îndrepte spre locul unde lăsase maşina, dar se răzgîndi. Ce-ar fi să meargă puţin pe jos, pe bulevard ? Nu mai era zăpuşeală. O plimbare nu i-ar strica şi, slavă Domnului, avea la ce să se gîndească. Uite, de pildă, l-a rugat pe un tovarăş în trecere să transmită salutări rudelor. Sigur că o să-i îndeplinească rugămintea, o să se ducă în satul de lîngă Moscova, o s-o caute pe Efrosinia, soră-sa, şi pe fratele lui, Alexandr, mecanic la colhoz.

Efrosinia o să se mire şi o să fie îngrijorată : „Dar Vasili unde-i ? De ce n-a scris de mult ? Şi ce i-a venit să transmită salutări, aşa, prin altcineva, de ce nu scrie chiar el ?“

Iar tovarăşul o să-i răspundă :

— Efrosinia Sergheevna, nu fiţi îngrijorată pentru el. Vasili trăieşte şi e sănătos, ceea ce vă doreşte şi dumneavoastră. Nu scrie, pentru că aşa e situaţia...

— Ce situaţie e aia, să nu poţi scrie rudelor măcar o scrisoare ? nu se va potoli ea.

Probabil că a îmbătrînit mult. Încă de-acum trei ani, cînd a văzut-o ultima oară, arăta bătrînă. Şi ce femeie energică fusese... Lui Vasili i-a ţinut loc de mamă. Mama lor murise în ziua cînd l-a născut pe el.

Alexandr e un om calm şi laconic ; el o să tacă — ce rost are să-l descoşi pe un străin ? Dacă Vasili nu scrie, înseamnă că aşa trebuie, există probabil un motiv pentru asta şi, luîndu-şi rămas bun de la vizitator, va spune :

— Transmiteţi-i lui Vasili că-l aşteptăm oricînd. Să vină măcar la toamnă. O să tăiem un viţeluş şi în general....

Cît de departe era Vasili, în aceste momente, de Paris, de bulevardul Montparnasse !... Se vedea puşti, culcat pe

cuptorul rusesc alături de fratele său, înveliți cu o blană de oaie, acolo în cocioaba părintească afumată, acoperită cu paie și aplecată într-o rînă, din pricina anilor. Efrosinia se învîrte în jurul cuptorului, obsedată de un singur gînd : cu ce să-i hrănească pe cei trei bărbați ? Tatăl lor, om zdravăn, mănîncă cît șapte, Vasili și cu frate-său — să te ții, mîncare să fie ! Pămînt n-au, tata se ocupa cu cărăușia. Se duce la Moscova încărcat, se întoarce acasă tăcut, supărat — banii nu ajung să te saturi. Vasili intrase la școala parohială cînd avea doar șase ani ; se ducea numai toamna și primăvara. Iarna nu putea : școala era departe și el n-avea pîslari. Asta însă nu l-a împiedicat să termine în trei ani școala și încă cu note foarte bune. Învățătorul i-a spus la despărțire : „Ești foarte vrednic și ai o memorie fenomenală... Caută să înveți mai departe, poate ajungi om !“ El nu înțelegea ce-i aia „fenomenală“, dar voia să învețe. Numai că din asta n-a ieșit nimic. Tata i-a spus sever : „Oi fi și tu vreun Lomonosov ! Aș vrea să știu cu ce bani vrei să înveți ? Știi să scrii și să citești — ajunge !...“

Vasili începu să-l ajute pe taică-său, se ducea cu el la Moscova, avea grijă de cai, căra saci grei. Pînă și azi își mai amintește de mirosul acru al hanurilor, pînă și azi mai visează cărăuși beți, iar în urechi îi mai răsună încă certurile și înjurăturile lor.

Cînd a văzut că nu mai poate, Vasili i-a spus bătrînului că intră la fabrică.

„Cu toate că trăim prost — zise tata — sîntem încă oameni liberi, n-avem peste noi maiștri și supraveghetori. Nu sînt împotrivă : dacă vrei să te înhami la jug, înhamă-te, dar mai întîi gîndește-te bine !...“

N-a trebuit să se gîndească mult. Vasili a aflat că există un loc de ucenic-lăcătuș la un atelier mecanic din Moscova. Plătea puțin — șase ruble pe lună pentru douăsprezece-paisprezece ore de muncă pe zi. Dar pentru el, care nu ținuse niciodată bani în mînă, și șase ruble erau o bogăție.

Vasili se dovedi foarte înzestrat pentru lăcătușerie și nu rămase multă vreme ucenic. După un an, patronul îi dădu paisprezece ruble pe lună. Vasili își cumpără cizme cu crețuri, pantaloni de postav, cămașă închisă la gît și

o şapcă cu cozoroc strălucitor. Aşa se îmbrăcau pe vremea aceea lucrătorii şi tînărul lăcătuş se străduia să nu rămînă în urma modei. Îi plăcea la nebunie muzica şi dorea foarte mult să înveţe limbi străine. Toate astea se datorau învăţătorului de la şcoala parohială care ştia latină şi greacă şi care spunea că un om cu adevărat învăţat trebuie să ştie limbi străine. Vasili cumpără manuale, dicţionare şi hotărî să înveţe două limbi dintr-o dată, dar nu latina şi greaca, ci engleza şi franceza. Era un băiat încăpăţînat, învăţa zece cuvinte pe zi şi nicidodată, orice s-ar fi întîmplat, nu dădea înapoi cînd lua o hotărîre. Cînd reuşi să strîngă bani, îşi cumpără un acordeon. Cît s-a bucurat atunci !...

Vasili ajunsese deja lăcătuş calificat, repara maşini complicate. Închiriase, împreună cu un coleg, o cameră, se îmbrăca la modă, învăţa în continuare limbi străine, citea mult, de două ori pe săptămînă lua lecţii de muzică. Din cînd în cînd pleca în sat să-şi viziteze rudele şi totdeauna le ducea daruri.

Începu însă războiul şi toate se întoarseră pe dos. La sfîrşitul anului 1915, ţăranul Vasili Maximov, fiul lui Serghei, născut în 1897 în gubernia Moscovei, plasa Zagorsk, satul Vîselki, a fost luat în armată.

Ca maistru „priceput la diferite mecanisme“, îl trecură după trei luni de instrucţie la compania auto. Acolo Vasili învăţă bine motorul şi deveni repede şofer, o profesiune deficitară în armata rusă şi, de aceea, privilegiată.

În compania auto se adunaseră băieţi de prin fabrici, oameni cu carte, care mai văzuseră cîte ceva la viaţa lor. Cînd şefii nu erau pe aproape, îşi dădeau drumul la gură şi spuneau pe faţă tot ce aveau de spus. Cel mai bine vorbea Zabrodin, mecanic de la fabrica „Treohgornaia manufactura“ din Moscova. Participase la luptele de stradă din cartierul Presnia şi făcuse pentru asta opt ani închisoare.

Despre Zabrodin se spunea că este bolşevic, dar Vasili nu ştia pe atunci cine sînt bolşevicii. De întrebat, îi era teamă să întrebe, cine ştie cu cine ai de-a face, mai dai şi de necazuri. Zabrodin văzuse cîte şi mai cîte, citise mult. Dacă ar fi ştiut şefii ce discută el cu oamenii, n-ar fi scăpat de tribunalul militar. Soldaţii companiei îl res-

pectau și îl apărau. El a fost primul om care l-a făcut pe Vasili să înțeleagă stările de lucruri, obligîndu-l să mediteze la tot ce se petrece în jur.

Odată, toamna, ostașii din companie care erau liberi se adunaseră în jurul unei sobițe înroșite. Zabrodin trase din țigară și spuse, ca din întîmplare :

— Da, fraților, e rău... De trei zile plouă fără încetare, frig, umezeală, în suflet — amărăciune... Și pentru noi încă nu e chiar atît de greu — avem un acoperiș deasupra capului, comandanții nu ne țin socoteală la lemne.

— Unde bați ? îl întrerupse un soldat mai în vîrstă, muncitor din Petrograd.

— Păi, unde să bat, ziceam că lumea asta e prost alcătuită, pentru unii — mumă, pentru alții — ciumă... Soldățeii stau în tranșee umede, înghețată, hrănesc păduchii, pentru ca alții să poată fi sătui și să stea la căldurică...

— După război o să se schimbe toate, zise unul dintre soldați. Nu poate să țină nedreptatea asta o veșnicie, adăugă el.

— Vezi să nu se schimbe ! La Sfîntu-așteaptă ! O să te întorci acasă, dacă bineînțeles rămîi viu, și totul o să înceapă de la început, spuse altul.

În jurul sobiței se lăsă o tăcere grea. Oamenii, rupți de casă, de cei dragi, de viața obișnuită, se gîndeau fiecare la ale lor. Dar gîndurile, ca și soarta, le erau asemănătoare.

— Și unde e ieșirea ? rupse într-un tîrziu tăcerea soldatul mai vîrstnic.

— Să terminăm războiul și — acasă ! Avem destulă treabă acasă, zise Zabrodin.

— Și țara o lăsăm nemților, să-și bată joc de ea ?

— De ce ? De partea ailaltă a frontului sînt tot soldați ! Să le spunem : fraților, așa și așa, hai să terminăm războiul și marș *nach Haus !* Ăia sînt tot niște nenorociți ca noi, o să ne înțeleagă, îi lămuri Zabrodin.

Noaptea, Vasili dormi prost. Nu-i ieșeau din minte cuvintele lui Zabrodin : „Terminăm războiul și — acasă!" Adică, de ce nu ? E foarte simplu ! Dacă soldații aruncă armele, atunci războiul se termină. În noaptea aceea Vasili se gîndea cu melancolie că ar fi bine să se întoarcă

acasă ; dar de fapt, ce casă are el ? Cămăruța pe care o închiriase pe din două cu un tovarăș și bojdeuca veche a lui taică-său... Își aduse aminte de fetița aceea cu ochi albaștri și cu codițe. O chema Lida. S-au cunoscut la bibliotecă, pe urmă au început să se plimbe, ținîndu-se de mînă, pe străzile Moscovei sau pe aleile parcului Sokolniki. Lui Vasili i se părea atunci că n-o să poată trăi nici măcar o zi fără Lida. Nu se știe cum s-ar fi terminat prima dragoste, dacă n-ar fi venit războiul... Mai tîrziu, în timpul războiului civil, cînd, după rana căpătată la Perekop, s-a întors la Moscova, n-a mai reușit s-o găsească.

Ceasul din turn bătu de șapte ori. Vasili avu senzația că se trezește... Era timpul să se ducă acasă ! Și-n mașină se gîndi tot la anii aceia. Liza știa despre dragostea lui trecătoare pentru fata cu codițe și mai era încă puțin geloasă. Așa sînt femeile : ele pot fi geloase chiar și pe un trecut îndepărtat, n-ai ce să le faci !

Cu toate că era tîrziu, în atelier ardea încă lumina ; domnul Renard își aștepta asociatul.

— În sfîrșit, ai sosit, îl întîmpină el pe Vasili.

— S-a întîmplat ceva ?

— S-a întîmplat. Mi s-a făcut o propunere ispititoare și aș vrea să discut cu dumneata. O firmă serioasă din Paris, care se ocupă cu vînzarea mașinilor de ocazie, ne propune un contract pentru reparații capitale la cincizeci de automobile pe lună și pentru revizii curente la vreo zece-douăzeci. Se pare că visul meu e pe cale de realizare.

— Mi-e teamă că posibilitățile noastre modeste nu ne permit să ne întindem atît de mult.

— Și de ce să nu mărim afacerea ? Avînd o comandă importantă obținem ușor credite la bancă, instalăm utilaj suplimentar, angajăm muncitori.

— Merită să riscăm ? Acum în toată țara e stagnare. Ne băgăm în datorii și pe urmă n-o mai scoatem la capăt...

— Mă mir de dumneata, domnule Kocek ! Ne pică în mînă o afacere de aur și s-o refuzăm ? Renard vorbea iritat, fără obișnuita lui bonomie.

— Nu refuz propunerea că n-oi fi propriul meu dușman, răspunse cu blîndețe Vasili. Fac doar un apel la

dumneata, François, ca să privim realist lucrurile ! Reparaţia capitală în condiţiile noastre este un vis irealizabil, oricît ne-ăm mări atelierul. Vom reuşi doar să pierdem bunul nostru renume şi clienteala. Mai bine, să ne apucăm la început de reparaţii curente şi de vopsitorie. Nu mai mult de opt-zece maşini pe lună şi asta cu condiţia să avem cinci-şase ajutoare calificate în plus şi utilajele care ne mai lipsesc.

— Mda... nu e plăcut, dar mi-e teamă că ai dreptate, zise Renard după ce se gîndi puţin. Nu-i nimic, cu timpul o să ne cunoască toată Franţa.

— Să sperăm, căzu de acord Vasili. Numai de nu ne-am lovi de activişti sindicali cînd vom angaja alţi muncitori. Canaliile astea sînt în stare să scoată sufletul din om !

★

Vasili înţelegea foarte bine că nu mai are ce face în acest orăşel. Cel mult să-l ajute pe bunul şi grăsanul Renard să agonisească un capital serios şi, cu timpul, să devină fabricant.

Îşi făcea zeci de planuri să se mute la Paris, dar la o analiză mai serioasă, toate proiectele se dărîmau asemenea castelelor de nisip. Într-o seară, stînd în fotoliu în faţa ferestrei deschise, Vasili puse ziarul deoparte şi-i spuse Lizei :

— Mîine plec la Paris şi îl caut pe Jean Joubert. Ţi-aduci aminte de el ?

— Sigur că da ! Cum aş putea să-l uit pe cel care s-a declarat încîntat de muzica mea şi, după cît se pare, şi de mine...

— Exact ! Cred că merită să încercăm să ne împrietenim şi, poate, cu ajutorul lui, să ne mutăm la Paris.

— În orice caz, n-ai ce pierde !

Dis-de-dimineaţă, ca de obicei, Vasili se duse la atelier, îl instrui pe meşter şi, instalîndu-se în „Fiatul“ său, plecă la Paris. Acolo găsi uşor agenţia de publicitate a domnului Joubert, un birou mic şi cam sărăcăcios.

— Ooo !... pe cine văd... domnule Kocek ! Ce vînt vă aduce ? Joubert se ridică şi-l întîmpină pe Vasili. Mă bucur că sînteţi sănătos. Luaţi loc... aici. Joubert îi arătă un fotoliu lîngă birou. Ce mai faceţi, cum o mai duceţi ? Mi-amintesc totdeauna cu plăcere de dumneavoastră şi de încîntătoarea dumneavoastră soţie.

Vasili răspunse la întrebări şi-apoi îl pofti pe Joubert să vină în vizită într-o duminică.

— La noi e foarte plăcut, e intim, e liniște. După tumultul Parisului, vă veţi odihni minunat. Şi ce oameni cumsecade ! Cunoscîndu-i mai bine pe francezi, devin un patriot înflăcărat al Franţei.

— Îmi face plăcere să aud asta ! În istoria Franţei există numeroase exemple ale unor străini deveniţi patrioţi francezi, oameni care au luptat chiar cu arma în mînă pentru interesele ţării. Joubert se uită la ceas. Sper că aveţi timp ? Ce-ar fi să luăm masa împreună ? Nu-i o idee bună ? Ştiu un restaurant excelent. În douăzeci de minute termin. Pînă atunci, vă pot oferi un album cu mostre ale producţiei noastre. Mă întorc imediat ! Joubert îi întinse un album într-o copertă de piele şi ieşi.

Albumul era plin de fotografii care semănau una cu alta ; toate reprezentau un bondoc zîmbăreţ în şorţ alb, cu o bonetă de bucătar şi cu o tavă în mînă. Doar produsele de pe tavă se schimbau : găini, salamuri, peşte, fructe, sticle cu vin.

Aceiaşi bondoci stăteau înşiraţi şi într-o vitrină. Erau fabricaţi din carton presat, vopsit în culori ţipătoare.

Privind figurile acestea, Vasili se gîndi involuntar la faptul că proprietarul agenţiei de publicitate nu prea avea multă fantezie. Cu puţină iniţiativă şi inventivitate s-ar putea pune la cale o afacere foarte interesantă.

S-au suit în „Fiat"-ul lui Vasili şi-au pornit spre Montmartre ; lăsînd maşina la o parcare, intrară într-un local plăcut. Joubert era cunoscut aici. Nici nu s-au aşezat bine la masă, că a şi apărut patronul în persoană care s-a interesat de sănătate şi le-a spus că a primit un homar excelent.

Joubert comandă un dejun rafinat. Era bine dispus, spunea tot timpul anecdote şi rîdea din toată inima.

Amețit puțin, îi relată prietenului său — așa îl socotea pe Vasili — povestea destul de tristă a vieții sale.

— În vremurile noastre, avînd familie, întreținerea unei amante este o distracție foarte costisitoare. Ca să fiu sincer, treburile nu merg tocmai strălucit. Blestemata asta de criză economică, al cărei sfîrșit nu se mai vede, a paralizat serios afacerile. De-abia reușesc s-o scot la capăt. Și pe deasupra, îmi mai vin pe cap și muncitorii ăștia — toți sînt socialiști sau comuniști înveterați. În fiecare zi se prezintă cu noi și noi revendicări, de parcă eu țin atelierul numai ca să le creez lor condiții satisfăcătoare de viață... Soția mea (mult mai în vîrstă decît mine) e mereu bolnavă, bombăne tot timpul, nimeni nu-i intră în voie și bănuiește, probabil, de existența micuței Madeleine. Dar ce păcat e ăsta, Dumnezeule ? Oare e atît de greu să pricepi că în lumea de azi nici un bărbat care se respectă nu se poate lipsi de o amantă ? Bineînțeles dacă nu e un cretin sau un zgîrie-brînză.

Vasili, pe fața căruia se citea compătimirea, asculta în tăcere confesiunile lui Joubert. Greutățile financiare și viața dezordonată a acestuia îl făceau să creadă că, mai devreme sau mai tîrziu, Joubert îi va putea fi de folos. Dar trebuie s-o ia încet, să nu se grăbească.

— Vreți să vă fac cunoștință cu Madeleine ? întrebă Joubert. O să vedeți ce fermecătoare e !

— Nu mă îndoiesc, sînteți un om de gust ! Știți ce ? Poftiți la noi cu domnișoara Madeleine ! Soției i-o prezentați ca pe verișoara dumneavoastră, sau, să zicem, ca pe-o nepoată...

— Excelentă idee. Joubert se învioră și mai mult. Sper că în orășelul dumneavoastră există un hotel ca lumea unde să poți trage.

— Dar ce nevoie aveți de hotel ? Locuința noastră vă stă la dispoziție !

— Da, însă... oricum, vă deranjez...

— Nu deranjați deloc ! Vă putem oferi două camere. Veniți într-o sîmbătă și stați pînă luni. Ne plimbăm cu barca pe lac, iar seara facem puțină muzică. Am închiriat un pian destul de bun. O să petrecem de minune !

Vasili îi scrise adresa, numărul de telefon și întinse bilețelul lui Joubert.

— Cînd vă hotărîți să veniți, telefonați-mi ca să vă întîmpin la gară !

★

Castanii începuseră să se acopere de frunze galbene. Vîntul le rupea și, învîrtindu-le prin aer, le arunca încetișor la pămînt. Din zori și pînă-n noapte se auzea ciripitul păsărilor călătoare care se pregăteau de drum. Înainte de a pleca spre sud, spre ținuturile calde, se roteau deasupra orașului, de parcă făceau un tur de onoare. Pajiștile și livezile își schimbau culoarea, totul în jur căpăta treptat nuanța de roșu-auriu. Crengile pomilor fructiferi se aplecau sub greutatea roadelor. Prin grădini și în vii licăreau din loc în loc, ca niște margarete, bonețelele albe ale culegătoarelor de fructe și struguri. Venise toamna, minunata și darnica toamnă franceză.

Locuitorii orășelului erau în febra pregătirilor de iarnă ; se făceau rezerve de legume și de cărbuni. Gospodinele fierbeau dulceața în vase de aramă, puneau castraveți și varză la murat, iar roșiile, ardeii și vinetele la marinat.

Intrucît mutarea la Paris rămăsese deocamdată în suspensie, Vasili și Liza au fost și ei obligați să-și facă unele provizii pentru iarnă, dar mai ales s-au văzut nevoiți să-și amenajeze locuința contra frigului.

Pe Joubert parcă-l înghițise pămîntul. Vasili considera inoportun să treacă din nou pe la agenție, de teamă ca nu cumva vizita lui să pară forțată. Îl chinuia gîndul că și planul acesta s-a năruit. Înseamnă că, pe undeva, a calculat greșit. Bineînțeles că oricînd poți rata ceva, nimeni nu e scutit. Nenorocirea este însă că poți să-ți pierzi încrederea în propriile tale forțe ; începi să nu mai contezi pe intuiția care, pînă acum, nu te-a înșelat niciodată.

„Am pierdut degeaba atîta timp !“ Și totuși a fost oare timp irosit de pomană ? Dacă e să judeci obiectiv, nu există decît un singur răspuns : nu, n-a fost ! A reușit să se stabilească în Franța și a recuperat deja jumătate din banii investiți în afacerea lui Renard. E drept, a

trebuit să facă economii foarte severe, dar acesta-i un amănunt care nu interesează pe nimeni. Banii i-a trimis „tatălui" în Cehoslovacia, însoțiți de o scrisoare lăudăroasă : admiră-ți, tăticule, fiul norocos, care nu numai că a izbutit să se aranjeze într-o țară străină, dar a și început să cîștige bani frumoși !...

Bineînțeles că, avînd chiar și un permis provizoriu de ședere în Franța, s-ar fi putut muta oricînd la Paris ! Să-și închirieze o locuință și să trăiască liniștit. S-ar putea, dar ce folos ! Inevitabil, s-ar fi născut multe întrebări nedorite : „Cu ce bani trăiește străinul ăsta în capitală ? De ce a venit tipul ăsta suspect la Paris ? N-o fi vreun terorist iugoslav cu pașaport cehoslovac în buzunar ? Sau poate că e anarhist. Sau, mai știi, chiar comunist ?"

E destul să cadă asupra omului o umbră de bănuială și adio reputație ! Cum să te justifici în ochii oamenilor, care te bănuiesc de toate păcatele posibile ? Nu, Vasili nu va face un asemenea pas nechibzuit, nu se va muta la Paris fără o pregătire prealabilă... După cîte se pare, combinația cu agenția de publicitate nu are șanse ; asta e, se mai întîmplă. E păcat, dar n-ai încotro ! În astfel de cazuri nu trebuie să depui armele, ci să cauți și să găsești o altă soluție. Să recunoaștem că ideea cu agenția de publicitate n-a fost deloc proastă. Să devii coproprietarul unei afaceri cu perspective în centrul Parisului, să te desfășori din plin... Probabil că îi va fi foarte greu să mai găsească ceva asemănător, dar trebuie încercat. Încercarea moarte n-are !

Și iată că într-o dimineață, cînd Vasili, gîndindu-se la treburile sale, lucra la sistemul de aprindere a unui motor, se trezi chemat la telefon.

— Alo, bună ziua, domnule Kocek ! Era vocea lui Joubert. De bucurie Vasili simți că îi transpiră mîinile. Scuză-mă, bătrîne, că n-am telefonat pînă acum, dar n-am reușit să scap de gripa asta spaniolă. Ce mai faci ? Mulțumesc... Dacă n-ai nimic împotrivă, vin sîmbătă cu nepoata mea Madeleine... Sosim cu trenul de patru. Așadar, ne vedem sîmbătă ! Complimente soției !

Vasili puse încet receptorul în furcă. Înseamnă că zadarnic se temuse și că zadarnic își tot făcuse reproșuri.

— M-a sunat un prieten de la Paris, îi spuse el lui Renard. Sîmbătă are de gînd să vină la noi.

— Nu știam că ai prieteni la Paris.

— Ai uitat dumneata. Ți-am vorbit odată de el. Este proprietarul unei agenții de publicitate, domnul Joubert. Un om foarte simpatic.

Seara, discutînd cu Liza cum să-l aranjeze în locuința lor pe oaspetele parizian, Vasili îi povesti despre chinurile prin care trecuse.

— Nu degeaba se spune că dacă îți pierzi încrederea în tine, pierzi totul, parafrază el un proverb oriental. De data asta însă cred că totul va fi în ordine. Dar mai bine să nu ne pripim ! Cu toate că acum, multe depind numai și numai de noi. Principalul e să ne păstrăm calmul !

— Sînge rece și stăpînire de sine ai cît pentru doi, zise Liza.

— Nici tu nu te poți plînge că n-ai știi să te stăpînești.

— Așa crezi ? Mie însă mi se pare că n-o să mai rezist și o să fug de aici... Aș lăsa totul baltă și aș pleca fără să arunc măcar o privire înapoi.

Liza se întoarse ca el să nu-i vadă fața.

— Nici nu-ți poți închipui cît m-am săturat ! Lîncezesc ziulica întreagă între patru pereți și mă gîndesc : pentru ce păcate oare se răzbună soarta pe noi ? În fundătura asta totul mă dezgustă : discuțiile inutile cu vecinele, mutra fățarnică a servitoarei, romanele imbecile ale scriitorilor la modă... Vreau acasă, la ai mei. Înțelege-mă, e greu să te prefaci, să stai să te gîndești de o mie de ori pînă rostești un cuvînt, să vezi cum îl spui și ce spui. Și așa, luni de zile, ani... Vocea Lizei se îneca de plîns.

— Ce-i cu tine, draga mea ? Vasili, îngrijorat, își îmbrățișă soția. Nu se poate așa ! Parcă n-ai ști de ce ne aflăm aici ! Și, la urma urmei, unde ți-a dispărut simțul umorului ? Ce să zic, vecinii, servitoarea ! Hai, zîmbește... repede... zîmbește ! Ești o fată deșteaptă și trebuie să înțelegi totul.

— Înțeleg, dar sufletul mi-a secat. Știi doar cît e de greu atunci cînd rațiunea nu se împacă cu inima ! De ce-am învățat atîția ani ? Ca să brodez șervețele, să fac dulceață de caise și să pun murături ?

— Nu-i nimic, draga mea, mai rabdă puţin, odihneşte-te ! O să vină şi vremea ta ! Nici eu n-o duc mai strălucit : stau înţepenit într-un fund de provincie, fără o treabă serioasă, repar maşini de dimineaţă şi pînă seara ca să agonisesc avere pentru domnul Renard. Şi totuşi, noi doi nu ne pierdem aici timpul degeaba. Vom fi răsplătiţi, o să vezi !

— Bine... iartă-mă... Să uităm discuţia asta ! Mai bine să ne gîndim cum să-l primim pe oaspetele nostru drag şi pe nepoata lui.

— Îi aducem la noi, îi lăsăm să se odihnească şi pe urmă le servim o masă bună. După cină, dacă vor dori, mergem la heleşteu sau rămînem acasă şi le cînţi la pian. Joubert e mare amator de muzică.

— Şi duminică mergem la biserică ? întrebă Liza.

— Neapărat ! Amîndoi sîntem buni catolici şi nu putem lipsi de la slujbă nici chiar de dragul musafirilor. Dacă vor să meargă cu noi — foarte bine ! Nu ştiu însă ce să facem cu dejunul. Aş vrea să-i invit la masă pe primar, pe şeful poliţiei, pe François şi pe domnul Durand. Vreau să vadă Joubert că localnicii mă stimează. Dar unde să organizăm masa ? La restaurantul lui Durand e jenant, o să fie şi el invitat. Acasă — e bătaie mare de cap !

— Am putea aranja pe terasa de lîngă heleşteu. Acolo există separeuri destul de încăpătoare, izolate cu viţă de vie.

— Aşa o să facem !

Sîmbătă, Vasili şi Liza întîmpinară la gară pe Joubert şi pe însoţitoarea lui, o şatenă drăguţă, zveltă, fardată în limitele bunului simţ ; avea vreo douăzeci şi doi de ani şi era îmbrăcată într-o rochiţă vaporoasă şi elegantă.

Zărindu-l pe Vasili, Joubert îl salută zgomotos, sărută galant mîna Lizei şi făcu prezentările.

— Soţia, sărmana, nu se simte prea bine şi nepoata mea, Madeleine, a fost de acord să mă însoţească.

După ce ajunseră acasă, Liza o duse pe Madeleine în camera ei ca să se aranjeze puţin, iar Vasili şi Joubert se aşezară la un aperitiv.

— E minunat aici, respiri uimitor de uşor, zise Joubert, îndreptîndu-se spre geamul deschis. Toată viaţa

mi-am visat o vilă în afara orașului și un automobil, dar probabil că o să mor și n-o să le am ! Joubert zîmbi amar.

— De unde atîta pesimism ?

— Am toate motivele să fiu pesimist... În ultimul timp, cererea pentru produsele mele s-a redus la zero. O duc greu, nu mai mi-e mintea la vile și mașini. Joubert se întoarse spre Vasili. Interesant, cum merg afacerile dumitale ?

— Eu și asociatul meu nu ne putem plînge. În vremurile noastre mașini vechi sau ciocnite există din belșug. Să ai numai timp să le repari... Nici o criză din lume nu-i poate împiedica pe oameni să circule ! În afară de asta, firma noastră este solidă, ne facem treaba conștiincios, iar clienții sînt foarte mulțumiți. Ne bucurăm de un mare prestigiu.

— Sînteți pur și simplu un om norocos !

— Din păcate, fericirea omenească nu e niciodată deplină.

— Există vreun motiv care vă face cumva să fiți nemulțumit de soartă ?

— Există !

— Și care anume ? Bineînțeles, dacă nu-i un secret...

— Nu-i nici un secret ! Grijile obișnuite ale vieții. Soția mea este specialistă în estetică. Este singurul copil al unor oameni înstăriți și e hotărîtă să obțină un titlu științific la Universitatea din Viena. Stabilindu-ne în Franța, am sperat că se va putea perfecționa în specialitatea ei. Dar ne-am împotmolit în orășelul acesta și ca să te duci des la Paris, să rămîi mai mult acolo, să vizitezi muzeele, să asculți prelegerile de la Sorbonna...

— Păi, trebuie să vă mutați la Paris, îl întrerupse Joubert.

— Nu-i chiar atît de simplu. În afara faptului că aici afacerile s-au pus pe picioare, mai este un lucru esențial: dumneata uiți că eu sînt străin și că mi-e aproape imposibil să mă stabilesc la Paris și să cîștig bine... N-aș putea lucra ca simplu mecanic. Și nici să mă angajez muncitor la fabrica de automobile n-aș putea. Sînt destui șomeri

la Paris și fără mine ! Mai trebuie să recunosc că m-am dezvățat să fiu slugă la cineva.

Aici discuția de afaceri se întrerupse : Liza îi chemă pe bărbați la masă.

Așa cum era de prevăzut, Joubert și domnișoara Madeleine au refuzat să se ducă la slujba de dimineață. Reîntorși de la biserică, Vasili și Liza nu-și găsiră musafirii acasă. După cum le spuse servitoarea, au luat micul dejun și s-au dus să se plimbe prin oraș. Servitoarea era parcă pierdută, rușinată. Liza o întrebă :

— Ce-i cu dumneata, Rosie ? De ce ești necăjită ?

— Ah, doamnă, mai bine nu mă întrebați ! E îngrozitor... Am văzut... Am văzut cum se sărutau ! Servitoarea lăsă rușinată privirea în jos.

— Ce e rău în asta ? De ce n-ar putea domnul Joubert să-și sărute nepoata ?

— Doamnă, ăsta nu era sărutat de rude, șopti Rosie și fugi din cameră.

Programul stabilit în prealabil l-au îndeplinit în întregime. Totul a fost plăcut, gazdele n-au făcut risipă, dar nici n-au manifestat zgîrcenie.

Întorcîndu-se acasă după dejunul luat împreună cu notabilitățile locale, Joubert îl luă pe Vasili de braț.

— Domnule Kocek, ești pur și simplu un vrăjitor. Ca să cucerești inimile compatrioților mei așa cum ai știut dumneata s-o faci, trebuie să fii într-adevăr un vrăjitor. Am văzut cît de mult te respectă locuitorii orașului și m-am bucurat pentru dumneata.

După plecarea lui Joubert, Vasili se apucă să citească lucrări despre arta decorativă și plastică și să studieze toate dedesubturile publicității. De mare ajutor i-a fost Liza, care se lăsase și ea atrasă de arta reclamei. Vasili rămase uimit de însemnătatea și amploarea reclamei în Statele Unite ; uneori se gîndea, fără să vrea, că dacă „Agenția de publicitate Jean Joubert et. Comp.“ ar deveni o realitate, s-ar putea spune un cuvînt nou în activitatea publicitară din Franța.

Devenise acum atît de încrezător în posibilitatea mutării la Paris, încît se duse de cîteva ori în capitală, împreună cu Liza, ca să caute o locuință potrivită : nu prea

mare, două-trei camere, nici prea scumpă, și cît mai aproape de centru. Treptat, căută să-și pregătească asociatul și să-l împace cu gîndul că, mai devreme sau mai tîrziu, vor trebui să se despartă.

CAPITOLUL III

Vasili nu se grăbea să-i facă lui Joubert propuneri concrete. Mult timp nici nu trecu pe la el. Aștepta răbdător, înțelegînd că n-a mai rămas mult pînă la falimentul „Agenției de publicitate Joubert".

Trecînd într-o zi pentru niște treburi pe la bancă, Vasili îl rugă în treacăt pe un funcționar mai dezgheţat să-i furnizeze informații în legătură cu situația financiară a agenției de publicitate a domnului Joubert din Paris, întrucît dorește să intre în relaţii de afaceri cu agenţia respectivă.

— În general, principiul oricărei bănci este să păstreze secretul operațiunilor... Dar pentru dumneavoastră, domnule Kocek, voi face tot posibilul și, cum aflu ceva, vă comunic, răspunse funcţionarul.

Peste cîteva zile, Vasili era informat că situaţia financiară a lui Joubert este precară și că poliţele lui vor fi curînd protestate. Falimentul era iminent.

Hotărînd că a sosit momentul să acționeze, plecă la Paris. Îl găsi pe Joubert foarte deprimat. Francezul acesta vesel și plin de viață se trăsese la faţă, se ofilise, sub ochi îi apăruseră cearcăne...

— Ce-i cu dumneata, nu ești cumva bolnav? i se adresă cu compasiune Vasili, strîngîndu-i mîna.

— Nu mă întreba, amice... Cred că în curînd voi fi un om sfîrșit...

— Ai necazuri?

— Depinde ce numești necazuri. Vînzarea merge execrabil, depozitele sînt supraîncărcate de marfă. N-am cu ce să-i plătesc pe muncitori. Datorez chiria pentru birouri. Sînt dator furnizorilor. Și pe deasupra, vine termenul de scontare a poliţelor. Ești om de afaceri, știi că o poliţă

protestată înseamnă sfîrșitul, falimentul... Nu mai ai în ce spera.

— Situaţia e chiar atît de critică sau exagerezi dumneata ? îl întrebă, din nou compătimitor, Vasili.

— Exagerez ? Deloc ! Totul e pierdut, n-am nici o ieșire.

— Nu dispera, prietene ! Nu există situație fără ieșire. Hai, să ne gîndim împreună ce s-ar putea face.

— La ce să ne gîndim ? Totul e limpede. N-o să plătești dumneata polița mea ! Și chiar dacă o vei plăti, tot n-o să am bani să-ţi returnez... Mai bine dintr-o dată — să mă declare falit și să-mi inventarieze bunurile ! Joubert dădea disperat din mîini.

— Haide totuși să analizăm situația, insistă Vasili. La ce sumă se ridică polița ?

Joubert spuse fără tragere de inimă cifra : trei mii opt sute de franci. Mai avea încă două : una de o mie două sute și alta de o mie de franci. În total — șase mii. Dar mai există și alte datorii : furnizorii de carton presat, de vopsele și de clei. Muncitorii nu sînt plătiți de două luni. Mai datora pentru chirie, lumină și nici el nu mai știa pentru ce...

— Adică ? Mai concret ! insistă Vasili.

Pentru prima dată Joubert își privi interesat și atent interlocutorul.

— Nu cumva ai de gînd să-mi achiți datoriile ? bombăni el încurcat.

— Poate, răspunse impasibil Vasili.

— De unde și pînă unde ? Au trecut timpurile zînelor bune.

— Ale zînelor au trecut. Ale prietenilor și oamenilor de afaceri — nu ! Așadar, celelalte datorii...

— Mi se pare că de vreo două luni n-am plătit croitorul, măcelarul, băcanul și brutarul.

— Am înţeles ! Și acum ascultă-mă ! Voi plăti eu toate datoriile dumitale, mari sau mici, și pe deasupra voi investi o anume sumă în afacere, cu condiția, bineînțeles, să mă iei ca asociat.

— Pe dumneata ? Asociat ? Cu cea mai mare plăcere, exclamă Joubert. Pe urmă, revenindu-și parcă, întrebă :

dar, Doamne, Dumnezeule, de ce ţi-ai risca dumneata banii, băgîndu-i într-o afacere fără perspective ?

— Eu nu cred că firma dumitale este lipsită de perspective. Te rog foarte mult să nu te superi pe mine, dar nu mergi deloc în pas cu vremurile noastre. Poate că n-am dreptate, dar aşa am impresia !

Joubert se simţi atins în amorul său propriu.

— Ar fi interesant de ştiut, în ce constă, după dumneata, nepriceperea mea în a conduce afacerile şi pe ce se bazează impresiile dumitale ? Curînd se vor împlini zece ani de cînd există agenţia asta. E vina mea oare că totul stagnează în comerţ şi că numărul faliţilor creşte pe zi ce trece ?

— Ştiu, amice, că agenţia dumitale există de mult. Mai ştiu şi altceva şi anume că, datorită inerţiei, continui să fabrici acelaşi bondoc simpatic cu tava. Cîndva a avut succes, dar toată Franţa e plină de el, iar scumpele dumitale pisicuţe şi dragii dumitale căţeluşi de carton presat nu sînt deloc o marfă căutată pe piaţă, zise liniştit şi calm Vasili.

— Ce propui ?

— Cred că în domeniul reclamei trebuie pornit acum tocmai de la faptul că în comerţ se manifestă o stagnare totală. Prin urmare, toţi, absolut toţi, sînt profund interesaţi să-şi vîndă marfa. Toţi au nevoie de reclamă, dar de o reclamă variată care să pătrundă uşor, de o reclamă-surpriză şi în acelaşi timp la obiect. Eu aş reorganiza activitatea agenţiei, aş căuta să-mi ofer serviciile unor firme noi şi mai serioase decît magazinele alimentare. Vasili vorbea rar, sigur de sine. Treburile noastre s-ar putea îndrepta în următoarele trei-patru luni, dar trebuie să am deplină libertate de acţiune. Ar fi bine să întrerupem pentru un timp activitatea agenţiei şi s-o reluăm după reorganizarea ei totală !

— Să o întrerupem ? Dar, dă-mi voie să întreb, din ce o să trăim ?

— Ce sumă ridicai dumneata pentru cheltuielile personale ? îl întrerupse Vasili.

— O mie, o mie două sute de franci pe lună. De fapt aşa era înainte, se grăbi să precizeze Joubert. În ultimele luni, nu mai mult de cinci sute.

— Perfect ! Vei primi mia dumitale de franci pe lună.

— Cum ? Joubert ridică neîncrezător din umeri.

— Foarte simplu, vei primi o mie de franci în contul reducerii temporare a capitalului... Să nu crezi că sînt un filantrop. Sînt om de afaceri și merg conștient la un anume risc, bazîndu-mă pe forțele noastre. Trebuie să procedez astfel, gîndindu-mă la viitorul Mariannei ; pentru ea e vital să locuiască la Paris. Altfel n-aș fi renunțat pentru nimic în lume la afacerea destul de stabilă și bănoasă de care mă ocup acum ! Nu demult, împreună cu asociatul meu Renard, am făcut socoteala și ce crezi ? A reieșit că în mai puțin de un an am izbutit să dublăm capitalul întreprinderii, fără să punem la socoteală banii care i-am ridicat lunar pentru cheltuielile casei.

— Ce să fac, n-am de ales ! Să încercăm ! Personal n-am ce pierde ; în caz de fiasco, mai amîn falimentul cu cîteva luni. Cîștigul de timp înseamnă și el, în sine, ceva.

— Să nu vorbim de faliment ! Depun zilele acestea banii și onorezi polițele înainte de termen. Asta va produce o impresie bună în cercurile financiare : o firmă care are greutăți bănești nu se apucă să achite polițele înainte de termen.

— Ce se cere de la mine ? întrebă Joubert.

— De fapt, nimic !... Excluzînd bineînțeles oficializarea relațiilor noastre la un notar și înregistrarea noii firme la Camera de comerț din Paris. Eu aș putea avea unele greutăți ; la urma urmei, sînt cetățean străin. De aceea mă bazez întru totul pe ajutorul dumitale.

— O să fac tot ce-mi stă în puteri. Am multe relații în cercurile de afaceri !

Pentru prima oară de cînd începuse discuția, în vocea lui Joubert răsunau niște note mai vioaie.

★

Cu toate că într-o anumită măsură fusese pregătit să afle știrea retragerii lui Kocek din afaceri, atunci cînd asociatul său i-o comunică direct, Renard se simți foarte abătut. Stătea în fața lui Vasili dezorientat și tăcut. Pe urmă întrebă ca un copil :

— Și eu... Cu mine ce-o să fie ?

Vasili făcu un mare efort ca să-l liniștească pe grăsun.

— Totul o să fie bine, nu te neliniști. Și pentru ca la început să nu ai greutăți financiare, las partea mea de capital, să zicem, pentru șase luni, fără să cer dobîndă. Cred că prin asta voi răsplăti măcar în parte binele pe care mi l-ai făcut ! Orice s-ar întîmpla în viitor, eu îți voi rămîne recunoscător toată viața.

— E generos din partea dumitale, spuse emoționat Renard. Dar o să pot eu face singur față lucrurilor ? Asta e întrebarea !

— Bineînțeles că da ! Treaba e pusă pe roate, atelierul e asigurat cu comenzi pe o jumătate de an înainte. Să vorbim deschis : ce nevoie mai ai dumneata acum de un asociat cu care să împarți profitul, cînd poți singur să extinzi afacerea ? Iar eu nu pot să nu țin seama de interesele soției. Ea, săraca, se chinuiește aici ; se străduiește să ascundă asta și de mine și de alții... Marianna e tînără, trebuie să-și termine studiile la Paris ! Cu ce o să se întoarcă ea, mai devreme sau mai tîrziu, în țară ? O să-și aducă rochii de la Paris ? Cu asta nu mai uimești pe nimeni în vremurile noastre.

A doua zi se duseră la notar și anulară contractul de proprietate comună asupra atelierului. Renard îi dădu o poliță de șapte mii de franci, pe care directorul băncii o onoră imediat. În felul acesta, Vasili se putea muta la Paris cu rotunjoara sumă de unsprezece mii de franci în buzunar.

Recomandația dată de primarul orașului, excelentele referințe ale lui Renard și ale preotului, relațiile multiple ale lui Joubert în lumea afacerilor — toate acestea au jucat un rol important și în scurt timp Vasili deveni coproprietarul agenției de publicitate.

Cu mutatul nu se prea grăbea. Continua să caute o locuință convenabilă. Pînă una-alta, pleca la Paris în fiecare dimineață și se întorcea seara. Adesea îl însoțea și Liza care, ca și înainte, continua să fie interesată de arta reclamei.

Prima măsură luată de Vasili a fost oprirea producției de bondoci, cățel și pisici și concedierea întregului

personal. Neobosit colinda străzile Parisului, uneori împreună cu Liza, și se oprea îndelung în fața vitrinelor marilor magazine, a panourilor din fața cinematografelor și lîngă afișele teatrale.

Fluierînd melancolic arii din opere și cîntece la modă, Joubert urmărea indiferent activitatea asociatului său.

Trecînd la un moment dat pe malul Senei pe lîngă tarabele buchiniștilor, Vasili și Liza văzură un tînăr palid, cu păr lung, îmbrăcat într-un pulover negru, care desena cu cretă colorată pe trotuar scene de stradă. Unii trecători îi aruncau cîte o monedă în șapca pe care o pusese alături de el. Desena repede și cu siguranță. Pe asfaltul cenușiu prindeau viață ba tînăra florăreasă din colț, ba un șofer de taxi, ba cîte un client băut care ieșea de la bistroul din apropiere.

— Ia uită-te, e foarte talentat, zise Liza în șoaptă, încetinindu-și pașii.

Se apucară să-l urmărească în tăcere.

Atunci cînd tînărul își aprinse o țigară, ca să se odihnească, Vasili se apropie de el și îl întrebă :

— Spuneți-mi, ați învățat undeva să desenați ?

Pictorul avea o față foarte mobilă și o privire ironică.

— Dar de ce vă interesează ? întrebă, măsurîndu-l pe Vasili din cap pînă-n picioare.

— Cred că pentru un autodidact desenați prea bine, iar pentru un profesionist...

— Ca profesionist nu mi-a rămas nimic altceva de făcut. Am studiat cinci ani pictura. Probabil că domnul e străin dacă nu știe că asta n-are nici o importanță... N-am atelier, n-am bani pentru pînză, pentru culori. Vorbea strident și sfidător, dar, privind-o pe Liza, schimbă tonul. Mama nu se poate mișca din pat, spuse el încet, și în afară de mine nu are cine s-o ajute. Să nu mai pun la socoteală că și eu trebuie să mănînc, să beau. Îmi cîștig și eu existența cum pot...

— Ați dori un serviciu permanent ? întrebă Vasili.

— Cunoașteți dumneavoastră pe cineva care mi-ar propune așa ceva ? Apropo, nu m-au angajat nici măcar chelner la restaurant. Mi se spune că am o mutră prea expresivă, care nu exprimă ceea ce trebuie !

— Treceţi mîine pe la mine. Vasili îi întinse o carte de vizită. Să zicem, pe la zece dimineaţa.

Tînărul pictor privi lung în urma lui Vasili şi a Lizei. Şi, observînd în şapcă, în afara mărunţişului, o hîrtie de trei franci, se gîndi : n-o fi apărut cumva la Paris vreun nou conte de Monte-Cristo ?

A doua zi, la ora convenită, se află în faţa lui Vasili, la biroul său.

— Luaţi loc şi ascultaţi-mă ! Vasili îl invită să şadă în fotoliu. Aici e o agenţie de publicitate care, momentan, nu face reclamă pentru nimic. Din păcate, asta e realitatea şi totul trebuie luat de la început. Mă străduiesc şi eu... Înainte de a vă angaja, vreau să mă conving că sînteţi capabil să lucraţi în domeniul reclamei.

— Puneţi-mă la încercare ! Pictorul se dovedi a avea un zîmbet bonom şi sincer.

— Sper că nu sînteţi un orgolios care socoteşte că reclama e ceva înjositor şi n-are nimic de-a face cu arta, continuă Vasili. Soţia mea, de exemplu, socoteşte că reclama e o artă şi ea are dreptul s-o afirme, fiind critic de artă. Firește că genul acesta are specificul său. Şi nu întîmplător, în America se ocupă de reclamă pictori talentaţi, chiar celebri. Vă dau cinci zile, plimbaţi-vă prin Paris ! Gîndiţi-vă bine cum s-ar putea aranja vitrinele marilor magazine şi cum ar putea cinematografele să facă reclamă pentru filmele noi. Trebuie să găsim forme originale, care să răspundă unor cerinţe artistice elevate. Vă voi plăti zece franci pe zi. Vasili scoase portvizitul şi numără cincizeci de franci. Asta, bineînţeles, pentru început. Pe urmă o să vă fixez o remuneraţie conformă cu aptitudinile dumneavoastră.

— Peste cinci zile voi fi aici ! Tînărul se retrase.

— Crezi că se va întoarce ? îl întrebă cu un zîmbet ironic Joubert, care ascultase în tăcere convorbirea.

— Fără discuţie !

— Sfîntă naivitate ! Amice dragă, nu cunoşti lumea pariziană ! Vagabonzii ăştia pletoşi nu au nimic sfînt, n-au conştiinţă, sînt nişte tipi necinstiţi. În noaptea asta o să cheltuiască toţi cei cincizeci de franci pe care i-ai dat. Şi o s-o facă în compania unor femei usoare. Nu ga-

rantez, dar poate că, amintindu-şi de mărinimia de care ai dat dovadă, o să bea un pahar în sănătatea dumitale.

— E drept că nu cunosc bine Parisul, dar să ştii că mă pricep la oameni. Băiatul ăsta e talentat. Şi nu numai talentat, dar va veni şi cu o propunere valoroasă.

— Om trăi şi om vedea !

Tînărul pictor se întoarse după trei zile, aducînd o machetă mare. Era reclama unui vechi film american de aventuri, „Hoţul din Bagdad". Filmul rula din nou în oraş.

Pe machetă era redat chipul celebrului Douglas Fairbanks, oacheş, dezbrăcat pînă la brîu, cu nişte şalvari largi, cuibărit pe acoperişul dantelat al unui palat de basm. Mai jos, într-o încăpere cu tavanul arcuit şi ferestre înguste, şedea o fată drapată într-un văl subţire. Era prizonieră în harem. Dincolo de zidurile înalte se vedeau minaretele moscheelor. Luna atîrna pe cer ca un disc mare, roz. Toate elementele afişului erau redate în tradiţiile obişnuite ale „romantismului oriental". Amuzant şi surprinzător în ceea ce vedeai era faptul că pictorul inclusese în atmosfera aceasta exotică oameni de pe stradă, care populau bulevardele, magazinele. Panoul spunea parcă trecătorului : Priviţi filmul şi fiecare din dumneavoastră va trăi aventuri neobişnuite, se va crede un erou".

Vasili se uită un timp în tăcere la machetă. Pe urmă îşi chemă asociatul.

— Priveşte, domnule Joubert, dacă îl executăm la jumătate din mărimea naturală, dacă îl luminăm bine, afişul nu poate să nu atragă atenţia. Nu crezi ?

— Da, nu e rău !

— Treaba asta m-a pasionat, spuse emoţionat pictorul şi scoase din mapă cîteva foi de hîrtie groasă. Am aici nişte schiţe pentru reclama cîtorva mărfuri... Unul din desene reprezenta o cameră elegant mobilată. Lîngă un birou bine lustruit stătea dezorientat un hoţ cu o secure în mînă. Sub desen scria : „E atît de frumos, încît nu-mi vine să-l sparg". Într-o altă schiţă, Diogene, slab, cu felinarul în mînă, admira o expoziţie de ceramică modernă : „Dacă aş fi trăit pînă azi, aş fi ştiut să-mi cumpăr un butoi frumos pentru locuinţă".

— Nu sînt lipsite de spirit, spuse Joubert. În orice caz e ceva nou, proaspăt!

— Bravo, amice! Pentru început nu-i deloc rău! Cum vă numiți? întrebă Vasili.

— Henri Borrault.

— Cît timp vă trebuie, domnule Borrault, ca să terminați afișul pentru „Hoțul din Bagdad“? Și de ce aveți nevoie pentru asta?

Pentru o clipă pictorul se lumină la față de bucurie. Imediat însă reveni la expresia gravă dinainte.

— Dacă-mi dați un ajutor și-mi asigurați materialul necesar, cred că în trei zile termin.

— Perfect! Materiale aveți jos, în atelier. Găsiți-vă singur un ajutor! Cunoașteți dimensiunile vitrinei cinematografului?

— Da, domnule, am măsurat-o!

— Mai aveți întrebări?

— Acum cred că nu.

După plecarea pictorului Vasili se duse la proprietarul cinematografului la care rula „Hoțul din Bagdad“. Într-un birou mic, cu pereții plini de afișe, avu loc o discuție foarte grea pentru Vasili.

— Am venit să vorbim despre o afacere, îi spuse el proprietarului.

— Vă ascult, îi replică acesta fără ca măcar să-i ofere un scaun.

— Sînt proprietarul agenției de publicitate „Joubert et Comp.“. Firma noastră se ocupă în prezent, pe lîngă altele, și cu punerea la punct a unor noi metode de reclamă pentru filme. În locul plictisitoarelor expoziții de fotografii și panouri, care nu mai sînt la modă, noi propunem suprafețe mari care să oglindească episoade ale filmelor prezentate și să-l intrige pe spectator.

— Ce vreți să realizați cu asta?

— Să atrag atenția publicului, să trezesc interesul pentru film...

— Hm... Și cît costă montarea aceasta?

— Aproximativ o mie, o mie două sute de franci.

— O-ho-ho! Patronul sălii făcu un gest negativ cu mîna. O mie de franci?! Asta înseamnă aproape un sfert din rețeta zilnică. Ce rost ar avea să arunc atîția bani,

cînd firma care difuzează filmul este obligată să ne livreze gratuit materialul de reclamă ? Nu, domnule, nu e pentru mine.

— Cred că greșiți. Metoda noastră de a face reclamă vă va ajuta să dublați încasările. Și asta ca un minimum. De ce n-ați încerca ?

— N-am cînd să mă ocup de experiențe și nici n-am bani de aruncat... Dacă „Hoțul din Bagdad“ nu face el singur săli pline, nici o reclamă nu-l poate ajuta.

— În acest caz, permiteți-ne să facem gratuit reclamă filmului. Experimentăm și noi...

— Gratuit ? se miră patronul. La ce vă folosește ?

— Măcar ca să demonstrăm tuturor — și în primul rînd dumneavoastră — avantajele metodei noastre. Vi se cere un singur lucru : să luminați panoul. Mai mult chiar, ne luăm obligația să ridicăm reclama la prima dumneavoastră solicitare.

Insistențele lui Vasili, convingerea lui, produseră impresie. Proprietarul cinematografului ridică din umeri.

— Bine, n-aveți decît... Vitrina e la dispoziția dumneavoastră. De lumină am eu grijă. Dar țineți minte — nici un ban !

— Vă mulțumesc. Și Vasili plecă.

De la cinematograf se duse la directorul-coordonator al unui mare magazin căruia îi propuse decorarea vitrinei de la secția de mobilă.

Spre deosebire de încruntatul concesionar al sălii, tînărul director se dovedi un om amabil și vorbăreț. El se interesă de modul în care agenția „Joubert et Comp.“ vrea să aranjeze vitrina. Văzînd desenul lui Borrault, spuse rîzînd :

— Este neobișnuit și spiritual. Parizienilor le place genul... Noi schimbăm vitrinele în fiecare lună și, în general, cheltuim pentru reclamă o mulțime de bani. Să încercăm să cheltuim și ceva pentru experimentul dumneavoastră. Vă ofer trei sute de franci ! Mai tîrziu vom vedea ce-o să mai fie ! Puteți începe chiar mîine !

— Imposibil, domnule ! Suma aceasta nu ajunge nici măcar pentru cumpărarea materialului necesar.

— Prețul dumneavoastră ?

— O mie două sute de franci. Și asta, pentru început. Sînt sigur că, după un timp, cînd vă veți convinge de avantajele metodei noastre, chiar dumneavoastră veți mări onorariul.

— Nu, nu, e prea scump. De obicei, aranjarea vitrinei ne revine între trei sute și șase sute de franci. Vă dau șase sute, de acord ?

— Ca să avem posibilitatea de a vă demonstra sistemul nostru, sînt de acord... Sper că vom semna un contract care să garanteze plata sumei stabilite ?

Directorul sună ; intră secretara, căreia îi dădu dispoziția să pregătească contractul.

Interveni o mică pauză. Pentru a o umple cu ceva, directorul hotărî să-l întrețină pe vizitator.

— Probabil că sînteți străin, domnule ? Aveți un ușor accent...

— Foarte exact, sînt din Cehoslovacia.

— Și ați experimentat deja sistemul dumneavoastră de reclamă ?

— Sigur că da, în țară la mine. Succesul, aș zice chiar marele succes cu care au fost răsplătite încercările mele, m-a făcut să vin aici la Paris. Cehoslovacia e o țară minunată, dar e mică și acolo un om care are planuri, cum am eu, n-are unde să se desfășoare. Franța e altceva !...

— Voi fi bucuros dacă relațiile noastre de afaceri vor continua ! Se vedea că directorul-coordonator îl simpatiza pe Vasili. În timpurile noastre este greu să faci comerț. Curînd, odată cu sezonul de primăvară-vară, vor începe noi griji : soldarea mărfurilor rămase din iarnă, reclame pentru noul sezon... Gîndiți-vă la ce v-am spus și, dacă vă vine vreo idee originală, comunicați-mi-o !

— Cu mare plăcere. Avem toate posibilitățile pentru asta. Firma noastră a angajat pe cei mai buni specialiști parizieni în domeniul publicității, pictori talentați. Sînt tineri, energici și, mai ales, nu vor să meargă pe drumuri bătătorite.

Secretara aduse contractul. Vasili îl semnă și-și luă rămas bun de la directorul-coordonator.

Datorită succesului repurtat, Jaroslav Kocek din Cehoslovacia, conducătorul unei agenții de publicitate din Paris, era în al nouălea cer de bucurie. Ducîndu-se

pe jos spre birou, Vasili făcea bilanțul. Într-adevăr, se rezolvaseră multe. În primul rînd, este asociat cu drepturi depline al firmei. În al doilea rînd, pictorul Borrault constituie, fără îndoială, o achiziție bună. Băiatul e foarte talentat, plin de idei, are gust, fantezie. Peste cîteva zile, în fața vitrinei cinematografului se vor înghesui mulți gură-cască. E de presupus că proprietarul va aprecia reclama și atunci el, Vasili, o va scoate sau va cere un asemenea preț, încît proprietarul sălii va rămîne cu gura căscată.

Lasă-l pe Joubert să-și primească lunar mia lui de franci, numai să nu se amestece, să nu-l deranjeze... De fapt Joubert e un om bun și va fi, desigur, fericit atunci cînd Vasili îi va servi pe tavă o grămadă de bani.

Trebuie întărite pozițiile în lumea comercială, se impune ca firma să se recomande cît mai bine. N-a pierdut degeaba timpul cît a studiat secretele reclamei. E drept, l-a ajutat și Liza... Publicitatea pe care o va face va fi interesantă vizual, vie, totdeauna nouă, originală, atrăgînd atenția și prin execuția ei artistică. Hai, ajunge să tot construiești castele în Spania! Nu se știe cum vor merge treburile...

La birou, Vasili află că Borrault și-a chemat prietenii în ajutor.

— Au multă fantezie! Ochii negri ai pictorului sträluceau. Sînt născuți pentru a face reclamă!

— Toate ar fi în regulă, dar țineți seama că trebuie să ne grăbim, să ne grăbim foarte tare, zise Vasili.

— Păi, să știți, domnule, că ne era dor de o treabă adevărată. Sîntem gata să lucrăm zi și noapte, comenzi să fie!

— Tocmai am fost la proprietarul sălii de cinema. Ne-a refuzat serviciile!

— Nu i-a plăcut macheta mea? întrebă dezorientat pictorul.

— Nu-i vorba de asta, nu fiți amărît. Pur și simplu, e fricos și zgîrcit... M-am înțeles cu el să-i montăm reclama gratis.

— Gratis?

— De ce vă miraţi ? ! La urma urmei, aici la Paris nu ne cunoaște nimeni și nimeni n-a văzut încă lucrările noastre. În momentul în care reclama oferită va atrage atenţia vom avea şi comenzi !

— Atunci, să ne străduim !

— Cît despre tîlharul acela înfricoșător, să ştiţi că a produs impresie. Iar aici am contractul cu magazinul universal. E primul nostru succes, Henri.

În birou intrară doi tineri foarte modest îmbrăcaţi.

— Sînt prietenii mei. Permiteți-mi, domnule Kocek, să vi-i prezint. Acesta-i Dominique (Borrault arătă spre cel blond și înalt). De fapt este grafician, dar se pricepe la toate. Are temperamentul lui Benvenuto Cellini. Iar el e Claude Gaumier. Borrault puse mîna pe umărul unui tînăr bine făcut, solid și cù niște pumni uriași. Cu acest monstru trebuie să fii precaut și asta nu numai pentru faptul că e un boxer de mîna întîi, dar și pentru că e caricaturist. Claude era foarte oacheș și avea un păr bogat și creț ca al negrilor.

— Încîntat de cunoștință. Luaţi loc, vă rog. Vasili se simțea bine în societatea acestor tineri inimoși. Cred că Henri v-a spus că de-abia începem treaba și că în prezent nu avem nimic, nici comenzi, nici perspective. Dar sîntem optimiști ; ne bizuim pe forţele noastre şi pe talentul vostru. La urma urmei, vrem să facem reclamă pentru alţii și n-o să putem face reclamă pentru noi ? La început nu vă pot oferi mai mult de patru sute de franci pe lună. Mai tîrziu, pe măsură ce firma va prospera, va creşte și suma. De conducerea generală a atelierului se va ocupa Henri Borrault. Sper că sînteţi de acord ?

— Complet de acord, răspunseră băieţii într-un glas.

— Puteţi începe lucrul chiar de azi !

Reclama pentru cinematograf a fost gata la termenul stabilit. Văzînd în atelier panorama unui oraș oriental, scăldat în lumina trandafirie a lunii, Vasili nu-şi crezu ochilor. Gaumier realizase figurile parizienilor într-o manieră puțin grotescă, șarjată. Într-un fel apăreau cam bizare, dar pe undeva te impresionau. Fiecărui om care intra în sală i se oferea posibilitatea să uite de proza

vieții, să se desfete în atmosfera aceasta exotică și să trăiască marea aventură. Alături era gata și schița vitrinei pentru secția de mobilă a magazinului. Murdari de vopsea, veseli și plini de însuflețire, pictorii priveau nerăbdători spre Vasili.

— După părerea mea. e foarte bine. Vă felicit, spuse el, așezîndu-se pe un taburet. Lucrările trebuie duse și trebuie început montajul. Diseară vom vedea ce impresie vor produce ele asupra publicului.

Vasili se întorcea în biroul său.

În ultimele zile, Joubert nu apăruse pe la agenție. Părea că afacerile nu-l mai interesau deloc. Indiferența lui îl cam îngrijora pe Vasili. Ce-i asta ? Oboseală, gelozie, neîncredere în succes ? Omul acesta condusese singur timp de mulți ani agenția, aducînd-o în pragul catastrofei. A renunțat la tot și acum, așa, dintr-o dată, apare un străin care o transformă după capul lui...

Vasili ridică receptorul.

— Bună ziua, Joubert, sînt eu, Kocek. Nu, nu s-a întîmplat nimic... Așa am și bănuit că nu te simți bine. Sper că nu e nimic serios ? Treburile ? Cum să spun, în general merg. Mîine vom cunoaște primele rezultate, o să aflăm ce părere va avea publicul despre reclama noastră voluminoasă... O notiță în ziar ? Ar fi minunat ! Dacă nu e greu, atunci, te rog, aranjează treaba asta. La revedere și grabnică însănătoșire.

Seara, Vasili și pictorii se îndreptară spre clădirea cinematografului. Încă de departe văzură o mulțime de oameni care se înghesuiau în fața vitrinei puternic luminate. Stînd deoparte, urmăreau cum crește mulțimea privitorilor. Apăru un agent de poliție, se uită și el la vitrină și apoi zîmbi.

— Asta este deja un succes, șopti Dominique.

— Domnule Kocek, spuse încet Henri, mi se pare că e... și arătă spre un domn înalt, zvelt, într-un palton la modă, fără pălărie, care se apropie în momentul acela de vitrină. Da, era Joubert. Stătu cîteva minute, se uită la vitrină și pe urmă porni încet pe stradă. Vasili îl însoți din priviri.

— Haideți la magazin, zise el.

Și cu toate că vitrina magazinului nu era cu nimic inferioară celei de la cinematograf, în fața ei se opreau puțini trecători.

— Curios, ce s-o fi întîmplat ? Prin ce se explică lipsa de interes pentru lucrarea noastră ? întrebă întristat Borrault.

— E normal : seara, în fața cinematografului, totdeauna e lume mai multă. Și pe urmă, să nu uităm nota de exotism. Cred că în fața vitrinei cu mobilă, ziua va fi mai multă lume decît acum. Dar fii atent, dragul meu Henri, nu prea există trecători care să nu privească și să nu zîmbească. Și pe urmă, oamenii nu-și cumpără mobilă în fiecare zi, spuse Vasili.

— Poate că aveți dreptate, domnule, dar eu mă așteptam la un efect mai mare.

— Despre efect o să vorbim atunci cînd proprietarii de magazine și cinematografe vor sta ore în șir la ușa agenției ca să ne comande reclame, glumi Vasili. Acum să ne ducem la cel mai apropiat restaurant și să sărbătorim primul nostru mic succes.

Tinerii nu se lăsară prea mult rugați. Ar fi fost gata să stea în restaurant pînă dimineața, dar Vasili era grăbit.

Chemă chelnerul, plăti și se ridică.

— Trebuie să plec afară din oraș, explică el. Pictorii îșI conduseră patronul pînă la locul unde era parcată mașina.

— De ce locuiți atît de departe ? Cunosc în cartierul nostru locuințe de închiriat foarte confortabile.

— V-aș rămîne recunoscător dacă mi-ați recomanda ceva, bineînțeles la un preț convenabil, spuse Vasili, luîndu-și rămas bun de la pictori.

Peste două zile, spre seară, Vasili trecu pe la proprietarul cinematografului la care rula „Hoțul din Bagdad“ și ceru permisiunea să scoată reclama din vitrină.

— S-o scoateți ? De ce ? întrebă acesta mirat.

— Vă amintiți probabil că v-am instalat-o gratuit, ca să vă dovedesc eficiența ei. Cred că țelul a fost atins și nu văd ce sens ar mai avea să v-o las !

— Nu vă dau voie s-o scoateţi ! Proprietarul cinematografului era vădit iritat. Filmul va mai rula cel puţin o săptămînă.

— Mă tem că nu e în puterea dumneavoastră să ne interziceţi acest lucru. Nu avem contract ! De fapt, dacă doriţi să folosiţi serviciile firmei noastre...

— Cît aţi cere ?

— Trei mii de franci pînă la sfîrşitul prezentării filmului.

— Aţi înnebunit ? Alaltăieri aţi cerut o mie două sute de franci.

— În orice comerţ cererea naşte oferta. Alaltăieri nimeni nu ştia de existenţa noastră, iar azi întreg Parisul doreşte să folosească serviciile noastre. Pentru că ne-aţi permis să montăm panoul în vitrina cinematografului dumneavoastră, firma e gata să vă facă o reducere substanţială : două mii de franci. Nici un ban mai puţin !

Proprietarul cinematografului numără în tăcere suma şi întrebă încruntat :

— Îmi daţi o chitanţă sau semnăm un contract ?

— Cum doriţi !

În ceea ce priveşte „întreg Parisul“, Vasili exagerase. Dar zvonul despre succesele noii agenţii se răspîndise prin oraş foarte repede şi comenzile se înmulţeau.

Telefonul de la birou suna fără încetare, veneau reprezentanţi ai sălilor de cinema, ai magazinelor. Pe toţi îi interesa o singură chestiune : s-ar putea executa o reclamă voluminoasă pentru cutare sau cutare film, pentru cutare ori cutare articol ? Printre clienţi se aflau chiar şi brutari, negustori de galanterie, de peşte... În cîteva zile agenţia „Joubert et Comp.“ încheie douăzeci şi şase de contracte, încasînd numai ca avans peste patru mii de franci.

Pictorul Henri Borrault puse problema extinderii atelierului. Dar Vasili nu se grăbea, primea numai comenzile mai interesante şi avantajoase. Refuzul cîtorva comenzi servi drept reclamă pentru firmă. Vasili nu-şi dădea încă bine seama dacă e vorba de un succes de durată sau de un „boom“ momentan, aşa cum se întîmpla adesea în Franţa ; şi nu numai acolo. Adevăratul succes

veni de-abia după ce amenajară vitrina unui alt cinematograf, unde se reluase cunoscutul film al lui René Clair „Sub acoperișurile Parisului“. Pictorii executaseră reclame cu atîta gust și cu atîta dăruire, de parcă ar fi lucrat la un spectacol la care țineau mult. Parisul, acest oraș splendid și puțin trist, cu străduțele lui vechi, cu acoperișuri de țiglă și cu mulțimea de curți înguste, reînvia parcă sub penelul lor. Și judecînd după felul în care parizienii se duceau seara, atunci cînd se aprindeau luminile, în pelerinaj la cinema, decoratorii reușiseră să surprindă esența și atmosfera acestui film înțelept și plin de finețe.

Un ziar serios consacră un articol destul de mare lucrărilor semnate de pictorii firmei „Joubert et Comp.“ Remarcînd meritele filmului, „cuceritor prin simplitate, lirism și prin oglindirea realistă a vieții“, autorul articolului menționa că „s-au găsit tineri artiști talentați, grupați în jurul agenției de publicitate «Joubert et Comp.», care, prin modul lor propriu de a aranja vitrina cinematografului unde rulează acest film excelent, au reușit să redea tot farmecul peliculei respective. Trebuie spus că activitatea agenției «Joubert et Comp.» merită în general să fie lăudată. Se poate afirma, fără exagerare, că această agenție tînără a spus un cuvînt nou în domeniul reclamei franceze. Bunul gust, inventivitate și execuția ireproșabilă fac ca pictorii care lucrează aici să ridice reclama la rangul de artă. Le urăm noi succese!“ Articolul era semnat: Jules Saryan.

Mai bine nici că se putea! Vasili nu știa însă dacă articolul apăruse ca urmare a intervențiilor lui Joubert sau reprezenta opinia personală a unui ziarist.

Pierzîndu-se în presupuneri, nu mai avu răbdare și telefonă asociatului său.

— Dumneata ai citit articolul despre noi?... Excelent, nu-i așa?... Mulțumesc mult... După un asemenea articol, mai ales că a fost publicat într-un ziar serios, afacerile vor prospera și ne vom putea extinde fără prea multe riscuri... Cum adică, n-ai nici un amestec?... Întreb pentru că dumneata voiai să aranjezi așa ceva... În

cazul ăsta e și mai bine, înseamnă că merităm într-adevăr atenţia presei... Mă bucur să aud că te însănătoșești, sper să ne vedem curînd la birou... Într-adevăr, e mult de lucru...

„Mai există și minuni pe lumea asta, își zise Vasili. Un ziarist ne face reclamă fără să aibă vreun interes !..“

În timpul zilei, Borrault trecu pe la el.

— V-am făgăduit că vă voi ajuta să găsiţi un apartament confortabil și cred că pot să-mi ţin promisiunea. În Sacré-Coeur se închiriază o locuinţă de trei camere la etajul patru. Vreţi s-o vedeţi ?

— Bineînţeles !

— Dacă sînteţi liber, am putea să ne ducem chiar acum !

— Mergem !

Nici nu trecură bine pragul clădirii în care se aflau multe birouri comerciale, că imediat își făcu apariţia o femeie grasă, cu obrajii rumeni și cu o boneţică pe cap. Să fi avut vreo cincizeci de ani.

— Aaa, tu eşti, Henri ? Cum se mai simte maică-ta ?

— Mulţumesc, mai bine, mătușă Eugènie. De cînd am serviciu, s-a mai liniștit. Acesta este patronul meu, domnul Kocek. Dacă n-aveţi nimic împotrivă, ar vrea să vadă apartamentul 36 de la etajul patru.

— Cum să am ceva împotrivă ? D-aia există locuinţe, ca să fie închiriate unor locatari cumsecade. Stai, să iau cheile...

Urcînd scările, tușa Eugènie pălăvrăgea întruna.

— În imobilul nostru, domnule, sînt numai oameni onorabili. Pînă acum nu s-a întîmplat niciodată ca cineva să întîrzie cu plata chiriei. De optsprezece ani de cînd lucrez aici nu a existat nici o neînţelegere. Și mama a fost portăreasă tot aici. Apartamentul 36 este unul dintre cele mai bune. Trei camere mari cu ferestrele spre răsărit, o bucătărie încăpătoare, dependinţe...

— Încălzire centrală și baie are ? Vasili știa cu precizie că în casele pariziene nu prea există asemenea confort, dar voia să întrerupă pălăvrăgeala portăresei...

— Vai, domnule ! Dacă sînteţi mai demult la Paris, trebuie să știţi că doar în cartierele luxoase există locu-

inţe cu încălzire centrală şi mai ales cu baie şi că astea costă foarte scump. Şi-apoi ce nevoie ai la Paris de încălzire centrală ? Slavă Domnului, la noi nu e Polul nord pe unde se plimbă urşii albi. Pînă acum, apartamentul a fost locuit de un om foarte influent şi bogat din Alger. Nu ştiu ce era — prinţ sau altceva, dar era foarte mulţumit. Avea şase servitori şi nu ieşea niciodată fără gardă personală. Se zvonea că are în Alger un harem cu o mulţime de femei frumoase. Orice aţi zice dumneavoastră, domnule, dar asta e sălbăticie !

Locuinţa era într-adevăr confortabilă şi frumos mobilată. Şi preţul însă era frumos ! Şase sute de franci pe lună.

După felul în care îi lăudase portăreasa apartamentul, Vasili îşi dădea seama că nu trebuie să conteze pe nici o reducere şi, de aceea, nu se mai tocmi.

— Vin mîine cu soţia şi, dacă îi place, îl închiriem, zise el după ce văzu totul.

Lizei îi plăcu locuinţa ; o atrăgea mai ales căminul. Se şi vedea parcă : afară e vreme mohorîtă, iar ea, seara, îl aşteaptă pe Vasili cu o carte în mînă, privind din cînd în cînd lemnele cuprinse de flăcări care vor trosni vesel în vatră.

— Apartamentul este excelent, dar preţul... zise ea.

— Parisul merită sacrificii, îi răspunse Vasili zîmbind şi o anunţă pe tuşa Eugènie că-l închiriază.

Întorcîndu-se seara acasă, Vasili şi Liza dezbătură o chestiune importantă : cum să-şi ia rămas bun de la cunoştinţele lor din orăşel, oameni faţă de care erau atît de îndatoraţi.

— Crezi că trebuie neapărat să-i invităm la masă ? întrebă Liza.

— Ce înseamnă „neapărat“ ? Putem să ne mărginim şi la o vizită de politeţe — la revedere, am plecat ! E necesar însă ca oamenii aceştia să ne păstreze o amintire bună. Cine ştie cum se vor desfăşura lucrurile în viitor, poate că o să mai avem nevoie de prietenii noştri din provincie.

Comandară masa la restaurantul domnului Durand. Îi poftiră pe toți cunoscuții : primarul, preotul, șeful poliției, Renard și chiar pe Durand. De data aceasta, i-au invitat cu soțiile.

Aducînd onorurile cuvenite calității vinurilor, bărbații se amețiseră puțin. Limbile se dezlegaseră și toți, de-a valma, doreau să spună ceva plăcut lui Kocek și simpaticei sale soții. Cel mai zelos era François Renard.

— Recunoașteți că am fler la oameni ! A fost de ajuns să vorbesc o singură dată cu domnul Kocek ca să văd ce fel de om este ! Și mai recunoașteți că eu l-am convins să rămînă în orașul nostru. În sănătatea dumitale, dragă domnule Kocek ! Grăsanul se ridică cu paharul în mînă. Vă urez mult succes ! Nădăjduiesc ca prietenia noastră să nu ia sfîrșit odată cu ziua de azi. Oricînd, în orice împrejurare, puteți conta pe mine și pe prietenii mei !

— François are dreptate, zise primarul. Dumneavoastră, domnule Kocek, vă puteți bizui totdeauna pe sprijinul nostru. Cu toate că orașul acesta e mic, oamenii lui au un suflet mare !

— Domnul Kocek este un bun creștin, spuse preotul.

Chiar și șeful poliției, de felul lui zgîrcit la vorbă și cam posac, dădu frîu liber sentimentelor și începu să facă o întreagă teorie cum că el personal este totdeauna destul de circumspect față de străinii care locuiesc în Franța ; în ceea ce îl privește însă pe domnul Kocek, pe care-l respectăm cu toții, dînsul constituie o fericită excepție, fiind o persoană în care poți avea deplină încredere. Asemenea oameni ca domnul Kocek nu fac prostii și nu se ocupă de politică. În încheiere declară că are o surpriză plăcută pentru domnul și doamna Kocek : la propunerea și stăruințele domnului primar, direcția poliției a răspuns afirmativ la cererea domnului Kocek și a hotărît să-i elibereze un carnet de rezident permanent în Franța, cu excepția teritoriilor de peste mări.

Ultimele cuvinte ale șefului poliției au fost întîmpinate cu aplauze unanime și cu clinchet de pahare.

Duminică în zori (orașul mai dormea încă), Vasili și Liza plecară la Paris.

CAPITOLUL IV

În fiecare dimineață, Vasili și Liza răsfoiau cu înfrigurare ziarele. Chioșcurile pariziene aveau, bineînțeles, și *Izvestia* și *Pravda*; ei însă aruncau asupra lor doar o privire lacomă, neavînd curajul să le cumpere.

Faptul că Vasili vorbea rusește era cunoscut (se știa că trăise cîțiva ani cu părinții în Rusia), totuși nu voiau să riște.

Citeau presa franceză, germană și engleză (pe atunci doar Liza știa bine engleza). Firește că nu se autoamăgeau, înțelegeau foarte bine că diferitele comunicate oficiale nu dezvăluie nici pe departe acele resorturi tainice care pun în mișcare politica țărilor europene. Pînă una-alta însă, nu aveau alte mijloace de informare mai bune și asta i-a obligat un timp să se mulțumească cu știrile din ziare. Voiau însă să cunoască cît mai multe amănunte și mai ales informații exacte pentru că în acea perioadă, ca niciodată, evenimentele se desfășurau într-un ritm rapid și alarmant.

Toți oamenii, pînă și cei care se țineau departe de politică, își dădeau seama că la Lausanne, conferința de dezarmare, organizată în 1932 de marile puteri cu unicul scop de a distrage atenția popoarelor de la pericolul războiului ce se apropia, suferise un fiasco total. Reprezentanții Japoniei și Germaniei, două țări potențial aliate în viitor, au manevrat cît au putut și, în ultimă instanță, Japonia a ieșit din Liga Națiunilor, iar reprezentantul Germaniei a părăsit Conferința.

Germania ceruse pînă atunci cu insistență revizuirea tratatului de la Versailles, punînd accentul asupra dreptului pe care-l are de a se înarma la fel ca și celelalte state. Se crea în felul acesta impresia că membrii Ligii Națiunilor se adunaseră la Lausanne nu în scopul de a găsi un drum spre pace, ci pentru a căuta căi cît mai facile pentru înarmare.

Ca să-și justifice atitudinea, germanii se refereau la sentimentul de mîndrie națională. Oricît ar părea de straniu, dar pretențiile militare ale acestei țări învinse

găsiseră ecouri favorabile în rîndul majorității aliaților din Antantă.

Statele Unite sprijineau pe față, fără nici o rezervă, revendicările germane. Mai mult chiar, guvernul american recomandase Angliei să susțină Germania și căuta să exercite presiuni asupra Franței pentru ca aceasta să nu se opună. Cît îi privește pe italieni, ei erau vădit de partea Germaniei.

Dar Franța nu era încă o parteneră docilă a Statelor Unite. Înțelegînd pericolul pe care îl reprezenta reînarmarea Germaniei și faptul că rediscutarea tratatului de la Versailles nu va putea fi oprită, primul ministru Herriot încerca cu disperare să amîne această revizuire.

La rîndul lor, germanii căutau să adoarmă vigilența oamenilor politici din Franța, făcînd tot felul de referiri la primejdia revoluției comuniste. În timp ce cancelarul von Papen propune Franței alianța, Marele Stat major, ministrul de război Schleicher și ministrul de externe von Neurath susțin din toate puterile ideea tratatului cu U.R.S.S. Dacă aliații nu vor accepta revizuirea tratatului de la Versailles, înjositor pentru „Marea Germanie", și nu vor acorda Germaniei drepturi egale la înarmare, atunci nemților nu le va rămîne — afirmau ei — decît o singură soluție : tratatul de prietenie cu Uniunea Sovietică.

Manevra aceasta simplă reuși. Statele Unite și Anglia începură să învinuiască guvernul francez de lipsă de maleabilitate și avertizau fără înconjur că, datorită intransigenței sale, Franța riscă să rămînă izolată.

Pe acești politicieni lipsiți de orizont nu-i deranja deloc faptul că politica externă a Germaniei era dirijată de președintele puternicului „club al baronilor" din Berlin, von Papen. Activitatea lui scandaloasă din trecut devenise de domeniul public. Tînăr, suplu, cu ochi albaștri, șiret, înclinat spre intrigi, von Papen fusese numit, în ajunul primului război mondial, atașat militar la Washington. Războiul l-a găsit în Ameriea de Sud, unde a desfășurat o activitate intensă. Cu ajutorul datelor transmise de el, amiralitatea germană a reușit să scufunde numeroase convoaie maritime ale aliaților.

O figură nu mai puțin odioasă era și omul de încredere al cancelarului, ministrul de externe, baronul von Neurath, un bărbat gras și greoi, care doar la prima vedere părea flegmatic și somnoros. Despre activitatea lui la Roma, unde fusese ambasador, circulau numeroase zvonuri. Mai precis, se spunea că în seiful ambasadei germane a existat la un moment dat o servietă de piele în care se găseau documente secrete cu privire la relațiile dintre ambasador și cunoscuți oameni politici din Italia. Se afirma de asemenea că Mussolini era la curent cu acest fapt. Informat că agenții lui Mussolini se pregăteau să sustragă servieta cu prețioasele hîrtii, von Neurath s-a străduit să dejoace planurile ducelui. Ambasadorul a înlocuit respectivele documente cu file albe și a dat posibilitatea hoților să pătrundă fără nici o dificultate în clădirea ambasadei, să deschidă seiful și să ia servieta de piele. La ora două noaptea, cîțiva funcționari ai ambasadei i-au reținut pe infractori. La controlul făcut s-a dovedit că unul era locotenent de poliție, iar celălalt comisar. În felul acesta, ambasadorul a avut un motiv palpabil ca să facă a doua zi un mare scandal autorităților italiene...

Vorbind la radio în ziua de 26 iulie 1932, ministrul de război al Germaniei, Schleicher, declara că, din acel moment, țara sa nu mai are nevoie de nici o aprobare din partea nimănui și că va avea singură grijă de propria ei securitate. Iar cancelarul von Papen le-a spus fără înconjur ziariștilor că armata germană va fi dotată cu armament modern. Această declarație a produs o furtună de proteste în Franța. François Poncet, ambasadorul Franței la Berlin, ceru, în numele guvernului său, explicații. Drept răspuns, Hitler, bizuindu-se pe sentimentele șovine ale germanilor, porni o campanie zgomotoasă împotriva „umilitorului dictat de la Versailles...“

Serios îngrijorat de lipsa lui de activitate, tocmai în momentul agravării situației internaționale, Vasili nu știa ce trebuie să întreprindă. Din motive necunoscute, nu primise nici un fel de instrucțiuni. Pierzîndu-și răbdarea, expedie o scrisoare în Cehoslovacia, pe adresa „tatălui“ său. Descriind amănunțit viața pe care o ducea la Paris în calitate de coproprietar al unei agenții de publi-

citate, el aminti în trecere și cîteva evenimente internaționale, plîngîndu-se de inactivitatea sa forțată. Bineînțeles, textul era conceput într-un limbaj esopian, dar totuși destul de limpede.

În scrisoarea de răspuns, „tata“ își manifesta satisfacția sa și a tuturor rudelor pentru faptul că Jaroslav a ajuns, în fine, la Paris, ceea ce însemna într-un fel începutul succesului. Cu toții se bucură, de asemenea, de reușita lui în afaceri. „Tata“ îi recomanda insistent să extindă activitatea agenției, să se străduiască să-și stabilească legături comerciale cu alte țări, în special cu Germania și Anglia ; dacă va fi posibil, chiar și cu America. Ar fi bine de-ar izbuti să pătrundă cu ideile sale noi în însăși țara reclamei ! În cazul că va găsi clienți serioși, n-ar fi rău să aibă acolo propriii săi reprezentanți. Cel mai important e să intre în relații comerciale cu oamenii necesari și mai ales cu personalități influente. Jaroslav trebuia să înțeleagă un adevăr elementar : fără sprijinul lor nu va putea conta pe marile succese bănești plănuite. La sfîrșitul misivei, „tata“ scria : „Ar fi bine, de asemenea, ca Marianna să profite de șederea voastră la Paris și să urmeze cursurile la Sorbonna. Cunoștințele căpătate acolo îi vor folosi în viitor...“

Citind scrisoarea, Vasili căzu pe gînduri. Probabil că cei de acolo văd mai bine lucrurile... Va trebui, într-adevăr, să-și extindă activitatea și să înceapă să abordeze străinătatea. De înțeles este și dorința „tatii“ care îl îndemna să facă cunoștință cu potentații vremii. Se va executa !

Dar e greu să duci la îndeplinire o astfel de hotărîre. Unde și în ce fel îi va putea găsi pe acești oameni ca să-i poată cunoaște îndeaproape ? Fiind, de fapt, stăpîn deplin al agenției, devenită la modă în ultimul timp, Vasili se întîlnea cu mulți parizieni ; aceștia erau însă doar comercianți, proprietari de întreprinderi sau reprezentanții lor, pe care îi interesa un singur lucru : comerțul, desfacerea, reclama. Nu avea rost să-și piardă vremea cu ei.

Se gîndi la unul din mijloacele de a lega cunoștințe cu oamenii necesari : biserica. Apropo, n-ar fi rău să fie socotit drept un om foarte credincios. Aflînd de la

portărească adresa bisericii parohiale a Sfîntului Bartholomeu, într-o seară se hotărî să se ducă acolo. În biserică nu erau decît cîteva bătrînele îmbrăcate în negru. Deşi nu sesizase nimic precis, Vasili simţea că venirea lui nu trecuse neobservată. Îndreptîndu-se spre altar, îngenunchie şi începu să se roage cu mult zel.

Cînd să se ridice, văzu în faţa lui un preot în vîrstă.

— Bună seara, domnule, îl salută acesta cu multă amabilitate. Dacă nu mă înşel, vă văd pentru prima oară în parohia mea.

— Binecuvîntaţi, părinte ! Vasili plecă capul şi după ce preotul îşi termină benedicţiunea răspunse : aveţi dreptate, m-am mutat în cartier de cîteva zile şi m-am grăbit să vin încoace ca să vă rog să-mi fiţi duhovnic.

— Bucuros... Judecînd după accentul dumneavoastră, sînteţi străin ?

— Sînt supus al Republicii Cehoslovace, de naţionalitate slovac, de religie catolică. Mă ocup de comerţ, sînt coproprietarul unei agenţii de publicitate. Căsătorit, Dumnezeu nu mi-a dat copii, locuiesc prin apropiere...

Preotul scoase din buzunar un carneţel şi, notînd adresa noului enoriaş, spuse :

— Dumneavoastră şi soţia dumneavoastră, dacă e catolică, puteţi să vă spovediţi la mine în fiecare marţi, joi şi duminică, după slujbă.

Vasili mulţumi, aruncă în tavă o hîrtie de cinci franci şi părăsi biserica.

Zilele treceau unele după altele. Charles de la Grammont, directorul-coordonator al magazinului pentru care agenţia aranjase vitrina, voia să încredinţeze firmei „Joubert et Comp." o altă comandă. De aceea îi telefonă lui Vasili şi-l rugă să treacă pe la el pentru o discuţie de afaceri.

— Trebuie să recunosc, spuse el, după ce îl invită să ia loc în fotoliul din faţa biroului, că reclamele dumneavoastră s-au dovedit foarte bune. Publicului îi place vitrina aceasta nouă, frumoasă dar... De la Grammont făcu o pauză. Dar noi cheltuim prea mulţi bani pentru reclamă. Sîntem nevoiţi să schimbăm destul de des vitrinele, obligatoriu o dată pe lună. Vă mărturisesc că e o distracţie cam scumpă. V-am invitat ca să mă sfătuiesc

cu dumneavoastră. Nu s-ar putea realiza un decor permanent, în care doar detaliile să fie schimbate ?

— Cred că s-ar putea. E drept, o să vă coste mai mult, dar vă veți scoate cheltuielile cu vîrf și îndesat. Dați-ne cîteva zile și vă aduc o schiță împreună cu un deviz estimativ.

— Excelent ! E plăcut să ai de-a face cu un om care te înțelege din prima clipă.

În timp ce-și lua rămas bun, Vasili zări lîngă fereastră o rachetă de tenis.

— Jucați tenis, domnule ? întrebă el.

— Am cinstea să fiu vicepreședinte al unui club unde lumea este pasionată după tenis, răspunse de la Grammont.

— Vă invidiez ! Vasili oftă. De un an n-am mai ținut o rachetă în mînă.

— Asta n-are nici o importanță ! Vă puteți recăpăta repede forma ! Doriți să facem împreună o partidă ?

— Cu multă plăcere. La mine acasă eram socotit cîndva un bun jucător. De cîteva ori am cîștigat și premii. Acum, vedeți...

— Dacă puteți, atunci mîine, la șase după-amiază. Vă aștept la club. Spuneți-vă la intrare doar numele, portarul va fi anunțat. Cunoașteți adresa ?

— Din păcate, nu ! De fapt, sînt un provincial. De la Grammont scrise adresa clubului și întinse foaia lui Vasili.

În drum spre birou, Vasili cumpără cea mai scumpă rachetă de tenis. Toate îi merseseră din plin în ziua aceea. Comanda pentru amenajarea tuturor vitrinelor marelui magazin nu era numai o afacere convenabilă, care încărca aproape complet cu lucru atelierul, ci însemna și o excelentă reclamă pentru firmă. Iar accesul la clubul sportiv îi va permite să-și lărgească cercul de cunoscuți. Totul e dacă va reuși să joace într-atît de bine, încît să atragă atenția asupra sa. Nimeni nu vrea să-și piardă timpul cu un jucător slab...

La birou Vasili îl găsi pe Joubert. Observînd succesele indiscutabile ale agenției și, mai ales, beneficiile care creșteau cu fiecare zi, Joubert începuse să vină cu regularitate la birou ; la fel ca și înainte însă, nu se

amesteca în nimic. Doar uneori mai cobora în atelier şi stătea de vorbă cu decoratorii.

Vasili îi relată asociatului său convorbirea avută cu directorul-coordonator al magazinului.

— Atelierul nostru va avea permanent de lucru, astfel că putem să ne gîndim liniştiţi la noi comenzi. Poate chiar şi de peste hotare...

Joubert se ridică de pe scaun şi prinse a se învîrti prin birou, fluierînd încetişor o arie dintr-o operetă.

— Ştii, dragă Kocek, dumneata ai un mare talent de organizator. Iar eu, fără să fiu profet, îţi prezic un viitor strălucit. Crede-mă, peste cîţiva ani o să învîrţi afaceri grandioase.

— Mulţumesc. Dar de ce să le învîrt singur şi nu împreună cu dumneata ?

— La ce să-ţi folosesc eu ? Cînd vei cunoaşte toate dedesubturile Parisului, nu cred că vei mai avea nevoie de mine...

Aşadar, aici era cheia misterului : frica de a rămîne din nou singur, teama de a pierde iarăşi totul. Vasili nu-şi lăsă asociatul să termine ce avea de spus.

— Eu îţi voi fi recunoscător pînă la sfîrşitul vieţii, zise el. De n-ai fi fost dumneata, nu mai vedeam eu Parisul !... Hai, mai bine, să discutăm despre altceva. Luna trecută am cîştigat patruzeci şi trei de mii de franci. Acum ne putem permite să cumpărăm utilaje noi, sînt în tratative cu proprietarul imobilului vecin ca să închiriem subsolul pentru extinderea atelierului, dar mai raţional ar fi să-l mutăm afară din oraş, acolo chiria e mai mică. Biroul de proiectări, cu Borrault şi Dominique, vor rămîne aici, iar lui Gaumier îi putem încredinţa conducerea atelierului. Apropo, dumneata nu crezi că ar fi timpul să mărim lefurile pictorilor ?

— De-abia le-am mărit...

— La început, ei au fost de acord să lucreze pentru o sumă derizorie. Înţelegeau că nici noi nu aveam nimic. N-au protestat ! Apoi lui Dominique şi lui Gaumier le-am dat cîte o mie de franci, iar lui Borrault, ca pictor-principal, i-am făcut o mie cinci sute de franci pe lună. Lucrează bine băieţii şi un gest frumos din partea noastră îi va bucura.

— N-am nimic împotrivă, numai că nu trebuie să-i răsfățăm ! Oamenii de teapa lor nu știu ce-i recunoștința ! Oricît le-ai da, ei tot vor socoti că le exploatezi munca. Aș vrea să-ți reamintești că pînă nu demult, eu, ca proprietar, încasam doar o mie, o mie două sute de franci pe lună.

— Acum ai posibilitatea să încasezi trei mii de franci.

— Crezi că asta nu va înrăutăți situația financiară a firmei ? Joubert rămase cu privirea ațintită spre asociatul său.

— Defel ! Capitalul nostru de bază a depășit o sută de mii de franci, așa că nu mai avem nevoie de credit bancar. În consecință, am scăpat de dobînzi. Dacă nu se va întîmpla ceva neobișnuit și vom reuși să primim comenzi din străinătate, cred că într-un an vom ajunge la cel puțin un sfert de milion. Calculînd, bineînțeles, și investițiile !

— Kocek, ești pur și simplu un geniu !... În zece ani cît am muncit aici, nu mi-am putut permite niciodată să ridic atîția bani pentru cheltuielile mele personale... Cît privește propunerile dumitale în legătură cu mutarea atelierului afară din oraș și cumpărarea de utilaje — fă cum crezi de cuviință !...

Seara, întorcîndu-se acasă, Vasili o ridică în brațe pe Liza și începu să se învîrtă cu ea prin cameră.

— Află, bătrînico, așa cum zic strategii, că toate se desfășoară conform planului dinainte stabilit !

— Dă-mi drumul, dă-mi drumul, nebunule ! Mă crezi cumva o fetiță ?... Am amețit !

— În curînd o să amețim mult mai rău.

— De ce ?

— Mîine dau un examen ! Scoase racheta din husă și începu s-o agite în aer.

— Nu înțeleg nimic !

— O să încerc cu racheta asta să deschid o ușă ferecată cu șapte lacăte. Pe scurt, directorul-coordonator al magazinului universal, care e și vicepreședinte al unui club sportiv privilegiat, m-a invitat pentru mîine la o partidă de tenis. Dacă voi reuși să demonstrez că știu să joc, poți socoti misiunea dată de „tata“ ca îndeplinită.

La clubul acesta se adună protipendada. Nu se poate ca printre toți acești oameni să nu găsesc eu și niște persoane interesante.

— Am și eu o veste bună. Am primit aprobarea să frecventez cursurile facultăţii de orientalistică de la Sorbonna.

— Bravo ! Dar un meci de tenis e mult mai greu decît o lecție la Sorbonna. Unde aș putea să mă antrenez vreo două ore ? Să ies din oraș ?

— Păi, se întunecă...

— Știi ce ? Ce-ar fi să mă joc puţin cu mingea... pe-aici prin casă? Mîine dimineaţă însă, cît mai devreme, ieșim, totuși, undeva afară din oraș. Măcar un pic, să-mi intru în mînă.

*

Cu toate că Vasili spera să cunoască la club oameni utili, el înțelegea că lucrurile nu vor fi chiar atît de simple. Momentul era prost ales : Gorgulov, un emigrant alb, îl asasinase pe Paul Doumer, președintele republicii.

Atitudinea față de străini — și îndeosebi față de cei de origine slavă — se înăsprise. În cercurile reacționare de dreapta se vorbea tot mai serios despre expulzarea din țară a tuturor străinilor, în primul rînd a celor de culoare și a slavilor, care „s-au înmulţit prea mult în Franța". Ziarele de dreapta publicau zilnic articole foarte violente împotriva emigranților albi, care au răsplătit cu nerecunoștință ospitalitatea și generozitatea francezilor.

Firește că slavului Jaroslav Kocek i-ar fi fost greu să conteze pe o primire amicală din partea membrilor acestui club sportiv aristocratic. Dar n-avea ce să piardă și nici nu exista altă soluție. De aceea trebuia, cu orice preț, să producă o impresie dintre cele mai favorabile.

Pe Vasili nu-l interesau emigranții albi care inundaseră Franța. Îi socotea niște cadavre vii, șterse din viață de istorie ; din cînd în cînd însă, prin forța împrejurărilor, trebuia să vină în contact și cu ei.

Într-o zi, firma dăduse un anunț la ziar pentru angajarea unor salahori. Se prezentaseră mai mulți șomeri, printre care și un fost gardist alb, un individ mustăcios,

milităros, foarte prost îmbrăcat. Vasili intră în vorbă cu el — bineînțeles în franțuzește.

— Probabil că domnul a fost în trecut ofițer? întrebă el și, căpătînd un răspuns afirmativ, se interesă cum o duce printre străini.

— Credeți că oamenii se angajează ca salahori de prea mult bine? întrebă la rîndul său mustăciosul. Avea o voce răgușită.

— E de presupus că în trecut n-ați trăit prost.

— În trecut am avut cinstea să servesc în regimentul de cuirasieri de gardă, în gradul de căpitan de stat-major. De la tata moștenisem o moșie mare, iar de la o mătușă bani, acțiuni și alte hîrtii de valoare.

— Ce convingeri aveți? Nădăjduiți într-un viitor mai bun?

— Le dau dracului de idei și convingeri, răspunse cu ură fostul căpitan. Cînd îți vinzi ultimul portțigaret de argint cu monogramă, darul mamei, și cînd soția mult iubită îți pleacă cu altul care are bani în buzunar, vă încredințez, domnule, că nu-ți mai arde de convingeri... Idealurile și convingerile sînt niște născociri vulgare ale unor secături... Și nici speranțe de viitor nu am! Toate vorbele cum că o să-i dăm jos pe bolșevici, și o să ne întoarcem acasă, sînt un mit.

— Pentru lucru, adresați-vă pictorului-șef. Vasili îl lăsă pe emigrant să plece.

Seara, îl întrebă pe Borrault dacă l-a angajat pe rusul acela mustăcios.

— Nu, domnule, nici pe el, nici pe ceilalți ruși care au răspuns la anunț nu i-am primit...

— De ce? Nu sînt lucrători buni?

— Ba da... Ca să vă spun sincer însă, îi disprețuiesc pe emigranții albi. Nouă, francezilor, aceștia ne amintesc de partizanii Bourbon-ilor, care au fost izgoniți din țară. De la astfel de oameni nu te poți aștepta la nimic bun. Aștia n-au uitat nimic și n-au învățat nimic...

Fix la șase, Vasili, îmbrăcat într-un costum ușor de sport, cu o valijoară elegantă în mînă, își făcu apariția la intrarea clubului.

În momentul în care își declină numele, portarul în livrea cu fireturi se înclină respectuos și-l anunță că domnul Kocek este așteptat la terenul numărul doi.

Văzîndu-l încă de departe pe Vasili, Charles de la Grammont se grăbi să-i vină în întîmpinare :

— Dacă n-aveți nimic împotrivă, putem începe.

— Sînt gata imediat ! Vasili se schimbă, luă racheta și ieși pe teren.

Jocul începu într-un ritm foarte alert. De la Grammont era un bun jucător. Din cauza emoției, loviturile lui Vasili nu erau precise. Greșea des.

Cîștigînd primul set, adversarul zîmbi cu îngăduință și-i spuse :

— Nu fiți amărît ! Eu sînt campionul de anul trecut al clubului și, în general pierd foarte rar. Cred că vă dați seama că nu joc prost, spuse el și rîse mulțumit de sine.

Vasili tăcu.

În setul al doilea, Vasili, care se liniștise între timp, jucă așa cum jucase cîndva la Moscova, atunci cînd cîștigase titlul de campion de tenis al clubului „Dinamo". Sigur pe superioritatea sa, de la Grammont se arăta îngăduitor și se purta degajat.

În spatele plasei de sîrmă care împrejmuia terenul se adunaseră spectatori. Cineva spuse tare :

— Ia uitați-vă, domnilor ! Un novice îl bate pe vicepreședintele nostru.

— Cine e ? Are un serviciu puternic...

— E pentru prima oară aici. Un străin, probabil.

Vasili era în evident avantaj. Venise rîndul lui de la Grammont să fie neliniștit. Spre sfîrșit, acesta se pierdu și Vasili, întărind atacul, nu-i lăsă timp să-și revină.

După terminarea celui de al treilea set se auziră aplauze.

Jocul lui Vasili plăcuse celor care urmăriseră întîlnirea. Un bărbat înalt, slab, cu tîmplele încărunțite se apropie de el.

— Jean-Paul Marignet, se recomandă el, șeful cancelariei ministrului... Ați jucat excelent, domnule, și ați cucerit admirația generală.

— Vă mulțumesc pentru cuvintele dumneavoastră măgulitoare. Cred că am avut noroc și nimic altceva...

— Eu nu cred că este așa ! De fapt, e ușor de controlat. Norocul nu poate veni de două ori la rînd din întîmplare. Sînteți de acord să facem patru seturi a cîte cinci „game-uri“ fiecare ?

— Consider o cinste pentru mine !... Peste vreo douăzeci de minute putem începe !

Întîlnirea începu după douăzeci de minute. Înțelegînd că de succesul lui vor depinde multe în viitor, Vasili se concentră și jucă foarte bine. Primul set îl cîștigă el. Al doilea Marignet. Cîștigînd la rînd două jocuri în setul al treilea, Marignet își permise o ușoară delăsare. Vasili profită imediat : cîștigă două mingi contra serviciului adversarului, apoi jocul, și conduse cu siguranță pînă în final. După ce-și adjucă încă un set, partenerul îi strînse mîna.

Senzaționala victorie a noului venit asupra celui mai bun jucător al clubului produse o puternică impresie. Singurul care-l cunoștea personal pe Vasili era de la Grammont. Consolat oarecum în urma înfrîngerii lui Marignet, el dădea cu vădită plăcere explicații :

— Ooo, e un comerciant cu multă experiență și un om bogat ! Ați auzit desigur de agenția de publicitate „Joubert et Comp.“ ? Nu demult ziarele au scris din nou despre ea. Ei bine, dumnealui e acolo figura centrală. Adună banii cu lopata ! Nu vor trece nici șase luni și slavul acesta va deveni regele reclamei în Franța. Am semnat cu el un contract pentru amenajarea tuturor vitrinelor magazinului nostru.

— Nu-i acela care s-a făcut cunoscut cu reclama filmului „Sub acoperișurile Parisului“ ?

— Da, el e !

Vasili apăru în ușă. După un duș cald arăta înviorat și bine dispus.

Marignet îl invită pe el și pe alți membri ai clubului (era și de la Grammont printre ei) să ia masa la un restaurant.

Lui Vasili îi atrase îndeosebi atenția unul din comeseni : vorbea limba franceză cu un accent foarte pronunțat. Mai tîrziu află că se numea Hans Weber și era secretarul consulatului german la Paris.

Spre deosebire de majoritatea compatrioților săi, reci și distanți, Weber era un interlocutor foarte sociabil și ve-

sel. Povestea întîmplări hazlii, glumea și era primul care rîdea tare, din toată inima, de propriile sale glume. Deodată, luîndu-și o mină serioasă, se adresă lui Vasili care ședea în fața lui :

— Domnule Kocek, am avut onoarea să trăiesc un timp în țara dumneavoastră. Am încercat chiar să vorbesc limba, din păcate însă n-a prea ieșit nimic... Nu credeți că aceasta îmi dă dreptul să vă pretind primul joc, bineînțeles dacă veți fi dispus să înfruntați un jucător mai mult decît mediocru ?

— Pe partener îl cunoști numai în timpul jocului, răspunse Vasili.

— Fiți atent, domnule Kocek, îl preveni de la Grammont, domnul Weber este un jucător excelent. Și pe deasupra nici nu obosește, rezistă ușor la cinci seturi.

— Dacă fiecare dintre noi va dori să joace neapărat cu domnul Kocek, invitatul nostru va ieși de aici sleit de puteri, obiectă Marignet. N-ar fi mai bine să organizăm un mic turneu cu prilejul apariției unui partener meritoriu ? Ce părere are onorabilul nostru vicepreședinte ?

— Vicepreședintele socotește că v-a venit o idee excelentă ! Vom aranja cît mai repede un turneu de simplu, organizăm tragerea la sorți...

— Și stabilim trei premii pentru învingători, îl întrerupse pe de la Grammont un tînăr care purta un inel pe degetul arătător.

— După cîte înțeleg eu, prietenul nostru Louis se socotește pretendent la unul din premii, glumi Weber.

— De ce nu ? Louis dădu din umeri. Mai bine spuneți-mi, domnule Weber, e adevărat că von Papen a susținut într-o declarație guvernamentală că germanii doresc să desființeze curînd regimul parlamentar din Germania, iar pe plan internațional să ceară libertatea de expansiune și de înarmare ?

— După cît îmi amintesc, ziarele au scris ceva de genul acesta și se pare că n-a urmat nici o dezmințire oficială, răspunse evaziv Weber.

— Dar cum de-a ajuns Göring, mîna dreaptă a lui Hitler, președinte al Reichstag-ului ? Louis nu înceta cu întrebările.

— La ultimele alegeri a ieșit partidul național-socialist.

— Prin urmare, venirea la putere a lui Hitler e o chestiune de zile ? se amestecă în discuție de la Grammont.

— Din păcate, dragă prietene, sînt lipsit de posibilitatea de a vă satisface curiozitatea. Trebuie mai întîi să mă sfătuiesc cu domnul Hindenburg, președintele nostru... Poate că-mi va comunica în mod confidențial cui are de gînd să-i încredințeze formarea guvernului : lui Hitler sau unei alte persoane, încercă să glumească Weber.

Glúma nu reuși. Francezii, îngrijorați de ultimele evenimente din Germania, nu o acceptară și asta nu scăpă atenției lui Vasili.

În jurul mesei se așternu o tăcere penibilă.

— Gata, domnilor, ajunge cu politica ! Și așa sîntem sătui de ea pînă peste cap, zise de la Grammont. Propun să bem în sănătatea învingătorului de azi și să-i urăm succes în viitorul turneu. Dar țineți seama, domnule Kocek, de data aceasta nu vă vom ceda atît de ușor laurii victoriei.

Curînd musafirii începură să plece. După ce rămaseră în trei — de la Grammont, Kocek și Marignet — acesta din urmă spuse posomorît :

— Weber știe mult mai mult decît spune. E diplomat și pe deasupra neamț... Evenimentele iau o turnură mai funestă decît credem noi. Ieri, de exemplu, von Papen a cerut cu nerăbdare anularea datoriilor de război și drepturi egale pe toată linia. După ce a aflat aceasta, Herriot, adresîndu-se colaboratorilor săi, le-a spus textual : „Azi nu-mi mai fac nici un fel de iluzii în legătură cu Germania. În șapte ani s-au schimbat multe ! Germania ne va pretinde concesie după concesie, pînă cînd vom ajunge la catastrofă."

— Din păcate, Herriot are dreptate ! Așa se va întîmpla ! De la Grammont se duse la fereastră, privi îndelung în întunericul străzii și apoi se întoarse spre Vasili : sărmane prieten, și asupra țării dumitale plutește un pericol de moarte. Mi-e tare teamă că politicienii o să vă vîndă la mezat !

Vasili nu răspunse nimic.

„Oamenii de bine din Franța sînt serios îngrijorați de posibilitatea venirii fasciștilor la putere în Germania, își zise el. Cred că pe viitor voi putea conta pe ajutorul lui de la Grammont și al celorlalți."

Zvonurile despre turneul de la club pătrunseră în presă. Ziarele publicau portretele jucătorilor, cîntăreau șansele pe care le avea fiecare participant la obținerea titlului, citau exemple din trecut și ajungeau la concluzia că victoria va reveni — după toate probabilitățile — primei rachete a clubului, domnului de la Grammont sau, poate, domnului Marignet care se află într-o formă excelentă. Era amintit și tînărul Louis, cu toate că lui nu i se acordau șanse prea mari.

Un ziar sportiv anunța că și Hans Weber, secretarul consulatului general al Germaniei la Paris, a solicitat să participe la turneu. Conducerea clubului i-a satisfăcut dorința și nu e exclus ca și domnia-sa să fie unul din pretendenții posibili la premiu...

Scriau ziarele și despre un debutant din Cehoslovacia, care îl învinsese în ajun, în trei seturi, pe domnul de la Grammont. N-au fost uitate nici atacurile șovine. Un comentator sportiv se întreba: „Oare Franța e atît de săracă în jucători buni încît vom vedea victoria adjudecată unui străin, diplomatul german sau slovacul despre care se vorbește atît?"

Agitația stîrnită cu ocazia turneului a făcut un excelent serviciu firmei. Gazetele care scriseseră despre Kocek aminteau de fiecare dată succesele lui în domeniul reclamei. Bucuros într-un fel că ziarele pariziene făceau reclamă gratuită agenției, Vasili se temea de o prea mare publicitate în jurul persoanei sale. Și totuși, nu putea împiedica nicicum zvonurile.

Cu trei săptămîni înainte de termenul stabilit, primi o înștiințare din partea clubului prin care era anunțat că întîlnirea finală va avea loc în a doua sîmbătă a lunii octombrie, la ora cinci după-amiază.

Vasili închirie un teren particular și începu să se antreneze. Juca cu parteneri întîmplători, dar mai ales cu Borrault, care stăpînea destul de bine racheta. Ah, cît de

mult dorea să cîștige turneul ! Victoria i-ar deschide porțile clubului și i-ar consolida, la Paris, poziția socială.

Veni și ziua așteptată. La club sosiseră numeroși suporteri și reprezentanți ai presei. Jocurile se desfășurau după sistemul olimpic și de aceea multe depindeau de tragerea la sorți. Vasili avu ghinion : în primul meci trebuia să se întîlnească cu Weber. E drept, în caz de victorie, ar avea asigurat un loc în semifinală, pentru că ceilalți concurenți nu erau chiar atît de periculoși.

Se știe că în sport se pot întîmpla multe. Uneori, sportivi buni pierd în fața altora mai slabi decît ei. Dar asta numai cîteodată. De obicei, învîng cei mai puternici. Și de aceea, se poate afirma că norocul îl ocolise pe Vasili ; încă din prima zi trebuia să înfrunte un jucător de clasă, iar de pierdut n-avea voie să piardă. Pentru Weber victoria era o chestiune de orgoliu. Dar pentru el ?

La ora stabilită se deschiseră porțile tuturor terenurilor. Jucătorii își ocupaseră locurile și, la semnalul dat de președintele clubului, începură schimburile de mingi.

Încă din primul moment, spectatorii își concentrară atenția spre terenurile unde evoluau perechile de la Grammont — Marignet și Kocek — Weber. Loviturile năprasnice se succedau cu iuțeala fulgerului, jocul căpăta un aspect din ce în ce mai dramatic. Se vedea limpede că la cei patru nu era vorba doar de măiestrie, ci și de multă dîrzenie.

Încă din finalul celui de-al doilea set toți remarcară superioritatea lui Vasili asupra lui Weber ca și avansul luat de domnul de la Grammont, mai tînăr și mai mobil, asupra lui Marignet. Vasili cîștigă la Weber două seturi din trei, iar de la Grammont își adjudecă partida cu Marignet. Al treilea cîștigător a fost tînărul Louis.

Victoria asupra experimentatului Weber îi dădu forțe noi lui Vasili ; jucînd în continuare energic, concentrat, și tot timpul în ofensivă, el cîștigă seria.

În reportajele consacrate turneului, numele lui era deseori amintit. Comentatorii sportivi prevesteau victoria lui în finală, cu toate că mulți mizau și pe de la Grammont.

Liza, care venea zilnic la club, începu să-și înconjoare soțul acasă cu o grijă deosebită, fiind ferm convinsă că va cîștiga turneul.

Nu se îndoiau de victorie nici tinerii pictori, mai ales Borrault, care cunoscuse pe propria-i piele loviturile rachetei patronului.

Așa cum era de așteptat, în semifinale au intrat de la Grammont, Louis și Vasili.

În ultima zi a turneului, clubul era plin pînă la refuz. În afara amatorilor de sport veniseră și mulți bogătași, niște pierde-vară, care nu știau cum să-și omoare timpul. Doamnele din aristocrație foloseau prilejul pentru a-și etala toaletele .Gazetarii sportivi și reprezentanții marilor cotidiene de toate nuanțele culegeau material pentru suplimentele duminicale. Pe săli, pe coridoare, chiar și pe scări, oamenii se înghesuiau, discutau, făceau pariuri.

Cu douăzeci de minute înainte de începerea întîlnirii, în cabina lui Vasili intră un domn oacheș, cu o figură de oriental. Părul des și creț îi era străbătut de fire cărunte.

— Jules Saryan, ziarist, se recomandă el. Poate că vă reamintiți, am scris despre reclama dumneavoastră și v-am prezis succesul. Sînt bucuros că n-am greșit. Prevăd că și azi veți reuși și sînt convins că, din nou, nu voi da greș. Țineți seama, domnule Kocek, că din toate pariurile încheiate pînă acum, peste șaptezeci la sută mizează pe dumneavoastră.

— Sînt bucuros că am făcut cunoștință, domnule Saryan. Voiam demult să vă mulțumesc. Articolul pe care l-ați scris atunci ne-a ajutat. Aș vrea să cred că previziunea dumneavoastră se va adeveri și astăzi !

Vasili strînse puternic mîna cu degete lungi a ziaristului.

— Vă rog să luați masa cu mine după meci.

— Cu multă plăcere, dar nu azi. Trebuie să dau materialul cu rezultatele turneului pentru numărul de mîine al gazetei. Saryan scoase din portvizit o care de vizită și i-o întinse lui Vasili. Puteți să-mi telefonați oricînd la aceste numere. Pînă la ora două, acasă, după două, la redacție. Și atunci vom aranja o întîlnire. Acum nu mai vreau să vă deranjez. Încă o dată, vă doresc succes !

Adversarul lui Vasili în semifinală era neobositul și energicul Louis. Nu era ușor de învins. Întîlnirea se desfășură în ritm susținut, cu puncte marcate de ambele părți. Vasili și Louis cîștigară fiecare cîte un set. De-abia în setul al treilea, Vasili reuși să se detașeze și să-și asigure în felul acesta locul secund, un loc de onoare de fapt. Dar greul de-abia urma, trebuia să treacă de experimentatul de la Grammont. E drept, de data aceasta, avantajul psihologic era de partea lui Vasili care îl mai învinsese o dată. Atunci însă fusese vorba de o întrecere amicală. De la Grammont era un tip ambițios și avea o galerie puternică, care-l încuraja în fel și chip.

După o pauză de o oră, începu finala. La sfîrșitul celui de-al doilea set, rezultatul era egal. În prima parte a celui de-al treilea, balanța înclina spre de la Grammont. Dar Vasili avea mai multă nevoie de această victorie decît vicepreședintele clubului. Adunîndu-și toate forțele, încercă să înfrîngă voința adversarului. Și cîștigă !

Răsunară aplauze și acordurile festive ale orchestrei. Suporterii, gazetarii și fotografii îl înconjurară pe Vasili. Pentru o clipă apăru în mulțime chipul bucuros și emoționat al Lizei, care încerca să răzbată spre învingător.

Văzînd obiectivele aparatelor îndreptate spre el, Vasili se gîndi că apariția fotografiei sale în ziarele pariziene nu ar fi fost deloc oportună și atunci scăpă racheta, se aplecă s-o ridice și plecă în cabină.

Stînd sub duș, simți că e foarte obosit și că-l doare mijlocul. Dar nu asta îl neliniștea. Prima oară reușise să scape de fotografi. Îl vor fotografia însă în timpul festivității de premiere. Sigur că oricare altul în locul lui ar fi fost mulțumit să-și vadă poza în paginile marilor ziare. Era o dorință firească și logică, asta însemna popularitate, reclamă... Și uite așa, din senin, pică un tip ciudat, care nu se lăsa fotografiat. Ceva nu e în regulă aici, va spune orice om cu bun simț. Vor începe să circule fel de fel de vorbe, oamenii își vor pune întrebări...

Saryan intră din nou în cabină și-i întrerupse șirul gîndurilor.

— Ei, v-ați convins ? Dacă nu sînt proroc, sînt în orice caz un clarvăzător, zise el rîzînd și-l felicită sincer pe Vasili.

— Sînt gata să vă socotesc îngerul meu bun, aducător de noroc.

— Nu știu dacă sînt înger, dar, celor care îmi plac; le aduc într-adevăr noroc.

Omul acesta cu figura lui de bonom și cu zîmbetul blînd îi devenea tot mai simpatic lui Vasili. Cu toate că avea unele reţineri, i se adresă totuși :

— Vreau să vă cer un sfat : cum să-i evit pe fotografi în timpul festivității de premiere ?

— Cînd ați scăpat racheta și v-ați aplecat s-o ridicați, am bănuit că ați făcut-o dinadins, zise Saryan. Dacă am pornit-o pe drumul confidențelor, spuneți-mi, de ce nu doriți să apăreți mîine în ziarele de dimineață ?

— Cum să vă explic ? răspunse Vasili... Sînt străin și pe deasupra și de origine slavă... Am venit în Franța ca turist. Iată-mă acum instalat aici. Am dreptul să trăiesc în Franța, dar în orice clipă pot fi expulzat... Ce nevoie aș avea, în situaţia mea, să provoc invidie, să ațîț spiritele ?... Și pe urmă, mă tem ca succesele mele sportive să nu submineze încrederea de care mă bucur în lumea comercială... Poate că ar trebui să vorbesc cu vicepreşedintele clubului ?

Saryan dădu zîmbind din cap. Vasili nu putu înțelege dacă ziaristul e de acord cu el, sau nu crede nici un cuvînt din ce a spus.

— Vedeţi dumneavoastră, domnule Kocek, la noi nimeni nu poate interzice reporterilor să fotografieze pe cine vor ei și pe urmă să publice fotografia în ziare sau în reviste. N-o poate face nici vicepreşedintele clubului... Există o singură soluție : să vă îmbolnăviți ! E foarte firesc ca, după un turneu atît de lung, să aveți o criză de inimă, sau dureri acute în regiunea umărului drept. Eu mă duc după medic, el vă va acorda primul ajutor și-apoi, prin intermediul lui, veți transmite vicepreşedintelui scuzele de rigoare și regretul de a nu putea participa la festivitate. Pe urmă, plecați acăsă !... Ce facem, acționăm ?

— Acționăm ! Altă soluție nu există ! Vasili se întinse pe divan, iar Saryan alergă după medic.

Un doctor tînăr și spilcuit căută să-l liniștească pe Vasili :

— Nu vă faceţi griji, domnule, după asemenea meciuri grele, durerile în sistemul muscular sînt un fenomen obişnuit. E nevoie de un masaj uşor al umărului şi de repaus complet. Duceţi-vă acasă, întindeţi-vă în pat şi chemaţi un masor, continuă el, în timp ce scria o reţetă. Peste două-trei zile totul va trece, dar pe viitor trebuie să fiţi foarte precaut, să evitaţi surmenajul. Medicamentul îl luaţi de trei ori pe zi... Dacă aveţi nevoie de mine, telefonaţi-mi ! Medicul îi întinse cartea de vizită. Şi acum, cred că n-aveţi nimic împotrivă dacă voi chema un taxi ?

— Mulţumesc, doctore, nu vă deranjaţi ! Maşina mea e aproape şi sper că domnul Saryan mă va conduce.

— Am o mare rugăminte, doctore, spuse ziaristul, anunţaţi-l, vă rog, pe domnul vicepreşedinte că domnul Kocek s-a simţit rău şi că l-aţi trimis acasă.

— Bineînţeles, este de datoria mea !

CAPITOLUL V

Aşa-zisa boală îl obligă pe Vasili să stea cîteva zile în casă. Dealtfel, simţindu-se într-adevăr foarte obosit, era mulţumit să mai trîndăvească puţin.

Liza se scula devreme. După ce-i dădea la repezeală ceva de mîncare, pleca grăbită la Sorbonna. Rămas singur, Vasili se instala comod în fotoliu şi citea.

În general, n-avea motive să se plîngă de soartă. Cîţi oameni trăiesc oare o asemenea viaţă agitată şi plină de aventuri ! Nu mulţi avuseseră fericirea să participe la revoluţie, la detronarea ţarului, să apere o cauză dreaptă !

Soarta îi dăruise lui Vasili o trăsătură fericită de caracter : nu se lăsa descurajat. Şi, după cît se pare, nici în prezent n-ar prea exista motive ca să fie nemulţumit de felul cum evoluau lucrurile. Ceea ce-i lipsea erau locurile natale, prietenii, tovarăşii. Aici n-avea nici măcar posibilitatea să citească cărţi în limba maternă. Vorbeşte ruseşte cu Liza numai acasă, cu uşile închise, şi atunci în şoaptă.

Se îndreptă spre fereastră și privi îndelung strada. Sfîrșit de octombrie, dar cerul Parisului este albastru, fără nori. Afară e cald, plăcut, soarele luminează și încălzește aproape ca vara. Frunzele pomilor de pe bulevarde și din parcuri de-abia sînt atinse de galbenul toamnei.

În perioada aceasta a anului, Parisul este mai însufleţit ca oricînd. Afară e plăcut, oamenii au sosit din călătorii sau de pe Riviera, afișele anunţă începerea stagiunii teatrale, în vitrinele pline de oglinzi se prezintă moda de iarnă. Seara, parizienii, ieșiți la plimbare, inundă străzile cu discuţiile lor zgomotoase și cu rîsete ; la fiecare pas auzi cîntece și strigătele vînzătorilor de castane prăjite...

Acasă, pe vremea asta, cad frunzele. Pomii sînt dezbrăcaţi. Poate că au căzut chiar și primii fulgi. Dar se topesc imediat. La ţară arde focul în sobe, miroase a pîine, a mere. Curînd va fi sărbătoare, a cincisprezecea aniversare a revoluției. Dar Vasili și Liza nu se pot gîndi și nu-și pot aminti de toate acestea decît în sinea lor.

Cincisprezece ani ! Dacă stai să privești în urmă, parcă a fost ieri... Pe front, zilele lui februarie agitaseră armata. Soldaţilor li se făcuse lehamite de abatorul ăsta stupid, de tranșee umede, de frig, de foame și mizerie. Acolo, departe, la Petrograd, îl dăduseră jos pe ţar, și oamenii așteptau transformări rapide. Nu se schimba însă nimic ! Agitatorii guvernului provizoriu repetau același refren : „Să ne îndeplinim obligaţiile faţă de aliaţi ! Război pînă la victoria finală !...“ Magazia în care se instalase compania auto nu era, bineînţeles, o tranșee, acolo era cald, exista un acoperiș deasupra capului și gloanţele nu o puteau ajunge. Nici cu mîncarea n-o duceau prea rău ; se zice pe bună dreptate că „lîngă șefi nu te prăpădești“. Și totuși, în companie nu era liniște. Ostașii se certau între ei pînă răgușeau, organizau mitinguri. Le părea rău că Zabrodin nu mai e printre ei : îl luaseră de mult din compania auto și îl trimiseră în linia întîi.

S-a dovedit însă că bolșevicul Zabrodin avea în unitate tovarăși de idei ; pînă acum nu se manifestaseră, dar iată că venise și vremea lor ! Au început să vorbească în gura mare. La un moment dat, și Vasili a început să strige alături de ei : „Jos războiul !“ Iar în zilele lui octombrie participă la demonstraţie, purtînd o pancartă acope-

rită cu stambă roșie pe care stătea scris cu litere mari, albe : „Toată puterea Sovietelor !“

Odată, mecanicul Kojuhin îl întrebă : „Tu, frățioare, pentru ce partid ești ?“ „Pentru partidul lui Lenin !“ a răspuns fără ezitare Vasili, convins fiind că Zabrodin făcea parte din partidul acesta. „Și atunci de ce nu intri în partidul bolșevic ?“ „Eu, cu plăcere, dar nu știu cum se face asta“, recunoscu sincer Vasili. „Fă o cerere ! Scrii cum că așa și pe dincolo, adică doresc să devin membru al partidului bolșevic și să lupt împreună cu toți împotriva burjuilor și moșierilor, pînă la victoria revoluției mondiale. Noi ne adunăm în celulă și discutăm. Tu ești muncitor conștient, prin urmare locul tău e printre noi...“

Vasili se întoarse la Moscova tînăr comunist, reintră la uzina de unde plecase și trecu în evidența celulei de partid.

Erau vremuri grele, de foamete. Muncitorilor li se dădeau pe zi doar patru sute de grame de pîine, lipicioasă ca lutul. Primeau trei scrumbii, un pachet de mahorcă și o cutie de chibrituri pe săptămînă. Halele nu erau încălzite, tramvaiele mergeau cu întreruperi. După lucru oamenii se duceau la comitetul de uzină, se încălzeau în jurul sobelor de tuci și după aceea, tot de acolo, luau puștile și plecau să patruleze pe străzi sau să păzească instituțiile sovietice.

Și iată că într-o zi — Vasili n-o s-o uite niciodată — intră în atelier un curier care strigă tare :

— Maximov Vasili, repede la celulă.

Secretarul celulei de partid, căruia îi crescuse o barbă roșcată și care umbla îmbrăcat într-o bluză militară, cu revolverul la șold, îi întinse un plic sigilat și spuse :

— Celula de partid a hotărît să te trimită să lucrezi la Ceka [1]. Înțelegi și tu ce timpuri trăim... Te prezinți în strada Lubianka, la tovarășul Dzerjinski. Fii atent, Vasili, să nu ne faci de rușine !

Descumpănit, Vasili bombăni ceva : „Ce fel de cekist o să iasă din mine ?“ Dar secretarul nici nu stătu să-l asculte.

[1] Comisia extraordinară de luptă împotriva contrarevoluției.

— Ce fel, ce ne fel... Ia te uită ce intelectual capricios s-a găsit ! Adică tu crezi că te naști cekist ? Sau oi fi vrînd să comandăm să ni-i aducă din străinătate ? Du-te și muncește și nu mai discuta atîta ! Noi sîntem bolșevici, trebuie să știm să facem de toate !

Dzerjinski îl primi în micul său birou, care semăna cu o chilie și, citind delegația, zîmbi :

— Perfect, ne înmulțim ! E foarte bine că muncitori-bolșevici vin în rîndurile noastre ! Ține seama, tovarășe Maximov : din acest moment ești soldat al revoluției și apărătorul ei credincios ! Să fii necruțător cu dușmanii și să-i aperi pe prieteni ! După o scurtă pauză, Felix Edmundovici adăugă : Te trimitem la gara Paveleţkaia ! Acolo, la depoul de locomotive, s-au cuibărit *eserii* [1] și menșevicii, care caută să-i aţîțe pe muncitori împotriva puterii sovietice. Specialiștii ne sabotează și ei pe ascuns... Îți dau un sfat : înainte de a întreprinde ceva, încearcă să cunoști oamenii și orientează-te bine ! Principalul e să nu-i socotești dușmani pe cei rătăciţi ! Îți urez succes, tovarășe Vasili ! Dzerjinski chemă secretarul și-i ordonă să-i facă tovarășului Maximov o delegaţie în calitate de împuternicit pentru calea ferată Paveleţkaia.

Telefonul îi întrerupse firul amintirilor, Vasili ridică receptorul.

— O, domnule Saryan, sigur că v-am recunoscut... Cu sănătatea ?... Ca întotdeauna, excelent ! Aș fi încîntat să treceţi pe la mine !... Ce întrebare e și asta ? Veniţi, vă aștept !

Vizita ziaristului îl bucură : cu toate că nu știa nimic despre Saryan, omul acesta îi era simpatic.

În așteptarea oaspetului făcu puțină ordine în casă, scoase din bufet o sticlă de Martini, pahare și niște fistic prăjit.

Ziaristul nu se lăsă mult așteptat.

— După criza pe care aţi avut-o, arătaţi pur și simplu splendid, spuse el, rîzînd.

— Medicamentul s-a dovedit a fi miraculos... Vedeţi acolo, pe noptiera de lîngă pat, o sticluță pe jumătate goală ?

[1] Partidul socialiștilor-revoluționari.

— Nu cumva v-ați apucat să luați porcăria asta?

— Cum să n-o iau? A doua zi după meci a venit doctorul, m-a consultat din nou și mi-a spus că inima și-a revenit datorită medicamentului pe care mi-l prescrisese. Mi-a promis că trece și azi. De ce să-l amărîm? Dar ia să-l mai lăsăm încolo de doctor! Luați loc! Aici, în fotoliu, e mai comod!

Saryan se așează și, văzînd sticla pe masă, întrebă în glumă:

— Cum, aveți voie să beți?

— Eu foarte puțin. Dumneavoastră, însă, sînteți sănătos, așa că aveți voie. Îmi permiteți să vă umplu un pahar?

— Vă rog!

După ce turnă în pahare, Vasili întrebă:

— Ce mai e prin lume? De patru zile stau, totuși, în casă...

— Ce să vă spun? În general, toate decurg normal... Victoria dumneavoastră a produs o impresie puternică. Ziarele au relatat-o cu lux de amănunte. Dealtfel, presupun că ați citit! M-am bucurat mult că ați cîștigat, le-ați mai tăiat din nas snobilor ăștia. Vă urez și alte succese! Ziaristul își bău încet vermutul.

— Mulțumesc!... Și dacă ne-am referi și la altceva decît la succesele mele sportive?

Saryan se lăsă pe spate și tăcu un timp, de parcă își aduna gîndurile.

— Lucrurile sînt destul de complicate în această lume perfectă, zise el. După război, căutînd să uite de el, oamenii s-au liniștit parcă dintr-o dată... Dealtfel, ziariștii, politicienii și slujitorii bisericii au strigat pe la toate colțurile de stradă că jertfele n-au fost inutile, că războiul nu se va repeta, pentru că omenirea n-o va permite! Și care e rezultatul? N-au trecut nici paisprezece ani și iarăși s-au adunat nori negri deasupra lumii. Da, dragul meu domn Kocek, războiul bate din nou la ușă! Îl pregătesc aceiași generali nemți care l-au slujit cîndva pe kaiser și acum servesc republica. Politicienii francezi s-au dovedit uimitor de indolenți. Ei n-au decît o singură grijă: orice-o fi, numai revoluție ca la ruși să nu fie!... De aceea se și fac că nu observă ce se întîmplă de partea

cealaltă a Rinului. Von Papen cere anularea despăgubirilor de război și egalitate în toate domeniile, mai ales în cel al înarmării. Dar asta nu este decît o mascaradă ! În realitate, Germania a anulat de mult, unilateral, tratatul de la Versailles și se înarmează sub ochii foștilor aliați-învingători. De fapt, alta e nenorocirea și de-abia de-acum încolo va fi mai rău ! Mă gîndesc la venirea la putere a fasciștilor în frunte cu Hitler. Evenimentul se va petrece foarte curînd ! Puteți fi sigur ! Și-atunci, nimic nu va mai putea împiedica războiul !... Mi-e și groază să mă gîndesc la asta !

— Eu sînt departe de politică, spuse Vasili, dar mi se pare că exagerați întrucîtva pericolul. Poate că, într-adevăr, generalii nemți se umflă puțin în pene, visînd la revanșă. Nu exclud nici posibilitatea venirii la putere a lui Hitler ! Recent la club, răspunzînd la o întrebare în legătură cu felul în care a fost posibil ca Göring să ajungă președintele Reichstagului, domnul Hans Weber a declarat impasibil : „Foarte simplu, partidul național-socialist a cîștigat la ultimele alegeri". Într-adevăr, așa e ! Dar vor mai dori oare oamenii simpli să-și verse din nou sîngele pentru interesele nu știu cui ? Vasili încerca să-l incite pe ziarist la sinceritate.

— Știți ce-i acela fanatism religios ? Știți ce este beția șovinismului ? Ați avut vreodată prilejul să vă aflați față în față cu aceste nenorociri ? întrebă nervos Saryan.

— Nu, dar teoretic îmi închipui ce înseamnă.

— Teoretic ? E puțin... Prea puțin. Ca să știi ce înseamnă toate astea trebuie să le simți pe pielea ta !

— Dumneavoastră le-ați simțit ?

— Da... Și știu foarte bine ce se întîmplă atunci cînd intervine influența unei propagande șovine deșănțate care-i face pe oameni să-și lepede învelișul subțire de civilizație. Vreau să înțelegeți bine că ideile fascismului nu s-au format nici azi, nici ieri, că ele s-au născut încă în perioada imperiului, cînd prusacii au hotărît să domine întreaga lume... Da, mulțumesc, mai beau puțin vermut... E un Martini excelent... Ați ghicit probabil că nu sînt francez. Cu toate că trăiesc de mult în Franța și vorbesc limba franceză din copilărie, nu pot să scap de accent.

Sînt armean, m-am născut la Istanbul într-o familie de intelectuali înstăriți. Tata a fost un arhitect foarte prosper. A studiat aici, la Paris. Și mama era o femeie cu carte, știa engleza, vorbea foarte bine limba franceză. În casa noastră domnea cultul Franței, părinții mei conversau între ei în franțuzește. Eram unicul lor fiu. Mi-au luat încă din copilărie o guvernantă franțuzoaică și cînd am împlinit șapte ani am fost dat la Colegiul francez din Istanbul, pe care l-am terminat în ajunul războiului. Mă pregăteam să-mi continui studiile la Sorbonna, dar n-am reușit, m-a împiedicat războiul.

Trăiam retrași și liniștiți în vila noastră de pe malul Bosforului, într-un loc splendid, numit Bebek. Părinții mei erau departe de frămîntările sociale, le plăcea muzica, pictura, citeau mult, colecționau tablouri, călătoreau des în Italia și, în felul lor, erau fericiți... A început războiul. Din liniștea și din prosperitatea aceasta n-a rămas nimic! Pe tata l-au mobilizat ca specialist, i-au dat gradul de ofițer și l-au trimis la fortăreața Ceanak-Kaleh să conducă lucrările de fortificații.

Și pe mine m-au mobilizat, cu toate că nu atinsesem vîrsta recrutării. Avînd liceul, trebuia să primesc, după trei luni de școală, gradul de ofițer. Am fost supus însă unor înjosiri îngrozitoare, eram ghiaur, adică de altă credință, dușman al Istanbulului și pe deasupra armean. Mi se dădea de făcut tot ce era mai greu și mai murdar, pentru cea mai mică greșeală mă băteau. Mă băteau ofițerii, ceaușii și baș-ceaușii (un fel de sergenți și sergenți majori), mă înjurau pe-ntrecute, mă băgau la carceră, mă țineau fără mîncare. Eu, tînărul răsfățat și educat într-o concepție umanistă despre lume, eram zguduit și mă gîndeam adesea la sinucidere. Singurul lucru care îmi dădea tărie erau scrisorile mamei, care mă implora un singur lucru — să scap, să scap cu orice preț!

Saryan se opri din povestit și sorbi puțin vermut.

— Nu v-ați plictisit?

— Oare te poate plictisi așa ceva? Și eu am înghițit mult amar în tinerețe... Am fost și eu soldat, și eu am răbdat, crîncen, mai mult decît poate răbda un om...

— Atunci, ascultați mai departe! Subjugați și înfometați, armenii din Turcia (erau peste două milioane și

jumătate), care îndurasră cîteva măceluri, s-au situat de partea rușilor și doreau din toată inima victoria lor, sperînd ca în felul acesta să scuture jugul turcesc și să capete dacă nu autonomia, așa cum le promisese guvernul țarist, atunci măcar libertatea relativă de care se bucurau armenii din Rusia. Tineretul armean, care trăia în Turcia, refuza să lupte împotriva rușilor, iar armenii, răspîndiți în toată lumea, formau detașamente de voluntari. Ulterior, pe baza lor, s-au organizat divizii întregi, care sub comanda legendarului general armean Andranik au luptat umăr la umăr cu armata rusă.

Dar, în loc să găsească un limbaj comun cu supușii creștini ai țării, în loc să caute să-i atragă de partea lor, sau măcar să-i neutralizeze, partidul „tinerilor turci" s-a apucat din nou de vechiul obicei — măcelul. Numai că o făceau sporadic, la întîmplare... Ei bine, în acel moment i-a venit Germania în ajutor ! Azi e dovedit cu documente că generalii nemți i-au sfătuit pe „tinerii turci" să-i extermine total pe armeni. În felul acesta, în caz de înfrîngere în război, nu va mai apare problema autonomiei, iar marile puteri ale Antantei nu vor putea specula problema armeană (așa cum s-a întîmplat altădată), obligînd Turcia la concesii prea mari. Zis și făcut ! În ultimă instanță, pe întinsul teritoriu al Armeniei n-au mai rămas armeni și, ca urmare, conferințele de pace nu au mai trebuit să discute problema armeană.

Și iată că în toată Turcia s-a declanșat o campanie desănțată în vederea distrugerii armenilor-ghiauri.

Imamii, reprezentanții partidului „tinerilor turci", funcționarii, ofițerimea și jandarmii făceau apel la sentimentele șovine și îi încredințau pe turci, peste tot unde se găseau (în moschei, prin hanuri, la adunările țărănești), că salvarea țării stă numai și numai în nimicirea tuturor necredincioșilor și în primul rînd a armenilor. Au încercat să trezească în popor instincte animalice și au reușit cu brio ! Preoțimea musulmană demonstra enoriașilor că, la porunca lui Allah și a profetului său, pămînturile și averile trebuie să aparțină credincioșilor. Iar pe lumea cealaltă, fiecărui credincios i s-au pregătit toate fericirile raiului și cîte o cadînă splendidă în schimbul fiecărui creș-

tin omorît. Oare nu erau suficiente toate astea pentru ca fanaticii să pornească la acțiune ?

În p imăvara anului 1915 a început în toată Turcia exterminarea armenilor. În decurs de trei-patru luni au fost omorîți peste un milion și jumătate de bărbați, femei, bătrîni și copii. Copiii și femeile care mai rămăseseră în viață au fost trimiși în pustiul Den-Zor, la o moarte lentă prin înfometare. În unele orașe armenii au opus rezistență armată, dar ce putea face o mînă de oameni prost înarmați împotriva unor trupe regulate ?... Doar să moară onorabil, ca cetățeni liberi ! Puțini, foarte puțini au reușit să scape și să plece în Armenia împreună cu armata rusă care, după revoluție, începuse să se retragă.

Nici locuitorii capitalei turcești n-au izbutit să scape de grozăviile măcelului. Autoritățile din Istanbul au adunat într-o singură noapte toată intelectualitatea armeană — avocați, medici, ingineri, profesori, ziariști, scriitori — pe toți oamenii de vază, i-au urcat în vagoane de marfă păzite de jandarmi și i-au trimis departe în interiorul țării, ca să nu fie sub ochii reprezentanților statelor străine. Printre dispăruți s-au numărat mulți oameni de cultură talentați.

Soarele apusese de mult. În cameră se făcuse aproape întuneric, dar Vasili nu aprinsese lumina.

— Vă interesează probabil cum am reușit eu să scap ? continuă după o scurtă pauză ziaristul. Ajungeau și pînă la mine zvonurile înfricoșătoare, dar nu le dădeam atenție. Nu credeam că guvernul Turciei poate să hotărască exterminarea unui popor întreg... În momentul în care nu am mai primit scrisori, mai întîi de la tata și apoi de la mama, am început să fiu îngrijorat de-a binelea. La telegramele mele nu răspundea nimeni ; fel de fel de gînduri îmi treceau prin cap. Nu știam ce să fac ! În fine, m-am hotărît să cer șefilor o permisie de zece-douăsprezece zile ca să mă duc acasă și să aflu ce s-a întîmplat. În caz de refuz, eram hotărît să dezertez ! Mi se părea că cererea mea de permisie era îndreptățită : servisem în armată mai mult de un an, fusesem avansat la gradul de subofițer, puteam deci să contez pe această permisie, mai ales că era un caz excepțional. În timpul acela, unitatea

noastră se afla foarte departe de front — făceam serviciul de garnizoană la Izmir.

Comandantul companiei noastre era un rezervist, Aziz-bei, un om bun ca pîinea caldă. Datorită rănii căpătate în linia întîi, fusese trimis la partea sedentară. Nu-i bătea niciodată pe soldați, nu-i jignea, așa cum făceau ceilalți ofițeri. Soldații îl numeau „Ata" — adică „părintele".

Ascultîndu-mi cererea, Aziz-bei se uită în jur și, convingîndu-se că nimeni nu trage cu urechea, îmi spuse: „Vii la mine după instrucție și atunci o să vorbim !..."

Exact la ora douăsprezece se dădu comanda pe care o așteptam atît de mult: „Rupeți rîndurile !" Într-o clipă, careul se goli. Am pornit grăbit spre comandant. „Oare Ata îmi va refuza permisia și atunci va trebui să dezertez ?" Asta ar fi fost totuna cu sinuciderea. În anii aceia, zeci de dezertori erau spînzurați în piețele orașelor. Îi văzusem cu ochii mei și citisem inscripțiile de pe cartoanele în formă de semilună care atîrnau de gîtul nefericiților: „Aceeași soartă îi așteaptă pe toți dezertorii — trădători de patrie !"

În birou i-am preznetat încă o dată lui Aziz-bei cererea mea.

— Ești într-adevăr naiv sau faci pe naivul ? întrebă el supărat. Oare nu știi nimic din tot ceea ce se petrece în jur ?

— Dar ce se petrece ?

— Nici nu știu cum să-ți spun toate astea... În general, în binecuvîntata noastră Turcie, oamenii au înnebunit ! Nereușind să învingă dușmanul pe front, s-au apucat să omoare oamenii pașnici, să-și extermine propriii supuși, pe armeni ! Aici, în armată și sub protecția mea, te afli relativ în siguranță. Dacă-ți dau drumul, nu te vei mai întoarce viu. Acum ai înțeles ? întrebă el. Stăteam în fața lui, cu capul plecat. Îmi închipuisem eu ceva și pînă atunci. Dar așa e făcut omul, caută în fel și chip să îndepărteze de sine tot ce nu-i place, tot ce-l înfricoșează. În fine, i-am răspuns: „Mi-e totuna ! Să mă ucidă ! Trebuie să știu adevărul, ce e cu tata, ce e cu mama ?..." „Totuna, totuna, mă îngîna Ata. Ia te uită ce curajos s-a găsit ! Ce-o să faci dacă nu-ți dau drumul ?" „Tot o să plec !" am răs-

puns eu. „O să dezertezi ? Dar știi ce te așteaptă dacă te prind ?“ Aziz-bei se plimba dintr-un colț în altul al biroului. Pe urmă se opri. „Așadar, ești ferm hotărît, vrei neapărat să te duci acasă, la Istanbul ?“ „Da, sînt hotărît“, răspunsei, fără să ezit deloc. Trebuie să știu ce e cu părinții mei !... „Deschide-ți urechile și ascultă : ia-ți un nume turcesc, iar eu o să-ți fac actele. Pe fruntea ta nu stă scris că ești armean. Du-te la Istanbul, află ce e cu părinții și, dacă-ți găsești un adăpost sigur, nu te mai întoarce, așteaptă să se termine războiul ! Că n-o să țină războiul ăsta blestemat pînă la sfîrșitul secolului... Dacă nu-i găsești, vino înapoi ! Atît timp cît sînt eu aici, nimeni nu va îndrăzni să te atingă nici măcar cu un deget!...“

La două zile după discuția aceasta părăseam cazarma din Izmir, avînd în buzunar un bilet de voie pe numele subofițerului Ali Fikrat. Am luat vaporul și am plecat spre Istanbul. Patrulele ofițerești mi-au controlat de două ori actele și n-au găsit nimic care să le trezească vreo suspiciune.

Ajuns la Bebek, am început să alerg către casa noastră. Am deschis poarta și emoționat am privit grădina. Erau acolo niște oameni străini. Nu mai puteam să plec, fusesem văzut și, ca să nu dau de bănuit, am întrebat dacă nu e vreo cameră de închiriat.

— Nu, domnule ofițer, nu se închiriază, răspunse o bătrînă și adăugă : și noi locuim de curînd aici.

Mama nu era. Ce se întîmplase cu ea ? Împleticindu-mă, de parcă eram beat, am hoinărit fără nici un rost de-a lungul țărmului mării, pînă cînd mi-am adus aminte de nenea Yani, un grec vesel, prieten cu tata. Nenea Yani avea o mică bodegă la malul mării. Tatii îi plăcea să stea acolo și, uneori, mă lua și pe mine cu el.

În bodegă nu era nimeni. Nenea Yani, cu un șorț alb peste cămașa cu mînecile suflecate pînă la coate, moțăia în spatele tejghelii. M-am așezat la o masă. Se apropie de mine, nu prea entuziasmat. „Ce dorește domnul ofițer, chefal sau scrumbie ?“ Nu mă recunoscuse. Eram în uniformă. „Nene Yani, chiar nu mă recunoști ?“ „Jules ? Tu ești oare ? Cum ai ajuns aici ?“ „Nene Yani, unde sînt părinții mei ? Unde e mama ? De ce locuiesc niște străini în

casa noastră ?“ „Ooof, grea problemă îmi pui tu mie, băiatule“. Nenea Yani oftă adînc. „Acum vreo două luni, jandarmii l-au adus pe taică-tău în cătușe, voiau ca domnul Saryan să le arate locul unde e ascunsă comoara. L-au bătut cu sălbăticie, dar nu le-a spus nimic ; sau poate că nu exista nici o comoară, ori fi scornit-o jandarmii... Pe urmă au luat-o pe mama și i-au dus pe amîndoi la stația Skutari ; acolo i-au băgat pe toți armenii în vagoane de marfă și i-au trimis undeva. Unde ? Nimeni nu știe... Casa v-au prădat-o și apoi s-a mutat acolo un funcționar cu familia lui“. Nenea Yani tăcu și se întoarse cu spatele...

Complet abătut din cauza celor auzite, i-am povestit pe scurt cum am ajuns la Istanbul. „Vezi tu, băiete, e periculos să te întorci în cazarmă zise el necăjit. Azi comandantul e un om bun, iar mîine pot trimite în locul lui o fiară. Sfatul meu e să încerci să treci la vecini, în Bulgaria. Bulgarii n-o să-i lase pe armeni să fie omorîți... O să locuiești cîteva zile la mine și o să vedem; găsim noi o ieșire.“

Zece zile am stat la nenea Yani. Sofia, soția lui, îmi dădea să mănînc și să beau și, ca să nu mă plictisesc, îmi făcuse rost, nu știu de unde, de niște cărți franțuzești. Într-o seară, nenea Yani îmi spuse că îmi va face cunoștință cu un contrabandist care, cu toate că-i turc, e om cinstit și de încredere. Promisese că pentru o anumită sumă de bani mă va trece în Bulgaria.

A trebuit să rămîn în Bulgaria pînă la sfîrșitul războiului. Munceam pe unde apucam, am fost și hamal în portul Varna. Pe urmă am venit aici în Franța. Din fericire, tatăl meu s-a dovedit a fi un om prevăzător : depusese la Banca Națională a Franței o sumă de bani pe numele meu. Banii aceștia mi-au dat posibilitatea să termin Sorbonna. Încă de pe cînd eram student colaboram activ la ziarul „Paris soir“. Și așa, lucrînd și învățînd, am devenit ziarist...

— Da, n-ați avut o viață ușoară, zise Vasili care simțea o simpatie crescîndă pentru Saryan.

— Ce să mai vorbim ? Să știți însă că nu v-am povestit toate acestea pentru a vă provoca mila, ci ca să vă demonstrez un adevăr simplu pe care mulți nu vor să-l în-

țeleagă : fascismul este un fenomen îngrozitor al secolului nostru. Ideologia lui animalică se naște și se dezvoltă paralel cu un șovinism deșănțat, pentru ca, pînă la urmă, aceste două elemente să se contopească într-unul singur. Dacă oamenii vor să-și păstreze cultura acumulată de secole, dacă nu vor să ajungă din nou la concepții primitive, trebuie să lupte din toate puterile cu fascismul, să-i bareze drumul cu toate mijloacele pe care le au la îndemînă ! Altfel va fi prea tîrziu ! Uneori mă cutremur numai la gîndul că fascismul ar putea învinge. Mi-e milă de această țară minunată, care a devenit a doua mea patrie, mă doare inima pentru toată omenirea !...

Ziaristul tăcu. Bineînțeles că Vasili împărtășea pe deplin gîndurile și sentimentele lui Saryan. Păstrînd însă prudența, rosti cîntărindu-și cuvintele :

— Probabil că aveți dreptate. Dar eu sînt om de afaceri și sînt foarte departe de politică... Mi-e greu să-mi dau părerea în asemenea probleme complicate și mai ales să mă dumiresc cu cine și cum trebuie să lupți...

— Toți zic așa, pînă cînd politica îi apucă de beregată, răspunse aspru Saryan. Ca om de origine slavă, și mai ales ca slovac, trebuie să fiți și mai vigilent ! N-aș vrea să fiu prooroc, dar sînt aproape sigur că fascismul își va îndrepta prima lovitură împotriva țării dumneavoastră ca să-și deschidă drumul spre bogățiile Rusiei !

— Francezii nu vor permite asta ! Uitați că Franța e aliata noastră ?

Ziaristul dădu semnificativ din cap.

Cineva sună la ușă. Era Liza. Vasili i-l prezentă pe Saryan.

— Încîntat de cunoștință, soțul meu mi-a vorbit de dumneavoastră. Pregătesc ceva imediat și cinăm împreună.

Dar Saryan, pretextînd că soția lui e singură acasă, refuză invitația.

— Și așa am stat destul, povestind soțului dumneavoastră o istorie dintre cele mai plictisitoare.

După plecarea ziaristului, Vasili îi spuse Lizei :

— Nu e numai un om excelent, dar cred că e un tip de încredere. A suferit mult în viață și apreciază just pericolul fascismului. Ar trebui să ne împrietenim cu ei !...

Dimineaţă, Vasili îl găsi pe Joubert la agenţie. Îmbrăcat elegant ca totdeauna, stătea la birou şi scria ceva.

— Ooo, dragul meu Kocek, exclamă el văzîndu-l pe Vasili, sînt foarte bucuros că, în sfîrşit, te-ai însănătoşit. În cele trei-patru zile cît ai lipsit, s-au adunat o mulţime de treburi.

— Nu ştiu cum să spun, dar asta nu-i rău.

— Sigur că nu e. Au sosit comenzi de la Londra, Roma şi Berlin. Să nu-ţi vină să crezi, firma noastră pătrunde în străinătate. De-acum încolo creditul la bănci ne este asigurat. Şi-apoi, avem o mulţime de comenzi din toate colţurile Franţei. Toţi vor repede, se roagă, insistă. Ne scriu proprietari de cinematografe, negustori, chiar şi patroni de cazinouri. Ia uită-te, Joubert arătă spre grămada de plicuri adunate în faţa lui : „Trimiteţi reprezentantul dvs...", „Comunicaţi condiţiile dvs"... „Comandă pentru reclama unor noi sortimente de crenvuşti şi salam...", „Vinurile noastre sînt cele mai bune din lume, dar desfacerea lor nu e mulţumitoare, ne trebuie reclamă de calitate. Cheltuielile nu contează..." Am calculat ieri cu Borrault posibilităţile noastre de producţie. E necesar să ne extindem din nou, mai ales acum, cînd primim comenzi din străinătate. Aş vrea să ştiu ce părere ai în legătură cu asta.

Vasili căzu pe gînduri. Bineînţeles că Joubert avea dreptate — ce om de afaceri ar renunţa la mărirea întreprinderii, mai ales atunci cînd există comenzi ferme ?

Cît îl priveşte pe Vasili, extinderea nu-l interesa. Şi aşa avea în atelier peste două sute de oameni. Singurul lucru care conta erau comenzile din străinătate. Pe acestea — da, le aşteptase cu nerăbdare. Afacerile cu Anglia, Italia, Germania, iar în viitor şi cu America, puteau crea perspective ispititoare şi Vasili îi răspunse lui Joubert :

— Înainte de a lua o hotărîre cu privire la sporirea producţiei şi la angajarea de noi muncitori, trebuie să cîntărim toate argumentele „pro" şi „contra". Ar fi necesar, cred eu, să ne sfătuim cu directorul-coordonator (funcţia aceasta se introdusese recent şi fusese încredinţată lui La-

roche, un om energic și cu numeroase legături în lumea comercială), cu pictorii și cu maistrul-șef... Știi și dumneata că extinderea este legată totdeauna de un anume risc. Poți pierde totul în cîteva zile, mai ales că activitatea noastră depinde exclusiv de conjuctura pieței. Orice oscilație economică va avea repercusiuni asupra firmei.

— Acum însă avem o situație înfloritoare ! Nu uita că luna trecută cifra de afaceri a fost rotunjită : două sute de mii de franci ! Nu zic nu, trebuie să fim precauți ! N-am nimic împotrivă să ne adunăm și să ne sfătuim.

— Atunci mîine, la ora unsprezece ! Cît privește comenzile din străinătate, ele trebuie acceptate, indiferent de hotărîrile pe care le vom lua mîine. Așa cum bine ai zis, dragă Joubert, afacerile cu străinătatea vor face să crească prestigiul firmei. Apropo, n-ai vrea să vizitezi una din țările acestea ? Vasili știa că asociatul său visează să călătorească.

— Aș pleca foarte bucuros în Italia. I-am promis de mult drăguței de Madeleine s-o duc la Veneția. Iată un prilej excelent de a îmbina utilul cu plăcutul !...

— Ei bine, du-te în Italia. După ce te întorci dumneata, poate că o să plec eu la Londra. În Anglia e rost de afaceri bune. Cît privește Germania, mi-e teamă că nemții n-au timp de comerț.

După cum zicea Borrault, Joubert „era din nou în formă" : devenise zgomotos și afabil, începuse să se intereseze de afaceri și, adesea, dădea sfaturi bune. Fără îndoială că principala cauză a acestor schimbări se ascundea în sumele mari cîștigate și în succesele obținute. De la un timp încoace, aproape tot Parisul comercial vorbea despre agenția de publicitate „Joubert et Comp.".

E drept, Joubert nu se prea pricepea la afaceri, acționa fără a ține seama de perspective, dar era un om cumsecade, cinstit cum rar întîlnești și foarte binevoitor față de oameni. Ca orice francez adevărat, îi plăcea să trăiască bine ; avea o garsonieră, întreținea o amantă frumoasă, îi făcea cadouri scumpe, se îmbrăca la cei mai buni croitori, frecventa cu regularitate concertele și restaurantele. Era în același timp și zgîrcit, dar și risipitor. Cu toate slăbiciunile de care dădea dovadă, Vasili îl simpatiza.

Consfătuirea convocată de Vasili a provocat dezbateri furtunoase. Laroche, directorul-coordonator, demonstra, făcînd spume la gură, că în comerţ nu trebuie să scapi momentul propice, că asta e totuna cu sinuciderea. Atunci cînd comenzile curg de pretutindeni, ca din cornul abundenței, e o crimă să le refuzi.

— Situația noastră financiară este atît de stabilă, demonstra el, încît, pentru a ne extinde, nu avem nevoie de credit ; avem fonduri disponibile, neintrate încă în circuit. Trebuie să mărim afacerea fără nici o ezitare.

Pictorul Claude Gaumier susținea că agenția nu trebuie să se ocupe de mărunțișuri, de reclame pentru crenvuști sau gîște îndopate.

— Trebuie să ne specializăm în reclame de amploare: pentru cinematografe și pentru vitrinele marilor magazine universale. Din punct de vedere comercial e foarte convenabil și mai este și o chestiune de prestigiu.

Henri Borrault lansă o nouă idee.

— De ce nu ne-am ocupa de execuția decorurilor pentru teatre ? Ceea ce se face acum în acest domeniu e o rușine ! Chiar și „Comedia franceză“, celebră în toată lumea, pînă și ea a început să uite că, pe vremuri, decorurile erau semnate de pictori renumiți. Nu mă îndoiesc că, realizînd decoruri originale, firma noastră își va cuceri un mare prestigiu în cercurile culturale franceze, contribuind în felul acesta la renașterea unei tradiții.

— Și vom intra la apă, adăugă Laroche.

— Henri ar putea protesta spunînd că arta cere sacrificii, glumi Joubert. Sper totuși să nu uităm că noi nu sîntem nici asociația iubitorilor artei scenice și nici instituție de binefacere. De decoruri pentru teatre să se ocupe alții, mai competenți... Trebuie să-l contrazic și pe tînărul nostru prieten Gaumier : în comerţ nu există lucruri mărunte. Ceea ce aduce profit, încetează prin însuși acest fapt să mai fie mărunțiș. Bineînțeles că decorarea vitrinelor și reclama cinematografică sînt o chestiune de prestigiu, dar nu uitați, prieteni că peste patruzeci la sută din venituri le obținem de pe urma comenzilor pe care ni le fac micii negustori, patronii de restaurante și băcănii,

adică exact din reclame pentru gîște, rațe, salamuri și, de aceea, nu cred că e cazul să renunțăm la ele.

În discuție interveni și Dominique, un înflăcărat susținător al artei elevate.

Pictor talentat, dar incapabil să-și vîndă măcar un tablou, el era convins că banii sînt o chestiune trecătoare și că numai arta este veșnică. Oricît de originale ar fi reclamele pentru gîște și curcani, ele nu vor aduce glorie nici pictorilor și nici firmei. În schimb însă reclama lor pentru filmul „Sub acoperișurile Parisului“ va rămîne în istoria artei aplicate.

Vasili trebuie să se folosească de dreptul său de președinte al consfătuirii pentru a-i liniști pe participanți și pentru a trage unele concluzii.

— Cred că rațional ar fi să păstrăm aceeași linie ca și pînă acum. Nimeni nu se îndoiește de faptul că talentul pictorilor noștri a fost cel care a definit profilul firmei. Într-un viitor apropiat, pentru a ne impune în străinătate, nu este exclusă posibilitatea unei extinderi a activității. Nu putem uita nici concurența ! Vom trece prin multe încercări și pentru a le depăși trebuie să avem o bază financiară solidă. De aceea, dacă am renunța de pe acum la comenzile mici, am comite o imprudență. Pe scurt, propunerile mele ar fi următoarele : vom achiziționa utilaje noi și vom angaja muncitori numai în cazul în care vom primi comenzi serioase din străinătate. Să împărțim activitatea atelierului în trei secții distincte : amenajarea vitrinelor marilor magazine, reclama cinematografică și așa-numitele comenzi mărunte. Lăsînd conducerea generală a atelierelor lui Borrault, să punem în fruntea fiecărei secții cîte un pictor înzestrat și plin de inițiativă. Primele două secții ar putea fi conduse de Gaumier și Dominique. Rog încă o dată să nu fie disprețuite comenzile mărunte...

Intră curierul și îi întinse lui Vasili un plic închis, spunînd :

— Vă rog să mă scuzați, domnule, dar mi s-a poruncit să v-o înmînez personal.

Vasili se grăbi să termine consfătuirea și-i propuse lui Borrault să întocmească împreună cu Laroche un proiect de împărțire a atelierului.

După ce ieșiră toți din birou, Vasili deschise plicul.

Domnului J. Kocek
coproprietarul agenției de publicitate „Joubert et Comp.“.
Paris.

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că prin hotărîrea juriului, pentru cîștigarea marelui turneu de tenis al anului 1932, vi s-a decernat premiul întîi — Cupa de cristal.

Vă rog să binevoiți a lua parte la ședința festivă a direcției clubului, care va avea loc sîmbătă 21 decembrie a.c. la ora șapte seara, cu care ocazie vi se va înmîna și diploma clubului nostru.

Primiți, vă rog, domnule Kocek, asigurarea profundului respect ce vi-l port, precum și urările mele de noi și mari succese sportive.

Al dumneavoastră,
de la Grammont.

Pe Vasili îl bucură scrisoarea aceasta. Se dovedise încă o dată că nu întîmplarea oarbă îi dirijează viața.

Parcă mai ieri debarcase cu Liza la Marsilia ca turist, iar azi, Jaroslav Kocek nu e numai parizian, ci și coproprietarul unei firme înfloritoare, un om bogat și respectat. Partea lui e de cel puțin 250.000 de franci. Toate acestea le-a obținut prin forțele sale proprii, fără ajutorul nimănui, le-a realizat în numele acelui scop măreț în slujba căruia și-a pus viața. Îl vor primi, fără îndoială, ca membru al acestui club sportiv aristocratic. Asta înseamnă că are o situație. Acolo nu e acceptat oricine. Mai trebuie să-și cîștige simpatia și sprijinul bisericii. Chiar într-o țară de liber-cugetători cum pare Franța, biserica catolică e o forță care nu poate fi neglijată. Liza e deșteaptă, nu lipsește niciodată duminica de la slujbă. A reușit să facă cunoștință cu preotul și vrea să-și cumpere un loc personal la biserică. Pentru a fi complet sincer față de sine însuși, trebuie să recunoască că succesele sale se datoresc pe jumătate și soției. Femeia asta e o minune. Mai greu

să-ţi închipui o asemenea îmbinare uimitoare de calităţi într-un singur om, ca în cazul Lizei : inteligenţă nativă, cultură serioasă, o stăpînire de sine neobişnuită, sînge rece şi un suflet gingaş. E o adevărată prietenă. Cu ea poţi trece prin foc şi sabie, nu dă înapoi şi nu te trădează. Din ziua în care Liza şi-a unit viaţa cu a lui, n-a mai cunoscut nici bucurii senine şi nici liniştea. Nu oricine e în stare să suporte o viaţă nomadă, plină de tot felul de surprize...

★

Sîmbătă, cu zece minute înainte de ora fixată, Vasili îşi opri maşina pe o străduţă laterală şi se îndreptă spre club.

Îmbrăcat într-o livrea cu fireturi aurite, de parcă era general, portarul, care-l cunoştea deja, se înclină şi-i deschise uşa masivă de stejar.

Salutîndu-l cu multă căldură, de la Grammont îl întîmpină în micul salon de la etaj.

— Sînt fericit să vă văd sănătos ! Domnule Kocek, aş vrea să vă declar fără nici un fel de introducere că eu şi colegii mei am fi bucuroşi să numărăm printre membrii clubului nostru un sportiv desăvîrşit ca dumneavoastră E drept că taxa de înscriere şi cotizaţia anuală sînt destul de mari, dar sper că acest lucru nu poate constitui o piedică pentru un negustor care posedă un comerţ înfloritor.

— Bineînţeles ! Vă sînt foarte recunoscător, dragă domnule de la Grammont, pentru cinstea ce mi-o faceţi.

— Cred să n-aveţi nimic împotrivă ca una din recomandări să v-o dau eu.

— Vă voi rămîne foarte îndatorat ! Vasili se înclină.

— Domnul Jean-Paul Marignet a fost amabil şi s-a oferit s-o dea pe cea de-a doua.

— Sînt încîntat să aflu asta.

Membrii conducerii clubului se întruniseră într-o rotondă mică. Aşezaţi pe scaune cu spătare înalte, dispuse în jurul unei mese lungi acoperită cu postav verde, şi pătrunşi de solemnitatea momentului, semănau cu nişte ju-

decători. În rîndurile din față se aflau cîțiva oaspeți. Vasili remarcă printre aceștia pe Hans Weber și pe Saryan.

De la Grammont deschise ședința dînd cuvîntul președintelui juriului. Acesta citi hotărîrea și îi înmînă lui Vasili cupa de cristal și o mapă de marochin în care se afla diploma.

— Sînt fericit, spuse Vasili, că mi s-a făcut cinstea de a fi primit în rîndurile membrilor acestui club care reunește sportivi renumiți ai Franței. Îmi permit să vă asigur, domnule președinte, onorată conducere și stimați oaspeți, că mă voi strădui să țin sus steagul clubului nostru (acum pot spune așa) și voi păzi cu sfințenie onoarea sportivă.

Conform tradiției, în cinstea învingătorului și totodată a noului membru al clubului, se organiză un banchet.

Mai tîrziu, în timp ce Vasili se îndrepta spre mașină, Saryan îl ajunse din urmă și-l luă de braț.

— Ați avut mare noroc ! zise el. Nu orice muritor, ca să nu mai vorbim de străini, este primit membru al acestui club sportiv din Paris.

— Cum se explică asta ?

— În primul rînd, pentru că ați jucat excelent, iar clubul este foarte interesat să aibă un jucător de clasă. Și apoi, farmecul personal joacă și el un rol destul de mare în toate astea...

Hans Weber trecu pe lîngă ei și-i salută, săltîndu-și reverențios pălăria. După ce se depărtă la o distanță apreciabilă, ziaristul îi spuse în șoaptă lui Vasili :

— Aflați că Hans Weber, chiar dacă e neamț, este un om cinstit ! E un antifascist convins, dar e obligat s-o ascundă.

— De unde știți ?

— Eu știu multe... Și nu numai despre Weber. Asta mi-e meseria... Apropo... După cum spunea Weber — și pe el poți să-l crezi — problema venirii la putere a lui Hitler e ca și hotărîtă. De cîteva zile se duc tratative între reprezentanții lui von Papen și ai lui Hitler. Se presupune că în cel mai scurt timp se va organiza o întrevedere personală și că se vor înțelege asupra tuturor detaliilor... Și

culmea, guvernul francez, lipsit de sprijinul Angliei, temîndu-se să nu rămînă singur și izolat în fața unui dușman de care îi e groază, s-a împăcat de pe acum cu ideea fascizării Germaniei. Ieri, noaptea tîrziu, a avut loc o ședință secretă a consiliului de miniștrii la care s-a hotărît să nu se întreprindă nimic din ceea ce ar putea irita căpeteniile, mișcării național-socialiste din Germania. Ambasadorului francez la Berlin i-au și fost date instrucțiunile de rigoare.

— Dar asta-i sinucidere curată !...

— Vedeți dumneavoastră, în Franța există politicieni care speră că, după venirea la putere a lui Hitler, Germania va căuta spațiul vital în Răsărit. Cu alte cuvinte, naționalsocialiștii, dușmani înveterați ai bolșevismului, vor ataca mai întîi Uniunea Sovietică. Și asta convine unora în Franța.

— Mi se pare că v-am mai spus — nu mă pricep de loc la politică ! Totuși, mă tem că, într-o bună zi, toate astea se vor întoarce împotriva Franței.

— Ah, Doamne, totul e posibil ! Ziaristul opri un taxi, își luă rămas bun de la Vasili și se sui în mașină.

Se pornise o ninsoare anostă, un fel de burniță amestecată cu fulgi de zăpadă și bătea un vînt rece. La ora aceasta tîrzie erau foarte puțini trecători. Spectacolele se terminaseră, în sălile de concerte luminile se stinseseră, cafenelele și restaurantele erau închise. În schimb, automobilele de cele mai diverse mărci și forme, vopsite în cele mai diferite culori, inundau pur și simplu străzile. Vasili trebuia să conducă foarte prudent, n-avea nici măcar cincisprezece kilometri la oră și blestema înghesuiala orașelor moderne.

Așezat la volan și orbit de farurile automobilelor care se tîrau în direcție opusă, Vasili se gîndea că de-aici înainte va primi cu regularitate o corespondență voluminoasă — scrisori, invitații de la club. Toate astea vor juca un rol foarte important pentru consolidarea reputației sale. Numărul mare de scrisori va însemna prestigiu și-l va ridica în ochii vecinilor, dar mai ales ai portăresei.

De-acum încolo va putea adăuga pe cartea de vizită, lîngă cuvîntul de „comerciant", și mențiunea „membru al clubului sportiv". Asta sună bine ! Tot Parisul știe că în acest club privilegiat nu sînt adunați decît oameni înstă-

riți, iar cotizația este egală cu cîștigul anual al unui muncitor calificat.

În Place de la Concorde circulația se strangulase și Vasili trebui să oprească. Își aminti de cuvintele lui Saryan : „Weber, chiar dacă e neamț, e un om cinstit, un antifascist convins... Aseară tîrziu a avut loc o ședință secretă a cabinetului...“ E uimitor de bine informat. De fapt, dacă e să judecăm la rece, așa și e normal să fie : ziariștii sînt oameni băgăreți și, cînd e vorba de ceva senzațional, au un fler ieșit din comun, ca niște copoi de vînătoare. Bine-bine, dar de ce i-o fi împărtășind Saryan toate știrile acestea tocmai lui Vasili ?

Gesticulînd disperat, agentul de circulație reuși să facă ordine și mașinile se urniră încet din loc.

De ce ? Oare el, care pretindea că se orientează bine în privința oamenilor, să se fi înșelat în privința lui Saryan ? N-o fi înțeles care-i adevărata lui față ?... Dacă e așa, atunci trebuie să-și facă urgent geamantanele și să se înapoieze acasă, să se apuce de altceva, să zicem de lăcătușerie sau de reparat mașini, și să nu se mai bage în treburi care cer perspicacitate și pricepere... Dar de ce să nu presupun și altceva : omul acesta inteligent și-a dat seama că Jaroslav Kocek este slovac așa cum e el, Saryan, împăratul Japoniei. Și atunci, ziaristul caută o cale de apropiere cu cel pe care-l socotește tovarăș de idei. Dar nici asta nu reprezintă o fericire prea mare : înseamnă că Vasili n-a știut să-și joace bine rolul pînă la capăt și că la un moment dat s-a trădat, ceea ce a dat posibilitatea ziaristului să facă diferite presupuneri... Dar, la urma urmei, singur nu poți intreprinde nimic, ai nevoie de ajutoare. Și la un ajutor mai bun decît Saryan nici nu poți visa, mai ales că e în relații strînse cu Weber. Secretarul consulatului general al Germaniei la Paris este un antifascist convins. Ce sursă de informații... Esențialul e să nu te pripești, trebuie acționat cu cap. Înainte de a risca să se desconspire față de ziarist și înainte de a lua legătura cu Weber, trebuie să-i ceară „tatii“ încuviințarea de a face un asemenea pas.

Cufundat în gînduri, Vasili era gata să treacă de stop. Bine că avea frîne bune, altfel n-ar fi scăpat de discuții cu apărătorul ordinei publice...

Deschizînd ușa, Vasili pătrunse încetișor în casă. Era sigur că așa se va întîmpla : Liza adormise. Se dezbrăcă și, în vîrful picioarelor, intră în birou.

Paris, 21 XII 1932.

Dragă tată,

Iartă-mă că nu ți-am scris de mult, am fost foarte ocupat și n-am prea avut noutăți. Dar azi am trăit o mare bucurie. Cu toate că e tîrziu, e unu noaptea, țin totuși să ți-o împărtășesc. Așadar, despre succesele mele : de curînd am avut noroc și am cîștigat turneul de tenis organizat de un club parizian. Am primit ca premiu o cupă de cristal. Dar asta nu-i totul : azi, acum cîteva ore, mi s-a făcut marea cinste de a fi primit în rîndurile membrilor clubului. Parcă te văd zîmbind : „Auzi dumneata cu ce se fălește, l-au primit membru în nu știu ce club, mare procopseală !“ Nu e așa, tată ! În acest club nu este admis oricine și a face parte din el înseamnă ați crea o situație în societate. Știi cine sînt cei care m-au recomandat ? Niște oameni foarte respectabili : directorul-coordonator al unui mare magazin universal, vlăstarul unei familii de aristocrați, de la Grammont, despre care ți-am mai scris, și un secretar general de minister, domnul Jean-Paul Marignet. Afacerile merg și ele foarte bine. Clienții mă asaltează. Spre cinstea tinerilor noștri pictori, trebuie să spun că mi-au îndreptățit speranțele : sînt plini de idei, au gust, și-s foarte energici. Agenția noastră a pus monopol pe sectorul reclamei tematice și al celei de proporții mai ample. E adevărat, mai există firme care încearcă să ne concureze, dar pînă acum nu reprezintă un pericol. De curînd au început să vină comenzi din străinătate, din Anglia, Italia, Germania. Zilele acestea, asociatul meu, domnul Joubert, pleacă la Roma pentru contracte și pentru prospectarea pieței italiene. Probabil că, după întoarcerea lui, voi pleca eu la Londra. Trebuie să extindem relațiile firmei noastre cu străinătatea. Aș vrea să știu ce părere ai în legătură cu toate astea.

Am făcut cunoștință aici cu un ziarist, Jules Saryan. Știi bine, dragă tată, că mă împrietenesc greu cu oamenii, dar cred că în cazul lui este cu totul altceva.

Mai vreau să-ți spun că am strîns ceva bani. Ceea ce ridic pentru cheltuielile mele personale e mult prea suficient, o știi doar pe Marianna ce gospodină e. Așa că, dacă ai nevoie de bani, pot să-ți trimit pentru început zece-cincisprezece mii de franci.

Scrie-mi, te rog, cît mai amănunțit, ce mai e pe la noi. Cum se simte mătușa Clara ? N-are de gînd nici o rudă să vină pe la noi în vizită ? Eu cu Marianna i-am primi foarte bucuroși. I-am plimba prin Paris, le-am arăta totul. Nici nu-ți poți închipui cît de dor ne este de voi și de casă. La primăvară, dacă nu va interveni ceva special, vrem neapărat să venim acasă.

Transmite tuturor salutări. Marianna te sărută pe tine și pe toți din familie.

Rămîn al tău fiu iubitor,
Jaroslav Kocek

P.S. Era să uit : am făcut cunoștință la club cu secretarul consulatului general al Germaniei la Paris, domnul Hans Weber. După cum spunea domnul Saryan, Weber e un om cumsecade. Și mie mi-a făcut o impresie bună, cu toate că nu știu dacă printre diplomați pot exista oameni de treabă. După mine, diplomații de-aia sînt diplomați, ca să se prefacă ! De fapt, toate astea îmi sînt absolut indiferente, numai că n-aș vrea să mă înșel în privința oamenilor și pe urmă să-mi pară rău. Asta e tot !

J. K.

Terminînd scrisoarea, Vasili scoase dintr-o ascunzătoare cerneala incoloră și un toc special cu penița foarte subțire. Scrise printre rînduri tot ceea ce aflase de la Saryan despre ședința cabinetului francez în timpul căreia s-a menționat pericolul ce-l reprezintă venirea la putere a fasciștilor, despre Hans Weber, antifascist convins, și ceru permisiunea de a ține legături strînse cu Saryan și Weber. La sfîrșit Vasili mai adăugă că deoarece evenimentele din Germania ar putea să se precipite, iar el s-ar putea să obțină în curînd surse de informații valoroase, ar fi necesară organizarea unui sistem mai sigur de legătură. Poate chiar printr-un curier special.

În momentul în care Vasili termină de scris, mijeau zorile cenușii.

Se ridică și se întinse. Se simțea obosit, dar nu îi era somn. Și totuși se culcă ; avea mult de lucru a doua zi și trebuia să fie odihnit.

CAPITOLUL VI

Pînă la crăciun mai erau cîteva zile. Dar tot Parisul fusese deja cuprins de febra sărbătorilor. Negustorii de jucării pentru pomul de crăciun, de ilustrate cu felicitări, de lumînări, băcanii, patronii marilor magazine gastronomice și ai restaurantelor se întreceau care mai de care să-și împodobească vitrinele.

Cu trei luni înainte de sărbători agenția de publicitate „Joubert et Comp.“ fusese copleșită de comenzi din toate colțurile țării. Pictorii lucrau zi și noapte și totuși nu reușeau să dea lucrările la timp. Vasili, care își însușise una din cele mai importante reguli ale comerțului — ai acceptat o comandă, îndeplinește-o la termen ! — era nervos, nu voia ca prestigiul firmei să sufere.

Străzile erau pline de oameni încărcați de pachete. Gospodinele cădeau din picioare de oboseală, făcînd provizii pentru sărbători. Părea că toți se gîndesc la un singur lucru : cum să petreacă mai bine crăciunul. Lumea uita complet că de cealaltă parte a Rinului puteau să izbucnească din clipă în clipă evenimente de mare gravitate, care reprezentau un pericol mortal nu numai pentru Franța.

Ziarele, foarte alarmate la început de posibilitatea preluării puterii de către Hitler și național-socialiști, au încetat — ca la comandă — să mai scrie despre asta. Mai mult chiar, presa de dreapta se străduia să convingă mica-burghezie că nu s-a întîmplat nimic deosebit : la urma urmei, ce le pasă francezilor cine conduce Germania ? Uneori, în comentariile politice se strecurau și niște accente trufașe : să nu uităm că Franța are o citadelă inexpugnabilă — linia Maginot !

Pentru seara de crăciun Vasili rezervă o masă la „Maxim“ și îi invită pe soții Saryan.

Întîlnirea avu loc în holul restaurantului. Vasili și Liza făcură cunoștință cu Jeannette, soția lui Saryan, o franțuzoaică zglobie, cu ochi albaștri. Ca toate parizienele, era îmbrăcată cu mult gust și părea mult mai tînără decît vîrsta pe care o avea. De fapt, în seara aceea, nici Liza nu se deosebea cu nimic de femeile elegante din Paris. Ca să nu se facă de rîs, soția prosperului comerciant își comandase la o croitoreasă de lux o rochie specială pentru ocazia aceasta. Un colier de perle și cercei cu briliante completau toaleta. Bărbații purtau și ei costume de seară.

Șeful de sală îmbrăcat în frac, cu o floare albă la butonieră, semăna cu un cîntăreț de operetă ! Se interesă de numele clienților și îi conduse la masa ce le fusese rezervată.

După ce chelnerul luă comanda și se îndepărtă, doamnele descoperiră sub șervete darurile de crăciun. Liza avea o maimuțică, iar Jeannette un ursuleț de catifea.

Exact la miezul nopții, gongul de la radio bătu de douăsprezece ori. În același moment s-au aprins și lumînările uriașului brad din mijlocul sălii. Toți se ridicară, ciocniră cupele de șampanie și le goliră pînă în fund, urîndu-și fericire.

Orchestra începu să cînte. Soții Saryan au rămas la masă, Vasili și Liza au dansat însă pe rupte. El — înalt, solid, bine legat, ea — elegantă și grațioasă — era firesc ca această pereche să atragă privirile tuturor. De fiecare dată după dans, cînd se duceau la masă, îmbujorați la față și cu sufletul la gură, Jeannette îi întîmpina cu aplauze, iar soțul ei se grăbea să le umple paharele.

— Ca să-i cunoști pe francezi, zise Vasili într-un moment de răgaz, trebuie să trăiești alături de ei nu un an, ci o sută. Îi crezi sociabili, primitori și cînd colo nu prea se arată ospitalieri.

— Cum de-ați ajuns la o asemenea concluzie ? întrebă zîmbind Saryan.

— Sîntem de aproape doi ani în Franța și în tot acest răstimp n-am fost invitați în nici o familie ! Să-l luăm pe asociatul meu, de pildă, care îmi e destul de obligat

dealtfel. Ştie că n-avem aici nici rude, nici prieteni apropiaţi, dar nu a socotit necesar să ne invite la el nici măcar de sărbători.

— Aveţi dreptate, domnule Kocek. Francezii pot să vă respecte, să fie prieteni cu dumneavoastră, să vă invite la cel mai scump restaurant, dar să vă poftească acasă... Pentru a merita o asemenea cinste trebuie să le devii foarte apropiat.

— La noi e mult mai simplu, slovacii sînt un popor ospitalier.

— Ca să nu credeţi că m-am franţuzit complet, vă invit cu soţia la noi. Poftiţi oricînd aveţi timp şi oricînd doriţi. Dacă vreţi de Anul nou, dacă vreţi altădată.

— Vezi ce a ieşit pînă la urmă ? Obligi oamenii să te invite la ei, zise rîzînd Liza.

Vasili acceptă cu plăcere invitaţia ziaristului şi îi mulţumi. Mai întîi însă, trebuia să primească răspunsul de la „tata".

Către orele cinci dimineaţa, cînd veselia mai era încă în toi, Vasili, Liza şi soţii Saryan au plecat acasă.

A doua zi, gîndindu-se că zilele de crăciun constituie perioada cea mai favorabilă pentru rezolvarea problemelor religioase, Vasili se duse împreună cu Liza la biserică. După ce au asistat răbdători la slujbă, au aşteptat ca preotul să se elibereze puţin şi apoi s-au îndreptat spre el. Preotul i-a recunoscut îndată şi le-a zîmbit.

— Sînt foarte bucuros că în parohia mea au apărut asemenea buni catolici. După cum am observat, dumneavoastră veniţi cu regularitate la slujba de duminică.

— Bineînţeles, părinte, exclamă Vasili. Am dori să ştim dacă s-ar putea să cumpărăm două locuri permanente în biserica dumneavoastră. Să zicem în rîndul trei, sau patru.

— Doriţi să aveţi locuri permanente ? E un gest demn de toată lauda... Ar exista locuri disponibile în rîndul al treilea. Fotoliul al patrulea şi al cincilea. Dar ştiţi că în biserica noastră locurile costă scump ?

— Faptul acesta nu poate constitui un impediment în realizarea intenţiilor noastre.

— Un loc în rînul al treilea costă trei sute de franci pe an, dacă doriți fotolii îmbrăcate cu catifea, atunci costă cinci sute de franci.

— Cred că ne vom mulțumi cu locuri simple. Nu-i așa, Marianna ? Vasili se întoarse spre soție.

— Bineînțeles, răspunse Liza. Oare nu e indiferent de pe ce bancă stai de vorbă cu Dumnezeu ?

Vasili scoase din portvizit șase sute de franci.

— Vă mulțumesc. Preotul ascunse banii în buzunarul pantalonilor, sub sutană. Noi nu dăm chitanțe, dar în registrul bisericii se va face cuvenita mențiune în legătură cu rezervarea locurilor.

Se despărțiră, urîndu-și reciproc un crăciun fericit.

— Ai naibii oameni, îi șopti Vasili Lizei, luînd-o de braț, fac comerț pînă și cu locurile din lăcașul Domnului.

— Înseamnă că de-acum încolo va trebui să mă spovedesc la acest bătrîn fariseu ?

— În modul cel mai conștiincios, și cel puțin o dată pe lună.

— Of, Doamne ! trebuie să mă apuc să născocesc păcate, ca să pot fi iertată ! Liza oftă din greu.

— Deh, draga mea, e mai greu să inventezi păcate, decît să le comiți. Dealtfel, cînd o să te duci la spovedanie, îți aranjez eu niște păcate, să te invidieze oricine.

Acasă, printre diferite programe, prospecte ale clubului și tot felul de invitații, îi aștepta o scrisoare de la „tata".

Acesta își felicita fiul și nora cu prilejul crăciunului și Anului nou. După numeroase urări, își exprima bucuria pentru succesele în afaceri ale lui Jaroslav. Transmițînd salutări de la rude și comunicîndu-le că mătușa Clara, slavă Domnului, se însănătoșește, „tata" scria că fiul acesteia Josef Holek va veni foarte curînd, în timpul vacanței studențești, în Franța. „Josef îți va telefona la numerele pe care mi le-ai comunicat. Te rog mult să te întîlnești cu el și să-l ajuți să cunoască frumusețile capitalei lumii. Dacă ești foarte ocupat și nu poți să-i acorzi prea multă atenție, să aibă Marianna grijă de el. După cum știi, e un băiat bun și merită să fie primit cum se cuvine. Nu e nevoie să-mi trimiți bani, mai bine investește-i în afaceri.

Nu-ți scriu mai mult, în speranța că Josef vă va povesti totul...“

Citeau și reciteau scrisoarea „tatii“. Era limpede: curierul care va sosi avea împuterniciri suficiente. Ce altceva puteau însemna cuvintele: „Josef e un băiat bun și merită să fie primit cum se cuvine“? Era clar că lui Holek îi vor putea încredința totul. Bătrînul nu făcea vreo referire la Saryan și nici la Weber. Ultimile cuvinte ale scrisorii, „nu-ți scriu mai multe, în speranța că Josef vă va povesti totul“, constituiau probabil răspunsul la întrebare.

Curînd după Anul nou, sună telefonul.

„— Casa Kocek ?“ — „Da !...“ „— Bună ziua, vere, la telefon Josef Holek. Tatăl tău mi-a promis că o să-ți scrie despre mine, ai primit scrisoarea ?“ „— Am primit-o ! Unde ești, de ce nu vii la noi ?“ „— Ca să nu vă deranjez, am tras la hotel. Dar dacă sînteți acasă, pot să vin chiar acum.“ „— Sîntem acasă și te așteptăm. Stai puțin Marianna vrea să vorbească cu tine, îi transmit receptorul.“ „— Bună, Josef ! Nu ți-e rușine să tragi la hotel ?“ „— Am spus-o deja, n-am vrut să vă deranjez.“ „—Bine, vino mai repede, te așteptăm. Știi adresa... Ia un taxi și vino... Lui Jaroslav și mie ni s-a făcut tare dor de casă...“

— Ce crezi, Vasili, convorbirile noastre sînt interceptate ? întrebă Liza, punînd receptorul în furcă.

— Nu cred, dar nu strică să fim precauți ! Paza bună trece primejdia rea !

— Știi de ce întreb ? Noi sîntem slovaci, cetățeni ai Republicii Cehoslovacia. Dar n-am găsit timp să învățăm nici slovaca, nici ceha. Sîntem niște leneși. Acum ne vine o rudă apropiată și noi vorbim cu el franțuzește. Bine că n-a fost nevoie să ne adresăm niciodată consulului nostru. Dar dacă ar fi fost ?

— Ai și n-ai dreptate ! Nu e vorba de lene, n-avem deloc timp !

— Degeaba te scuzi, dacă am fi vrut, am fi găsit !

Peste vreo patruzeci de minute sosi și vărul Josef. Vasili își ajută oaspetele să-și scoată paltonul și îl cercetă cu atenție.

Josef părea tînăr, era înalt și avea alură de sportiv. Aranjîndu-și părul roșcat, se uita pe furiș în jur. Nu știa

dacă mai e cineva în casă sau nu, și de aceea în timp ce-i îmbrățișa pe Vasili și Liza le spunea : „Bună ziua, vere ! Bună ziua, verișoară !“ Și cu toate că nu mai era nevoie să dea parola, adăugă : „Acasă totu-i în regulă !“

— Slavă Domnului ! Vasili îl luă pe Josef de braț și începu să vorbească rusește. Bine, totul e limpede ! Haideți în birou ! Putem vorbi în voie, nu e nimeni. Doar eu și soția. Liza intră în urma lor, puse pe masă o sticlă de vin alb, pahare, fructe și se așeză într-un fotoliu.

— Credeam că nu mai vii ! Povestește-ne totul ! Vasili umplu paharele.

— Trebuie să vă spun foarte multe. Nici nu știu cu ce să încep. În primul rînd, „tata“ m-a rugat să vă transmit multe salutări. La fel ca și dumneata, el socotește că intrarea în clubul sportiv îți va consolida situația aici, la Paris, dîndu-ți posibilitatea de a întîlni oamenii necesari. „Tata“ a fost foarte plăcut impresionat de faptul că agenția are perspective să încheie tranzacții cu străinătatea. Mi-a repetat de cîteva ori că acordă o mare importanță acestui lucru și m-a rugat să ți-o spun ! Dacă plecarea dumitale la Londra concordă cu intențiile firmei, atunci du-te ! După părerea lui, trebuie să pleci neapărat la Berlin, chiar fără o treabă anume. Pur și simplu ca să respiri aerul de acolo, să încerci să cunoști situația la fața locului. „Tata“ consideră că pericolul fascist devine o realitate concretă și că e timpul să treci la acțiune ! Chiar așa mi-a spus : „Transmite-i tovarășului Vasili că a sunat ceasul !...“ După părerea lui, puteți avea deplină încredere în Saryan. În anumite limite puteți să-i destăinuiți unele lucruri și să vă folosiți de sprijinul lui. În privința lui Hans Weber, „tata“ crede că trebuie să te bizui pe de-a-ntregul pe Saryan și, dacă el te sfătuiește, atunci îl poți atrage pe Weber la activitatea antifascistă. Îți recomandă ca pe viitor să-i scrii mai rar „tatii“, vei ține legătura printr-un curier special. Să ai în vedere că e vorba de o femeie, o austriacă înaltă, solidă, cu obrajii rumeni. Este o veche revoluționară și o antifascistă convinsă. Reține semnalmentele și parola. Se numește Schultz, Anna Schultz, are 50 de ani și e de profesie croitoreasă. Ochi căprui, părul șaten, puțin cărunt, pieptănat lins. Poartă totdeauna un medalion mare, în email, cu Maica Domnu-

lui și pruncul. Parola : „Mi se pare, doamnă, că ați dori să vă faceți o rochie ?“ Răspunsul : „Da, numai dacă nu trebuie să aștept prea mult“. Să repet sau ați reținut ?

— Nu-i nevoie să repeți !

— Cu frau Schultz legătura trebuie s-o țină mai ales Liza. „Tata“ socotește că așa e mult mai firesc și, în consecință, mult mai oportun. Frau Schultz o să vă telefoneze acasă și o să vă înțelegeți asupra locului și orei întîlnirii. O să vă întîlniți numai acolo unde va hotărî ea, în nici un caz aici, acasă. Frau Schultz nu trebuie să știe prea multe despre domnul Kocek și nu trebuie să-l cunoască decît în caz de extremă urgență. „Tata“ m-a rugat de asemenea să-i transmit Lizei următoarele : știe că s-a săturat să stea degeaba, dar foarte curînd inactivitatea aceasta va lua sfîrșit. Iată cam tot ce mi s-a spus să vă comunic.

— Cînd pleci înapoi ? întrebă Vasili.

— Rămîn doar cîteva zile. Nu uita că sînt student la Universitatea din Praga și profit de vacanța de Crăciun ca să vizitez Franța. Nu e exclus să fiu urmărit, așa că n-am să mai vin pe-aici ! Dacă aveți nevoie de mine, telefonați-mi la hotel, putem să ne întîlnim undeva, la un muzeu. Așa e mai simplu. Pe mine mă interesează la Paris tot ceea ce merită văzut !

— Pe ce te bazezi susținînd că ești urmărit ? se interesă Vasili.

— N-am dovezi concrete. Dar, în legătură cu anumite evenimente, se observă o oarecare răcire a relațiilor între Republica Cehoslovacă și Franța și francezii au început să devină mai bănuitori față de cehoslovaci. Consulul francez de la Praga mi-a scos sufletul pînă mi-a dat viza...

— Spune-mi, tovarășe, dar de-acasă nu ne-au transmis nimic ? întrebă Liza și adăugă : ce plăcut e să rostești cuvîntul „tovarășe“.

— Nu, n-au transmis nimic. Cum ajung însă, mă voi interesa și vă voi comunica prin frau Schultz.

— Te rog, te rog foarte mult ! Că noi sîntem aici ca în surghiun. Nici scrisori de acasă, nici vești...

— Haideți să bem un pahar, pentru ca pe lume să nu existe nici fascism, nici războaie, rosti Vasili cu jumătate de glas.

— Cu multă plăcere ! Vă urez din toată inima succes ! Oaspetele ciocni întîi cu Liza, apoi cu Vasili.

— E bine să mai rămîi la Paris, spuse Vasili. Zilele astea trebuie să mă întîlnesc cu Saryan la el acasă. Aș fi vrut să-l informez pe „tata“ despre rezultatele acestei discuții. Poate că îmi va comunica ceva noutăți. Saryan are acces în cercurile înalte, e un om foarte bine informat.

— Bine, timp de trei zile voi aștepta să-mi telefonezi. Ori pînă la zece dimineața, ori după opt seara. Notați-vă telefonul meu. Putem vorbi în cehă, cunosc bine limba.

— Din păcate nu pot afirma același lucru despre mine. De fapt, pentru atîta lucru, mai cunosc eu cîteva cuvinte. Începem în cehă și pe urmă trecem, pe nesimțite, la franceză...

Oaspetele își luă rămas bun și plecă.

— Mi-a plăcut băiatul ăsta. E tînăr, deștept și sigur de el, zise Vasili. Cu unul ca el se poate lucra.

— Și cu tine se poate lucra ! glumi Liza.

— Cred că se poate, răspunse Vasili.

★

Saryan nu se lăsă mult așteptat : a doua zi de dimineață îi telefonă lui Vasili la birou, întrebîndu-l dacă nu a uitat promisiunea de a-i face o vizită împreună cu soția.

— Nu, bineînțeles, replică Vasili. Știi doar că' sîntem o firmă serioasă, ne îndeplinim totdeauna promisiunile.

— Perfect ! Cum îmi termin treburile, vin la dumneata, luăm un taxi, trecem s-o luăm pe doamna Kocek și apoi mergem la mine. Singuri v-ați putea rătăci ! Locuiesc la marginea Parisului, aproape într-o suburbie.

— De ce ne trebuie taxi ? Putem merge cu mașina mea. Sau n-ai curaj să-ți încredințezi prețioasa dumitale viață în mîinile mele ?

— O să risc, mai ales că mă costă mai ieftin !

Ziua a fost foarte agitată. Vasili a trebuit să citească toată corespondența ce se adunase de sărbători, să discute cu pictorul-șef despre comenzi și apoi cu directorul coordonator, să semneze cecurile și conturile pentru bancă...

Exact la ora cinci, Saryan se înființă în biroul lui.

— Punctualitatea este politeţea regilor, zise el, uitîndu-se la pendulă.

Trecură s-o ia pe Liza. Ea se așează în spate, lîngă ziarist, și mașina porni.

— Probabil că vreţi să știți de ce locuim atît de departe de centru ? Foarte simplu, îmi place să lucrez în grădină. La Paris, oamenii au uitat pînă și de mirosul pămîntului. Singura posibilitate de a-ți recrea sufletul ar fi să te angajezi grădinar și să îngrijești florile din grădinile publice. Aici, la marginea orașului, am o mică livadă cu pomi fructiferi, tufe de liliac și iasomie. Avem și cîteva straturi de legume. Păcat că acum e iarnă și n-o să-mi puteți admira florile, mai ales trandafirii. Am șaizeci de tufe și vara, cînd înfloresc, te crezi pe vestitele plantaţii de trandafiri din Bulgaria. În copilărie, la Istanbul, aveam în spatele casei noastre o grădină splendidă ; tatălui meu îi plăcea să o îngrijească. Probabil că de la el am moștenit dragostea pentru pămînt.

Parisul, scăldat în lumină, rămase în urmă. Mașina intră pe o stradă largă, slab luminată, de-a lungul căreia erau înșirate vile cu un singur etaj.

— Uite, acolo, a patra casă pe dreapta, spuse Saryan.

Locuința ziaristului era modestă, dar aranjată cu gust. În așteptarea mesei, luară loc în fotoliile din holul foarte spațios. Jeannette le servi un aperitiv.

— Sînteți doar două persoane într-o locuință atît de mare ? o întrebă Liza.

— Da, și nici măcar nu avem o servitoare permanentă. Vine doar cu ziua, răspunse Jeannette. Casa, într-adevăr, e prea spațioasă pentru noi : șapte camere, patru jos și trei sus. Cele de la etaj sînt goale tot timpul. Dar e bine că avem o grădină mare și Jules are unde să-și arate iscusința.

La masă nu s-au servit prea multe feluri, în schimb vinul era din belșug. După cină, Jeannette o invită pe Liza în camera ei ; bărbații intrară în birou să-și bea cafeaua, să fumeze și să discute.

— Povestește, te rog, unui om cufundat pînă peste cap în afaceri ce se mai întîmplă pe mult chinuita noastră planetă ? Dumneata le știi pe toate, începu Vasili.

— Într-adevăr, știu cîte ceva... Din păcate, nu totul. Regret, dar nu am vești bune. Saryan se ridică, se plimbă un timp prin încăpere și apoi, așezîndu-se la loc, urmă i ieri, 4 ianuarie 1933 — ziua aceasta trebuie memorată — în casa bancherului von Schröeder din Köln, a avut loc întîlnirea dintre Hitler și von Papen. După datele existente la Ministerul de externe al Franței, alianța Papen-Hitler este un fapt consumat. Rezultatele acestei înțelegeri nu se vor lăsa așteptate : drumul lui Hitler spre cîrma țării este liber. Poți să mă crezi, ziua asta de 4 ianuarie va însemna începutul unor evenimente îngrozitoare pentru Europa și probabil pentru lumea întreagă.

— Așadar, dumneata socotești că venirea la putere a național-socialiștilor, în frunte cu Hitler, e ca și hotărîtă ?

— Da ! Și mă gîndesc cu teamă la urmări.

— Frica nu ajută la nimic ! O logică elementară cere să lupți împotriva hitlerismului, să lupți cu toate mijloacele posibile. Vasili urmărea cu atenție expresia interlocutorului său.

— De acord, dar cum să lupți ? asta e întrebarea. Nu sînt nici ministru, nici general, nu am armată... N-am nici măcar un partid !

— Pentru început, ar trebui să încheiem o alianță de luptă împotriva fascismului.

— Alianță cu dumneata ?

— Nu mă privi atît de mirat ! Haide, să vorbim deschis ! De acord ?

— Da, de fapt, aștept mai demult o asemenea discuție. O aștept încă din ziua finalei de tenis, cînd nu ai vrut să te lași fotografiat pentru ca nu cumva să-ți apară poza în ziare... Atunci am înțeles că dumneata ai niște motive speciale pentru asta.

— În primul rînd, trebuie să știi că singurul meu scop este lupta împotriva fascismului. Bineînțeles că noi doi nu sîntem în stare să-l împiedicăm pe Hitler și pe oamenii lui să acapareze puterea în Germania. Dar sîntem obligați să fim informați de acțiunile fasciștilor, pentru ca să-i ajutăm pe cei care au posibilitatea să se împotrivească acestui rău al secolului.

— Cu ce-ți pot fi de folos ?

— În primul rînd, aș vrea să colaborezi cu mine! Asta în cazul că dorești într-adevăr să lupți împotriva fascismului.

— Cum adică, eu, care am simțit pe propria-mi piele toate ororile șovinismului și ale fanatismului, tocmai eu să nu vreau să lupt? Sînt gata! La ce s-ar rezuma concret colaborarea mea cu dumneata?

— Mi-ai face un mare serviciu dacă ai consimți să mă informezi despre evenimentele din Germania și să mă ții la curent cu intențiile cercurilor conducătoare din Franța în legătură cu problema germană.

— De acord! Ziaristul dădu afirmativ din cap. Și altceva?

— Să-mi permiți, dacă bineînțeles, nu te deranjează, să mă folosesc din cînd în cînd de locuința dumitale.

— În ce scop?

— Să pot organiza din cînd în cînd întîlniri cu anumite persoane, să pregătesc corespondența pe care trebuie s-o expediez în locurile necesare și să am, în caz de extremă nevoie, posibilitatea de a găzdui o zi sau două, nu mai mult, colaboratori de-ai mei. Repet, doar dacă asta nu deranjează!

— Oricît și oricînd! Singurul lucru pe care l-aș dori este ca totul să se desfășoare în așa fel, încît să nu provoace nici un fel de bănuieli, nici chiar Jeannettei. Soția mea, pe lîngă faptul că se ține departe de politică, se și teme de ea.

— Casa dumitale e izolată. Am observat că livada o ferește de privirile indiscrete ale vecinilor, mai ales vara. Și nici servitoare permanentă nu aveți. În fine, un etaj întreg e nelocuit. Condiții mai bune nici că s-ar putea găsi! Etajul vilei mi l-ați putea închiria mie! Aș veni singur, sau cu soția, pentru o zi-două, ca să respirăm aer curat. Printre altele, asemenea relații oficiale între noi ar exclude orice răspundere din partea dumitale. Chiriașii pot face ce vor, nu?

— Îmi place planul. Cedez cu plăcere o parte a locuinței. Nevastă-mea se plictisește singură și, în afară de asta, o simpatizează pe doamna Kocek. Dar vreau să-ți dau un sfat: nu te grăbi, cîntărește totul încă o dată. Să le lăsăm și pe doamne să se împrietenească mai bine.

— E o plăcere să aibă omul de-a face cu dumneata. Nu ne vom grăbi. Mai am o întrebare : merită să-l atragem și pe Weber ?

— Weber urăște fascismul, am avut prilejul să mă conving de asta.

— Nu cumva, deghizat în antifascist, îndeplinește aici o misiune încredințată de anumite organe, pentru a cîștiga încrederea adevăraților antifasciști ?

— Eu nu-s chiar atît de naiv pe cît aș putea să par, zîmbi Saryan. În privința aceasta, n-am nici o reținere : cinstea lui Hans Weber este mai presus de orice bănuieli.

— Să vedem atunci, cum l-am putea atrage alături de noi ?

— Foarte simplu : ne întîlnim cu el undeva la un restaurant sau la o cafea și discutăm.

— N-aș vrea să fim văzuți împreună. Sînt convins că Weber, ca diplomat străin, este urmărit și că fiecare mișcare a lui, mai ales o întîlnire cu un străin, va fi raportată.

— La asta, recunosc, nu m-am gîndit !... În cazul acesta pot să-l invit la mine, propuse Saryan.

— Așa ar fi mai indicat. Dacă s-ar putea, ar fi bine să grăbim întîlnirea.

— Perfect, atunci să zicem, poimîine, la ora opt seara.

— În regulă ! Acum ne putem întoarce cu conștiința împăcată la doamnele noastre.

— Da. Dar mai întîi aș vrea să pun o întrebare... Dumneata nu dispui într-adevăr de informații sigure direct din Germania ?

— Eu personal, nu ! Dar cei în drept dispun ! Pentru siguranță însă, orice informație trebuie verificată pe două-trei căi.

În sufragerie ceaiul era deja pregătit. Jeannette îi trată cu un tort făcut chiar de ea.

La întoarcere, fără să-și ia privirea de la șosea, Vasili o întrebă pe Liza ce impresie i-a făcut soția lui Saryan.

— E o femeie simplă, simpatică și inimoasă. Dar, din păcate, e departe de orice preocupări sociale.

— Tu i-ai plăcut ?

— Cred că da ! M-a rugat să trec mai des pe la ea.

— I-ai vorbit lui Saryan despre scopurile noastre reale și mi-a promis că va colabora cu noi... Curînd vom

închiria etajul vilei lor. Ai văzut, cred că e un loc ideal pentru o casă conspirativă. Dar, ca să ne primească, e nevoie și de acordul doamnei Saryan. Încearcă să-i cucerești simpatia !...

Dimineață, Liza îi telefonă lui Josef la hotel. Se înțeleseră să se întîlnească la catedrala Notre-Dame. Studentul era nerăbdător să viziteze această minune a arhitecturii.

În timp ce vizitau catedrala, Liza îl anunță că Saryan a consimțit să colaboreze, că Vasili are de gînd să închirieze etajul vilei, unde nu locuiește nimeni, și să organizeze acolo o casă conspirativă. În caz de nevoie, acolo îi poate adăposti pentru scurt timp pe oamenii trimiși de „tata". Întîlnirea dintre Vasili și Weber va avea loc curînd, tot în casa ziaristului. Rezultatele vor fi comunicate.

— Vasili m-a rugat să-ți mai transmit, zise Liza, că ar fi bine să urgentezi plecarea. Anunță-l pe „tata" că la Paris s-a aflat despre întîlnirea dintre Hitler și von Papen, care a avut loc la Köln, la 4 ianuarie, în casa bancherului Schröeder. Între cei doi a intervenit o înțelegere și în cercurile bine informate de aici se socotește că aducerea la putere a lui Hitler este ca și hotărîtă. Nu e decît o chestiune de timp. Am vrea să ne sosească mai repede curierul, acum e foarte important să stabilim o legătură permanentă cu „tata".

— Am înțeles...

— Da, încă ceva... nu uita rugămintea mea, în legătură cu veștile de acasă ! Și acum, să mai înconjurăm o dată biserica ! Pe urmă ne despărțim.

*

Joubert se întoarse din Italia într-o excelentă stare de spirit.

— Nu cred că merită să ne punem speranțe prea mari în piața italiană. E o țară rămasă în urmă, destul de săracă, și pe deasupra strivită de dictatura ducelui. Am putea trage, totuși, un profit și de-acolo. Am încheiat contracte cu două firme de difuzare a filmelor și cu un birou de turism. Joubert scoase din servietă trei contracte și le înmînă lui Vasili. După cum vezi, sînt comenzi neînsemnate, dar asta e doar un început. Poate că pe

viitor, afacerile cu Italia se vor înmulți. În ceea ce privește călătoria, a fost superbă, am venit copleșit de impresii ! Madeleine a rămas entuziasmată de această țară de basm. Pe scurt, sînt foarte mulțumit, mai ales că datorită contractelor pe care le-am încheiat, am recuperat toate cheltuielile.

— Spune-mi, Joubert, cum trăiesc italienii sub dictatura fascistă ? întrebă Vasili, dînd deoparte contractele.

— Nu prea m-am interesat... Am auzit ceva despre niște revendicări coloniale ale Italiei în Africa, dar habar n-am despre ce e vorba. La urma urmei, pe noi nu ne interesează ! Dacă italienii vor să ia ceva pămînt de la sălbaticii ăia, să fie sănătoși ! Somalienii sau abisinienii n-or să trăiască mai rău din cauza asta. Popoarele civilizate or să le aducă cultură și religia creștină.

— Crezi serios în ceea ce spui ?

— Da...

Simțind o notă de răceală în vocea asociatului său, se grăbi să adauge :

— De fapt, eu nu mă pricep la probleme de genul ăsta !

— Și dacă fasciștii, în frunte cu Hitler, vor acapara puterea în Germania, de data aceasta aici, aproape de Franța, atunci cum o să fie ?

— Nu înțeleg întrebarea dumitale, domnule Kocek... Dacă o vor acapara, o vor acapara — și ce legătură are asta cu noi ?

— Ah, domnule Joubert ! Nici nu-ți poți închipui ce urmări ar putea avea victoria național-socialiștilor pentru țările învecinate cu Germania... De fapt, dumneata ai dreptate într-o singură chestiune : politica nu-i treaba noastră ! Să-i lăsăm pe diplomați să se ocupe de ea ! Ca să-și ascundă iritarea, Vasili pretextă că are niște treburi urgente și ieși din birou.

Se plimbă mult timp, fără țintă, pe străzile Parisului. Norii, care acoperiseră de dimineață cerul, se mai răriseră și lăsau soarele să se întrezărească din cînd în cînd printre ei. Și atunci, acoperișurile de țiglă, spălate de ploaia căzută dimineață, străluceau puternic. Își alegea străzi pustii, ca să se poată gîndi în voie la groaznicele evenimente și la furtunile care se abătuseră asupra aces-

tui oraș... Noaptea sfîntului Bartholomeu... Căderea Bastiliei... Aici, în orașul acesta, au trăit Robespierre, Danton, Marat... Aici i-au omorît pe rege și pe regină... Pietrele acestor străzi păstrau amintirea nobilei intransigențe și a imensei năzuințe de dreptate, călcate în picioare de Bonaparte, „supraomul“ acelor timpuri. Apoi, Comuna din Paris, preludiul eroic al revoluției ruse din Octombrie. Pe urmă — acea perioadă neagră din 1914—1918, cînd pămîntul francez a fost călcat în picioare de cizmele soldaților kaizerului și cînd, la chemarea „Patria în pericol“, fiii Franței au luat arma în mînă, oprindu-i pe invadatori sub zidurile de la Verdun. Atunci au dat dovadă de o energie extraordinară și de eroism, acoperindu-și steagurile cu glorie nepieritoare... Iar azi, Joubert, urmașul acelor eroi, spune : „Dacă fasciștii vor lua puterea în Germania, asta n-are nici o legătură cu noi“... Dar parcă Joubert e singurul ? Din păcate, în Franța de azi există mulți ca el. Oameni naivi, care nu înțeleg că Hitler și oamenii lui visează la revanșă și la răzbunare pentru înfrîngerea suferită în război. Victoria asupra dușmanului trezise în francezi speranțe luminoase. Oamenii simpli credau că, după atîta război și după atîtea jertfe, va triumfa dreptatea. Mulți au sperat și în autoritatea Ligii Națiunilor. Dar pe cît de luminoase le-au fost speranțele, pe atît de profunde le-au fost dezamăgirile apărute după război. Contradicțiile de clasă se adînceau tot mai mult... Vor putea oare francezii să-și apere în viitor frumoasa lor țară de năvala hoardelor fasciste ?

Saryan, ca totdeauna om de cuvînt, îl invită pe Vasili la el și-l preveni că va veni și Hans Weber. De data asta, Vasili se duse singur, fără Liza.

Weber se comporta firesc, vorbea cu o oarecare reținere și nu semăna deloc cu omul acela exuberant, poate chiar nițel ușuratec, pe care se obișnuiseră să-l vadă la club.

După masă, se retraseră în birou și Weber trecu direct la subiect.

— Jules mi-a vorbit despre dumneavoastră. Să nu vă surprindă faptul, noi sîntem vechi prieteni și n-avem secrete unul față de celălalt. Vă studiez de mult, dar vă jucați atît de bine rolul, încît ajunsesem la concluzia că

Jaroslav Kocek este unul din acei tineri de azi, care, în afara banilor, n-au nimic sfînt pe lume. Am crezut că aţi venit aici, în Franţa, cu un singur scop — să faceţi bani !

— Sînt măgulit să aud asta... Dacă un diplomat cu experienţă ca dumneavoastră a ajuns la o asemenea concluzie, înseamnă că n-are de ce să-mi fie frică de agenţii Siguranţei generale, răspunse Vasili fără să zîmbească.

— Haideţi să trecem de la complimente la lucrurile importante pentru care ne-am adunat azi aici, interveni Saryan în discuţie. Nu sîntem la o recepţie diplomatică ! Domnul Kocek şi cu mine am hotărît să ne consacrăm slabele forţe luptei cu fascismul, oriunde ar apărea el. Am vrut să vă solicităm, Weber, să fiţi alături de noi ! Am ţinut seama că, în prezent, pericolul real al fascismului porneşte din ţara dumneavoastră şi că, reprezentînd aici Germania, aţi putea să ne faceţi un mare serviciu : să ne furnizaţi informaţii despre evenimentele care se petrec acolo, pentru ca amicul nostru Kocek să le poată transmite unor organizaţii competente...

— Aş putea să ştiu despre ce organizaţii este vorba ?

— Nu e un secret prea mare, spuse Vasili, este o organizaţie care vede în fascism un pericol mortal, atît pentru Germania însăşi, cît şi pentru întreaga omenire. O organizaţie care luptă prin toate mijloacele împotriva fascismului pornit la ofensivă... Domnule Weber, cunoaşteţi cartea lui Hitler *Mein Kampf ?*

— Şi încă cum ! Pot să vă spun că Germania nu a cunoscut filozofie mai abjectă decît aceasta. Bineînţeles, dacă aiurelile maniacului ăsta pot fi numite filozofie !...

— Atunci, ajută-ne ca aceste aiureli să nu devină o realitate înfricoşătoare, zise Vasili.

— Sînt gata s-o fac ! Dar ţineţi seama că eu nu-s decît secretarul consulatului german. Noi acordăm vize de intrare în Germania, înregistrăm căsătoriile şi naşterile copiilor cetăţenilor germani, trimitem ordine de chemare tinerilor care au atins vîrsta încorporării. După cum vedeţi, nu avem prerogative prea mari. Bineînţeles, mă duc pe la ambasada noastră, trec pe la club, mă întîlnesc cu funcţionari diplomatici bine informaţi şi uneori, într-adevăr, aflu noutăţi importante şi interesante. Sînt gata să vi le împărtăşesc, însă, după părerea mea, asemenea date,

și încă obținute din a doua sau a treia mînă, nu pot fi de mare folos. Trebuie să căutăm altceva !

— La ce anume vă referiți ?

Weber tăcéa, trăgînd adînc din țigară.

— Ar exista o sursă foarte promițătoare, spuse el, după ce se gîndi puțin. E drept că există și anumite riscuri. Dacă însă vrem să acționăm cu eficacitate, și să nu ne irosim energia pe nimicuri, e necesar să pătrundem în seifurile secrete ale ambasadei germane la Paris.

— Ideea e bună, dar cum s-o realizăm ? îl întrerupse nerăbdător expansivul Saryan.

— După părerea mea, s-ar găsi o portiță... Și dacă ne vom pune serios mintea la contribuție, ne-am putea strecura prin această portiță... La ambasada noastră lucrează o stenografă, Else Braun. Ministrul Roland Kästner îi acordă toată încrederea, așa că ea are acces la toate dosarele secrete. Else Braun e o văduvioară care face pe tinerica și are două vicii esențiale : este teribil de zgîrcită și, în aceeași măsură, foarte mare amatoare de curtezani tineri. Ca orice nemţoaică adevărată, e econoamă din fire. Numai că economia a devenit la ea o manie. În loc de unt, cumpără margarină, în loc de cafea bea surogat și toate astea, doar-doar ca să mai pună cîțiva franci deoparte. O chinuie în permanență gîndul că la bătrînețe va trăi în sărăcie și de aceea e veșnic în panică.

— A reușit să strîngă ceva ? întreabă Vasili.

— Asta e că n-a reușit ! Economisind la mărunțișuri, își cheltuiește toți banii cu tinerii ei amanți. Toată ambasada rîde de ea.

— Ce propuneți ? S-o atragem pe această femeie în activitatea noastră, nu ? dori Vasili să precizeze lucrurile.

— Da ! Și cred că vom izbuti ! Else Braun n-are nici un fel de convingeri. Am putea s-o exploatăm pe două căi : ori făcîndu-i cunoștință cu un bărbat tînăr, care să obțină de la ea informațiile necesare, ori, pur și simplu, corupînd-o. Dacă aveți cumva în vedere un june potrivit, haideți să i-l prezentăm ! Dacă nu, să încercăm să-i oferim bani ! Asta, bineînțeles, dacă dispuneți de fonduri. Și ne vor trebui sume mari !

— Prima variantă se exclude total ! Nu vom proceda niciodată în felul acesta ! Cît privește banii... Știți că sînt

coproprietarul unei agenții de publicitate. Am și ceva avere personală. Pot să-mi permit să cheltuiesc anumite sume pentru a o răsplăti pe Else Braun. Bineînțeles, în cazul în care colaborarea cu noi va fi eficientă, spuse Vasili. Dar cum și de unde să începem discuția cu ea ?

— Eu m-am și gîndit la asta. Weber își aprinse o altă țigară. Avem nevoie de o femeie inteligentă care să se poată apropia de Else. S-o ducă la o croitoreasă *en vogue*, să-i recomande ce creme să folosească, cum să se pieptene, și la ce coafor... Pe scurt, să-i cucerească simpatia și să-i cîștige încrederea.

— Dar unde și în ce mod să facă cunoștință această femeie cu Else Braun ? întrebă Vasili.

— Asta nu mai știu... Poate că va trebui să mai apelăm încă o dată la ajutorul prietenului nostru Jules. Weber zîmbi în direcția ziaristului.

— Oricînd la dispoziția voastră ! N-o cunosc însă nici pe Else Braun și nici pe femeia aceea fermecătoare și întreprinzătoare pe care ar urma să i-o recomandăm. Saryan ridică neputincios din mîini.

— Domnul Kocek să ne găsească femeia, iar dumneavoastră s-o prezentați doamnei Braun ca pe o prietenă a familiei, zise Weber. Asta s-ar putea face mai bine la restaurant. Mă invitați să luăm masa împreună, iar eu o aduc pe Else.

— Bine ! Imediat ce domnul Kocek va găsi o asemenea persoană și mă va anunța, eu vă telefonez și aranjăm întîlnirea, spuse Saryan în concluzie.

Seara, Vasili îi relată Lizei discuția cu Weber, anunțînd-o că ea va trebui să se împrietenească cu nemțoaica și să-i cîștige încrederea. Observînd o grimasă pe chipul soției, Vasili stărui :

— Trebuie, Liza.

A doua zi, Vasili se întîlni cu Saryan și-l anunță că Liza va juca rolul viitoarei prietene a Elsei Braun.

Ziaristul nu se miră, de parcă se așteptase exact la asta.

— E necesar ca Else Braun să nu știe nimic despre mine, înțelegeți ? îl preveni Vasili. Pînă cînd ne vom lămuri definitiv ce reprezintă această nemțoaică, nici măcar numele să nu mi-l cunoască.

— De ce i-aș spune numele dumitale ? Adică, eu n-am voie să am prietene fermecătoare ?

— Exact ! Un bărbat atît de simpatic poate avea prietene printre cele mai frumoase femei din Paris.

— Dumneata glumești tot timpul, iar eu am niște noutăți interesante, spuse Saryan. Au început să apară fisuri în alianța dintre Franța și țările mici. Primii au fost polonezii. Înțelegînd că, în cazul venirii lui Hitler la putere, nu se va putea conta pe ajutorul Franței, ei au hotărît să găsească, pînă nu va fi prea tîrziu, un limbaj comun cu nemții. O asemenea acțiune întreprinsă însă pe față n-ar fi de dorit și atunci ei sînt gata să recurgă la o provocare. La Paris și-a făcut apariția ministrul de externe al Poloniei, domnul Beck, care a cerut guvernului francez să ocupe o parte a Ruhr-ului, promițînd că polonezii vor intra în Germania cu cinci corpuri de armată. Asta am aflat-o ieri seară, cînd am fost invitați cu un grup de ziariști la Ministerul de externe, pentru a ni se da informații. Ne adunaserăm la intrare, exact în momentul în care domnul Beck, împopoțonat de parcă era un cîntăreț de operetă, aștepta mașina ca să plece. Neștiind încă nimic despre propunerea ministrului de externe al Poloniei, ziariștii îl priveau foarte ironic. L-am întrebat pe un coleg care sînt motivele acestei atitudini ireverențioase față de înaltul oaspete. Iată ce mi-a răspuns : „Domnul Beck nu e pentru prima oară la Paris. A mai fost aici, în tinerețe, ca atașat militar. Mare amator de ruletă și de femei, a dus o viață destul de scandaloasă, devenind subiectul unor cancanuri care au provocat mult zgomot pe vremea aceea. Dar lucrul cel mai picant e altul : primul ministru de atunci al Poloniei, domnul Sikorski, a înștiințat guvernul francez, prin anumite canale secrete, să nu-i acorde prea multă încredere atașatului militar Beck. Fie pentru faptul că primiseră respectivele informații, fie pentru că doreau să scape de cfițerașul acesta zurbagiu cu pașaport diplomatic în buzunar, agenții Siguranței generale au reușit să aranjeze destul de lesne o provocare, strecurîndu-i un așa-zis document secret despre Italia. Bineînțeles că era un fals. După scurt timp, în persoana unui așa-zis agent al serviciului italian de informații „au găsit“ și un cumpărător pentru acest

document. Beck a căzut în cursă cu mare ușurință. L-au prins exact în momentul în care vindea documentul, pregătindu-se să încaseze pentru el o importantă sumă de bani. Avînd în vedere existența unor dovezi incontestabile, care denotau o activitate incompatibilă cu postul său diplomatic, Beck a fost declarat „persona non grata" și expulzat din Franța. Acum, din fotoliul său de ministru de externe, domnul Beck dorește probabil să se răzbune pe francezi pentru rușinea pățită în trecut". Eu cred că intervenția polonezilor ne demonstrează un lucru : aliații Franței, dezamăgiți de politica ambiguă și trădătoare a partenerului lor mai mare, îl părăsesc treptat-treptat.

— Da, se pare că așa e. Probabil că va veni și rîndul altor aliați ai Franței. Interesant de știut cum vor acționa România, Cehoslovacia și Iugoslavia.

— E de presupus că în fața acestui mare pericol, vor căuta căi de scăpare, fără să mai conteze pe Franța.

— Cred că nu sînteți departe de realitate ! De data asta se teme și cei de la Ministerul de externe. Din păcate, cu vorbe nu poți schimba nimic. Mai ales acum, în ajunul unor evenimente grave... Așadar, vă rog să transmiteți doamnei Marianna că am onoarea s-o invit la cină în compania diplomatului german Hans Weber și a compatrioatei sale Else Braun.

— Îi voi transmite neapărat.

*

În aceeași seară cade guvernul Boncour și Edouard Daladier preia conducerea cabinetului. Fostul prim ministru este de acord să primească portofoliul externelor în noul guvern.

CAPITOLUL VII

Îmbrăcată într-un halat japonez, Else Braun stătea în fața oglinzii, încercînd să-și înfrumusețeze cumva chipul — vai ! — din ce în ce mai vestejit. Privindu-și umerii rotunzi și pieptul bine dezvoltat se gîndea că, pro-

babil, nu-și pierduse încă tot farmecul de vreme ce a invitat-o la cină un om atît de serios ca Weber de la consulat. În ochii coloniei germane din Paris burlacul acesta uscățiv, totdeauna pus la punct, trecea drept un pedant. La drept vorbind, Weber este, într-adevăr, un tip taciturn și încrezut din cale-afară. Dar ce importanță are asta ? Colegii îl socotesc deștept și instruit. De fapt însă, nu aceste calități o interesează pe Else Braun. Important e altceva : Hans Weber este un bărbat bine, viguros și, se spune, un sportiv excelent.

După cîte știe ea, Weber n-a făcut pînă acum curte nici unei femei din colonia germană. Ah, Doamne, ce furori ar produce apariția ei alături de Weber, la o serată a clubului. Cîte femei ar invidia-o ! Multe din ele trăncănesc pe seama ei fel de fel de aiureli. Ce-i drept, are și ea o slăbiciune pentru bărbați și mai ales pentru cei tineri !... Dar parcă matroanele alea care fac pe mironosițele n-ar păcătui, dacă s-ar ivi prilejul ? De-ar fi lăsate în voia lor, ehehe... Dacă n-ar fi să vorbim decît de soția consilierului Elman. O ruină ca asta și-auzi, e și greu de închipuit : deși trecută de șaizeci de ani, l-a sedus totuși pe un prieten al fiului ei, un copilandru. Toți știu, dar tac ! Cum s-o judeci pe soția consilierului ? E de ajuns, însă, ca ea, Else Braun, să se întîlnească cu un bărbat mai tînăr și toată colonia vuiește despre asta. Pe ea n-are cine s-o apere, s-o ferească de bîrfeli. Dacă ar avea un cavaler permanent, și mai ales unul ca Weber, situația s-ar schimba.

Trebuie să recunoască cinstit ; invitația lui Weber de a lua masa împreună cu o pereche de francezi simpatici a lăsat-o cu gura căscată. Weber nu-i acordase pînă atunci nici un pic de atenție, o saluta și trecea pe lîngă ea, de parcă ar fi fost un obiect neînsuflețit, nu o femeie. Și acum, deodată, invitația asta... La urma urmei, de ce nu ? Adică să fie ea mai puțin interesantă decît cine știe ce fiță care, pe deasupra, mai și strălucește prin prostie ?

Else Braun se mai privi o dată în oglindă. Riduri... bărbia i se cam dublase... Și cît se îngrijește, ce dietă ține ! Gustul prăjiturilor l-a uitat demult, nu pune gura pe pîine, trăiește numai cu legume. Vîrsta, n-ai încotro !...

A început să încărunțească... Asta însă nu-i o nenorocire, francezii sînt mari meșteri !...

După ce se parfumă și se pudră, căută îndelung o rochie. Spre necazul ei, situația materială nu-i permitea să se îmbrace la croitorese scumpe. Avea mult gust, dar asta nu-i suficient : mai trebuiesc și bani, și încă mulți. Se opri, în sfîrșit, la o rochie albastră subțire de mătase, își puse un colier de perle artificiale, pregăti pantofii de lac, dar nu-i încălță, ca să nu înceapă s-o doară picioarele prea devreme.

Și iată că se auzi soneria la ușă. Își puse repede pantofii și se duse să deschidă.

— Ooh, doamnă Braun, ce bine vă stau perlele astea, spuse Weber, sărutînd mîna grăsulie a secretarei.

— Serios ? Mai curînd îmi vine să cred că ați dorit doar să-mi spuneți ceva plăcut...

— Dacă sînteți gata, putem merge. Weber dorea să scurteze discuția aceasta.

— N-ați vrea să bem un pahar de vin sau o cafea ?

— Cu multă plăcere, dar sîntem așteptați !

Weber o ajută să-și îmbrace hăinuța de blană, după care coborîră în stradă, unde îi aștepta un taxi.

Else Braun era pentru prima oară la un restaurant chinezesc ; privea cu interes pereții îmbrăcați în mătase pictată cu niște desene curioase și felinarele care aruncau o lumină discretă. Pe ambele părți ale sălii erau înșirate niște separeuri cochete, care semănau cu niște corturi. De undeva, parcă de foarte departe, se auzea o muzică stranie.

Nici nu intrară bine în restaurant că le apăru în față, de parcă ar fi ieșit din pămînt, un chinez în halat verde și cu părul împletit într-o coadă lungă ; el se interesă respectuos dacă multstimatul vizitator ce-l onorează cu prezența sa nu este cumva domnul Weber. Primind un răspuns afirmativ, chinezul făcu o plecăciune adîncă și spuse :

— Sînteți așteptat, împreună cu doamna, în separeul numărul șase.

Văzîndu-i pe oaspeți, Saryan sări de la locul său și-i sărută mîna Elsei. Imediat după aceea le-o prezentă pe însoțitoarea sa :

— Doamna Marianne... Luați loc, vă rog, și simțiți-vă ca acasă. În ce limbă preferați să vorbim ? întrebă el.

— Cred că e mai bine în germană, răspunse Weber. Nu e așa, doamnă Else ?

— Da, și eu cred că-i mai bine, pentru că altfel, cu franceza mea... Stau de peste trei ani aici, dar nu reușesc deloc să pronunț corect cuvintele... Nemțoaica vorbea cu un accent atît de comic, încît Liza își reținea cu greu zîmbetul.

Saryan sună. Îndată apăru un chelner chinez. Cu ajutorul lui ziaristul comandă niște mîncăruri stranii despre care Else nu mai auzise niciodată, apoi spuse :

— Vom face doar o singură excepție de la meniul chinezesc : dați-ne vodcă rusească și șampanie franțuzească. Cît privește desertul, ne mai gîndim !

Vodca rece, pe care o sorbiră din păhărele mici cît un degetar (nici doamnele nu refuzară), a contribuit la o apropiere rapidă între Else Braun și proaspetele ei cunoștințe. Cînd au terminat gustările și au trecut la rață, femeile sporovăiau între ele, de parcă s-ar fi cunoscut de cînd lumea.

— Aveți o rochie splendidă, care vi se potrivește foarte bine ! Unde ați lucrat-o ? întrebă Else.

Liza numi o croitoreasă cunoscută din Paris.

— Și costă scump ?

— Cum să vă spun, pentru Paris nu-i prea scump... Patru sute de franci pentru o rochie, șase sute pentru un taior.

— Oh, nu !... Else dădu energic din cap. O femeie care trăiește dintr-o leafă nu-și poate permite așa ceva.

— Cum, dumneavoastră lucrați ? întrebă Liza, de parcă nu auzise nimic pînă atunci despre Else Braun.

— Da ! Nemțoaica nu precizâ unde anume și Liza înțelese că interlocutoarea ei nu este o cuconiță chiar atît de naivă, cum s-ar fi putut crede la prima vedere.

— De fapt, și eu visez să termin mai repede Sorbonna ca să încep să lucrez, zise Liza. Aș vrea să fiu independentă... Nu-i așa că munca dumneavoastră, frau Else, vă satisface materialicește ?

— Eu primesc, dragă Marianne, șapte sute de franci pe lună. De crăciun și de paști mi se dă o gratificație.

E o sumă frumușică, în țară la mine aș putea trăi bine cu acești bani. Aici însă nu !

— Da, într-adevăr, pentru Paris asta nu înseamnă mult. De fapt, trebuie să știi să te descurci. Aici există croitorese care lucrează excelent și nu iau mult, pur și simplu nu sînt cunoscute, nu li s-a făcut destulă reclamă. Cîteodată îmi cos rochiile la ele și-mi revine la jumătate.

— Dar trebuie să le cunoști...

— Dacă doriți, vă pot duce cu plăcere.

— V-aș rămîne foarte îndatorată, dragă Marianne.

Bărbații, prefăcîndu-se ocupați cu mîncarea, le urmăreau pe cele două femei, remarcînd fiecare în sinea lui ingeniozitatea cu care Liza îndrepta discuția pe făgașul dorit.

— Încă un pahar de șampanie ? îi propuse Saryan Elsei Braun.

— Și așa sînt complet ametită, zîmbi ea cu cochetărie.

— Da de unde, scumpă doamnă ! Șampania nu-i tare, e o băutură pentru femei. Eu și prietenul Weber bem vodcă rusească și n-avem nimic ! Mai umplu o dată cupele doamnelor, care băură cîteva înghițituri. Else Braun se reîntoarse la discuția întreruptă :

— Aveți dreptate, aici toate sînt foarte scumpe... Pentru un flacon de parfum bun plătești o sută și chiar două sute de franci, pentru o cutie de pudră — de la treizeci la cincizeci de franci. Sigur că astea sînt articole de lux, de acord, dar spuneți-mi care femei din secolul nostru s-ar putea dispensa de parfum, de pudră, de cremă sau de ruj ?

— Nu degeaba au inventat francezii proverbul : ca să fii frumoasă, trebuie să suferi !

— Vorbiți foarte bine germana ! După accent nu vă deosebiți de o berlineză.

— Am învățat la o școală germană, răspunse scurt Liza.

Începură să discute despre bucătăria chinezească. Apreciind-o cum se cuvine, Weber susținea că nicăieri nu există, totuși, o bucătărie mai bună decît cea franțuzească. Saryan îl contrazise, demonstrîndu-i că în Orient,

mai ales la Istanbul, se pregătesc niște mîncăruri minunate, cu nimic inferioare celor franțuzești. Else Braun se interesă imediat : cum, domnul Saryan a fost la Istanbul ? Primind un răspuns afirmativ, ea ținu neapărat să afle dacă băile turcești sînt într-adevăr atît de neobișnuite cum se spune.

— Istanbulul e vestit nu numai prin băile sale extraordinare. Nemțoaica îl enerva pe ziarist, dar Saryan se stăpînea. În oraș s-a păstrat un imens bazar acoperit, cu o mulțime de labirinte. A fost construit încă pe vremea sultanului Mahomed, cuceritorul Constantinopolului. Și azi se mai află încă pe malurile Bosforului turnurile cetății ridicate de bizantini pentru apărarea capitalei imperiului ; la Istanbul există edificii splendide, moschee cu minarete înalte, ornamente cu cermică colorată. Și ceramica strălucește la soare în toate culorile curcubeului. Ca să nu mai vorbesc despre luxoasele palate care îmbină arhitectura maură cu cea europeană...

— Vai, ce interesant ! Spuneți-mi, domnule Saryan, e adevărat că sultanii turci aveau haremuri în care întrețineau cîte douăsprezece soții ?

— Penultimul sultan, Abdul-Hamid, a avut conform legilor Coranului treisprezece, nu douăsprezece, răspunse ziaristul. Și, pe deasupra, șaizeci de țiitoare...

— E îngrozitor, exclamă Else Braun.

— Nu-i nimic îngrozitor ! Soțiile și țiitoarele sultanului trăiau într-un lux de neînchipuit. Sînt convins că multe femei din ziua de azi ar fi dorit să fie în locul lor, adăugă Weber, care tăcuse pînă atunci.

— Nu, nu aveți dreptate ! Nu cred să existe cineva care să vrea să trăiască într-o colivie, fie ea și de aur, protestă Liza.

— Să nu spuneți asta, să nu spuneți... îngîna, amețită de băutură, Else Braun. O viață luxoasă... să umbli în șalvari de mătase... să te scalzi în undele străvezii ale bazinelor de marmură... să mănînci dulciuri orientale... să asculți muzică...

— După părerea mea, discuția dumneavoastră, scumpe doamne, e lipsită de obiect : în Franța nu poți găsi nici un harem, așa că nu aveți cum să verificați dacă se trăiește bine sau nu în colivia de aur, spuse Saryan rîzînd.

Plecînd de la restaurant, bărbaţii lăsară dinadins doamnele s-o ia înainte ca să le dea posibilitatea să aranjeze o nouă întîlnire. Fără să piardă timpul, doamna Braun se adresă Lizei :

— Marianne, drăguţa mea, mi-aţi promis să mă duceţi la o croitoreasă bună şi ieftină. Nu vreţi să-mi daţi numărul dumneavoastră de telefon, ca să vă sun şi să aflu cînd sînteţi liberă ?

— Eu mă întorc seara acasă foarte tîrziu, sînt greu de găsit. Pentru a nu trezi bănuieli, Liza nu-i ceru Elsei numărul de telefon. Mai bine să ne întîlnim undeva într-o cafenea, după ce ieşiţi de la lucru. Pînă atunci o să aflu şi cînd e liberă croitoreasa mea.

— Aş fi foarte bucuroasă... Dacă vă convine aşa...

— Cunoaşteţi bine Place de l'Etoile ? Vizavi de staţia de metro este o cafenea mică. Dacă n-aveţi nimic împotrivă, ne-am putea întîlni acolo. Să zicem, mîine seară !

— Mai bine, poimîine !

— Bine ! Vă aştept acolo, poimîine la ora şapte.

În drum spre casă, în taxi, Else îi spuse lui Weber.

— Ştiţi, franţuzoaica asta constituie o excepţie fericită printre compatrioatele sale. În primul rînd, nu-i o fandosită şi, pe deasupra, vorbeşte perfect nemţeşte.

— V-a plăcut ?

— Foarte mult. Ne-am înţeles să ne întîlnim poimîine. Vrea să mă ducă la croitoreasa ei... Ce credeţi, nu-i nimic rău în faptul că intru în relaţii cu o franţuzoaică ?

— Cum să vă spun ? Weber dădu din umeri. Cred că nu... Aţi auzit doar la adunările noastre : consilierul Elman ne-a atras atenţia în mai multe rînduri că nu trebuie să-i evităm pe francezi. Ne-a recomandat chiar să avem mai des de-a face cu ei, pentru ca francezii să nu ne creadă o naţiune arogantă şi izolată.

— Va trebui să-l înştiinţez pe secretarul concelariei ambasadei...

— De ce ? De fapt, cum doriţi... Dacă vreţi să vă expuneţi unor interogatorii inutile... Weber înţelegea că el, care cunoştea bine regulile din ambasadă, n-ar fi trebuit să răspundă astfel, dar altă ieşire nu avea.

La semnul lui Weber, taxiul se opri în fața locuinței doamnei Braun. Ținîndu-i mîinile și privindu-l în ochi, ea îl întrebă :

— Nu doriți să... urcați la mine ?

— Mulțumesc, acum nu ! E tîrziu, răspunse Weber, aplecîndu-se să-i sărute mîna.

— E chiar atît de tîrziu ? Din vocea Elsei Braun răzbăteau note de regret...

În timp ce portăreasa deschidea ușa, taxiul dispărea după colț. Else se simți deodată foarte obosită. Urcă încet, cu greu, la etajul trei, intră în locuință, aprinse lumina. În cele două camere micuțe domnea o mare dezordine. Peste tot, pe scaune, pe pat, chiar și pe bufet zăceau rochii, ciorapi, lenjerie. Else Braun era de fapt o femeie ordonată, dar azi, în grabă, n-avusese timp să deretice prin casă.

„Bine că Weber n-a urcat ! Ce și-ar fi închipuit despre mine, văzînd harababura asta ?“ Nu reușea totuși să priceapă comportarea secretarului consulatului : o invită la masă, cheltuiește și refuză să urce la ea ? Un asemenea gest era de neînțeles pentru Else. Înainte de a se culca, hotărî să nu comunice nimic șefului cancelariei despre întîlnirea cu franțuzoaica. Weber are dreptate, nu merită să stîrnești atîta agitație pentru un fleac. O să înceapă cu întrebările : „cine, de ce, pentru ce ?...“

*

Liza se întoarse acasă emoționată:

— Vasili, cred că am făcut o prostie, spuse ea.

— Mai întîi, liniștește-te ! Așa... Și-acum, explică-mi ce s-a întîmplat !

— Cu mine, nimic. Și în general, la început toate au mers bine. Doamna Braun este o prozaică mic-burgheză care nu se gîndește decît la boarfe. Mi se pare că i-am plăcut... Dar pe urmă, ca să am un pretext pentru o nouă întrevedere, m-a pus dracu să-i spun că o pot duce la o croitoreasă bună, care nu costă scump. Braun s-a agățat de asta și ne-am înțeles să ne întîlnim poimîine într-o cafenea din Place de l'Etoile. Ții minte, am fost împreună acolo ? Dar unde să-i găsesc eu o croitoreasă ?

— Știi ce, mai bine întreabă-mă ceva despre astronomie.

— Tu rîzi, iar eu, proasta de mine, am stricat toată treaba. Bine măcar că mi-a dat prin cap să nu-i spun numărul nostru de telefon... Am putea să-l prevenim pe Saryan să găsească el un pretext și să-i explice dispariția mea bruscă.

— Nu te aprinde, nu lua hotărîri pripite. În nici un caz, nu trebuie să o scăpăm din mînă pe Else Braun. Unde mai găsim noi o asemenea sursă de informații ?

— Nu pot să apar așa, dintr-o dată, la madam Jacqueline, unde-mi fac rochiile, și să-i spun — lucrați-i, vă rog, doamnei Braun o rochie și luați-i numai jumătate de preț sau chiar un sfert, diferența o suport eu.

— Nu, n-o să-i spun așa... Prima parte a misiunii ai îndeplinit-o excelent, așa că nu te amărî degeaba. Principalul e că ai făcut cunoștință cu Braun asta... Știi ce, Liza ? Hai să ne culcăm. Soră-mea, Efrosina, avea o vorbă : noaptea e cel mai bun sfetnic.

— Ce bine că nu ești supărăcios !

Dis-de-dimineață sună telefonul. Într-o franțuzească stricată, o femeie necunoscută întrebă de Marianna Kocek.

— E pentru tine. Vasili îi întinse Lizei receptorul.

Liza ascultă și deodată se lumină la față. Îndepărtînd receptorul, îi spuse în șoaptă :

— A venit *Frau* Schultz ! Mi-a spus : mi se pare, doamnă, că doriți să vă faceți o rochie.

Liza îi răspunse :

— Da, numai dacă nu trebuie să aștept prea mult.

Înțelegîndu-se asupra orei și locului de întîlnire, Liza așează receptorul în furcă și răsuflă ușurată, de parcă ar fi terminat cine știe ce muncă grea.

— Vezi, ți-am spus eu că dimineața este mai înțeleaptă decît noaptea ?

— Sigur, e foarte plăcut că ne-a sosit un curier permanent. Dar ce folos ? Cu ce ne ajută asta în chestia cu rochia pentru Else Braun ?

— Poate că ne ajută. La urma urmei, *Frau* Schultz e croitoreasă. Nu-i exclus să aibă cunoștințe la Paris. Vorbește cu ea, vezi ce te sfătuiește.

Liza plecă grăbită la întîlnirea cu *Frau* Schultz. Hotărîse să lipsească de la cursuri.

Se văzură la ieşirea din Gara de Nord. Încă de departe Liza o recunoscu după descrierea făcută de Josef. *Frau* Schultz era o femeie de vreo cincizeci de ani, înaltă, robustă, cu obrajii rumeni, îmbrăcată într-un palton bine croit, cu un guleraş de blană şi cu o pălărie rotundă de modă veche, din acelea pe care le purtau doamnele distinse încă dinaintea războiului mondial. Avea un coş mare, împletit, de felul celor cu care spălătoresele din Paris duc comenzile clienţilor. *Frau* Schultz o remarcă de asemenea repede şi porni în întîmpinarea ei. Mai spuse o dată parola ; primind răspunsul corect, zîmbi şi îi întinse Lizei mîna.

— Bună ziua, doamnă Marianna ! Mă bucur să vă văd sănătoasă spuse *Frau* Schultz şi, coborînd glasul, adăugă : trebuie să stăm de vorbă. Cel mai bine ar fi într-o cafenea. O să profit de ocazie, să mănînc şi eu ceva.

— V-aţi instalat ? se întrebă Liza.

— În ce sens ? *Frau* Schultz nu înţelese întrebarea.

— Mă refeream la hotel. Unde vă sînt lucrurile ?

— Aici. *Frau* Schultz arătă coşul. Parcă multe îi trebuie unei femei în vîrstă ? O cămaşă de noapte, ceva rufărie, două bluze, prosop, săpun, o periuţă de dinţi... Cît priveşte hotelul, am la Paris multe cunoscute şi prietene din tinereţe, cu care am învăţat împreună meseria. Cîteva zile mă vor găzdui cu plăcere.

Tot vorbind, ajunseră la o cafenea. Comandară un mic dejun uşor pentru *Frau* Schultz. Liza ceru o ceaşcă de cafea şi o prăjitură.

— În primul rînd, vreau să vă transmit că acasă totul e în regulă şi că n-aveţi de ce să fiţi îngrijoraţi. Rudele vă transmit salutări; dacă vreţi să le scrieţi, pot să iau scrisorile şi să le expediez.

— Vă mulţumesc mult, *Frau* Schultz ! O să le scriem neapărat, dar, sincer vorbind, am fi vrut tare mult să primim o scrisoare de la ei.

— Cînd vor veni scrisori de acasă, o să vi le aduc ! Am o grămadă de comisioane, continuă *Frau* Schultz. Vă las sub şervet o scrisoare de la „tata". Luaţi-o în aşa fel, încît să nu se observe. Acolo scrie totul „Tata" m-a rugat să vă

transmit și verbal ca domnul Kocek să se ducă neapărat la Berlin și, dacă va fi posibil, să-și aranjeze acolo ceva afaceri pentru ca, pe viitor, să poată pleca ori de cîte ori va fi necesar. Călătoria în Germania nu trebuie amînată. „Tata“ socotește că e bine să închiriați etajul casei lui Saryan. Cînd veți termina scrisoarea pentru „tata“, anunțați-mă ! Nu vă grăbiți, voi sta aici cîteva zile, mai am ceva treburi. Dacă mai aveți nevoie de mine pînă plec, vă stau oricînd la dispoziție. Aveți să-mi puneți întrebări ?

— Am o mare rugăminte...

— Vă ascult.

La ora aceasta matinală cafeneaua era pustie. Cele două femei discutau în nemțește și vorbeau atît de încet încît nimeni nu le putea auzi.

Liza îi povesti despre Else Braun și-i mărturisi că-i vine greu să-și îndeplinească promisiunea făcută : o croitoreasă bună și ieftină.

— Vă pot ajuta, spuse *Frau* Schultz. O să locuiesc la o prietenă foarte bună, care are un mic atelier. Aranjez eu cu ea ! Telefonați-mi diseară ! Dacă totul va fi în ordine, mîine puteți s-o aduceți pe nemțoaică. Pînă cînd plec eu, o să reușim să-i facem o rochie splendidă, la un preț de nimic.

— Nici nu vă puteți închipui, *Frau* Schultz, ce greutate mi-ați luat de pe inimă. Liza notă numărul de telefon și adresa atelierului unde se va afla *Frau* Schultz. Apoi, cele două femei se despărțiră.

În scrisoarea „tatii“ se repeta tot ceea ce îi comunicase Lizei *Frau* Schultz. El îl ruga insistent pe Vasili să plece cît mai repede la Berlin, „ca să vadă personal totul și să facă cunoștință cu clienții de acolo“.

După ce termină răspunsul către „tata“, Vasili începu să se pregătească pentru călătoria la Berlin. Dar pînă la plecare trebuia să definitiveze treaba cu Else Braun ; cine știe ce s-ar putea întîmpla între timp și, din spirit de prevedere, nu trebuie s-o lase pe Liza să rezolve singură organizarea legăturii cu nemțoaica.

Întîlnindu-se cu Else Braun în micuța cafenea din Place de l'Etoile, Liza o trată cu cafea și prăjituri, apoi se duseră împreună pe strada Gobelin, la o croitoreasă „cunos-

cută". La recomandarea doamnei Marianne, care era o „veche" clientă, Else Braun a fost primită ca o clientă obișnuită a atelierului, i s-au arătat cele mai noi reviste de mode și a fost sfătuită ce model să-și aleagă pentru o rochie de seară. Nemțoaicei i-a plăcut un model cu decolteu mare în față și în spate. O întrebă pe Liza în germană cît va costa lucrul. Liza se îndreptă spre *Frau* Schultz.

— Spuneți-i că o sută cincizeci de franci, o sfătui aceasta.

— Nu-i prea puțin ?

— Nu-i nimic, merge ! Aici se plătește pentru o rochie cel puțin patru sute de franci și asta numai dacă le convine clienta.

Întorcîndu-se la Else Braun, Liza o anunță pe noua sa prietenă că totul costă doar o sută cincizeci de franci.

— V-am spus eu că aici sînt prețuri moderate.

Else Braun nu știa cum să-i mai mulțumească Lizei.

Acum se întîlneau ca niște prietene apropiate. Else Braun regreta că îi răpește timpul drăgălașei de Marianne pentru niște lucruri atît de mărunte, iar Liza îi răspundea că a plăcut-o și că va fi încîntată dacă doamna Braun va avea o rochie de seară elegantă. Mai mult chiar, îi oferi Elsei Braun o cremă pentru față și o cutie de pudră.

— Nu, nu, nu pot primi cadouri de la dumneavoastră, se împotrivea Else Braun. Cît costă ?

— Astea-s mărunțișuri, scumpă doamnă. Între prietene nu pot exista calcule din acestea meschine.

Ispita era prea mare și doamna Braun, cu chipul îmbujorat de fericire, ascunse cadoul în geantă.

Rochia reuși. Doamna Braun era entuziasmată : atît de elegantă și atît de ieftină. În semn de recunoștință o invită pe Liza la ea acasă, la o ceașcă de cafea, ceea ce nu făcuse niciodată pînă acum.

Liza primi, bineînțeles, invitația și veni la noua sa prietenă cu un alt cadou, o sticlă de parfum fin.

Doamna Braun pregăti cafeaua și aduse pe masă fursecuri și bomboane.

— Vă rog să serviți, sînt niște fursecuri delicioase, mie îmi plac foarte mult. Și bomboanele umplute sînt bune. Francezii știu să facă niște dulciuri excelente, nu ca la noi în Germania. Pînă cînd v-am cunoscut, aveam o cu totul

altă părere despre franţuzoaice. Le socoteam cam flușturatice și cam neserioase... De fapt, n-am prea cunoscut parizience. Pentru noi, cei de la ambasadă, nu-i chiar atît de simplu să facem cunoștință cu localnicii. Pe deoparte, ni se recomandă să întreținem relații cu ei, să ne împrietenim, iar pe de alta, te obligă să-ți informezi șefii despre toate persoanele cu care ai relații. Nu e deloc plăcut ca la fiecare cunoștință nouă să fii supus unui nou interogatoriu din partea șefului cancelariei. Nu-i așa ? Mai ales pentru noi, femeile...

— Nu înțeleg, la ce interogatoriu vă referiți ? întrebă Liza.

— Păi, să vedeți... E suficient să-i comunici șefului cancelariei că ai cunoscut pe cineva, și încep întrebările : cine e el sau ea ? Cu ce se ocupă, ce convingeri are, din ce partid face parte, unde locuiește ? Odată, din naivitate, am povestit ceva despre un cunoscut al meu și pe urmă, vai cît am regretat ! M-au înnebunit cu întrebările. Îi interesa totul, pînă și laturile intime — dacă bea, dacă se duce la femei...

— Prin urmare, le comunicați șefilor despre toți cunoscuții dumneavoastră.

— Firește că nu ! Ce rost are ? O femeie singură poate avea mulți cunoscuți. Și-apoi, eu nu mă ocup de politică. Încă o ceașcă de cafea ?

Așadar, doamna Braun, stenografa de încredere a ambasadorului german, care avea acces la documentele lui secrete, recunoaște că ascunde față de superiorii săi existența unor anumiți cunoscuți... Asta-i bine de știut ! Liza se întrebă dacă nu-i cazul să se folosească de această mărturisire și să intre imediat în subiect, sau să mai amîne. După ce se gîndi puțin, hotărî că nu-i momentul să deschidă discuția aici, în locuința doamnei Braun.

— Dumneavoastră primiți daruri scumpe de la admiratori, spunea Else Braun, și e firesc : sînteți tînără, frumoasă. Eu nu mă plîng de lipsa curtezanilor, nu, dimpotrivă, am mai mulți decît e necesar ! Dar, Doamne iartă-mă, ce admiratori mai sînt și ăștia ? Vin mănîncă, beau și, scuzați-mi grosolănia, se culcă, pentru ca apoi să dispară...

— În schimb, sînteţi independentă, lucraţi, vă cîştigaţi existenţa, zise Liza.

— Ah, dragă Marianne, v-am mai spus că aici, la Paris, cu salariul meu nu poţi cumpăra nici măcar o cămaşă de noapte brodată.

— Aveţi o meserie foarte bună — stenodactilografă... Oare, dacă aţi dori, n-aţi putea cîştiga ceva în plus ?

— Aş vrea, dar cum ? Limba franceză n-o prea ştiu şi cine are nevoie aici, în Franţa, de germana mea ?

— Nu se poate ca într-un oraş atît de mare să nu fie nevoie de o stenografă de germană. Multe firme franceze fac afaceri cu Germania şi poartă corespondenţă în limba germană.

— Da, dar firmele astea au colaboratori permanenţi pentru lucrările în limbi străine, replică Else Braun.

— Şi de ce n-aţi putea deveni şi dumneavoastră o asemenea colaboratoare ?

— Cu multă plăcere, dar pentru asta trebuie să ai cunoştinţe, şi referinţe serioase...

— N-ar fi exclus să vă pot ajuta prin fratele meu, care are relaţii în lumea comercială. Vreţi să vorbesc cu el?

— V-aş fi foarte recunoscătoare. Finalul nu mai e chiar atît de departe... Mi se va acorda o mică pensie pentru activitate îndelungată şi ireproşabilă, şi gata !... Încearcă să trăieşti cu o sută de mărci pe lună, cînd nu ai alte venituri în afara pensiei. Numai cînd mă gîndesc la bătrîneţea grea care mă aşteaptă, îmi îngheaţă sîngele în vine.

— Spuneţi-mi deschis : dacă fratele meu o să vă găsească o muncă bine retribuită, veţi aduce aceasta la cunoştinţă superiorilor dumneavoastră ? Vă daţi seama probabil, că nici unei firme serioase nu-i convine ca alţii să-i cunoască secretele. Şi mai ales o ambasadă străină.

— Înţeleg !... Nu, nu voi spune nimănui ! Aflînd că lucrez în particular, sau că încerc să mai cîştig ceva în altă parte, ambasada noastră m-ar trimite imediat în ţară. Nici nu ştiţi ce restricţii există la noi în această privinţă.

— Bine, voi vorbi cu fratele meu. Sînt convinsă că o să vă găsească ceva ! Şi Liza îşi luă rămas bun.

*

La 28 ianuarie 1933, în ziarele pariziene apăreau, cu litere mărunte, unele ştiri care, referindu-se la agenţia telegrafică Havas, anunţau că tratativele purtate între partidul naţional-socialist (al lui Hitler) şi cel al naţionaliştilor s-au încheiat printr-un acord deplin.

La 29 ianuarie, ziarele anunţau — de data asta cu titluri mari — că Schleicher, cancelarul Germaniei, a demisionat şi că demisia i-ar fi fost primită de preşedinte.

La 31 ianuarie, presa franceză de toate nuanţele politice publica în paginile sale ştirea că la 30 ianuarie preşedintele Germaniei, Hindenburg, a semnat decretul prin care „în numele apărării poporului şi statului“ îl numea în postul de cancelar pe domnul Adolf Hitler. În legătură cu acest eveniment, ziarele inserau numeroase comentarii. Unii corespondenţi afirmau că decretul ar fi fost redactat chiar de Hitler, dar asta nu mai interesa pe nimeni. Că era aşa sau nu, şeful fasciştilor germani, Adolf Hitler, pusese mîna pe putere.

La miezul nopţii, Saryan i-a telefonat lui Vasili relatîndu-i cele petrecute în Germania. Vasili nu a mai reuşit să adoarmă ; se îndrepta obosit şi îngrijorat spre birou. Îşi dădea seama că Rubiconul fusese trecut, că de-acum încolo evenimentele politice din lume, şi în primul rînd din Europa, vor lua cu totul altă întorsătură.

Vasili încerca să privească prin parbriz feţele trecătorilor, să citească pe ele impresia produsă asupra francezilor de această ştire îngrozitoare.

Oamenii se grăbeau, ca de obicei, preocupaţi de grijile lor cotidiene, de parcă venirea la putere a lui Hitler n-ar fi schimbat nimic în orînduirea lumii, iar toată zarva stîrnită de partea cealaltă a Rinului n-ar fi privit defel Franţa...

Nici nu se instală bine la birou, că Joubert intră fluierînd voios.

— Bună ziua, dragul meu Kocek ! Ce eşti aşa încruntat ? N-ai dormit cumva ?

Vasili ridică ochii şi-şi aţinti privirea asupra asociatului său.

— Joubert, dumneata ai citit ziarele de dimineaţă ?

— Le-am citit ! Ce-ai găsit în ele ?

— N-ai văzut comunicatul agenţiei Havas, prin care se anunţă că fasciştii, în frunte cu Hitler, au preluat puterea în Germania ?

— Aaa, asta e ? Am citit, firește... Dar ce ne pasă nouă care neamţ conduce Germania, Schleicher sau Hitler ?

— Glumești ?

— Vorbesc foarte serios ! Mi-e absolut indiferent ! Poate să revină chiar și kaizerul Wilhelm al II-lea...

— Ești un om fericit, Joubert, izbucni iritat Vasili. Și pentru a-și mai masca enervarea adăugă : asemenea lucruri elementare, cum ar fi de pildă deosebirea dintre fasciști și oamenii cumsecade, ar trebui să fie înţelese de fiecare om.

— De acord, fasciștii, în majoritatea lor, sînt niște lepădături și niște rataţi. Cunosc un pehlivan din organizaţia „Crucile albe“, sînt chiar un fel de rudă îndepărtată cu el. L-au dat afară din universitate pentru că învăţa prost, iar dumnealui s-a supărat pe toată lumea. Socotindu-se un supraom, căruia îi este permis totul, a furat de la părinţi o sumă frumușică de bani, niște bijuterii de familie și a fugit de-acasă.

Peste o oră Borrault și Dominique veniră să discute cu Vasili. Tinerii pictori păreau îngrijoraţi și la întrebarea „ce e cu voi ?“, Borrault răspunse :

— Cum, nu știţi, domnule Kocek ? Hitler, șeful fasciștilor, a preluat puterea la Berlin. Iar o să se verse sînge de francez.

— Chiar așa, sînge ?

— Domnule Kocek, tatăl meu a murit la Verdun. Asta s-a petrecut acum nici șaptesprezece ani. Iar azi, urmașii celor care l-au omorît pe tata zăngăne din nou armele. Sînt convins că avînd un asemenea vătaf ca Hitler, nemţii vor dori în primul rînd să se răzbune pe noi pentru că au pierdut războiul trecut... Știţi ce afiș a desenat ieri Dominique?

— Nu, firește ! De unde să știu eu ce afișe desenează tînărul dumitale prieten ?

— Un afiș care evocă vremurile marii revoluţii franceze. Sub desen stă scris : „La arme, cetăţeni ! Patria în pericol !“...

— De făcut l-am făcut, dar cine o să-l tipărească, nu știu ! zise Dominique.

— La Paris există un singur ziar care ar fi de acord să reproducă afișul acesta : „l'Humanité“, spuse Borrault. Dar atunci, amice, ia-ți adio de la speranțele de glorie. Artistul care publică în ziarul „turbaților“ — ca să vezi, comuniștii sînt azi porecliți la fel ca iacobinii pe vremuri — nu este acceptat de „oamenii onești“ nici măcar în pragul casei, iar tablourile lui nu vor fi expuse în vecii vecilor la nici o expoziție !...

— Ei, și ? Eu le duc afișul ! Dacă vor să-l publice, sînt gata să-l dau gratuit !

— Bravo, Dominique ! Recunosc în tine un descendent dîrz și neînfricat al revoluționarilor. Nu te opri la un singur afiș, fă mai multe, bate toba, cheamă-i pe francezi la vigilență ! Și în același timp, pregătește-te să fii dat afară de domnul Joubert ! Fără îndoială că prezența unui asemenea liber-cugetător și frondist se va răsfrînge asupra afacerilor unei agenții de publicitate ! E drept, nu cunosc părerea domnului Kocek în această privință.

— Firma noastră se ocupă de comerț, așa că pe noi nu ne interesează convingerile politice și nici activitatea angajaților noștri în afara serviciului. Vasili voia să le dea de înțeles pictorilor că n-au de ce să se teamă de el.

— Eram convinși că o să răspundeți în felul acesta ! Borrault se înveseli : vino, Dominique, să ne ocupăm de afișele care să-i ridice pe fiii Franței la arme ! Dacă nu va voi nimeni să le tipărească, le vom lipi singuri pe stîlpi...

Pictorii plecară. Privindu-i, Vasili se gîndea că spiritul națiunii, forța și tăria ei sînt vii ca totdeauna. Numai că adevărații patrioți trebuie să rămînă și-n continuare vigilenți.

În zilele următoare, ziarele din Paris publicau scurte știri care relatau că în Germania, odată cu venirea la putere a național-socialiștilor, crește valul de teroare : în Prusia au fost arestați cinci mii de comuniști și adversari ai hitlerismului, în regiunea Rinului — peste două mii, se confiscă averile elementelor nesigure, în majoritatea lor evrei. Ziarul „Le temps“ nu era deloc zgîrcit în prevestiri : „Nu e exclus ca Hitler să fie foarte repede înfrînt și să-și piardă reputația de salvator al Germaniei“...

Întîlnindu-l pe Saryan, Vasili îl întrebă cum trebuie înțelese toate acestea : oare clasele înstărite din Franța

sînt într-atît de orbite de ura împotriva comuniștilor, încît nu văd unde e pericolul real ?

— Mă mir de dumneata, dragă prietene !... Trăiești de atîta timp în Franța și n-ai înțeles că burghezii preferă să aibă de-a face cu Hitler decît cu compatrioții lor comuniști ? Ei speră să poată cădea la învoială cu fasciștii și sînt gata la orice concesii. Și afară de asta, aici sînt convinși că Hitler se va arunca în primul rînd spre Răsărit și că se va împotmoli în imensitatea spațiilor rusești. Vino cu mine la Adunarea Națională, s-au anunțat dezbaterile asupra problemelor externe. O să auzi despre ce vorbesc „aleșii" națiunii. Și mai ales, o să-i auzi cum vorbesc !

Frau Schultz plecase, luînd și raportul pentru „tata". Evenimentele din Germania nu fuseseră ceva neașteptat pentru el ; le scrisese și le spusese în nenumărate rînduri că venirea la putere a fasciștilor este un lucru hotărît, totul fiind doar o chestiune de timp. Și iată că timpul acesta a venit... Acum era important de știut cum vor reacționa francezii la furtunoasele evenimente din țara vecină și trebuia să o știi nu superficial, nu pe ghicite, ci cu dovezi, bazîndu-te pe fapte incontestabile. Trebuia să fii la curent și cu măsurile guvernului francez în ceea ce privește anihilarea eventualelor atacuri ale fasciștilor. Cum anume îi vor apăra francezii pe aliații lor ?

Saryan a făcut bine că l-a invitat la Adunarea Națională. E drept, tot ceea ce se va spune aici va fi publicat mîine în ziare. Și totuși, una e să citești în ziar și alta să-i asculți tu însuți pe deputați. În Franța, spre bucuria spionajului german, nu știu să păstreze secretele de stat, le scot parcă dinadins la lumină !... Agenții germani sînt prezenți peste tot : la ședințele secrete ale comisiilor parlamentare, ba chiar la întrunirile consiliului de miniștri, ca să nu mai vorbim de Adunarea Națională. Și după toate astea, francezii își mai trădează și singuri secretele. Recent, în paginile marilor cotidiene, specialiștii militari au început o discuție pe tema calității și numărului tancurilor și avioanelor franceze. În timp ce Germania elaborează principiile doctrinei războiului-fulger bazat pe tancuri, tunuri autopurtate, aviație și divizii motorizate, generalii francezi neagă total posibilitatea folosirii carelor blindate în viitorul război ; de aceea, probabil, nici n-au tancuri

moderne ! Cele din dotarea armatei sînt complet învechite, au blindajul subțire și sînt bune mai curînd ca ținte pentru artileria grea germană, decît ca unități de asalt. Vasili nu era specialist în probleme militare, totuși înțelegea cît de mult greșesc generalii francezi cînd afirmă că viitorul război va fi un război poziționat, la fel ca cel din 1914—1918.

Acum, mai mult ca oricînd, trebuie să cunoști intențiile fasciștilor cu privire la vecinii lor. Jocul cu Else Braun s-a prelungit cam mult : e timpul să i se pună capăt ! Liza va trebui să se întîlnească cu nemțoaica și să se înțeleagă cu ea. Oare noii conducători ai Germaniei n-or să-i recheme pe actualii ambasadori ?

Acasă, Vasili îi spuse Lizei :

— Agenții spionajului german îi urmăresc pe toți membrii ambasadei lor, de aceea trebuie să schimbi locul întîlnirilor cu Else Braun. Și cînd o să-i propui bani, nu te zgîrci !

— Mai bine mi-ai spune direct, cît să-i ofer ?

— E o întrebare delicată. Dacă-i prea puțin, n-o să fie de acord ! Dacă-i prea mult, se sperie ! Zici că are șapte sute de franci pe lună ? Oferă-i o mie !

— Nu e mult ?

— Cred că nu ! Poți să-i promiți mărirea sumei, dar numai în cazul că informațiile furnizate se vor dovedi valoroase.

Acasă e ușor să discuți despre asta ! Mai grele vor fi însă tratativele directe cu Else Braun.

Liza îi telefonă nemțoaicei și îi fixă o întîlnire într-o cafenea studențească din Cartierul Latin. Acolo erau în permanență o mulțime de tineri și, în caz de nevoie, te puteai pierde ușor. Liza ținuse seama și de faptul că Else Braun, presimțind poate ceva, ar fi putut veni cu unul sau doi agenți de la ambasadă.

Vasili îi invită în biroul său pe Borrault și pe Dominique.

— Prieteni, am o rugăminte personală la voi. Marianna trebuie să se întîlnească la cafeneaua studenților din Cartierul Latin cu o nemțoaică, o persoană destul de excentrică. Vă rog să fiți acolo mîine, la orele șapte seara.

Așezați-vă la o masă, comandați vin, cafea și plictisiți-vă, fără să arătați că o cunoașteți pe soția mea. Dacă totul se va desfășura normal, restul serii sînteți liberi. Dacă însă nemțoaica va încerca să facă scandal, ajutați-o pe Marianna să iasă neobservată din cafenea... M-ați înțeles ?

— Perfect, răspunse Borrault. Fiți liniștit, domnule Kocek, totul va fi în regulă. Nu-i așa, Dominique ?

— Ce mai vorbă, se înțelege ! Să știți, domnule Kocek, că pe Henri și pe mine ne leagă multe amintiri de cafeneaua aceasta. Amîndoi am fost amorezați de fata de la bar. Era frumoasă, ochi ca ai ei n-am mai văzut niciodată... O chema Gabrielle și credeam că e spanioloaică. Pe urmă am aflat că era fiica unor emigranți gruzini, există în Caucaz o astfel de nație. Mă duceam cu Henri în fiecare seară la cafenea s-o vedem și, cînd aveam bani, stăteam pînă noaptea tîrziu.

— Trebuie să adaug ceva la cele povestite de Dominique, îl întrerupse Borrault. Numai el era îndrăgostit de Gabrielle, eu îl însoțeam doar din spirit de solidaritate.

— Ei, lasă ! exclamă Dominique. Ia spune mai bine, cine își cheltuia toți banii pe flori ? Cine îi aducea primăvara violete și vara trandafiri albi ? Tu sau eu ?

— Tu ai fost totdeauna un zgîrcit și de aceea eram obligat să-i cumpăr eu flori, pentru ca fata să nu-și facă o impresie proastă despre noi. Asta-i tot !

*

La ora stabilită, Else Braun sosi în Cartierul Latin. Intrînd în cafenea, aruncă priviri speriate în jur. Nu înțelegea de ce fusese aranjată întîlnirea tocmai aici.

— Bună ziua, dragă doamnă Else ! Sînt bucuroasă să vă văd, o întîmpină Liza. Înțelegînd că e dezorientată, adăugă : să nu vă mirați că v-am invitat aici ! Avem ceva serios de discutat și aș fi vrut să fim departe de orice urechi curioase. Liza observă că Else Braun tresare și continuă cu glas liniștit : așa cum m-ați rugat, i-am spus fratelui meu să vă caute o muncă bine plătită. V-am poftit aici ca să vă transmit că...

Chelnerița veni la masă și întrebă doamnele ce ar dori să servească.

— Pricomigdale și două cafele, răspunse Liza. Apoi se adresă din nou Elsei Braun : fratele meu vă propune o activitate mai ușoară decît cea de stenografă. Firmele din Paris care fac comerț cu Germania sînt serios neliniștite de ultimele evenimente. Ele se arată foarte interesate să primească informații precise cu privire la ceea ce se petrece acolo și la ce se pot aștepta din partea noului regim, măcar în viitorul apropiat... Bineînțeles, nu e vorba de informații care pot fi extrase din ziare și din comunicatele agențiilor telegrafice... Liza făcu o pauză, dar n-o scăpă din ochi pe Else Braun.

Secretara se făcuse mică de tot și nu scotea nici o vorbă.

— Veți primi o frumoasă recompensă : să zicem o mie de franci pe lună. Mai mult chiar, dacă informațiile date vor fi de mare importanță, suma va crește. De-abia acum, Liza îi remarcă pe cei doi pictori care, instalați într-un colț îndepărtat al cafenelei, o urmăreau cu atenție.

— Vă dați seama cît de riscantă este propunerea fratelui dumneavoastră ? șopti după o lungă tăcere Else Braun. Trădarea unor secrete de stat de către membrii ambasadei se pedepsește sever : sînt îndepărtați din funcție, li se iau toate titlurile, decorațiile și sînt trimiși în fața justiției ; pot fi condamnați și la închisoare. Nu, nu, nu accept !

— Asta-i prea de tot ! De ce vă gîndiți la asemenea lucruri înfiorătoare : judecată, închisoare !... Cine poate cunoaște activitatea dumneavoastră ? Dețineți o mulțime de secrete și n-o să puteți păstra micul dumneavoastră secret ? În afară de mine și de fratele meu nimeni dar, absolut nimeni, nu va ști. Nici măcar fratelui meu nu i-am spus numele dumneavoastră.

— Chiar nu i l-ați spus ? se învioră Else Braun.

— De ce să i-l spun ? El va fi foarte mulțumit să primească informațiile, restul nu-l interesează !

— Nu știu, nu știu... Totul e atît de neașteptat !

Liza înțelegea că nemțoaica nu-i în stare să renunțe la mia de franci. Poate că în acele clipe calcula ce-ar putea să cumpere și cît ar putea pune deoparte. Pentru a-i risipi complet îndoielile, Liza spuse :

— V-am adus un avans de cinci sute de franci ! Sînt

în plic. Îl las pe masă ! Luaţi-l şi ascundeţi-l imediat în geantă ! Restul îl veţi primi la următoarea întîlnire. Sper, dragă doamnă Braun, că puteţi comunica ceva noutăţi pentru fratele meu — tot sub formă de avans ! Liza puse pe masă plicul cu bani.

— Drept să spun, nu ştiu ce anume l-ar putea interesa pe fratele dumneavoastră... Cu toate că... transmiteţi-i că firmele care au relaţii cu evreii din Germania trebuie să fie atente ! În curînd, averile tuturor evreilor vor fi confiscate, iar ei vor fi expulzaţi din ţară. Şi mai spuneţi-i că în Germania se pregăteşte o acţiune de mari proporţii care le va oferi naţional-socialiştilor prilejul să lichideze toate elementele indezirabile din interior. N-aş putea preciza în ce constă această acţiune, nu ştiu ! Frau Braun ezită o clipă, apoi adăugă : da, ar mai fi ceva, dar e de domeniul politicii... Adversarii francezi ai naţional-socialismului nu trebuie să-şi facă iluzii cu privire la dezbaterile de politică externă din parlament : mulţi deputaţi de dreapta sînt legaţi de ambasadorul nostru şi vor lua cuvîntul în sprijinul noului regim din Germania.

— Nu-i mai simplu de spus că aceşti deputaţi sînt în solda ambasadorului german ? încercă Liza să precizeze.

— E o problemă delicată şi n-am posibilitatea s-o aflu.

— Cunoaşteţi numele parlamentarilor, legaţi de ambasadorul dumneavoastră ?

— Nu...

— Mulţumesc ! Pentru prima oară e suficient ! Fiţi amabilă şi semnaţi-mi o chitanţă pentru primirea celor cinci sute de franci.

— Chitanţă ? De ce aveţi nevoie de ea ? se alarmă Else Braun.

— Păi, fratele meu trebuie să dea socoteală de banii cheltuiţi. Dacă nu vă place cuvîntul „chitanţă“, scrieţi pur şi simplu că aţi primit de la mine cinci sute de franci împrumut.

— În general, n-aş fi vrut să scriu nimic. Dar dacă insistaţi...

— Ce să fac, o întrerupse Liza, e nevoie pentru contabilitate. În afară de fratele meu şi de mine, nimeni nu va cunoaşte pe semnatara acestei hîrtii.

Doamna Braun scoase din poşetă un carneţel şi scrise cîteva cuvinte pe o foaie.

Cînd ieşiră în stradă, Else Braun întrebă pe neaşteptate :

— Spuneţi-mi, Weber ştie ceva ?

— La cine vă referiţi ? Cine e Weber ?

— Nu-l ţineţi minte ? E cel care m-a însoţit atunci cînd am luat masa împreună la restaurantul chinezesc.

— Bărbatul acela înalt ? Da de unde ! Ce legătură are el cu treburile noastre ? Îi uitasem şi numele...

Luîndu-şi rămas bun de la doamna Braun în Place de la Concorde, Liza îi făgădui că o să-i telefoneze curînd.

Vasili îşi aştepta nerăbdător soţia. O întrebă încă din vestiar :

— Ei, cum au mers treburile ?

— Bine ! Liza îi povesti în amănunţime întrevederea cu Else Braun. Sînt atît de obosită, de parcă am cărat greutăţi, spuse ea în încheiere.

— Te cred, draga mea. Înţeleg că nu ţi-a fost uşor. Interesant, ce acţiune pregătesc oare fasciştii ? Ce impresie ai, nemţoaica chiar nu ştie nimic, sau se face doar că nu ştie ?

— După părerea mea, nu ştie ! Altfel, ca să-şi vîndă marfa mai bine, ar fi spus tot, mai ales că era prima oară.

— Păcat că a plecat *Frau* Schultz ! Ar fi trebuit să comunicăm asta „tatii“ ca să lămurească amănuntele... Despre deputaţii germanofili trebuie spus lui Saryan. Ziariştii sînt oameni ai nabii, ei pot afla totul ! Mă tem că fasciştii au destui aderenţi aici, în Franţa... Vasili părea că vorbeşte cu el însuşi. Apoi se adresă soţiei : bravo, Liza, ai făcut un lucru important ! Dacă Else Braun a semnat chitanţa, înseamnă că va colabora cu noi. Fii însă atentă, n-o speria cu insistenţele tale !

Peste trei zile, stînd în loja pentru public din incinta Adunării Naţionale (Saryan îl adusese aici), Vasili se convinse că Else Braun avusese dreptate atunci cînd afirmase că deputaţii de dreapta sînt în cîrdăşie cu ambasadorul Germaniei. Aveai tot timpul impresia că aceşti „aleşi ai poporului“ uitaseră complet de interesele Franţei şi că singura lor preocupare era doar Hitler şi Reich-ul lui. Un deputat bărbos radical-socialist perora la tribună :

„Ce diferență e, domnilor, dacă Hitler e la putere, sau nu?“

Președintele partidului „Alianța democrată“ spunea: „Nu văd motive de neliniște! În caz de ceva, Anglia ne va veni în ajutor, dar Hitler nu e dușmanul Franței!“ Alt deputat raționa în felul următor: „Hitler ne-a făcut un dublu serviciu: în primul rînd Germania a devenit nepopulară în Anglia și-n America; în al doilea rînd, el a arătat Angliei adevărata față a Germaniei. Da, hotărît îl prefer pe Hitler lui Schleicher!“

Saryan îl aștepta îngrijorat la ieșire. Luîndu-l de braț și mergînd împreună pe străzile ude după ploaie, ziaristul îl întrebă:

— Ei, acum ai văzut pe cine a trimis poporul aici? Aștia ar vinde nu numai Franța, dar și pe propriii lor părinți. Avea dreptate Paul Boncour azi-dimineață, cînd îi spunea lui Herriot: „Țineți minte! Partidele de dreapta, care au sabotat timp de opt ani apropierea de Germania democrată, vor favoriza acum apropierea de dictatorul neamț! Și bineînțeles că toate astea se vor realiza sub pretextul că Hitler luptă împotriva comuniștilor! Veți vedea foarte curînd că așa va fi, cum spun eu!“ Ședința de astă seară a Adunării Naționale a confirmat pe deplin cuvintele lui Boncour. De-acum încolo, dreapta va căuta tot felul de pretexte pentru prietenia cu dictatorul, iar Hitler, datorită sprijinului lor, va arăta tuturor, fără întîrziere, de ce e capabil!

— A reușit vreunul din colegii dumitale ziariști să dovedească că unii deputați de dreapta sînt în legătură directă cu ambasadorul german?

— S-a obținut cîte ceva, mîine o să apară în ziare. Dar ce folos? Majoritatea nu vede azi nimic rău în faptul că anumiți deputați îl vizitează des pe ambasadorul german. Cînd am pus materialul pe masa șefului, acesta s-a uitat mirat la noi: „Nu înțeleg, zicea, unde e senzația? Se duc în vizită?... Ei și?... Sînt prieteni... De unde știți că în viitor asta nu ne va folosi?“ Cu greu l-am convins să publice în numărul de mîine o notiță...

Peste cîteva zile, conform obiceiului pe care și-l luase. Vasili se duse la club. Ca deobicei, unii se antrenau pe terenul acoperit, alții luau masa la restaurant, iar în holul mic, obișnuiții clubului stăteau de vorbă la o cafea.

Văzîndu-l pe Vasili, de la Grammont îl invită să se alăture grupului său.

Un domn în vîrstă, îmbrăcat într-o haină de modă veche şi cu vestă de catifea, vorbea celor din jur, mestecînd între timp cu linguriţa în ceaşcă.

— Pentru viitorul apropiat, misiunea politicii noastre externe este aceea de a nu-l irita pe Hitler ! Trebuie să arătăm că nu-i sîntem adversari şi că nu-l vom deranja, în caz că îşi va îndrepta privirile spre Răsărit...

— Dar ce facem cu aliaţii noştri ? întrebă maliţios Marignet. Păi, înainte ca Hitler „să-şi îndrepte privirile spre Răsărit", aşa cum aţi spus dumneavoastră, el va trebui să-i supună pe aliaţii noştri — Polonia, Cehoslovacia, România şi poate chiar Iugoslavia — ceea ce nu cred că se va putea realiza pe cale paşnică.

— Aliaţii ! N-are decît să şi-i supună dacă e necesar ! Adevăraţii patrioţi trebuie să se gîndească la Franţa, nu la nu ştiu ce aliaţi !

— Nu vi se pare însă că, urmînd o asemenea politică, vom rămîne singuri în faţa unui duşman de temut ? se amestecă în discuţie de la Grammont.

— Trebuie precizată noţiunea de „duşman" ! Eu personal nu-l socotesc pe Hitler un duşman al Franţei. De ce să atace o ţară civilizată, atunci cînd în Răsărit sînt libere ţinuturi imense, locuite de seminţii semisălbatice ? Nu, domnilor, astăzi duşmanul nostru numărul unu sînt comuniştii, care neagă proprietatea privată, consfinţită de Dumnezeu, şi propovăduiesc egalitatea ! În cel mai rău caz, cu Hitler ne vom putea înţelege oricînd, dar cu comuniştii — niciodată ! explica iritat domnul în vîrstă, îmbrăcat în haina de modă veche.

— Dar nu înţelegeţi că fasciştii visează revanşa ? întrebă tînărul Louis.

— Am spus că ne putem împăca cu Hitler ! Dar că bineînţeles va trebui să-i facem unele concesii. De ce n-am deveni aliaţii Germaniei în lupta împotriva comunismului şi, implicit, împotriva Rusiei sovietice, citadela comunismului ?

— Alianţă cu fasciştii ? Dar dumneavoastră vă daţi seama, domnul meu, ce afirmaţi ? se aprinse Louis.

În discuție interveni un domn între două vîrste, elegant îmbărcat, care tăcuse pînă atunci :

— După mine, ca să distrugi comunismul toate mijloacele sînt bune ! Pentru asta te aliezi și cu dracu, nu numai cu Hitler.

— Ați uitat probabil că Franța a fost puternică numai atunci cînd i-a avut pe ruși ca aliați ? întrebă calm Marignet. Alianța cu Hitler ar însemna nu numai o politică lipsită de perspective, ci o sinucidere pentru Franța. Fiți siguri că nici un fel de concesii nu vor ajuta ! Nemții nu se vor potoli pînă cînd nu vor îngenunchia Franța.

— Probabil că dumneavoastră, domnule Marignet, sînteți contaminat de idei comuniste, altfel nu se explică cum de nu faceți deosebire între vechea Rusie și cea bolșevică ?...

— Greșiți, eu sînt departe de comunism, în schimb, dumneavoastră, domnule Jourdain, sînteți foarte aproape de fascism ! Marignet vorbea calm, de parcă discutau niște nimicuri de cafenea.

— Și de ce să nu fiu ? Francezii care știu să prevadă viitorul ar trebui să întemeieze un nou partid de felul celui național-socialist, ca să poată întinde o punte între Franța și marea Germanie.

— Ne-ajunge colonelul de la Rocque cu băieții lui ! Și așa, ăștia sînt gata să arunce Franța la picioarele lui Hitler, spuse enervat Louis.

— Avem nevoie de o Franță liberă, nu de o Franță comunistă, ridică vocea domnul îmbrăcat în haina de modă veche.

— Nimeni nu se gîndește la o Franță comunistă, dar o țară batjocorită de fasciști — la asta se pot gîndi numai trădătorii ! Din vocea lui de la Grammont răzbătea o indignare sinceră.

— Așa e, francezul care îl sprijină azi pe Hitler, e un trădător, țipă Louis.

Vajnicul apărător al lui Hitler se ridică să plece. Înainte de a părăsi grupul, șuieră printre dinți, roșu de enervare :

— N-am știut că acest club privilegiat este un cuib de comuniști și (aruncînd o privire spre Vasili) străini suspecți.

— Nu cumva doriţi să deschideţi la clubul nostru o filială franceză a partidului naţional-socialist ? întrebă de la Grammont.

— Rîdeţi, domnilor, spuse bărbatul elegant pregătindu-se şi el să plece. Va veni vremea cînd vom discuta într-un loc mult mai potrivit pentru dumneavoastră ! Atunci o să rîdem şi noi în voie.

Ambii ieşiră din salon.

— Trădători, agenţi fascişti ! strigă în urma lor Louis.

— Ia te uită, cum şi-au dat drumul, spuse de la Grammont.

— Cine sînt ? întrebă Vasili.

— Unul din ei, cel cu vesta de catifea, e proprietarul majorităţii fabricilor de săpun din Franţa. Al doilea este moştenitorul unor părinţi bogaţi, un risipitor şi un chefliu...

A doua zi după-amiază, Vasili asistă la o altă scenă, la fel de semnificativă.

Cam vreo trei sute de tineri, în frunte cu „führer"-ul lor, colonelul de la Rocque, hotărîră să organizeze o demonstraţie în cinstea victoriei repurtate de fascişti în Germania. Scandînd lozinci, grupul ajunse în prejma marilor bulevarde ; în acel moment le-au ieşit în întîmpinare grupuri de muncitori care purtau tricolorul francez şi steaguri roşii. Apropiindu-se de huliganii fascişti, muncitorii i-au somat să se împrăştie, dar aceştia n-au vrut să asculte avertismentul dat. Pînă la urmă, neputînd rezista la presiunile muncitorilor, s-au risipit în mare grabă, care încotro.

Poliţiştii care stătuseră pînă atunci pe trotuar, ca simpli spectatori, au început să se mişte şi ei şi să-i împingă pe muncitori. Bastoanele de cauciuc au intrat în acţiune.

CAPITOLUL VIII

Recomandările insistente primite de la „tata" în legătură cu călătoria în Germania coincideau cu dorinţa lui Vasili de a se duce acolo şi de a vedea personal totul. Prea veneau din Germania ştiri care de care mai alarmante,

uneori de necrezut. Pentru a pleca însă la Berlin, trebuia să mai ia o dată legătura cu societăţile de difuzare a filmelor. Cererile lor fuseseră adresate agenţiei înainte de venirea fasciştilor la putere. E drept, nu trecuse mult timp de atunci, dar situaţia se schimbase simţitor. Şi pe deasupra, mai avea nevoie de viza de intrare pe care trebuia să o capete de la consulatul german din Paris. Se zvonea că vizele se dau cu foarte mare greutate şi nu oricui.

Pînă decurînd, firma „Joubert et Comp." nu acordase prea mare importanţă comenzilor din străinătate. Acum însă ţinea seamă de ele la modul cel mai serios : pe piaţa internă apăruseră unele semne de stagnare, comenzile din provincie scăzuseră la număr. Într-un fel lucrurile erau inexplicabile. S-ar fi putut întîmpla ca provincia să fi fost saturată cu reclamă. Mai exista şi eventualitatea unei diminuări generale a activităţii comerciale. Nimic nu era încă limpede. Un fapt era însă evident : vînzarea scăzuse şi mărfurile nevîndute se adunau în depozit.

Pe Vasili situaţia aceasta nu-l îngrijora prea mult : fusese prevăzător şi îşi asigurase comenzi ferme din partea marilor magazine şi a cîtorva cinematografe centrale. În cel mai rău caz, va reduce activitatea atelierelor şi se va limita doar la îndeplinirea acestor contracte. În aşteptarea unor vremuri mai bune, firma îşi putea continua existenţa. Ţinînd seama de trista experienţă a lui Joubert, Vasili îşi crease un capital de rezervă. După părerea lui, suma aceasta punea firma la adăpost de capriciile pieţii. Era conştient de faptul că orice reducere a activităţii s-ar fi oglindit asupra bunului renume al agenţiei. Oricine ar fi avut dreptul să gîndească astfel : dacă s-au restrîns şi au concediat muncitori, înseamnă că treburile nu le merg prea bine. Aşa vor judeca în primul rînd furnizorii şi, imediat după ei, băncile cu care lucrează firma şi care îi acceptă poliţele. Iată cînd va fi util capitalul de rezervă. Cu aceşti bani se vor achita la termen poliţele şi — pentru a produce o impresie favorabilă — se vor putea efectua unele plăţi chiar înainte de termen.

Tocmai de aceea, contractele serioase din străinătate trebuiau tratate cu toată răspunderea. Firmele italiene măriseră numărul de comenzi. Începuseră să sosească ce-

reri și din Anglia. Vasili voia ca în timpul călătoriei în Germania să îmbine interesele misiunii sale cu cele ale firmei, adică să încheie tranzacţii avantajoase cu societăţile germane şi să vadă care este situaţia reală acolo. În consecinţă, expedie o scrisoare la Berlin, exprimîndu-şi dorinţa de a veni personal în vederea discutării clauzelor afacerii, bineînţeles dacă respectiva societate de difuzare a filmelor nu şi-a modificat intenţiile.

În aşteptarea răspunsului din Germania se apucă să rezolve treburile curente. Se apropia vara... Vasili hotărî să încheie formalităţile necesare în vederea închirierii etajului vilei lui Saryan, deşi ziarìstul continua să socotească operaţia aceasta ca inutilă.

— Nu înţeleg de ce aveţi nevoie de-o hîrtie ? întreba el. Veniţi şi locuiţi sănătoşi, cînd doriţi şi cît doriţi.

Vasili se gîndea de asemenea să-şi cumpere un automobil modern. O maşină scumpă conferă proprietarului ei mai multă greutate şi-i sporeşte autoritatea nu numai în ochii proprietăresei, vecinilor, sau a membrilor clubului, dar şi în lumea oamenilor de afaceri. Se opri la o limuzină neagră „Buick". După ce vîndu bătrînul „Fiat", care-l slujise cu credinţă, trebui să mai plătească încă opt mii de franci. În schimb însă avea o frumuseţe de maşină ! Motor puternic de şase cilindri suspensie excelentă, frîne perfecte, comodă... Şi ce finisaj !

Serile, Vasili continua să treacă uneori pe la club, cu toate că, după afirmaţiile făcute de fabricantul de săpun în legătură cu străinii suspecţi, îi venea foarte greu să se poarte cu aceeaşi dezinvoltură ca înainte.

Aflînd că Vasili se pregăteşte să plece la Berlin, Marignet îi spuse că este bun prieten cu François Poncet, ambasadorul Franţei în Germania, şi că-i poate da domnului Kocek o scrisoare de recomandare.

— În vremurile acestea tulburi nu strică să ai nişte protectori puternici. Mai ales în actuala Germanie !... François este din acelaşi oraş cu mine. Am învăţat împreună. Va face totul ca vizita dumneavoastră în Germania să fie cît mai plăcută.

— Vă mulţumesc din tot sufletul, domnule Marignet! Am să mă folosesc de amabilitatea dumneavoastră.

— Mulţumirile nu-şi au rostul ! În schimb, sper că, la întoarcerea din Germania, ne veţi povesti tot ceea ce aţi văzut acolo...

— Firește, numai să pot satisface cît de cît interesul dumneavoastră.

Convorbirea se desfăşura în prezenţa lui de la Grammont, care se uită la Vasili şi zise zîmbind :

— Sînt convins că veţi şti să observaţi în Germania ceea ce trebuie şi că, bineînţeles, veţi putea satisface cele mai diverse interese faţă de ceea ce se petrece acolo.

— Domnule Kocek, e foarte important să aflaţi ce se întîmplă de partea cealaltă a Rinului, zise Marignet. Mie mi se pare că Hitler îi va ataca în primul rînd pe vecinii săi mai slabi, prin urmare şi ţara dumneavoastră. Nemţii-sudeţi au început să se mişte, cerînd autonomie deplină. Asta înseamnă începutul dezmembrării Cehoslovaciei. În Austria creşte cu fiecare zi mişcarea partizanilor Anschlussului.

Vasili era mulţumit că Marignet şi de la Grammont discută cu el pe faţă şi încerca să-şi explice cauzele acestei sinceriţăţi. Să fie oare vorba doar de o expresie de simpatie pentru persoana lui, sau de faptul că e slovac şi, în consecinţă, un potenţial adversar al fascismului ?

Sîmbăta următoare, Vasili şi Luiza se duseră la Saryan. De data aceasta însă nu în calitate de musafiri, ci ca locatari ai casei. Contractul de închiriere se afla la Vasili în buzunar.

Au luat masa împreună. Vasili adusese gustări şi vinuri, ceea ce îl necăji pe ziarist.

Aflînd că Marignet îi promisese lui Vasili o scrisoare către ambasadorul francez, Saryan spuse :

— Să foloseşti neapărat scrisoarea aceasta ! François Poncet este o vulpe bătrînă în diplomaţie şi cu ajutorul lui ţi se pot deschide multe porţi. În orice caz, prin intermediul ambasadei franceze, dumneata vei putea vedea şi auzi la Berlin mult mai multe decît acţionînd de unul singur.

În sfîrşit, veni şi răspunsul de la Berlin. Una din cele două firme (a doua, după cum s-a dovedit mai tîrziu, se desfiinţase, proprietarul ei fiind evreu) anunţa că e dispusă să încheie tranzacţii cu agenţia „Joubert et Comp." şi

că așteaptă cu plăcere sosirea domnului Kocek, coproprietarul firmei.

Pentru a porni la drum, Vasili mai trebuia să îndeplinească o ultimă formalitate : obținerea vizei germane. Se duse la consulatul general al Germaniei la Paris și solicită funcționarului de serviciu eliberarea unei vize pentru o călătorie de două luni.

Cu toate că în Cehoslovacia primise pașaportul cu respectarea tuturor formelor de rigoare, de fiecare dată cînd trebuia să-l prezinte undeva, Vasili era neliniștit. De obicei, evita întîlnirile cu „compatrioții“ și nu se ducea nici la ambasada cehoslovacă și nici la consulat, unde, conform dispozițiunilor în vigoare, ar fi trebuit să-și înregistreze pașaportul. El însă nu-l înregistrase. Discuția avută la consulatul german depăși chiar și cele mai negre presimțiri. La început a fost întîmpinat cu amabilitate. Aflînd însă că domnul Kocek, care dorește să plece în Germania, este de naționalitate slovac și cetățean al Republicii Cehoslovace, funcționarul a schimbat imediat tonul.

— De fapt, ce vă face să întreprindeți această călătorie ? întrebă el pe un ton sec.

Vasili explică politicos și în detaliu.

— N-ați putea să rezolvați prin corespondență afacerile dumneavoastră cu cercurile comerciale din Germania? sună o nouă întrebare.

— Nu vă înțeleg prea bine, răspunse Vasili. Modalitatea în care trebuie duse tratativele cu fiecare țară în parte prin corespondență sau prin contacte personale — acesta este un lucru pe care-l stabilește firma noastră. Și în cazul de față nu am venit ca să-mi dați sfaturi, ci pentru a obține o viză.

Funcționarul, care nu acordase nici o atenție cuvintelor lui, întrebă fără nici o legătură cu ceea ce discutaseră pînă atunci :

— De ce naționalitate sînteți ?

— Slovac.

— Ați făcut pînă acum comerț cu firme evreiești din Germania ?

— Nu ! Pînă acum întreprinderea noastră n-a avut nici un fel de relații comerciale cu Germania. Aceasta este prima noastră încercare, de aceea sînt necesare contactele

personale cu cercurile de afaceri. Şi asta cu atît mai mult, cu cît casa de difuzare a filmelor din Berlin a invitat un reprezentant al nostru. Vasili îi întinse funcţionarului scrisoarea primită de la Berlin.

Acesta o parcurse repede şi puse o nouă întrebare :

— Ce părere aveţi despre ultimele evenimente din Germania ?

— Eu sînt comerciant şi nu mă ocup de politică. dar voi căuta totuşi să răspund la întrebarea dumneavoastră. După umila mea părere, stabilirea sistemului de guvernare este o chestiune internă a fiecărei ţări suverane şi nu priveşte pe nimeni altcineva în afara ţării respective.

Funcţionarul îi întinse un formular.

— Vă rog să completaţi formularul acesta, lăsaţi paşaportul la noi şi o cerere în care să explicaţi amănunţit motivele pentru care doriţi să plecaţi în Germania.

Înmînîndu-i peste cîteva minute paşaportul, cererea şi formularul completat, Vasili îl întrebă pe funcţionar :

— Cînd aş putea veni după viză ?

— Treceţi cam peste cinci zile. Dar nu există nici o garanţie că o veţi primi.

— De ce ?

— Din multe motive, asupra cărora nu sînt obligat să vă dau explicaţii, i-o reteză funcţionarul.

Înţelegînd că viza poate fi refuzată, Vasili îi relată chiar în seara aceea lui Weber, pe care-l întîlnise la club, discuţia avută la consulat.

— Bineînţeles că nu e vorba de grosolănia funcţionarului, ci de faptul că aş putea să nu primesc viza, spuse el... Şi trebuie neapărat să plec la Berlin pentru tratative cu firma. În Franţa, vînzarea scade pe zi ce trece şi sîntem nevoiţi să căutăm pieţe noi de desfacere. V-aş ruga foarte mult, dacă nu vă deranjează, să interveniţi.

— N-aveţi nici o grijă, spuse Weber, asta stă în puterea mea ! Treceţi peste patru zile şi veţi primi viza !

— Spuneţi-mi, de ce se dau atît de greu vizele pentru Germania ?

— De la venirea la putere a lui Hitler, în Germania se petrec nişte lucruri urîte... Firește, nimănui nu-i convine ca adevărul să răzbată peste hotare. Weber coborî tonul : şi-apoi, sînteţi cetăţean cehoslovac. De cîtva timp,

atitudinea față de concetățenii dumneavoastră nu-i tocmai binevoitoare. Dealtfel, în privința aceasta, s-a primit și o circulară...

Weber se ținu de cuvînt. Peste patru zile, cînd Vasili se duse din nou la consulat, același funcționar îi înmînă pașaportul cu viza respectivă, urîndu-i chiar drum bun.

După ce se înarmă cu scrisoarea de recomandare către François Poncet, Vasili cumpără un bilet de clasa întîi, se urcă în tren la Gara de Nord și plecă spre Berlin. Se simțea neliniștit, dar se străduia în fel și chip să n-o arate față de Liza, care-l condusese la gară...

*

I se rezervase o cameră la „Kaiserhoff", un hotel confortabil, de o curățenie ideală și cu un serviciu excelent. Prețurile erau însă foarte pipărate. De fapt, Vasili își dădea seama că va trebui să facă niște cheltuieli suplimentare. Un comerciant cu venituri modeste și cu un capital redus nu-și poate permite să locuiască la „Kaiserhoff" și să ia masa la „Unter-den-Linden".

Dar imediat ce intră în hotel, Vasili trecu printr-o situație neplăcută. La recepție, portarul, bine instruit probabil, l-a întrebat politicos, în momentul în care i-a luat pașaportul, dacă domnul Kocek nu este cumva iudeu?

Indignat de o asemenea lipsă de tact, Vasili răspunse totuși rezervat :

— Nu, sînt slovac și catolic. Aș vrea să știu însă ce importanță are asta ?

— Iudeii nu pot locui la noi...

Ajuns în cameră, Vasili se bărbieri, își schimbă cămașa și costumul și coborî în restaurant să ia micul dejun. Se hotărîse să mai amîne întîlnirea cu reprezentanții firmei germane. Voia să aibă cîteva zile libere și să se orienteze mai întîi asupra situației.

După ce luă micul dejun, ieși pe stradă. Era o zi mohorîtă. Norii cenușii acoperiseră complet cerul și pluteau la mică înălțime. Se pornise un vînt rece care te pătrundea pînă la oase. Vasili, îmbrăcat într-un pardesiu subțire, simțea bine de tot frigul. Și totuși, se oprea îndelung în

fața vitrinelor ca să privească reclamele total lipsite de gust.

La fiecare pas întîlnea o mulțime de tineri în uniformă paramilitară, de culoare cafenie. Aveai impresia că orașul se transformase într-o tabără militară. Oamenii în uniforme cafenii se salutau între ei, aruncîndu-și brațul drept înainte. Vasili nu mai văzuse pînă atunci salutul acesta fascist, devenit ulterior simbol al barbariei și al ororilor.

Ajunse într-o piață. La ferestre și la balcoane atîrnau o pădure de steaguri fluturînd în bătaia vîntului. Prin mijlocul străzii, în zgomot asurzitor de tobe și alămuri, trecea o fanfară. În urma ei mărșăluiau detașamente de tineri îmbrăcați în aceleași uniforme cafenii. Ajungînd în dreptul unei clădiri cenușii cu trei etaje, din balconul căreia atîrna o flamură imensă cu zvastică la mijloc, fanfara se opri din cîntat. Tinerii salutară steagul, zvîcnind brațul drept înainte și scandînd : „*Heil, heil, heil !...*" Probabil că în clădirea aceea se afla centrul partidului național-socialist, sau poate filiala lui berlineză.

Apoi, detașamentele s-au împărțit pe grupe, exact ca la o paradă sportivă, și au început să aprindă niște focuri în dreptul cărora se opreau camioane grele, încărcate pînă la refuz cu cărți. Tinerii în cafeniu aruncau cărțile în flăcări. Coloane înalte de fum negru se înălțau spre cer...

Berlinul oferea vizitatorilor săi în fiecare oră alte surprize. De dimineață și pînă noaptea tîrziu, străzile erau străbătute de fanfare și de șiruri nesfîrșite de bărbați în uniforme cafenii. În piețe aveau loc parăzi, mitinguri uriașe, la care vorbeau fruntași național-socialiști, îndemnînd tineretul să stîrpească de pe pămîntul german ciuma comunistă, să-i extermine pe evrei și să se pregătească pentru cucerirea spațiului vital. Peste tot magazinele evreilor erau distruse. Oficiosul fascist „Volkischer Beobachter" publicase hotărîrea prin care toți evreii, indiferent de vîrstă, sex, rang sau avere, erau obligați să poarte pe partea stîngă a pieptului un semn distinctiv, care să definească apartenența lor rasială...

„Avea dreptate «tata» cînd îmi recomanda stăruitor să vin la Berlin. Nici un fel de articole, oricît de bine scrise, nu pot înfăţişa nici măcar a mia parte din ce înseamnă în realitate fascismul...“

În seara de 27 februarie izbucni un incendiu la Reichstag. La început, Vasili nu acordă nici o importanţă faptului. La urma urmei, într-un oraş pot să se producă multe incendii. Dar ziarele de seară anunţară că anchetatorii socotesc incendierea Reichstagului o acţiune de sabotaj a comuniştilor. Atunci Vasili înţelese totul. Imediat, în toată Germania, începu un nou val de teroare. Noile organe de siguranţă, special create, arestau pe toţi cei bănuiţi de a fi membri sau simpatizanţi ai partidului comunist. Erau arestaţi şi social-democraţii. Evreii erau ridicaţi, băgaţi în vagoane de marfă şi trimişi în direcţii necunoscute. Doar cei mai bogaţi dintre ei reuşeau, contra unor sume fabuloase, să obţină paşapoarte şi să părăsească Germania.

Pentru ca inactivitatea sa să nu provoace bănuieli celor din jur, Vasili luă legătura cu firma berlineză care se ocupa de difuzarea filmelor. La telefon răspunse director Heusinger în persoană care ţinu să-şi exprime satisfacţia în legătură cu sosirea domnului Kocek, comunicîndu-i cu amabilitate că e bucuros să se întîlnească cu domnia-sa astăzi, dacă, bineînţeles, domnul Kocek nu are alte treburi mai importante.

Domnul Kocek nu avea alte treburi mai importante, pentru că sosise la Berlin special în acest scop. De aceea, răspunse la rîndul său că îl va vizita pe domnul Heusinger la ora douăsprezece. Sediul firmei se afla în celălalt capăt al oraşului, destul de departe de centru. Vasili luă un taxi.

Şoferul, un om slăbuţ, între două vîrste, se dovedi a fi foarte limbut. Vasili află că — asemenea multor şoferi de taxi din Berlin — el nu e proprietarul automobilului şi lucrează la un patron. Pînă cînd a găsit de lucru a şomat doi ani. În prezent, datorită grijii führerului, situaţia se schimbă, condiţiile de trai se îmbunătăţesc, numărul şomerilor scade văzînd cu ochii. Führerul a promis că va da de lucru tuturor şi nu e el omul care să nu se ţină de cuvînt... Nu, nu se numără printre naţional-socialişti, dar la viitoa-

rele alegeri va vota pentru ei... Nu cîștigă mult, dar așa e mai bine decît să trăiască cu soția și doi copii mici din ajutorul de șomaj... Nu-i nimic, puțină răbdare și germanii vor începe și ei să trăiască ca oamenii !... Hitler nu va permite nimănui să jefuiască Germania, așa cum a fost jefuită pînă acum. El nu va mai plăti nimic Antantei în baza blestematului acela de tratat de la Versailles.

Ascultînd vorbăria șoferului, Vasili începu să înțeleagă motivul pentru care o mare parte a populației îi susține pe fasciști. Hitler nu le dă nemților doar de lucru, ci profită din plin de sentimentul lor național rănit, promițîndu-le pentru un viitor apropiat noi spații vitale și dominarea altor popoare. Și din nou, Vasili se simți cuprins de o vagă neliniște...

Domnul Heusinger îl întîmpină ca pe un vechi cunoscut, îl prezentă colaboratorilor săi, îl invită în birou și, servindu-l cu coniac și cafea, trecu direct la afaceri. Da, ei cunosc bine succesul reclamelor realizate de firma „Joubert et Comp.“, mai ales în domeniul filmului. Firma germană este gata să încheie un contract pentru executarea unor panouri tematice de mari dimensiuni. Pentru început — reclama la filmele americane și franțuzești. Probabil că pictorii agenției le cunosc. În funcție de reușita acestor prime panouri, se va putea discuta și despre reclamele pentru filmele germane, care reprezintă o chestiune mai complicată, întrucît implică o mare răspundere : respectivele reclame trebuie să transpună în viață ideologia germană contemporană...

Discutînd condițiile preliminare ale contractului, Vasili își exprimă dorința de a cunoaște activitatea de difuzare a filmelor în Germania și de a vizita în acest scop cîteva orașe, cum ar fi Hamburg, München, Leipzig, Dresda. Heusinger promise să-i dea scrisori de recomandare către directorii filialelor. Scrisorile le va primi mîine la hotel. La întoarcerea domnului Kocek din călătorie va fi pregătit și contractul. Heusinger se arătă dispus să avanseze o sumă în contul viitoarelor comenzi, manifestîndu-și chiar dorința de a prelua o parte din cheltuielile de călătorie ale domnului Kocek prin țară.

La întrebarea lui Vasili cu privire la soarta celei de a doua firme care își exprimase intenția de a intra în relații cu agenția „Joubert et Comp.", Heusinger răspunse:

— Vedeți dumneavoastră, domnule Kocek, de peste un secol, afaceriștii evrei au pus stăpînire pe finanțele Germaniei. Fără să investească nici o marcă în industrie, fără să contribuie cu nimic la dezvoltarea economică a țării, ei au acaparat băncile, comerțul, întreprinderile de spectacole și localurile de divertisment, adunînd sume colosale de bani... E de înțeles că germanii, adevărații stăpîni ai țării, nu puteau răbda la infinit acest jaf. De aceea, evreilor le este interzis în prezent să se ocupe de comerț. Din această cauză a și fost închisă societatea de difuzare a filmelor, al cărei patron era un oarecare Liefschitz.

— Se poate spune deci că, în momentul de față, firma dumneavoastră deține monopolul difuzării și nu se teme de concurență, spuse Vasili, căutînd să nu-și trădeze indignarea față de acest sistem monstruos de înlăturare a concurenței.

— Dacă vreți s-o luați în felul acesta, așa este, răspunse modest domnul Heusinger. În ultimul timp, cifra noastră de afaceri s-a dublat și are în continuare tendințe de creștere... Criza a trecut, economia țării este în ascendență, somajul, în curs de lichidare. Drept urmare, cinematografele vor avea mai mulți spectatori !...

Înainte de a pleca din Berlin, Vasili mai trebuia să treacă pe la ambasada franceză, ca să-i înmîneze lui François Poncet scrisoarea de recomandare. E adevărat că pînă acum, înalta protecție a ambasadorului nu se dovedise necesară, dar, măcar din politețe, trebuia să-i remită acestuia rîndurile trimise de prietenul său.

Neștiind că Pariserplatz, unde se afla sediul ambasadei, este aproape de hotel, Vasili luă un taxi care într-un minut îl lăsă în fața porților somptuoase ale unei clădiri foarte frumoase. Nu era însă chiar atît de simplu să intri în ambasadă. Fără să asculte explicațiile lui Vasili, masivul portar repeta mereu același lucru : „Dacă domnul dorește să lase o scrisoare pentru domnul ambasador, s-o lase aici, să indice adresa, și domnul ambasador îl va înștiința asupra zilei și orei la care îl va putea primi." Vasili

scrise pe cartea sa de vizită numele hotelului și o înmînă portarului, împreună cu scrisoarea. Apoi se întoarse la hotel. N-avea motive să fie amărît, predase scrisoarea încredințată de Marignet. Că nu l-au lăsat să intre în ambasadă, asta nu e vina lui.

La Berlin nu mai avea ce face. Cu scrisorile de recomandare ale lui Heusinger în buzunar, Vasili plecă a doua zi cu trenul spre Leipzig.

In același compartiment cu el se afla un bărbat voinic între două vîrste, meseriaș după aspect. Intrară în vorbă. Vasili nu greșise, era într-adevăr muncitor-metalurgist și se ducea la Leipzig să-și viziteze rudele. La întrebarea dacă a fost șomer, dădu negativ din cap. A avut tot timpul de lucru. E drept, lucra cu orar redus, trei zile pe săptămînă, cîștiga puțin, dar a trăit totuși mult mai bine decît alții, care nu aveau deloc de lucru... Da, a fost membru al partidului social-democrat. Pe urmă, deziluzionat, a ieșit din partid... Nu se teme de nici un fel de represiuni din partea noului regim. Cine și pe ce bază ar putea să se atingă de el ? S-a dezis de social-democrați de bună voie și cu mult înainte de venirea lui Hitler la putere... De ce ? Foarte simplu : conducătorii partidului s-au dovedit a fi niște palavragii. Știau doar să spună cuvinte frumoase, dar nu făceau nimic pentru muncitori. Și uite că Hitler e un om de acțiune ! Se ridică împotriva plutocrației, se gîndește la o orînduire socială de tip nou. La drept vorbind, conducătorii social-democrației germane nădăjduiau că li se va oferi socialismul pe tavă, altfel cum se explică faptul că au respins propunerea lui Thälmann să acționeze împreună, și asta după ce la ultimele alegeri comuniștii obținuseră aproape cinci milioane de voturi ? Dacă s-ar fi unit atunci cu comuniștii, ar fi format un guvern de coaliție de stînga și vă încredințez că poporul i-ar fi urmat.

— Aveți indicii care să ateste că noul regim va îngrădi activitatea marilor monopoluri sau, cum v-ați exprimat dumneavoastră, a plutocrației și că se pregătește să construiască un nou tip de socialism ? întrebă Vasili.

— Nu, n-am dovezi în sensul acesta... Dar, la urma urmei, Hitler a lichidat definitiv umilitorul tratat de la Versailles şi a făcut ceva pe Antantă. Numai la asta dacă ne gîndim, şi e mare lucru ! Şi mai era o altă situaţie îngrozitoare... Aliaţii se purtau cu noi, cu germanii, de parcă eram nu ştiu ce trib de prin colonii... Ei se înarmau, îşi dotau armata cu ultima expresie a tehnicii de război, iar nouă ne interziceau totul. Nouă, unei mari naţiuni, nu ni se permitea să avem aviaţie, submarine, flotă militară !... Şi un prost e în stare să înţeleagă că aliaţii ar fi ocupat această ţară neînarmată. N-au ocupat francezii Ruhrul ? Sau despăgubirile ? Nu erau oare ele un jaf pe faţă ? Noi făceam foamea, copiii noştri n-aveau lapte, iar francezii şi englezii crăpau de huzur... Orice-aţi spune, bravo lui Hitler, le-a dat tuturor să înţeleagă că nu putem fi trataţi ca negrii din Africa ! Noi, germanii, sîntem o naţiune mare şi vom şti să ne apărăm interesele !

— Dar războiul din 1914 nu l-a pornit kaiserul ? Armata germană a distrus foarte multe oraşe şi sate franţuzeşti, ca să nu mai vorbim despre Rusia, unde regiuni întregi au fost făcute una cu pămîntul... Nu credeţi că cineva trebuia să răspundă pentru toate acestea ?

— Dar ce vină au germanii ? Să-l fi tras la răspundere pe kaiser şi pe generalii lui ! Şi să ştiţi că şi germanii au suferit de pe urma războiului, nu mai puţin decît francezii... Lui Vasili i se făcuse lehamite de această discuţie. Dacă un muncitor, fost social-democrat, gîndeşte astfel, atunci la ce să te aştepţi de la mica-burghezie, care formează majoritatea naţiunii ?

Căscă şi se întinse, dînd să înţeleagă că ar vrea să aţipească...

Spre deosebire de Berlinul atît de zgomotos şi ţipător, Leipzigul se dovedi liniştit şi primitor. Alături de străzile largi şi asfaltate, întîlneai ulicioare medievale înguste, pavate cu piatră, alături de clădirile masive cu coloane de granit ale instituţiilor oficiale — vile cu acoperişuri ţuguiate de ţiglă, locuite de micii-burghezi. Bisericile catolice erau grandioase, în stil pregotic... O mulţime de parcuri, pomi seculari de-a lungul trotuarelor... Şi la fiecare pas, monumente ridicate unor cetăţeni celebri,

sau de cele mai multe ori unor oameni ce nu s-au remarcat prin nimic.

Leipzigul trăia de la un tîrg la altul. În timpul tîrgului orașul reînvia, pentru ca apoi să cadă din nou în obișnuita-i somnolență. Între tîrguri, tonul îl dădea aici studențimea vestitei universități, una din cele mai vechi din Europa. Conform unei tradiții seculare de pe timpul breslelor se organizau carnavaluri ale tipografilor și blănarilor. În acest oraș se tipăreau cele mai frumoase cărți din lume, se fabricau imitații excelente de blănuri (aproape că nu se deosebeau de cele naturale).

Fără să țină seama de protestele lui Vasili, Mahler, directorul filialei din Leipzig a firmei de difuzare a filmelor, un om foarte binevoitor, îl însoțea pretutindeni, prezentîndu-i cu foarte multă amabilitate frumusețile orașului său natal.

— Domnule Kocek, de ce n-ați trece și pe la comitetul Tîrgului, ca să vă oferiți serviciile ? E foarte posibil ca ei să fie interesați de producția dumneavoastră ! îl sfătui Mahler.

A doua zi Vasili, însoțit de Mahler, se duse la comitetul Tîrgului. În acest scop, luă cu sine albumul publicitar al firmei, tăieturi din ziare, referințe și aprecieri din partea unor camere de comerț și a unui mare număr de clienți.

Propunerile coproprietarului firmei pariziene au fost primite cu interes. Vasili participă la cîteva discuții lungi. I se promise un răspuns definitiv peste trei-patru zile. Din cauza inactivității, Vasili se plictisea la Leipzig. Dar n-avea ce face, aștepta răbdător hotărîrea comitetului.

Și iată că, în sfîrșit, vicepreședintele comitetului îi comunică la telefon că în cazul în care se obligă să execute comenzile nu mai tîrziu de 10 mai anul curent, comitetul este de acord să încheie cu firma „Joubert et Comp.“ un contract pentru o sumă importantă.

Vasili semnă contractul și în aceeași zi îi expedie lui Joubert o telegramă prin care-l prevenea asupra afacerii încheiate. Îi scrise și lui Henri Borrault, anunțîndu-l să fie gata de plecare la Berlin și Leipzig, pentru definitivarea comenzilor. Vasili hotărî să-și întrerupă călătoria prin orașele germane, să se înapoieze la Berlin, ca să

semneze contractul cu casa de difuzare a filmelor, și apoi să plece repede la Paris.

La hotel îl aștepta o invitație la dineul oferit de ambasadorul francez în seara de 1 martie, la orele șapte seara.

Sosi la ambasadă cu cinci minute mai devreme. Se simțea puțin emoționat : nu știa cum va fi primit acolo și îi era teamă să nu se facă de rîs. Era și firesc, nu participase niciodată la un asemenea dineu.

Exact la șapte, maestrul de ceremonii, îmbrăcat într-un frac impecabil (Vasili crezuse la început că e însuși ambasadorul), invită pe „onoraţii oaspeți“ în sufragerie.

În pragul încăperii își făcu apariția ambasadorul în persoană.

— Încîntat de cunoștință ! Marignet mi-a scris despre dumneavoastră cu multă căldură, iar prietenul prietenului meu este și prietenul meu, spuse el.

La masă au luat loc opt persoane și, după cum se convinse Vasili, toți, afară de el, erau francezi. Printre ei se găsea o singură femeie — soția ambasadorului. Vasili își dădu seama că asista, de fapt, la un dineu intim, la care fuseseră invitați prietenii lui Poncet. Toți se cunoșteau, probabil, foarte bine și se simțeau în largul lor.

Cineva începu să vorbească despre recenta incendiere a Reichstagului. Ambasadorul remarcă rîzînd, că unii conducători ai național-socialiștilor se serviseră de acest incendiu pentru a-și preamări propria persoană.

— Știți, domnilor, ce a spus domnul Göring ? S-a comparat cu Nero. Îl auzi repetînd tot timpul : „Creștinii au dat foc Romei ca să-l învinuiască pe Nero, iar comuniștii au incendiat Reichstagul ca să mă învinuiască pe mine !...“ Sună caraghios și înfricoșător în același timp. Persoane bine informate susțin că Reichstagul este legat printr-un coridor subteran cu locuința lui Göring. Înseamnă deci că incendiatorii ar fi putut trece pe acolo...

— Am auzit că au arestat un olandez, van der Lübbe, spuse un domn cărunt cu obrazul brăzdat de riduri.

— E învinuit de incendierea Reichstagului. Se spune că i-au găsit în buzunar carnetul de membru al partidului comunist.

— Alţii afirmă că Reichstagul l-ar fi incendiat oamenii lui Roehm şi că de această acţiune nu ar fi fost străini şi alţi conducători mult mai mari, adaugă un tînăr cu o ţinută milităroasă. În orice caz, un singur om n-ar fi putut da foc...

— Pentru mine, spuse Poncet, un lucru e simplu : secretul incendierii Reichstagului nu va fi prea curînd descoperit. Vor trece mulţi ani pînă cînd vom afla adevărul. Pînă una-alta, însă, naţional-socialiştii vor exploata întîmplarea aceasta cu prilejul campaniei electorale. E greu să găseşti pretext mai bun pentru agitaţie spre a-i învinui pe comunişti de incendiere şi a dezlănţui pasiunile şovine.

— Domnilor, nu vă ajunge cît aţi discutat despre politică ? interveni soţia ambasadorului, invitîndu-i pe oaspeţi în salon, la cafea.

Ascultîndu-şi comesenii, oameni fără îndoială bine informaţi, care ştiau mult mai multe decît spuneau, Vasili se gîndea : oare toţi aceşti francezi, care au văzut fascismul, cum s-ar zice, în mărime naturală, fără nici un fel de mască, vor putea trece cîndva de partea fasciştilor ? Vor fi ei oare în stare să-şi trădeze poporul şi ţara de dragul unor interese meschine şi egoiste ?

Li se servi în salon cafea neagră şi lichior. Oaspeţii începură din nou să discute despre evenimentele din Germania. Cineva emise ideea că victoria naţional-socialiştilor la viitoarele alegeri nu poate fi pusă la îndoială.

— Păi sigur ! mormăi domnul cu părul cărunt. După teroarea pe care au dezlănţuit-o şi după ce i-au băgat în sperieţi pe alegători, ar fi şi caraghios să nu cîştige ! Întreaga Germanie e împînzită de o reţea de lagăre, în care sînt aruncaţi toţi cei care manifestă cea mai mică nemulţumire faţă de actualul regim.

— Domnilor, nu vi se pare însă că metodele barbare folosite de naţional-socialişti în conducerea ţării vor avea ca rezultat adîncirea prăpastiei între Germania şi lumea din afară ? întrebă ambasadorul.

— Hitler nu acordă nici o importanţă acestui fapt, el ştie foarte bine că marile puteri nu vor mişca nici un deget ca să stăvilească fascismul şi ca să pună capăt barbariei în centrul Europei, răspunse bătrînul.

François Poncet, văzînd că oaspetele din Paris tace tot timpul și nu ia parte la discuție, îl întrebă :

— Spuneți-mi, domnule Kocek, cu ce impresii plecați din Germania ?

— Cele mai îngrozitoare posibile, răspunse Vasili.

— Într-adevăr, aici se petrec niște lucruri care te fac să-ți stea mintea în loc !... De fapt, era de așteptat ! În loc să fi încercat o apropiere de Germania, atunci cînd țara avea o orînduire democratică, noi, francezii, ne tîram în coada politicii engleze și americane. Ne temeam să nu rămînem izolați ! Acum ne plătim greșeala. Și o s-o mai plătim încă din greu...

— Domnule ambasador, eu sînt comerciant și, recunosc, mă descurc greu în politică. Dar sînt de două săptămîni în această nefericită țară și, văzînd totul cu ochii mei, m-am îngrozit. Uneori mi se pare că în Europa renaște barbaria evului mediu. E posibil oare ca oamenii de stat ai marilor puteri, în primul rînd cei din Franța, să nu înțeleagă că fascismul trebuie oprit imediat, chiar acum, pentru că altfel va fi prea tîrziu ?

— Din păcate, este deja prea tîrziu ! În prezent, intересele aliaților sînt total divergente. Pentru a putea domina singuri în Europa, englezii doresc slăbirea Franței. Și țineți minte ce vă spun : ei vor încerca să folosească în favoarea lor chiar și fascismul german.

— Numai să nu-i coste scump o asemenea politică total nerealistă, zise Vasili și se ridică pentru a-și lua rămas bun.

— Spuneți-mi, domnule Kocek, pot să vă ajut cu ceva ? întrebă Poncet.

— Vă mulțumesc. Mi-am terminat cu bine treburile și zilele acestea mă întorc la Paris.

— Cînd ajungeți, vă rog să transmiteți salutări cordiale lui Marignet și povestiți-i tot ce ați văzut aici...

Pînă la alegeri mai erau doar cîteva zile. În fiecare zi se organizau tot felul de parăzi cu fanfare, retrageri cu torțe, mitinguri zgomotoase și întruniri. Iar în ziua alegerilor (era 5 martie) detașamentele S.A. s-au instalat la toate centrele de vot. Alegerile și numărătoarea voturilor s-au desfășurat sub conducerea naziștilor. Astfel,

național-socialiștii au obținut două sute optzeci și opt de locuri în Reichstag, adică majoritatea absolută.

A doua zi după alegeri, teroarea a început să ia proporții. Peste tot aveau loc percheziții și arestări în masă, averile evreilor și ale persoanelor ostile regimului fascist erau confiscate. Vasili ascultă la radio cuvîntarea lui Göring. Răspunzînd parcă la întrebările ce se ridicau în legătură cu situația existentă, Göring declara fără pic de rușine : „Nu se poate concepe o operațiune de amploare fără anumite pierderi. Asta e inevitabil..."

Vasili nu mai avea ce face în Germania. Tot ceea ce vedea în jur îl revolta, îl indigna profund. Se întorcea acasă cu un sentiment apăsător în suflet.

Trenul Berlin-Paris traversa granița în toiul nopții. La stația de frontieră, grănicerii și vameșii germani se răspîndiseră prin vagoane. Treceau din compartiment în compartiment, îi trezeau pe pasageri, controlau actele și bagajele. Pe unii îi obligau să coboare cu geamantanele și să se ducă în clădirea vămii. Nu se știe de ce, dar hamali nu existau și oameni în vîrstă, bărbați și femei, se îndreptau spre gară îndoiți sub greutatea valizelor.

Veni rîndul lui Vasili. Ofițerul de grăniceri învîrti în mîini pașaportul cehoslovac și spuse :

— Cu lucrurile la vamă !

— Am o singură valiză mică, nu e greu de controlat pe loc. Vasili încercă să deschidă geamantanul.

— Fără discuții, țipă ofițerul.

Îl conduseră în clădirea punctului de control, într-o încăpere mare, mobilată cazon și îmbîcsită de miros de cazarmă ; la o masă imensă se afla un ofițer cu o înfățișare fioroasă. Alături de el stătea un funcționar în uniformă de vameș. Luînd pașaportul lui Vasili, ofițerul începu să-i pună întrebări devenite stereotipe :

— Numele ?... Locul nașterii ?... Profesiunea ?... De ce ați fost în Germania ?

Primind răspunsuri amănunțite la toate întrebările, ofițerul se uită chiorîș la Vasili ;

— Iudeu ?

— Slovac și de religie catolică.

— Iudeii sînt dușmanii de moarte ai Germaniei, dar... — o mică pauză — nici slavii nu-s mai breji, cu toate că sînt creștini !

Vasili tăcea.

— Răspundeți-mi la întrebare : de ce în țara dumneavoastră, în Cehoslovacia, este oprimată minoritatea germană ?

— Politica nu mă interesează și nu pot răspunde la întrebarea dumneavoastră. Dealtfel, eu trăiesc în Franța.

— Toți sînteți niște mielușei nevinovați și nu știți nimic ? O să vedeți voi, o să vină vremea cînd o să rezolvați și problema aceasta. Dacă nu, o să vă obligăm noi s-o rezolvați !

Vasili tăcu și puse pe masă, în fața ofițerului, contractele încheiate la Berlin și Leipzig.

— Din aceste hîrtii reiese că ați stabilit relații comerciale cu firme germane. Așa este ? întrebă ofițerul.

— Riguros exact. Sînt coproprietarul unei agenții de publicitate din Paris și avem demult relații bune cu cercurile comerciale din Germania.

Ofițerul îi înapoie pașaportul și contractele.

— Puteți pleca mai departe !

Nici nu-i deschiseseră măcar geamantanul.

După ce trecu granița franceză, Vasili respiră ușurat. „Nu, nu face să mai plec încă o dată în Germania cu pașaport cehoslovac“, își zise el.

La Paris îl așteptau o mulțime de noutăți. Pe Liza n-o găsi acasă și atunci, lăsîndu-și geamantanul, hotărî să se ducă imediat la birou. Primul pe care l-a întîlnit a fost Borrault.

— Ei, Henri, ce noutăți ?

— Avem cîteva... Să încep cu faptul că, în ultimul timp, domnul Joubert se află într-o stare de spirit îngrozitoare și nu discută aproape cu nimeni. Nici unul nu are curajul să-l întrebe care este cauza indispoziției sale, iar el evită discuțiile pe tema aceasta. Pînă și telegrama dumneavoastră, care anunța comenzi avantajoase, nu i-a produs nici o impresie. O firmă americană ne propunea să

trimitem un reprezentant pentru negocieri în vederea organizării reclamei de film. Nu le-am răspuns încă, v-am așteptat să veniți. Gaumier a terminat schițele pentru Italia și, dacă le aprobați, le expediem imediat... În ceea ce mă privește, așa cum ați dorit, mă pregătesc să-i vizitez pe național-socialiști chiar în raiul lor. Plec la Berlin și la Leipzig.

— Bine că mi-ai amintit !... Actuala Germanie, dragă Henri, este o închisoare îngrozitoare în care poți să dispari fără urmă, așa cum dispar mulți. Sînt de acord cu plecarea dumitale, dar numai dacă îmi promiți că nu vei întreprinde nimic acolo, că nu te vei mira de nimic și mai ales că vei tăcea.

— Îndrăznesc să vă asigur, iubite patroane, că nu doresc deloc să mă trezesc după gratii și mai ales să dispar fără urmă din această lume, cea mai frumoasă din toate !... Mă voi strădui să fiu mut ca un pește. Puteți să vă bizuiți pe mine, răspunse Borrault.

— Cînd vrei să pleci ?

— Și mîine, dacă n-aveți nimic împotrivă ! Am viza germană în buzunar, mai rămîne doar să cumpăr biletul.

— De acord. Vreau să-ți atrag atenția asupra importanței și seriozității cu care trebuie să tratăm relațiile noastre de afaceri cu comitetul Tîrgului de la Leipzig. Să ții seama că ei ne pot asigura foarte multe comenzi.

— O să fac tot ce-mi stă în putință.

Nici nu termină bine Vasili să desfacă corespondența care i se îngrămădise pe masă, cînd în birou își făcu apariția Joubert. Acesta îi întinse în tăcere mîna, își scoase paltonul și-l atîrnă în cuier.

Borrault avusese dreptate : Joubert nu arăta prea strălucit, se trăsese la față și era palid.

— Bine că ai venit, spuse Joubert, așezîndu-se în fața biroului lui Vasili. Sper că ai făcut un voiaj plăcut.

— Călătoria a dat rezultate bune, dar a fost grea... Ai aflat din telegrama mea că am reușit că închei tranzacții cu firme berlineze ; ceea ce e mai important este faptul că am semnat un contract avantajos cu comitetul Tîrgului de la Leipzig. Așa că pentru viitorul apropiat sîntem scutiți de capriciile pieții. Și totuși, călătoria a fost îngrozitoare ! Nici nu-ți poți închipui ce se întîmplă acolo, în

Germania. Dictatură fățișă, democrația a fost total desființată, omul este socotit o nulitate, adevărată barbarie... Uneori nu-mi venea să cred că toate acestea există în realitate... Vasili tăcu și, observînd că Joubert nu-l asculta, îl întrebă : și acum spune-mi ce-i cu dumneata ?

— De ce îmi pui o asemenea întrebare ?

— În timpul absenței mele, te-ai schimbat foarte mult.

Joubert voi să răspundă ceva, dar renunță.

— Dacă dumneata nu vrei să discutăm deschis, nu-mi permit să insist. Dar credeam că între prieteni nu trebuie să existe secrete.

— Ah, dragă amice, sînt un om nefericit...

— Ce s-a întîmplat ?

— Știi doar cît de mult o iubeam pe Madeleine... Pentru ea mi-am sacrificat totul, era gata-gata să mă ruinez.

— Și ?

— Mă doare și-mi vine greu să vorbesc despre asta... Am prins-o nu demult cu un altul. Dar știi de ce mi-e necaz ? Nici nu-ți poți închipui măcar ! Era un porc gras și bătrîn !... Să-l schimbi pe Jean Joubert, cu cine ? Cu un desfrînat bătrîn !

— Nu te amărî !... Un poet antic scria : „Mai bine să pornești pe marea furtunoasă cu o luntre șubredă decît să te încrezi în jurămintele mincinoase ale femeii“...

— Dar eu am iubit-o !...

Spre seară Vasili îi telefonă lui Saryan.

— Ai venit ? exclamă acesta bucuros. Și ești teafăr ? Bravo, bravissimo !... Mă mai întrebi dacă vreau să ne întîlnim ! ? Nu că vreau — insist ! Mai mult chiar, în virtutea prieteniei noastre — o cer !

— Vino la noi !

— Mi-e jenă s-o deranjez de fiecare dată pe Marianna. N-ar fi mai bine să ne întîlnim la un restaurant ?

— Nu, nu e bine ! Nici nu mi-am văzut încă soția. De la gară am trecut pe acasă, dar ea plecase deja la cursuri. Vino la noi, stăm de vorbă, bem o sticluță de vin...

Seara, de cum intră în casă, încă de la ușă Liza sări să-l îmbrățișeze ; și apoi, dintr-o dată, izbucni în hohote de plîns.

— Ce e, draga mea, fii cuminte ! încercă Vasili s-o liniştească, mîngîindu-i părul.

— Am fost atît de neliniştită şi agitată... Nu-mi găseam locul, n-am dormit nopţile...

— Dar n-aveai nici un motiv.

— Cum n-aveam ? Crezi că sînt proastă şi nu ştiu ce se întîmplă acolo, pe unde ai fost... Of, Doamne, cînd o să se termine viaţa asta blestemată ? Liza îşi şterse ochii.

— Pot să-ţi răspund foarte precis — nu se va termina curînd ! Nici vorbă să se termine, aşa că trebuie să ne cruţăm nervii.

— Ţie ţi-e uşor să spui : cruţă-ţi nervii ! Dar eu eram singură-singurică între pereţii ăştia... Cîte nu mi-au trecut prin minte...

— Mai bine spune-mi, cum ai dus-o fără mine, ce noutăţi ai ?

— Toate-s vechi. De fapt, am avut o mică bucurie : după ce mi-am citit referatul, profesorul Jerricault mi-a promis că, de la anul, mă va trece la ciclul principal al Universităţii. În lipsa ta m-am întîlnit cu Else Braun. A luat cu multă plăcere încă cinci sute de franci şi mi-a promis să-mi comunice zilele acestea numele ziariştilor francezi care figurează pe lista de colaboratori ai ambasadei germane şi care lucrează pentru Germania. După cum spune ea, există printre ei comentatori politici destul de cunoscuţi.

— Asta e foarte important. O să reuşim noi într-un fel să anunţăm autorităţile franceze. Măcar să-i cunoască pe trădători, ca să poată lua măsurile necesare.

Liza clătină din cap :

— Mă tem că autorităţile franceze nu vor lua nici un fel de măsuri.

— Din păcate, cred că ai dreptate.

— Saryan a sunat de vreo două ori, a întrebat dacă n-am ştiri de la tine.

— Bine că mi-am adus aminte ! sări Vasili ca ars. A promis că vine azi. Cum stăm cu mîncarea ?

— O bucată de friptură rece, conserve de fructe...

— Uite ce e, dau fuga să cumpăr nişte vin, iar tu aranjează-te şi pune masa.

— Pîine, nu uita să iei pîine !

Masa era de mult aranjată, gustările înşirate pe platouri, sticlele desfundate, dar Saryan tot nu venea. Vasili începu să fie îngrijorat, ziaristul era un om punctual, nu întîrzia niciodată.

Cînd încetaseră să-l mai aştepte, Saryan intră în casă ca o furtună.

— Scuzaţi-mă, vă rog ! Am avut motive foarte serioase de întîrziere... Şi în afară de asta, mi-e o foame de lup ! Se aşează la masă, goli un pahar de vin şi începu să mănînce.

— Recunoaşte, Jules, ai avut întîlnire cu o cucoană frumoasă ! spuse Vasili.

— Mi se pare că am mai avut prilejul să-ţi comunic că nu mă interesează decît o singură femeie : Jeannette ; în afară de ea, pe celelalte nici măcar nu le observ !... Bineînţeles, Marianna este o excepţie, se corectă Saryan pe loc. Am fost invitat împreună cu un grup de ziarişti la Ministerul de externe şi domnul Boncour personal ne-a comunicat o ştire foarte importantă. Dar despre asta, pe urmă, mai întîi povesteşte-mi dumneata impresiile !

În timp ce Vasili îi relata cu lux de amănunte cele văzute şi trăite în Germania, Saryan făcu cuvenitele onoruri feliilor de şuncă cu castraveciori muraţi şi fripturii reci de viţel, fără să neglijeze, firește, vinul.

— Cred că am înţeles secretul succesului lui Hitler, spuse Vasili. Pur şi simplu, a ales un moment propice ca să pună mîna pe putere. Criza economică se stinge peste tot. Bineînţeles că şi în Germania se petrece acelaşi fenomen. În industrie şi în comerţ se poate observa o oarecare înviorare. Hitler se foloseşte cu şiretenie de situaţie, lăsînd compatrioţilor săi impresia că fenomenul în cauză s-ar datora exclusiv lui. Şomajul dispare treptat, viaţa devine mai uşoară — cum să nu-i fii recunoscător führerului ? Hitler jonglează cu lozinci demagogice, afirmă că se ridică împotriva magnaţilor capitalişti. Poporul crede că el este cel care a desfiinţat tratatul de la Versailles ; nemţii urăsc tratatul acesta, care e, într-adevăr, nedrept. Germania se înarmează pe toate căile şi, astfel, şomerii primesc de lucru, iar industriaşii realizează profituri colosale.

— Dar unde au fost social-democraţii de stînga şi comuniştii care au avut într-o vreme majoritatea în Reichstag ? întrebă Saryan.

— După cîte ştiu eu, social-democraţii au respins propunerile comuniştilor de a acţiona împreună şi în felul acesta au scindat frontul de stînga. În acelaşi timp însă, şi partidul comunist german suferea de un anumit stîngism şi de sectarism. Conducerea partidului afirma că, într-o ţară atît de dezvoltată ca Germania, pe comunişti nu-i interesează mica-burghezie orăşenească şi ţărănimea. Iar în Germania, mica-burghezie formează majoritatea populaţiei. Ei bine, ea a devenit sprijinul fascismului...

— Of, Doamne, oftă Saryan. Se întîlnesc doi prieteni şi uite că nu fac altceva decît să vorbească despre politică. Nu-i opreşte nici măcar prezenţa unei doamne.

— Ascult totdeauna cu plăcere discuţiile acestea, spuse Liza. Ce să-i faci, trăim într-o epocă în care politica se ridică deasupra tuturor celorlalte interese.

— Apropo, cum merg treburile cu nemţoaica aceea, cunoştinţa lui Hans Weber ? o întrebă ziaristul pe Liza.

— S-a arătat pînă la urmă destul de conciliantă.

— Numita *Frau* Braun, zise Vasili, ne va comunica peste cîteva zile numele ziariştilor francezi aflaţi în solda ambasadei germane şi care lucrează pentru Germania. Crezi că ar exista vreun mijloc de a-i demasca pe scribii ăştia vînduţi ? Marianna, de pildă, consideră că nimeni nu va lua nici un fel de măsuri împotriva gazetarilor care primesc bani de la ambasadorul german, chiar dacă guvernul va avea la dispoziţia sa dovezi de netăgăduit.

— Cum să vă spun... La noi nimeni nu vede nimic anormal în faptul că un ziarist primeşte bani de la diferite partide politice, de la corporaţii, de la societăţi de asigurare sau chiar şi de la diferiţi oameni de afaceri ca să scrie ceva în favoarea lor. Logica e simplă : fiecare îşi cîştigă pîinea cum poate. Bineînţeles că în cazul de faţă e vorba despre sprijinirea fascismului. Dar cum vom putea dovedi că aceşti ziarişti sînt într-adevăr cumpăraţi de nemţi ? Să ne referim la articolele lor ? Degeaba !... Într-o ţară liberă fiecare poate să scrie ce gîndeşte ! Mi-e teamă că Marianna are dreptate, adică n-ai ce face ! Saryan tăcu puţin şi se gîndi. Aş putea încerca să publi-

lista în ziar, dar ne trebuie dovezi palpabile, altfel patronul nu va fi de acord. Să presupunem că reuşim să-l convingem ! Ziariştii ne intentează pe loc un proces pe care-l vom pierde... Staţi, ce-ar fi să înmînăm lista aceasta chiar ministrului ? Paul Boncour are încredere în mine. Măcar să ştie şi el care dintre ziarişti vinde Franţa !...

— Aşa e, încuviinţă Vasili, Boncour e un politician onest şi un antifascist convins ; poate că el va reuşi să folosească lista acestor ziarişti-trădători în lupta cu miniştrii şi cu deputaţii profascişti.

— Aşa voi face ! Din păcate însă Paul Boncour se cam clatină...

— De ce ?

— Din multe motive... Dar în primul rînd din cauza divergenţelor cu premierul Daladier. Dumneata ştii probabil că trei state — Iugoslavia, Cehoslovacia şi România, pierzînd orice speranţă de a găsi în Franţa o apărătoare a lor în faţa unei eventuale invazii germane, au creat Mica Antantă. Ca să anihileze acţiunea aceasta, guvernul englez în frunte cu Macdonald lansează ideea organizării Pactului cvadripartit. De aceea au şi fost chemaţi ziariştii azi, pe nepusă-masă, la Ministerul de externe. Paul Boncour are dreptate cînd afirmă că în pactul acesta care ar reuni Anglia, Franţa, Germania şi Italia, Anglia îşi rezervă rolul de arbitru, iar Franţa se trezeşte faţă în faţă cu două state fasciste strîns legate între ele. Premierul Daladier îi cere lui Boncour nişte contrapropuneri, dar Boncour nu are vreo altă idee.

— Cum adică, e posibil ca francezii să cadă în cursa englezilor ?

— Politicienii de dreapta din Franţa şi laburiştii englezi nădăjduiesc că, în felul acesta, interesele lui Hitler vor putea fi îndreptate spre Răsărit. Armata germană se va înfunda în zăpezile ruseşti, iar Europa va scăpa de război. Ca să se înţeleagă cu Hitler, englezii îi promit pînă şi colonii. Lozinca de dreapta, „războiul să fie evitat cu orice preţ", este foarte populară în mediul micii-burghezii şi al claselor avute nu numai în Franţa, dar şi în Anglia.

— Mare porcărie mai e politica asta, exclamă Vasili, nemaiputîndu-se stăpîni.

— Curată porcărie, ce să mai vorbim ! Saryan se ridică. Ne-am luat cu vorba şi s-a făcut tîrziu, trebuie să mă duc acasă... Mulţumesc pentru tratație și pentru compania plăcută. Ajuns la uşă, se întoarse spre Vasili : cum primeşti lista, dă-mi-o, o s-o arăt, totuşi, ministrului.

După obişnuita întîlnire cu Else Braun, Liza se întoarse acasă foarte agitată şi îi spuse lui Vasili :

— După ce mi-a dat lista, nemţoaica mi-a povestit nişte lucruri înfricoşătoare !.... A transcris pentru ambasador o telegramă din Berlin, în care se comunica că azi-dimineaţă în gara Sinaia din România a fost asasinat cu două focuri de revolver ministrul de interne Duca, inspiratorul politicii filofranceze în Balcani. În cursul zilei, ambasadorul i-a chemat pe colaboratorii săi cei mai apropiaţi, le-a comunicat confidenţial ştirea şi le-a ţinut o cuvîntare pe care a stenografiat-o doamna Braun. Uite copia, vrei să asculţi ? „Vă felicit, domnilor, gheaţa s-a spart, a dispărut de pe faţa pămîntului unul din cei mai înverşunaţi duşmani ai Germaniei în Balcani, domnul Duca. Fie-i ţărîna uşoară !...“ Auzi ce cinism !... Ţineţi seama, domnilor, acesta e doar începutul. La Berlin se consideră că prin cinci-şase asasinate politice Germania ar economisi însemnate sume din bugetul său militar şi ar obţine în Europa tot ce ar dori ! Ar fi vorba în primul rînd — continuă ambasadorul — despre Dolfuss. După opinia Berlinului, el este singurul austriac care se opune cu-adevărat Anschlussului. Se presupune însă că Dolfuss va fi înlăturat chiar de compatrioţii săi, pentru că în Austria numărul adepţilor Anschlussului creşte cu fiecare zi. Al doilea asasinat care ne este necesar pentru ca să obţinem ceea ce dorim în Europa trebuie să fie cel al regelui iugoslav Alexandru. Cercurile competente din Berlin afirmă că dispariţia lui va pune capăt unităţii Iugoslaviei şi politicii de alianţă între Franţa şi Balcani. Pe urmă o să vină rîndul lui Titulescu, aliat credincios al Parisului şi al Londrei. Mai departe, cercurile autorizate afirmă că ziua în care nu va mai exista Beneş, minoritatea germană din Cehoslovacia se va reîntoarce la patria-mumă. Şi se mai arată că atît timp cît regele Albert mai este încă în viaţă, Belgia nu va intra niciodată în sistemul german... Sper, domnilor, că sînteţi de acord cu mine : şi în Franţa n-ar

fi rău să dispară unii oameni politici.“ Urmează o însemnare suplimentară a stenografei : „Ca răspuns la ultimele cuvinte ale domnului Kästner, răsună aplauzele celor prezenţi...“

— Ia dă-o încoace ! Vasili luă de la Liza copia stenogramei şi parcurse textul cu privirea. Ia te uită, ce mizerabili ! Îi omoară mai întîi pe ai lor şi acum încep teroarea politică în ţările vecine !...

— Trebuie să-l prevenim imediat pe „tata“, va găsi el un mijloc prin care să anunţe serviciilor de siguranţă ale statelor în care se preconizează organizarea acestor asasinate odioase !

— Ai dreptate ! Dar cum să-l anunţăm ? Dacă ar fi fost aici *Frau* Schultz !

— Trebuie s-o chemăm, să vină urgent.

— Aşa e, să încercăm s-o chemăm ! Vasili se aşează să scrie scrisoarea :

„Întorcîndu-mă din Germania, unde am reuşit să încheie cîteva contracte avantajoase şi să stabilesc relaţii de perspectivă cu cercurile de afaceri germane, am găsit-o pe Marianna bolnavă. Se pare că va avea nevoie de îngrijire. Eu sînt foarte ocupat, ne aflăm în perioada de vîrf, trebuie să executăm comenzile pentru străinătate şi nu pot să lipsesc de la birou. Există, desigur, o ieşire : s-o internez în spital, dar trebuie să recunosc că nici ea şi nici eu nu dorim asta. N-ar putea să vină la noi tanti Clara, măcar pentru scurt timp ? Te rog frumos, convinge-o să vină aici, la Paris, cît se poate de repede !

Despre treburile mele o să-ţi scriu mai amănunţit altă dată“...

— Liza, trebuie să stai în pat cîteva zile, se adresă Vasili soţiei, după ce îi citi scrisoarea. În orice caz nu ieşi din casă pînă la sosirea doamnei Schultz. Citeşte, pregăteşte-te pentru examene, fă ce vrei, dar nu ieşi !

La obişnuita întîlnire cu ziariştii, Saryan i-a înmînat ministrului de externe Boncour copia listei cu numele gazetarilor aflaţi în solda ambasadei germane de la Paris, spunîndu-i că a obţinut documentul dintr-o sursă de încredere. Boncour s-a folosit de această listă într-o interpelare publică : „Guvernul francez dispune de date care dovedesc că anumiţi ziarişti, ale căror nume le cunoaştem,

se află în relații foarte strînse cu ambasada unei puteri străine și-și pun condeiul în slujba acestei puteri". Cei care asistaseră la această cuvîntare povesteau că s-au pus întrebări : „Cine sînt ? De ce nu dați nume ? Va cuteza oare guvernul să desființeze libertatea cuvîntului și să închidă gura ziariștilor ?" Cineva a țipat din sală : „Franța e o republică liberă și fiecare are dreptul să vorbească sau să scrie ce vrea..."

Cuvintele ministrului nu au avut nici ùn fel de urmări ; în paginile ziarelor pariziene continau să apară articole filogermane și profasciste.

CAPITOLUL IX

Venise o primăvară timpurie, splendida primăvară pariziană. Pe bulevardele înverzite își făcuseră apariția copiii, florăresele vindeau violete, magazinele își împrospătau vitrinele. Manechinele etalau moda de primăvară și vară a anului 1933. Hotelurile și restaurantele se pregăteau în vederea avalanșei de turiști.

Criza economică era pe cale de dispariție, uzinele și fabricile lucrau din plin, cifrele de afaceri creșteau foarte repede. Firma „Joubert et Comp." înflorea și ea : la comenzile marilor magazine și ale întreprinderilor comerciale din provincie se adăugau cele din străinătate, mai ales din Germania. Vasili nu-și greșisse calculele : comitetul Tîrgului din Leipzig îi asaltase cu lucrări. Și asta, în special după vizita făcută de Borrault. Capitalul inițial al firmei trecuse de patru sute de mii de franci.

La club se organizau tot felul de competiții sportive la care participa și Vasili. Marignet și de la Grammont îl simpatizau tot mai mult, mai ales după ce le povestise, fără nici un fel de reticență tot ce văzuse în Germania. În ziua aceea, Marignet i-a spus : „Domnule Kocek, aveți un ochi ager și un spirit de observație excelent, ați văzut și ați auzit în Germania tot ceea ce a fost mai important și tot ceea ce a meritat atenție ; noi vă mulțumim sincer pentru importantele comunicări făcute".

Else Braun își primea cu regularitate mia de franci pe lună și îi furniza Lizei tot felul de informații, uneori chiar de valoare. Își „cîștiga“ cinstit banii...

Așteptîndu-l pe „tata“ (*Frau* Schultz care fusese la Paris, le comunicase că ar exista o asemenea eventualitate), Vasili și Liza locuiau în oraș. Se duceau la Saryan doar sîmbăta și duminica, iar lunea dimineața se întorceau la Paris.

Vasili se mira de pasiunea și interesul cu care își lucra ziaristul grădina : săpa pămîntul în jurul pomilor, îi stropea cu chimicale, sădea flori, amenaja răzoare. Dar își ajuta cu plăcere prietenul. Văzîndu-l cît de ușor mînuiește lopata și grebla, Saryan i-a spus nu o dată :

— Dragă Kocek, dumneata ești un agricultor înnăscut, ar trebui să te faci fermier.

„Tata“ sosi la Paris pe neașteptate. Făcîndu-și apariția la birou, întrebă într-o franţuzească stricată unde poate să-l găsească pe domnul Kocek.

Recunoscîndu-i vocea, Vasili întredeschise ușa.

— Cine mă caută ? Eu sînt Kocek. Şi atunci cînd „tata“ se apropie întrebă : cu ce vă pot fi de folos ?

— Acordați-mi cîteva minute pentru o convorbire de afaceri. Joubert nu era la birou așa că, fiind singuri, puteau să discute în voie.

— Mi-am lăsat geamantanul la gară, n-am luat cameră la hotel, spuse „tata“, așezîndu-se în fotoliu. Ai putea să-ţi instalezi un oaspete la vilă ?

— Sigur că da !

— Atunci, treci după terminarea lucrului să mă iei de la Gara de Nord. Eu îmi scot geamantanul de la magazia de bagaje și te aștept la intrarea principală. La ce oră îţi convine ?

— Ar fi bine pe la vreo șase și jumătate. Pînă atunci vine și Liza și putem pleca împreună.

— Perfect, voi fi exact la șase și jumătate !... Aici la birou le spui că sînt reprezentantul firmei „Bata“ din Cehoslovacia. Am venit să tratez problema reclamei pentru America Latină. În cazul cînd vom fi văzuţi împreună, ţi-am transmis salutări de la rude.

— Bine, dar nu cred că cineva de la noi ar putea să se intereseze de dumneavoastră. Primesc zeci de vizite pe zi... Și ce-o să faceți pînă diseară ?

— O să hoinăresc prin Paris. Poate să-și permită omul din cînd în cînd luxul ăsta sau nu ? Îmi iau dejunul, citesc ziarul la o cafenea și așa o să treacă timpul. Nu te neliniști, nu mă pierd ! Își puse pălăria și ieși.

„Nici un cuvînt despre treburi ! Asta zic și eu stăpînire de sine“, își spuse Vasili.

Cumpără tot felul de bunătăți și cîteva sticle de vin, (știa că musafirul apreciază vinurile franțuzești). Trecu pe acasă s-o ia pe Liza și la ora stabilită ajunse la Gara de Nord. Pe „tata“ îl observă încă de departe, datorită staturii lui impozante. Era îmbrăcat într-un raglan la modă, avea o pălărie cu boruri late și un geamantan elegant în mînă. Mașina trase în fața intrării principale. „Tata“ deschise repede portiera, se așeză în spate alături de Liza și plecară.

— Nu cunosc loc mai bun pentru discuții confidențiale decît o mașină. Ia povestiți, tovarăși parizieni, ce noutăți aveți ? întrebă oaspetele.

— Totul se desfășoară normal, răspunse Vasili. Noutățile le așteptăm de la dumneavoastră.

— Nu prea am cine știe ce ! Ți-aduci aminte, Vasili, acum un an și ceva ți-am spus că în Germania vor veni la putere fasciștii ? Din păcate, vorbele mele s-au adeverit. Și știți voi care e fenomenul cel mai groaznic ? Oamenii politici din Anglia, Franța, America sînt parcă hipnotizați. Se fac că nu văd pericolul pe care-l reprezintă Hitler. Mai mult chiar, îl încurajează în fel și chip. Sînt niște orbi, nu înțeleg cu cine au de-a face !

— Nu e vorba doar de orbirea politicienilor, ci și de faptul că fasciștii au mulți partizani, spuse Vasili. În Franța ei desfășoară o activitate furibundă pentru a crea „coloana a cincea“. Unii o fac pentru banii pe care îi primesc din gros de la ambasada germană, alții sînt mînați de ură împotriva Frontului popular și în primul rînd împotriva comuniștilor. În ultimul timp organizațiile fasciste și profasciste cum sînt „Crucile de război“, „Uniunea foștilor combatanți“, „Tineretul patriotic“, au început să devină

foarte active. Prefectul poliției le sprijină, așa că acționează pe față.

— Știu toate astea, printre altele și din informațiile voastre. Lucrați bine !... Pot să vă comunic însă că nu știam nimic despre faptul că fasciștii vor să extindă teroarea politică și în alte țări. Ne așteptam la orice ticăloșie din partea lor, dar la asta, trebuie s-o recunosc, nu !

— Ați reușit să comunicați cui trebuie despre asasinatele care se pregătesc ? întrebă Liza.

— De reușit, am reușit, dar vor putea ei oare să-și păzească propriii lui conducători ? Asta nu se știe ! Dușmanii aceștia ai lui Hitler sînt îngrozitor de nepăsători... Beneș, de exemplu, socotește că temerile sînt exagerate, că pasămite nici un stat care se respectă nu va porni pe calea asasinării adversarilor săi politici ! Iar regele Iugoslaviei, Alexandru, este convins că vremurile capei și spadei au trecut de mult...

— Numai de n-ar trebui să plătească cu sînge indiferența asta, spuse Vasili.

— Dar tu cum o mai duci, frumoasa mea ? Te-ai obișnuit cu viața la Paris ? se adresă bătrînul Lizei, dorind probabil să schimbe vorba.

— Precum vedeți !... Am de toate, și bani, și toalete elegante, dar în adîncul inimii mă roade tristețea... Am obosit rău de tot, mi s-a făcut dor, vreau acasă... Ah, poate ne puteți ajuta să ne întoarcem în țară... Dacă nu definitiv, măcar în concediu, să ne vedem cu ai noștri...

— Da, cred că în concediu s-ar putea... Numai că trebuie să vă duceți în Cehoslovacia, să vă luați de acolo pașapoartele sovietice, apoi să reveniți din noi aici și să plecați acasă prin Elveția sau prin Scandinavia. Prin Germania, chiar și în tranzit, e periculos... Am însă o surpriză: v-am adus scrisori de-acasă... Pentru amîndoi ! „Tata“ scoase din buzunar două scrisori și le întinse Lizei care ar fi vrut să le citească imediat, dar se abținu.

— Cînd putem să plecăm după pașapoarte ? întrebă ea.

— Și mîine dacă vreți ! Bineînțeles, dacă Vasili e de acord.

— Trebuie să mai chibzuim, spuse calm Vasili.

— Într-adevăr, trebuie chibzuit... Liza, am o rugăminte la tine. Cînd te vei întoarce din concediu, va trebui să te

desparți un timp de Vasili și să pleci într-o altă țară, pentru a îndeplini aceeași misiune ca aici. Dar singură, fără ajutorul lui. Cred că acum ai destulă experiență și o să poți face față...

— Asta nu prea știu... Una e să lucrezi bine atunci cînd ai un sprijin temeinic și cu totul altceva e să fii singură. Mai bine ar fi să rămîn cu Vasili !...

— Vasili e necesar aici, iar tu acolo ! Înțelegi cum vine treaba... Doi bărbați deștepți, descurcăreți, au fost acolo și n-au putut face nimic. Ne trebuie o femeie calmă, serioasă și devotată. În țara respectivă nemții își consolidează pozițiile, își recrutează oamenii nu numai din rîndul politicienilor corupți, ci și din rîndul militarilor. Cum reușesc ei să facă toate astea, prin ce canale ? Nu știm și trebuie s-o știm ! E drept că nu putem opri acțiunea, dar sîntem obligați să fim informați. Pricepi ? Bătrînul se întoarse spre Liza și o privi drept în ochi.

— Sigur că pricep, spuse încet Liza, dar țineți seama că legătura cu stenografa ambasadei germane, Else Braun, se realizează prin mine. Ea nu cunoaște pe nimeni altcineva și nici nu vrea să cunoască.

— Ținem seama și de asta ! Întrucît însă avem mare nevoie de tine acolo, vom căuta un alt mod de a menține legătura cu Else Braun. Curînd, *Frau* Schultz se va instala la Paris. Nu peste mult timp, austriacă fiind, nu va mai putea trece granița ca să stabilească contactul cu voi. Va începe să lucreze croitoria. Nu s-ar putea ca ea să te înlocuiască ? Ele se cunosc parcă...

— Da, se cunosc...

— Vezi, toate se aranjează cum nu se poate mai bine.

— Mai bine zis, ați calculat totul din vreme ! Dar nu vreau și nu pot să plec fără Vasili ! spuse Liza cu hotărîre.

— Sigur că nu putem să te obligăm, tu trebuie să hotărăști. Aș vrea doar să adaug că nu e vorba de un capriciu al meu, ci de o sarcină de partid. În glasul bătrînului răzbătu o notă de răceală.

În mașină se lăsă tăcerea, se auzea doar fîșîitul roților pe asfalt. Cu ochii la șosea, Vasili spuse, fără să se întoarcă :

— Ne considerăm ostași ai partidului și ordinele sale sînt legi pentru noi. Iar Liza a dovedit-o nu o dată, prin

fapte. Dacă e nevoie, se va duce oriunde și oricînd, chiar și la mama dracului !...

Mașina se opri în fața vilei lui Saryan. Înainte de a intra în casă, „tata“ se uită în jur, rămînînd, după cît se pare, mulțumit. I-a plăcut mai ales faptul că puteai urca la etaj prin curte, fără să treci pe la proprietari.

Au cinat împreună jos, în sufragerie. Vasili îl prezentă pe oaspete lui Saryan și Jeannettei drept unul din directorii fabricii de încălțăminte „Bata“ din Cehoslovacia, venit la Paris pentru tratative și adăugă că domnul Volocek, prieten apropiat al părinților săi, i-a adus de la ei o scrisoare.

Ziaristul nu credea nici un cuvînt din spusele lui Vasili, dar nu lăsă să se vadă nimic. Ca o gazdă perfectă, umplea paharele cu vin, oferea gustări și povestea tot felul de întîmplări hazlii.

Sus, Liza îi arătă „tatii“, numindu-l în glumă *monsieur* Volocek, odaia în care urma să locuiască. Înainte de culcare însă au mai stat mult de vorbă.

— Pînă cînd o să vă întoarceți din concediu, *Frau* Schultz va fi probabil stabilită deja la Paris. Trebuie ca Liza să-i facă legătura cu Else Braun. E recomandabil din multe puncte de vedere. În primul rînd, Liza va lipsi un timp, cineva trebuie s-o alimenteze cu bani pe Braun și să primească cu regularitate informațiile. Dacă cumva se va întîmpla ceva important ? În al doilea rînd, nemțoaica nu trebuie să știe nimic despre Vasili. În viață se pot întîmpla multe și el trebuie să rămînă — orice s-ar întîmpla — în afara oricăror bănuieli, spuse încet „tata“. Va trebui să căutăm pe altcineva pentru legătura cu dumneata...

— Ar fi de dorit să avem o legătură permanentă ; apare uneori necesitatea unei informări rapide și nu știi cum să procedezi, zise Vasili.

— Ne vom strădui să organizăm o astfel de legătură. Dar datorită situației politice, veriga aceasta se poate întrerupe în orice moment. Așa că trebuie să avem în rezervă și alte variante. Ia gîndește-te, Vasili, dacă nu s-ar putea, în caz de mare necesitate, să folosim relațiile comerciale ale firmei voastre cu alte țări, pentru a ține

legătura. Bineînțeles, asta numai printr-un schimb de scrisori oficiale...

— Se poate, dar e greu. Ar trebui să avem în țările respective niște corespondenți de încredere. N-ar fi mai bine să folosim în acest scop pe unul dintre pictorii noștri ? Chiar am în vedere pe cineva...

— E un om verificat ? întrebă „tata".

— Mai precis s-ar putea spune că e de încredere. Nu i-am dat nici un fel de însărcinări pînă acum, cu o singură excepție. Ții minte, Liza, că atunci cînd te-ai întîlnit cu Else Braun, Borrault se afla la o masă împreună cu un prieten ? Din fericire, lucrurile s-au terminat cu bine, n-a fost nevoie de ajutorul lor. El a fost în Germania și a văzut cu ochii lui ce înseamnă fascismul... E un băiat cinstit și cumsecade, asta o garantez ! Și mai are o calitate — e un adevărat patriot francez.

— Ultimul argument este esențial. Și dealtfel, propunerea e ispititoare, zise „tata", gîndind parcă cu voce tare. Dar înainte de a-l atrage în activitatea noastră, verifică-l temeinic, dă-i unele misiuni mai puțin importante, învață-l să lucreze ! Dacă e patriot și-și iubește țara, explică-i că lupta cu fascismul este sarcina primordială a tuturor oamenilor cinstiți !

— N-aveți grijă, voi rezolva totul la cel mai înalt nivel, spuse Vasili în glumă.

— Și-acum, hai să discutăm noi doi, frumoaso, se adresă „tata" Lizei, ca și cum problema plecării fusese definitiv rezolvată. Se poate întîmpla să nu ne mai întîlnim nici în Cehoslovacia, nici acasă. De aceea, ascultă-mă cu atenție ! După concediu, te întorci aici cu Vasili și, ca cetățeană a Republicii Cehoslovace, care se specializează la Sorbonna, pleci în țara despre care ți-am vorbit, trecînd prin Italia. Neapărat prin Italia ! Rămîi acolo o săptămînă-două, vizitezi diferite orașe, admiri operele de artă... În țara în care te duci, savanții au făcut recent mari săpături și au descoperit urmele unor așezări romane sau un castru roman, nu știu exact ! S-au găsit multe obiecte care prezintă interes pentru istoria artelor. Astea sînt de domeniul tău... Arheologii se află la vreo treizeci-treizeci și cinci de kilometri de capitală, așa că vei putea vedea ce-i acolo și chiar vei putea să participi la lucrări, fără

ca asta să te împiedice să locuiești în capitală. Prietenii noștri îți vor da scrisori de recomandare către profesorul Nicolaj, conducătorul șantierului. Cred că lucrurile sînt clare. Cît privește felul în care va trebui să te comporți, asta are să ți-o spună Vasili, el e meșter în treburile respective. Dacă e nevoie de bani, facem rost...

— Bani nu ne trebuie, spuse Vasili. „Joubert et Comp." è o firmă solidă și unul dintre asociați preia asupra lui cheltuielile necesare nobilei misiuni care are ca scop descoperirea unor cetăți romane antice și studiul istoriei artei.

— Excelent ! Uite ce înseamnă să ai de-a face cu bogătași, izbucni „tata" în rîs. Mi s-a luat o piatră de pe inimă... Ei, Liza, ai întrebări să-mi pui ?

— Da ! Vreau să știu : cu cine urmează să iau legătura acolo și cine mă va ajuta ?

— Nimeni !

— Nimeni ? Trebuie să pornesc de la nimic ?

— Întocmai, de la nimic ! O să stai acolo, o să studiezi situația și o să-ți găsești singură ajutoare. Ca în fiecare țară, există și acolo mulți antifasciști și simpatizanți de-ai lor. Din ăștia să cauți ! Și aici ați pornit de la nimic !

— Dar aici era Vasili !

— Iar acolo e tovarășa Liza ! Noi nu sîntem iscoade în sensul obișnuit al cuvîntului, sîntem antifasciști. Și apărăm nu numai interesele țării noastre, ci ajutăm și popoarele amenințate de fascism. De aceea ne este și mai ușor să lucrăm, găsim ajutoare peste tot ! „Tata" căscă și se întinse. Ei, copii, e timpul să ne culcăm ! Mi se pare că bătrînețea e pe aproape, obosesc repede, mă trage cam devreme la somn...

— Înainte de a vă ura noapte bună, aș vrea să știu dacă veți rămîne mult la noi, întrebă Vasili.

— Mai stau mîine și, pe urmă, la drum... De ce mă întrebi ?

— Cînd va sosi *Frau* Schultz în Franța ? Curierul cel nou va veni curînd ?

— *Frau* Schultz sosește chiar zilele acestea. Despre curier nu pot să vă spun acum nimic precis. Cred că în curînd...

— Liza va trebui s-o aștepte pe *Frau* Schultz, ca s-o pună în contact cu Else Braun. De-abia după aceea va

putea pleca în Cehoslovacia, zise Vasili, iar eu încep să-mi pregătesc asociatul, să-l împac cu gîndul că mă voi întoarce acasă... Am o rugăminte : o să-i dau Lizei scrisori adresate lui Joubert, Marignet și de la Grammont. Liza le va lua cu ea, iar dumneavoastră să dați dispoziție ca scrisorile să fie expediate destinatarilor prin poșta cehoslovacă.

— Bravo, bine gîndit !... Stai, da ce facem cu hîrtia și cu plicurile ?

— N-o să se întîmple nimic dacă scrisorile vor fi scrise pe hîrtie franțuzească și introduse în plicuri franțuzești. Plecînd de aici, fiecare caută să se aprovizioneze cu hîrtie și cu plicuri de calitate, și în Franța ele sînt într-adevăr frumoase !...

*

În ultimul timp începuseră să apară din cînd în cînd în ziarele de stînga caricaturi antifasciste semnate „C.G.“. La început provocau doar rîsul, dar cu fiecare nou desen, deveneau tot mai caustice, mai pline de conținut. Vasili își dădea seama că aceste schimbări se produceau sub influența lui Borrault care, venit din Germania, îi furniza prietenului său Claude teme, îi dădea idei sau poate chiar participa efectiv la realizarea caricaturilor.

Odată, văzînd la un chioșc pe prima pagină din „l'Humanité“ o caricatură mare a lui Hitler, Vasili cumpără ziarul cu toate că pînă atunci nu-și permisese lucrul acesta. Tocmai de aceea ceru toate ziarele de dimineață, deoarece domnul comerciant Kocek nu trebuia nici un moment să fie bănuit că citește presa comunistă.

În biroul său, Vasili privi îndelung caricatura. În acel moment, Borrault intră înăuntru.

— Ai văzut asta, Henri ? întrebă Vasili.

— Da, am văzut.

— Îți place ?

— Cum să vă spun... Nu-i rău !

— Claude e autorul ?

— Domnule Kocek, am hotărît încă mai-demult să nu vă ascund nimic, dar n-am reușit să vorbesc cu dumnea-

voastră... Toate caricaturile apărute în ultimul timp în ziarele de stînga aparţin lui Claude. Şi dacă... Borrault se încurcă... Şi dacă asta v-ar putea provoca neplăceri sau necazuri în afaceri, Claude e gata să părăsească firma. Dar nu va înceta să deseneze caricaturi !

— Ei bine, sinceritate pentru sinceritate... Ştiu de multă vreme că Gaumier desenează afişe politice şi caricaturi. Am remarcat de asemenea că în ultimul timp s-a maturizat... Presupun că aici a intervenit şi înrîurirea dumitale.

— Aşa-i, patroane, nu v-aţi înşelat ! Dacă lucrul acesta nu vă convine, îmi dau şi eu demisia...

— Nu-i vorba de asta ! îl întrerupse Vasili. Nu am de gînd să te dójenesc... dar trebuie să mă înţelegi bine. Eu sînt străin şi în orice moment prefectul poliţiei îmi poate cere să părăsesc Franţa în decurs de douăzeci şi patru de ore. N-aş vrea să atrag o dată în plus atenţia poliţiei asupra mea.

— Plecăm amîndoi, îl întrerupse de data asta pictorul. Aţi făcut pentru noi atît de mult, încît ar fi o ingratitudine din partea noastră să...

— Henri, mai bine ascultă-mă fără să mă întrerupi. În interesul cauzei şi al dumitale personal, nu trebuie să spui nimănui că ai avea vreun amestec în această acţiune. Caricatura nu poartă semnătura dumitale. În ceea ce îl priveşte pe Gaumier, el nu trebuie să facă parte din rîndurile salariaţilor noştri, dar poate lucra mai departe.

— Nu înţeleg.

— Ce-i de neînţeles aici ? Va executa lucrările acasă şi va prezenta facturile pe un nume fictiv !

— Domnule Kocek, a fost o vreme cînd am dus-o foarte greu, o scoteam la capăt cum puteam şi adesea ne culcam cu stomacul gol. Dar nici unul din noi nu şi-a permis compromisuri cu propria sa conştiinţă... Claude nu e numai un pictor talentat, ci şi un om cinstit şi nu cred că va primi propunerea dumneavoastră. În vocea lui Borrault se făcea simţită o uimire prost ascunsă.

— Vrei într-adevăr să lupţi împotriva fascismului ? întrebă Vasili, încruntînd sprîncenele.

— Mijloacele de luptă trebuie să corespundă idealurilor noastre... .

— Dragă Henri, aș dori să mă crezi și să ai încredere în mine ! Atunci vom putea discuta despre ceva mai important... Acum pot să-ți spun doar atît : pentru a lupta cu nazismul și a obține rezultate, trebuie să te strecori cu multă șiretenie ! Dacă vrei să privești lucrurile în mod realist, nu poți fi un Don Quijote. Vom avea de-a face cu un dușman perfid !

— Vă cred și am încredere în dumneavoastră.

— Probabil însă că nu în măsura în care aș fi dorit-o... Nu-i nimic, asta va trece și atunci vom putea discuta mult mai deschis. Eu îl concediez pe Gaumier, iar dumneata îi explici de ce o fac, pentru ca el să nu se supere și să continue să lucreze mai departe la comenzile pe care i le vei da. Cîștigul lui însă nu trebuie în nici un caz să scadă !... Te rog să nu-ți închipui că o fac din dorința de a omorî doi iepuri dintr-un foc, adică pe de o parte să mă feresc de eventuale neplăceri, iar pe de alta să păstrez pentru firmă un pictor talentat.

— V-am înțeles. Borrault se ridică încruntat, își țuguie buzele și ieși.

*

Afacerile mergeau bine, dar uneori nu strică să produci și mai multă impresie asupra clienților. De aceea Vasili închirie și etajul clădirii. În felul acesta, jos, la parter, se aflau serviciile de expediție și contabilitate și biroul directorului-coordonator. La etaj — birourile celor doi asociați și al pictorului-șef.

De-a lungul coridoarelor au fost așternute covoare moi care atenuau zgomotul pașilor. Între biroul lui J. Kocek și cel al lui J. Joubert se afla secretariatul, iar alături o încăpere intimă, rezervată tratativelor și primirii clienților de vază. Fațada era acoperită în întregime de o firmă uriașă, pe care scria cu litere de aur pe fond albastru : „Agenția de publicitate Joubert et Comp“. Noaptea se aprindea o reclamă luminoasă : „Reclama e sufletul comerțului ! Folosiți serviciile agenției noastre !“ Toate astea au costat bani, a fost nevoie de cheltuieli suplimentare, dar ele nu reprezentau decît un procent infim din deverul firmei.

Lui Vasili îi convenea faptul că are un birou separat, iar prezența secretarei îi asigura liniștea de care avea nevoie.

Joubert care, părăsit de iubită, mai suferea încă, se arăta indiferent la toate. Nu mai fredona arii din opere, nu mai era Don Juan-ul voios dinainte. E drept, continua să acorde o mare atenție înfățișării sale. Și cu toate că era necăjit, nu și-a putut reține totuși o exclamație de entuziasm, atunci cînd a intrat prima oară în noul său cabinet. Văzînd covorul splendid, mobila elegantă, bufetul cu bar, biroul masiv, măsuța pentru telefon, uriașa pendulă din colțul încăperii și draperiile grele de la ferestre, Joubert se bucură ca un copil. Biroul lui nu era cu nimic mai prejos decît cele ale directorilor marilor societăți, bănci sau companii de asigurare.

La începutul lui aprilie sosi o altă scrisoare din America. Casa de difuzare a filmelor din New York voia să știe cauza întîrzierii la tratative a delegatului firmei „Joubert et Comp.". Firma newyorkeză lua asupra ei toate cheltuielile de deplasare pentru voiajul în America.

„Și de ce nu m-aș duce chiar eu ? se gîndi Vasili, citind scrisoarea. Aș putea studia cu ocazia asta felul în care fac ei reclamă. Și ce-ar fi ca de-acolo să plec direct în Elveția? Mă întîlnesc cu Liza și ne ducem împreună acasă..."

Fără să mai piardă timpul, Vasili trecu pe la consulatul american.

În spațioasa sală de așteptare a consulatului era multă lume. Vasili întinse funcționarului de serviciu cartea sa de vizită și rugă să fie anunțat.

— La cine să vă anunț ?

— Dacă se poate la viceconsul, spuse Vasili complet la întîmplare.

După scurt timp, funcționarul îl pofti într-o încăpere elegantă. În spatele unui birou imens, înconjurat de telefoane, ședea un bărbat lat în umeri, cu părul tuns foarte scurt. Chipul deschis era dominat de ochi pătrunzători. Ridicîndu-se în întîmpinarea vizitatorului, viceconsulul se dovedi a fi un om destul de mic de statură și bine legat. După ce îl invită pe Vasili să ia loc, se așeză și el și întrebă :

— Cu ce vă pot fi de folos, domnule Kocek ? Viceconsulul vorbea destul de bine franceza.

— Am primit recent din partea unei case de difuzare a filmelor invitaţia de a veni la New York pentru tratative. Atunci însă, din anumite motive, firma noastră n-a putut onora invitaţia. Întreprinderea americană şi-a reînnoit acum propunerea. Am hotărît să vă deranjez şi să vă rog să-mi acordaţi viza într-un termen cît mai scurt, pentru că de acolo aş vrea să plec în Cehoslovacia.

Vasili îi întinse viceconsulului scrisoarea primită din America. Acesta o citi şi i-o înapoie.

— Pentru obţinerea vizei va trebui să faceţi cîteva formalităţi : un chestionar în trei exemplare, opt fotografii, un certificat medical că nu suferiţi de conjunctivită granuloasă şi — scuzaţi — de boli venerice.

— N-am încotro ! Va trebui să mă conformez. Vasili zîmbi, dînd să se ridice, dar viceconsulul îl reţinu :

— Scuzaţi-mă, domnule Kocek, de ce naţionalitate sînteţi ?

— Slovac din Cehoslovacia. Are vreo importanţă pentru căpătarea vizei ?

— Nu, bineînţeles. Şi eu sînt american de origine iugoslavă, mai exact croată, adică tot slav, ca şi dumneavoastră.

— Îmi pare bine ! răspunse Vasili, căutînd să înţeleagă încotro bate americanul.

— E drept, tatăl meu a emigrat de mult din Iugoslavia şi s-a aranjat destul de bine în America. Eu m-am născut acolo şi acolo am învăţat. Acum am ajuns diplomat, deşi nu prea mare în rang. Numele meu e croat — Kovacici. Joe Kovacici, repetă el. Curios, visez uneori munţii din Iugoslavia, cu toate că nu i-am văzut niciodată... Se spune că asta-i chemarea pămîntului natal...

— Mai curînd rezultatul povestirilor tatălui dumneavoastră.

— Poate... Dar dumneavoastră ? Locuiţi de mult în Franţa ?

— Nu, de trei ani doar.

— Cum de-aţi reuşit să căpătaţi atît de repede cetăţenia franceză ?

— Vă-nşelaţi, sînt cetăţean cehoslovac.

— Cum vine asta ?... Kovacici se uită la cartea de vizită a lui Vasili. Aici scrie că sînteţi proprietarul unei firme.

— Legile Franţei permit străinilor să se ocupe de comerţ.

— N-am ştiut !... Şi cum merg treburile ?

— N-am de ce să mă plîng ! Avem pictori talentaţi, adevăraţi maeştri. Vitrinele multor mari magazine din Paris, şi nu numai din Paris, se execută în atelierele noastre. Numeroase cinematografe folosesc reclama noastră tematică. Avem relaţii comerciale cu Italia, Anglia, Germania, lucrăm foarte avantajos pentru Tîrgul de la Leipzig. Sperăm să facem afaceri şi cu casele de difuzare a filmelor din America.

— Interesant, foarte interesant... Totdeauna m-a atras publicitatea.

— Veniţi să ne vizitaţi atelierele. Vă pot arăta cîteva mostre ale producţiei noastre, spuse Vasili, observînd sincera cordialitate a americanului.

— Cu plăcere, nu ştiu însă cînd v-ar conveni.

— În orice zi, la orice oră, cînd doriţi ! Numerele de telefon şi adresa le găsiţi în cartea de vizită. Sunaţi-mă şi voi fi la dispoziţia dumneavoastră !

Kovacici nu se lăsă mult aşteptat. Peste trei zile telefonă şi apoi veni la Vasili. Biroul, pe care-l tot numea „office“, îi plăcu foarte mult, atelierele îl entuziasmară şi îl încredinţă pe Vasili că firma va avea succes în America.

După vizitarea atelierelor, luară masa la restaurantul rus. Vasili îl invită şi pe Saryan şi pe Borrault, îi trată cu vodcă „Smirnoff“, cu icre negre, somon şi blinele ruseşti. Kovacici mîncă şi bău mult, lăudînd bucătăria rusească.

— M-am convins definitiv că francezii şi ruşii se pricep la mîncare ! La noi în America se găteşte monoton şi fără gust.

Spre deosebire de diplomaţii germani, americanii erau foarte sociabili şi gata oricînd să intre în relaţii cu localnicii. Kovacici se purta foarte amical cu Kocek — venea la el la birou, îl invita la masă. La început toate astea i-au dat de bănuit lui Vasili — nu cumva americanul vrea să ştie ce fel de om e acest Kocek ! ? La urma urmei, fiecare diplomat american este şi agent de informaţii... În scurt

timp însă, Vasili se convinse că, pur și simplu, viceconsulul se simțea bine în tovărășia slovacului pe care-l socotea un fel de compatriot.

Trecuse aproape o lună. Într-o zi Kovacici îi telefonă lui Vasili și, foarte necăjit, îi spuse că viza îi fusese refuzată.

— Sper să mă credeți că noi aici nu avem nici un amestec, adăugă el. La solicitarea noastră, organele de imigrare au răspuns printr-un refuz. Nu vă necăjiți, domnule Kocek, expediem chiar azi o cerere mai bine motivată. N-ar fi rău să scrieți și dumneavoastră firmelor care v-au invitat ca să ia măsurile cuvenite la fața locului. Din păcate, viza americană e greu de căpătat !...

— De scris, voi scrie. Dar trebuie să vă mărturisesc, dragă domnul Kovacici, că nu prea mă omor să plec în America. Dacă îmi dau viza — bine, dacă nu, n-o să plîng ! Am trăit fără America pînă acum, o să trăiesc și de aici înainte !

— Văd că sînteți supărat... Vă încredințez încă o dată că noi, la consulatul general, n-avem nici o vină.

— Plec sau nu plec în America, asta nu poate influența simpatia noastră reciprocă, îl încredință Vasili pe Kovacici.

Peste o oră sosi un reprezentant de la comitetul Tîrgului din Leipzig, un tînăr cu o înfățișare tipică de neamț. Vizitatorul închise bine ușa în urma lui și, apropiindu-se de birou, spuse parola. Primind răspuns și, convingîndu-se că are în față chiar persoana de care are nevoie, tînărul îi spuse că a fost trimis de „tata".

— De-acum încolo eu voi ține legătura cu dumneavoastră. Pentru toți ceilalți sînt reprezentantul comitetului de organizare al Tîrgului din Leipzig. „Tata" m-a rugat să vă transmit că toate hîrtiile sînt gata și că Elisaveta Vladimirovna trebuie să-și grăbească plecarea în Cehoslovacia. E necesar să-și calculeze în așa fel timpul, încît să ajungă la locul misiunii în timpul vacanței studențești. Iar pînă atunci, să mai treacă și prin Italia.

— Am înțeles, răspunse Vasili scurt și-l întrebă pe curier unde locuiește.

— Totul e în ordine, n-aveți nici o grijă. Stau la Paris două-trei zile. Înainte de plecare trec să iau scrisoarea.

— Bine, o să pregătesc scrisoarea pentru „tata".

Acasă se gîndi mult timp la drumul pe care să-l aleagă Liza, ca să ajungă mai bine în Cehoslovacia. Calea cea mai scurtă era prin Germania. Viza de tranzit nu era greu de obținut, dar Vasili nu era de acord ca Liza să străbată teritoriul celui de-al treilea Reich. Uitîndu-se pe hartă, își dădură amîndoi seama că ocolul prin Italia și Austria ar răpi prea mult timp. Pînă la urmă, a trebuit să facă o cerere la consulatul german pentru obținerea unei vize de tranzit prin Germania pentru cetățeana cehoslovacă Marianna Kocekova, care pleacă în Cehoslovacia.

Conducîndu-și soția la Gara de Nord, Vasili o rugă pentru a nu știu cîta oară :

— Fii prudentă ! Atît timp cît trenul se află pe teritoriul german, nu ieși din vagon ! Nu te încrede în cunoscuții întîmplători din tren și nu discuta prea mult cu ei. Naziștii sînt capabili să-ți „atașeze" un agent care să pună la cale cine știe ce provocare.

— Dragul meu, vorbești cu mine de parcă aș fi un copil ! Fii liniștit, totul va fi în regulă. Nici n-o să apuci să ți se facă dor, că mă și întorc, încercă Liza să-l calmeze.

— Și totuși, să fii atentă !

Rămas pe peron, Vasili privi îndelung în urma trenului, luptîndu-se cu teama care-l cuprinsese...

La frontiera franco-germană nu s-au produs nici un fel de neplăceri, se poate spune că grănicerii și vameșii au fost chiar politicoși.

Salutînd și solicitînd permisiunea pasagerilor, ei au controlat pe loc actele și bagajele după care s-au retras, cerîndu-și încă o dată scuze. Într-un cuvînt, la frontieră, lucrurile se desfășurau ca și înainte de venirea naziștilor la putere. Singurul amănunt care sărea în ochi era brasarda latră, cu zvastică, de pe uniforma grănicerilor.

În schimb însă, la granița germano-cehoslovacă grănicerii căutau parcă cu tot dinadinsul să fie grosolani, răsuceau între degete pașapoartele cehoslovace, adresau călătorilor întrebări care mai de care mai provocatoare, interesîndu-se de naționalitatea fiecăruia în parte. Va-

meșii au răscolit lucrurile, le-au scos din geamantane, au pipăit fiecare cusătură, au vărsat ceaiul din termose, iar pe cîțiva călători i-au dus în clădirea vămii pentru continuarea controlului. Din fericire, Liza a ieșit cu bine din aceste încercări.

Văzîndu-se pe teritoriul Cehoslovaciei, pasagerii celor trei vagoane directe, de Praga, au respirat ușurați. La punctul de frontieră, Liza află că grănicerii germani reținuseră cinci pasageri evrei.

La Praga, fără să mai piardă timpul, Liza se sui în alt tren ca să ajungă „acasă", în satul slovac. Prevenit din timp, primarul o întîmpină cu căldură. Ajunși însă la locuința lui și rămași singuri, primarul o sfătui să nu rămînă prea mult timp în localitate.

— Au apărut și pe la noi trădători, o avertiză el, înmînîndu-i un plic voluminos.

Liza găsi în plic pașapoartele sovietice, al ei și al lui Vasili, scrisoarea profesorului Svoboda adresată profesorului Nicolaj, conducătorul științific al săpăturilor, prin care savantul ceh îl rugă să-i permită doamnei Marianna Kocekova, specialistă în istoria artelor și a arhitecturii, care urmează în prezent cursurile de perfecționare de la Sorbonna, să participe la lucrările arheologice.

Liza nu putea să se înapoieze chiar atît de repede în Franța, pentru că venise, totuși, să stea cu o mătușă bolnavă. Dar nici nu putea să nu-i dea ascultare primarului, un tovarăș de încredere. De aceea, se întoarse la Praga, închirie o cameră la hotel, lăsă lucrurile acolo, se aranjă puțin și ieși la plimbare.

Era o zi însorită ; chiar și în comparație cu Parisul, Praga respira o frumusețe de basm. Trotuarele erau pline de oameni bine îmbrăcați, la fiecare pas auzeai discuții însuflețite, rîsete și, fără să vrei, aveai impresia că toate merg bine în lume și că deasupra Cehoslovaciei nu planează nici un pericol. „Ce-o fi asta — se-ntreba Liza — nepăsare, sau dorință de a îndepărta gîndurile negre și de a trăi doar cu prezentul ?"...

Noaptea, în camera rece de hotel, Liza nu putu să adoarmă. Tot zvîrcolindu-se în pat, se gîndea la soarta care o transformase dintr-o femeie iubitoare a traiului tihnit de familie, într-o ființă pribeagă. „De ce ne-a fost

dată tocmai nouă viața asta neliniștită ?“ După o clipă însă, își spunea : „Cineva trebuie să facă ceea ce facem noi !“ A văzut fascismul cu propriii săi ochi, l-a văzut, e drept, foarte puțin, dar i-a fost suficient ca să înțeleagă multe și să-l urască din tot sufletul... Nu, nu-și va pierde timpul degeaba în acest oraș minunat. În definitiv s-ar fi putut întîmpla ca mătușa bolnavă să fi murit între timp și s-o fi îngropat fără să se mai aștepte sosirea nepoatei din Franța. Și-apoi, ea învață, în curînd are examene, de aceea se grăbește să ajungă înapoi la Paris. Actele sînt în regulă, nimeni nu se poate lega de ea !...

După o noapte de insomnie, Liza se duse zorită la gară, cumpără un bilet la vagonul de Paris care trecea prin Germania, și în aceeași seară părăsi orașul.

La stația de frontieră tinerii cu zvastică pe mînecă s-au purtat din nou ca niște bădărani, dar lucrurile s-au terminat cu bine și Liza a ajuns fără alte complicații la granița germano-franceză. Aici însă a intervenit neprevăzutul. După ce i-au controlat pașaportul, grănicerii i l-au restituit, urîndu-i călătorie plăcută. Vameșii nu prea i-au răscolit lucrurile, au închis geamantanele și au plecat... Dar nu trecură nici trei minute, că un ofițer reveni în vagon, invitînd-o să-l urmeze.

— Unde ? întrebă Liza.

— Nouă nu ni se pun întrebări, îi răspunse ofițerul ! Mai repede !

În poșeta Lizei erau cele două pașapoarte sovietice și scrisoarea de recomandare. Pe unul din pașapoarte era lipită fotografia ei. La control însă, prezentase pașaportul cehoslovac... Oare asta nu era suficient pentru a fi bănuită de spionaj în favoarea Uniunii Sovietice sau a Cehoslovaciei ? Au s-o trimită într-un lagăr de concentrare și cine s-o mai găsească acolo ? Tot felul de idei îi treceau prin cap cu iuțeala fulgerului. Se gîndea cu înfrigurare la ce ar mai putea face și dacă era cu putință să mai facă ceva în situația în care se afla. Să lase poșeta în vagon ? Au s-o găsească ! S-o scape pe drum ? N-o va putea face fără să se observe.

Ofițerul o zorea, dar Liza se încheie încet la bluză ca să mai cîștige măcar cîteva secunde.

— Vameşii mi-au controlat lucrurile ! N-am nimic, dar absolut nimic ! Uitaţi-vă ! Spunînd asta, Liza aruncă tot conţinutul geamantanului pe canapeaua din compartiment. N-am decît rochiile mele, lenjerie...

Ofiţerul se porni să înjure cu voce tare şi se apucă s-o ajute să-şi pună lucrurile la loc.

— Mai repede, mai repede, repeta el.

— Dar pot să pierd trenul.

— Plecaţi cu următorul, dacă veţi mai pleca !

Lucrurile se aflau din nou în geamantanul pe care ofiţerul, pentru orice eventualitate, îl ţinea lîngă el. Între timp însă, uşa se deschise şi-şi făcu apariţia un tip îndesat, cu faţa turtită.

— Nu aici ! În primul compartiment din capătul celălalt, spuse el în şoaptă şi dispăru.

Ofiţerul aruncă geamantanul şi, şuierînd o înjurătură, se repezi spre capătul opus al vagonului. Liza îl văzu cum împinge spre uşă o femeie tînără, care ţinea un revolver în mînă şi care spunea în engleză : „Nu înţeleg, ce e rău în asta ? Da, un revolver ! L-am cumpărat, l-am cumpărat pe dolari...“

Lizei i se înmuiară picioarele. Se aşează pe marginea canapelei şi mult timp nu putu să-şi revină.

În sfîrşit, trenul se puse în mişcare. Cam în acelaşi timp, pe la ora trei noaptea, la Paris, Vasili se trezise din somn, de parcă cineva l-ar fi împins de la spate şi l-ar fi chemat în ajutor. Se ridică în pat, ascultă liniştea nopţii şi, deodată, deveni conştient de faptul că e singur în casă, că Liza nu e aici, că a plecat. Căută să-şi închipuie unde-ar putea fi ea acum ; în sat, la primar, sau la Praga. Se lungi din nou, dar nu mai putu să adoarmă. După ce stătu întins, cu ochii deschişi, se sculă, bău cîteva înghiţituri de apă minerală, se duse la fereastră şi-o deschise larg. La ferestre luminile se stinseseră de mult. Doar reclamele luminoase de pe acoperişurile marilor magazine se mai aprindeau şi se mai stingeau. De jos, de pe trotuar, răzbătea pînă la el bocănitul unor pantofi de femeie — toc-toc, toc-toc... Răcoarea nopţii îi alungă definitiv somnul. Gîndurile i se îndreptară din nou spre Liza. Liza, care îi e dragă şi pe care o iubeşte

atîta. Unde o fi ea acum ? În minte îi stăruiau imaginile unor zile de mult trecute și erau atît de luminoase, atît de vii, de parcă tot ceea ce-și amintea se petrecuse abia ieri.

Iată un grup de cekiști adunați în sala de ședințe. Secretarul celulei de partid, un om trecut de prima tinerețe, le spune că toți trebuie să învețe limbi străine și le propune să aleagă : germana, franceza sau engleza. Pe urmă îi împarte pe grupe. Vasili, care știa puțină franceză, nimerește în grupa a doua.

Se împrăștiară prin birourile transformate în clase. Nu așteptară prea mult și în sală intră, însoțită de secretarul celulei de partid, o fată îmbrăcată într-o rochie neagră, închisă pînă la gît, cu un guler alb.

— Iat-o pe Elisaveta Vladimirovna Gorskaia, profesoara voastră, o prezentă secretarul. Vă rog să vă purtați frumos cu dînsa. Și ieși din sală.

Fata se apropie de masa din fața tablei și rosti un „bună ziua“ timid. Cu ochii ei albaștri, cu părul auriu și cu glăsciorul firav, semăna mai curînd cu o școlăriță decît cu o profesoară pentru oameni în toată firea, trecuți prin multe în viață.

— Vă voi preda limba franceză, mai ales limba vorbită. Cu toate astea însă, la început trebuie să învățați să scrieți și să citiți. Azi vom învăța alfabetul latin pe care-l folosesc francezii. Deschideți vă rog caietele și copiați ! Fata se duse la tablă și începu să scrie cu grijă literele, rostind cu voce tare : „A-a... Be-e...“ Apoi se întoarse spre clasă ca să vadă cum scriu acești elevi care nu mai stătuseră de mult în bănci. Unul dintre ei nu scria. Ea îl întrebă roșind :

— Dar dumneavoastră de ce nu scrieți ?

— Cunosc alfabetul latin. Știu și puțină franceză.

— Foarte bine ! Cum vă numiți ?

— Mă numesc tovarășul Vasili, răspunse el în hohotele de rîs ale celorlalți.

— Bine, tovarășe Vasili, dacă știți limba franceză, veți fi ajutorul meu, spuse ea în franțuzește.

Alegîndu-și stăruitor cuvintele, Vasili încercă să-i răspundă. Așa s-au cunoscut.

Tînăra profesoară le plăcu tuturor, era atentă, blîndă, înțelegea de glumă, dar nu se sfia să fie severă și exigentă. Atunci cînd elevii săi vîrstnici greșeau, le spunea:

— Înțeleg, unor oameni în toată firea ca dumneavoastră le vine greu să învețe o limbă străină. Dar dacă v-ați apucat de bună voie de un lucru greu — trebuie să vă străduiți !

Odată chiar îi spuse unui cursant, un om mai în vîrstă, că va fi nevoită să-l excludă din grupă pentru că nu-și face lecțiile.

— N-am timp, sînt foarte ocupat, bombăni elevul în loc de răspuns.

— În cazul acesta, înaintați un raport... Faptul că sînteți ocupat, nu e o scuză ! Toți tovarășii prezenți aici sînt ocupați și totuși își dau silința... Făcu o mică pauză și continuă : găsesc că n-are rost să vă mai spun cît de important e să cunoașteți limbi străine. Nu va trece mult timp și țara noastră va stabili relații diplomatice cu multe state capitaliste, poate chiar cu toată lumea. Cît de necesari vor fi atunci oamenii care să cunoască limbile altor popoare !

După aceste cuvinte, toți o îndrăgiră parcă și mai mult.

Într-o zi însorită de primăvară, Vasili ieși împreună cu profesoara și îi ceru permisiunea s-o conducă.

— Cu plăcere, răspunse ea simplu. Mai ales că nu stau departe.

Pe drum înfiripară o discuție.

— Elisaveta Vladimirovna, sînteți atît de tînără și cunoașteți așa de bine limba franceză...

— Am învățat încă din copilărie limbi străine. De fapt e o poveste lungă... O s-o v-o povestesc odată, dacă vă interesează.

— Și de ce nu acum ?

— Sînt foarte obosită... Nu vă supărați, nu-i așa ?

— Nu mă supăr, dar cu altă ocazie o să vă aduc aminte de promisiunea făcută.

Vasili își amintea că altădată, ieșind de la Direcție, în loc s-o ia către Porțile Ilinskie s-au îndreptat amîndoi în jos, spre Piața Teatrului, au trecut de veșnic zgomotosul Ohotnîi riad — locul unde se vindeau odinioară

produse de vînătoare — trezindu-se pe nesimțite în fața bisericii lui Isus Mîntuitorul. Se așezară pe trepte și priviră în jur. Era o seară caldă, cu un cer limpede, senin, fără urmă de nori. De aici, de sus, se vedea bine malul celălalt al rîului cu căsuțe, tramvaie și cîte o birjă răzleață. Pe rîu se legănau niște bărci : din cînd în cînd, pufăind și scoțînd fum pe coșuri treceau șlepuri.

— Elisaveta Vladimirovna, nu v-ați uitat promisiunea ? rupse Vasili tăcerea.

— Care promisiune ?

— Să-mi povestiți ceva despre dumneavoastră.

— Bine... M-ați întrebat unde am învățat franceza... Sînt fiica unui avocat din Moscova. Pe vremuri a fost destul de cunoscut. Avea o clientelă numeroasă si, după cum se spunea, cîștiga bine, dar bogat n-a ajuns decît după ce a primit zestrea soției, fată de negustor cu stare din Zamoskvorecie. Părinții mi-au angajat două guvernante — o franțuzoaică și o nemțoaică. În casa noastră se respecta următorul program : dimineața se vorbea franțuzește, iar după masa — nemțește. La gimnaziu m-am împrietenit cu Katia, o fată dintr-o familie săracă. Pe ascuns de părinții mei, mă duceam cîteodată la ea acasă. Acolo am aflat că tatăl Katiei fusese deportat în Siberia pentru activitate revoluționară. Fratele prietenei mele, Grigori, era mai mare ca noi, urma cursurile Universității din Moscova. De la el am auzit lucruri despre care pînă atunci nu știusem nimic : revoluție, luptă de clasă... Cei doi frați au început să-mi dea cărți interesante. Le citeam noaptea și eram foarte mîndră că mi se acordă încredere...

Tata a primit revoluția din februarie cu entuziasm și a deținut chiar nu știu ce funcție de răspundere în Comitetul Militar. Katia și Grigori îmi demonstrau că, de fapt, s-a produs doar o schimbare de decor și că poporul nu va căpăta nimic. După puțin timp s-a întors din Siberia și Evgheni Ivanovici, tatăl Katiei, care mi-a făcut impresia unui bărbat foarte deștept și cultivat. Spre deosebire de părinții mei, vorbea cu mine așa cum vorbești cu un om matur. Și asta mă ridica în propriii mei ochi. Mai tîrziu am aflat că Evgheni Ivanovici este bolșevic.

În perioada revoluției din februarie, dintr-un sentiment patriotic, m-am înscris la cursurile de surori de caritate, pregătindu-mă să plec pe front. Ciudat, dar tata nu m-a împiedicat. În ajunul revoluției din octombrie am terminat cursurile. Lucram la un spital militar. Îmi dădeam seama că lumea se împărțise în două și că, în acele zile, orice om care raționează cît de cît trebuie să-și definească poziția. Nu puteam să mă situez de partea albilor și să lupt împotriva gărzilor roșii!... Am hotărît că locul meu e alături de bolșevici și i-am spus tatălui meu. A izbucnit un scandal enorm. Pînă la urmă am rupt relațiile cu familia. Cu ajutorul aceluiași Evgheni Ivanovici am devenit soră de caritate în Armata Roșie. Cînd m-am întors acasă, am aflat că mama și tata plecaseră undeva în sud. Pe urmă am auzit că pe drum s-au îmbolnăvit de tifos și au murit.

M-a adăpostit bătrîna mea doică. Și acum locuiesc tot cu ea, învăț la Universitatea din Moscova și vreau să mă specializez în lingvistică. Asta-i toată biografia mea...

— Ați intrat în partid? întrebă Vasili.

— Da, încă pe front, în 1920...

Timp liber aveau puțin, se întîlneau pe apucate, dar, curînd, au înțeles amîndoi că îi leagă un sentiment mult mai puternic decît prietenia. Și atunci cînd Vasili, luîndu-și inima în dinți, i-a spus: „Te iubesc și te rog să fii soția mea", cererea în căsătorie n-a fost pentru Liza ceva cu totul neașteptat. S-a lipit în tăcere de pieptul lui și a început să plîngă. Vasili a privit-o îndelung și pe urmă, pentru prima oară de cînd se cunoșteau, a sărutat-o.

Au făcut nunta în camera lui Vasili, în care se afla un pat acoperit cu o pătură cazonă, o masă și două tabarete. În schimb, pe masă se lăfăia (nu se știe cum a ajuns aici) un serviciu de birou cu niște sfincși egipteni de bronz.

Efrosinia, sora lui Vasili, a venit de la țară și a adus cîteva lipii de casă, o jumătate de sac cu cartofi, niște varză murată și două sticle de tărie. Mutînd serviciul de la locul lui, sora întinse o față de masă curată, puse lipiile, turnă băutura în carafă și fierse cartofii. În general lucrurile s-au desfășurat bine. Katia a adus un

buchet de flori (venise însoțită de tatăl ei, Evgheni Ivanovici) ; bătrîna doică a Lizei a venit și ea.

Au băut trascăul cam tulbure, închinînd în sănătatea tinerilor căsătoriți, și au mîncat cartofi cu varză. Vasili o lăuda tot timpul pe Efrosinia.

— Așa soră mai zic și eu, m-a scos din încurcătură, că nu știam ce să pun pe masă. Mi-am primit ieri rația de alimente — trei scrumbii și puțin untdelemn, dar și pe astea le-am uitat la serviciu !...

Astfel a intrat Liza pentru totdeauna în viața lui atît de agitată. A intrat și a împărțit cu el toate greutățile și toate grijile.

În afară de familia Katiei și a lui Grigori, Liza nu mai avea pe nimeni pe lume și, cînd vorbea despre „ai mei", pe ei îi avea în vedere...

Se făcuse ziuă. Străzile se umpleau treptat de zgomot. Muncitorii se grăbeau la lucru, apăreau pe rînd portarii și gunoierii, vînzătorii de lapte, legume și cornuri proaspete. Începea dimineața obișnuită a Parisului.

La birou Vasili găsi o invitație, prin care domnul Koçek era rugat să treacă pe la consulatul general american din Paris „între nouă dimineața și cinci după-amiaza, cu excepția duminicilor". Vasili nu prea era lămurit și îi telefonă lui Joe Kovacici.

— Alo, domnule Kocek, pot să vă felicit, strigă acesta voios. Am primit dispoziția de a vă elibera viza. V-am sunat încă de ieri, ca să vă comunic această veste plăcută și ca să oferiți ceva de băut, dar, din păcate, nu v-am găsit.

— Mulțumesc. Rămîn dator cu o tratație ! Cînd primesc viza ?

— Și azi dacă vreți !

Vasili se duse după viză seara, ca să-l poată invita pe Kovacici la masă. Formalitățile n-au durat mult și peste o oră cei doi stăteau la un restaurant caucazian, mîncînd frigărui stropite din belșug cu vin roșu. Joe îl încredința pe Vasili că numai la Paris, și nicăieri altundeva în lume, se poate petrece bine.

— Aici toată lumea e veselă, amabilă, ți-e mai mare dragul să trăiești, nu ca la noi, în Statele Unite.

— Ce nu vă place acolo ?

— Oamenii sînt plicticoși și n-au decît o singură preocupare — să facă bani ! Restul nu-i interesează ! De fapt, o să vă convingeți și dumneavoastră în curînd.

— Spuneți-mi, ce părere au americanii și dumneavoastră personal despre fascism ? întrebă Vasili.

— Nici o părere !

— Cum adică, n-ați auzit nimic despre ororile pe care le comit naziștii în Germania ?

— Să-i ia dracu ! Dacă le place să se mănînce între ei, n-au decît ! Din toate astea omenirea n-are nimic de pierdut și nici de cîștigat.

— Nu vi se pare că vă înșelați ? întrebă Vasili. Fasciștii vor să domine întreaga lume. Şi dacă nu vor fi opriți, vor subjuga toate popoarele... Dealtfel, nu-i exclus să înceapă cu patria mea şi cu cea a tatăluí dumneavoastră.

— Serios ? Americanul îl privi foarte mirat. Poate că aveți dreptate... E rău să fii un popor mic şi să ai vecini puternici. Cei tari îi înghit întotdeauna pe cei slabi. La noi, în America, există o concurență acerbă şi în lupta asta învinq cei puternici ; e o lege a naturii.

— Din păcate, e vorba despre altceva ! În joc e soarta unor popoare. Oare o țară atît de puternică cum e America nu va veni în ajutorul celor slabi ? Nu e exclus ca Franța să fie aceea care va suporta prima lovitură. Generalii nemți sînt răzbunători şi nu pot uita înfrîngerea din războiul trecut !

— În privința celor de la noi, pot să vă spun de pe acum că nu vor mișca nici măcar un deget pentru interesele altora. Doar dacă vor adulmeca că e rost de vreun profit pe undeva, asta e altă chestiune ! Atunci, America va sări în apărarea oricui, chiar şi a diavolului ! încheie rîzînd Kovacici.

Lui Vasili i se păru că discuția cu americanul ajunsese prea departe.

— S-o lăsăm, zise el, ce rost are să ne batem capul cu lucruri care nu ne privesc ? Om trăi şi om vedea, nu-i așa ?

— Exact, om trăi și om vedea, se învoi Joe. Dar imediat adăugă : și totuși, bătrînul meu va fi necăjit dacă nemții se vor atinge de Iugoslavia !...

De la Strassbourg sosi în fine multașteptata telegramă a Lizei. Întîmpinînd-o la gară, Vasili își cercetă îngrijorat soția. Se schimbase foarte mult în cele cîteva zile de absență, slăbise, era palidă.

— Ce-i cu tine, Liza ?

— Nimic... Oboseala, emoțiile călătoriei.

Acasă, la masă, ea îi povesti întîmplările prin care trecuse.

— Îți dai seama, în momentul în care am văzut privirea de gheață a ofițerului fascist, m-am speriat. Atunci am înțeles pentru prima oară, de-adevăratelea, că noi ne jucăm cu moartea...

— Nu trebuie să vorbești așa, o opri Vasili. De murit se poate muri în fel și chip ; mergi pe stradă, îți cade o cărămidă în cap — și gata ! Sau nimerești sub o mașină. Măcar dacă ți-e dat să mori, să mori la post !...

Liza nici nu reuși măcar să se odihnească bine după călătorie că sosi o comunicare de la „tata“ : concediul se suspendă. Liza va pleca urgent în misiunea asupra căreia s-au înțeles, trecînd prin Italia. Se amînă și călătoria lui Vasili în America.

CAPITOLUL X

Liza călătorea prin Italia — vizitase pînă acum Pisa, Ferrara, Siena, Florența. Profund emoționată, colinda galerii și muzee celebre, rămînînd extaziată în fața geniului uman care a creat opere nemuritoare de artă. Oamenii au înălțat catedrale maiestuoase, au construit palate din marmoră și granit, le-au împodobit cu tot felul de tablouri și sculpturi, dar nici asta nu-i mulțumește : în loc să continue să cultive frumosul, ei caută să acapareze bogățiile vecinilor. Pe străzile străvechilor orașe italiene mărșăluiau cămășile negre, urlînd cîntece pline de ură împotriva altor popoare. De la balconul palatului

din Roma, ducele cu ceafa de taur îndemna tinerii — urmaşi ai legiunilor romane — să fie gata pentru cucerirea de noi teritorii. La catedrala Sfîntul Petru, Papa îi binecuvînta în public pe Mussolini şi Hitler la fapte măreţe întru gloria sfintei biserici. Şi asta, în momentul în care întreaga lume ştia că fasciştii îi persecută pe catolici, renăscînd vechiul cult germanic păgîn.

În Italia străluceşte soarele... Albastrul apelor golfului Neapole te îndeamnă la tihnă... Seara, pretutindeni răsună cîntece. Nu marşurile pe care le scandează huliganii fascişti, ci canţonetele pe care le-au fredonat din totdeauna prin aceste locuri pescarii, vînzătorii ambulanţi şi barcagii...

Liza trăia din plin bucuria acestei călătorii şi se simţea liniştită doar atunci cînd îi asculta pe oamenii aceştia. Se oprea în hoteluri somptuoase, nu-şi refuza nimic, Vasili îi dăduse bani din belşug. „Caută să te odihneşti bine, îi spusese el la despărţire, vezi că nu de multe ori îţi pică norocul ăsta să fii o turistă lipsită de griji într-o ţară minunată". Şi totuşi, simţea o strîngere de inimă, iar noaptea era chinuită de insomnii. Avea de îndeplinit o misiune grea. În orice moment trebuie să te aştepţi la o cădere. Bineînţeles, se va strădui să fie vigilentă, dar nu depind toate de ea. Cîte nu se pot întîmpla ! E de ajuns să-ţi aminteşti de cele întîmplate la frontiera germano-franceză...

Sub ferestrele hotelului, copilandri în cămăşi negre intonează din nou marşuri, trîmbiţînd năzuinţa de a face să renască marele imperiu roman ai cărui urmaşi sînt. În vinele lor curge sîngele invincibililor legionari ! Jalnici maniaci care nu-şi dau seama că nu există întoarcere spre trecut ! Ce a rămas din trecutul acesta ? Amintiri şi ruine...

Pînă la sfîrşitul vacanţei studenţeşti mai era doar o lună şi ceva. În această perioadă atît de scurtă Liza avea de făcut foarte multe, şi asta într-o ţară cu desăvîrşire străină, fără cunoştinţe şi fără nici o adresă sigură. Pe profesorul Nicolaj, conducătorul săpăturilor arheologice, nu-l ştia decît după nume.

Ca ultim popas în călătoria ei prin Italia, Liza alese Veneţia. După ce locui cinci zile într-unul din hotelurile

de la Lido, cumpără un bilet de clasa a II-a și se urcă într-un vaporaș care semăna ca două picături de apă cu cel care îi adusese cîndva la Marsilia. Se despărțea fermecată de acest oraș, de acest adevărat „lotus de piatră". Era foarte cald... Nici măcar dinspre mare nu venea vreo adiere de vînt. Pasagerii, vlăguiți de plictiseală și căldură, nu știau ce să mai facă. Rătăceau fără rost pe punte sau moțăiau ore întregi întinși pe șezlonguri.

În a doua zi a călătoriei, Liza observă doi copii, un băiețel de șapte ani și o fetiță de vreo cinci ani, care alergau pe punte. Obosiți de atîta zbenguială, copiii se așezară lîngă ea și intrară în vorbă. Erau foarte bucuroși că puteau discuta cu cineva în limba lor.

— În Italia nu ne înțelege nimeni! Italienii sînt niște neștiutori, nu vorbesc nemțește, spuse băiețelul.

O doamnă tînără se apropie de Liza și de copii.

— Va să zică, aici erați! Nu v-au plictisit copiii? întrebă ea zîmbind.

— De-abia ne-am cunoscut, răspunse Liza, și, afară de asta, sînt foarte simpatici.

Continuînd să zîmbească, doamna îi întinse o mînă micuță:

— Gertrude Dietrich.

Liza se recomandă și ea.

Intrară în vorbă. Gertrude era soția directorului Băncii germane din orașul în care trebuia să ajungă Liza. Familia Dietrich își petrecuse concediul în Italia.

Un bărbat înalt, cu mustăți roșcate, îmbrăcat într-un costum alb, se apropie de cele două femei.

— Soțul meu, Johann Dietrich. Gertrude făcu prezentările, iar băiatul spuse:

— Tată, știi că *Fräulein* Marianne vorbește nemțește ca și noi?

— Îmi pare bine. Dietrich se înclină. Probabil că domnișoara e de origine germană.

— Nu chiar, răspunse Liza. Tatăl meu e slovac, mama din Prusia orientală. Cu toate că port numele tatălui, nu prea îmi aduc aminte de el, a murit cînd aveam trei ani și am rămas singură cu mama.

— Dacă știu bine, după lege, copiii urmează naţionalitatea tatălui, spuse Dietrich.

— Ce fel de slavă mai sînt şi eu ! Nu cunosc nici un cuvînt slovac şi nici ceh.

— Argumentele dumneavoastră par convingătoare. Într-adevăr nu numai că vă trageţi dintr-o femeie germană dar aţi fost educată de ea. În consecinţă puteţi fi socotită ca germană... Dar rezultată dintr-o căsătorie mixtă, sublinie totuşi Dietrich. Apoi întrebă : şi dumneavoastră v-aţi petrecut vacanţa în Italia ?

— Nu, eu studiez la Sorbonna ; a trebuit să strîng material pentru lucrarea de diplomă... Acum mă îndrept spre acelaşi oraş cu dumneavoastră... Ştiţi probabil că în apropiere de el se efectuează săpături arheologice sub conducerea profesorului Nicolaj. Nu s-a stabilit încă ce au descoperit acolo, o cetate romană sau nişte fortificaţii militare, şi nu ştiu dacă mi se va permite să particip la cercetare.

— Profesorul Nicolaj este un original, de la el te poţi aştepta la orice.

— Îl cunoaşteţi ?

— Oarecum, surîse Dietrich zeflemitor. Cînd vom ajunge, îl voi ruga să vă sprijine. Cred că profesorul nu va refuza ! Ce zici, Gertrude ?

— Bineînţeles că nu te va refuza, se grăbi soţia să răspundă.

— V-aş rămîne foarte îndatorată, domnule Dietrich.

Liza era în formă : povestea cu tatăl decedat şi mama nemţoaică i-a venit aşa, dintr-o dată. Dietrich ăsta este, fără îndoială, nazist sau măcar simpatizant. Liza a înţeles imediat că această cunoştinţă întîmplătoare cu o familie de nemţi îi va putea înlesni accesul spre comunitatea germană din oraş. Şi atunci, pe loc, luă o hotărîre : pentru a face cunoştinţă cu profesorul Nicolaj se va folosi de influenţa directorului Băncii germane din oraşul în care va trebui să locuiască un timp. Nu va face uz de scrisoarea din Cehoslovacia. Sigur că jocul acesta este

periculos, dar lui Vasili îi plăcea să repete adesea : „În meseria noastră, fără risc nu se poate ! Numai că riscul trebuie să fie raţional...“

Veni ora prînzului. Fetiţa se agăţase de rochia Lizei : „*Fräulein* Marianne, haideţi cu noi, vă rog !“

— Chiar aşa, de ce nu am lua masa împreună, la clasa întîi ? i se adresă Dietrich.

— Cu plăcere, dar trebuie să mă schimb !

La masă, în afară de Liza şi de familia Dietrich, se mai afla un bărbat între două vîrste, un tip cu o burtă respectabilă, cu obrajii bucălaţi, bărbieriţi cu grijă. Cînd Dietrich i-o recomandă pe Liza, acesta se înclină foarte ceremonios.

— Albert Sokovski, la dispoziţia dumneavoastră.

Gertrude îi şopti Lizei la ureche :

— Un om foarte influent în oraşul nostru.

În timpul mesei, cel mai zgomotos şi cel mai vorbăreţ dintre toţi a fost Dietrich. Sokovski, care nu rostise decît două-trei fraze neînsemnate, îşi sorbea în tăcere berea.

— Oraşul nostru e foarte frumos, *Fräulein* Marianne, spuse Dietrich, adresîndu-se Lizei. E multă verdeaţă, avem un rîu mare, parcuri şi pieţe splendide. Veţi trăi la noi şi nu veţi mai dori să vă întoarceţi la moleşiţii dumneavoastră de francezi.

— Dar nu sînt deloc ai mei ! obiectă Liza, cerîndu-şi în gînd iertare prietenilor francezi.

— Şi totuşi dumneavoastră, o nemţoaică, aţi preferat să studiaţi la Sorbonna, şi nu în Germania.

— Asta n-a depins de mine. Unchiul meu, fratele mamei, s-a mutat la Paris şi m-a luat cu el pentru că n-avea copii...

— Cu ce se ocupă unchiul dumneavoastră la Paris ?

Fără nici o jenă, Dietrich punea întrebare după întrebare, de parcă nu discuta cu o doamnă, ci interoga un acuzat.

Pînă şi Sokovski îşi dădu seama de asta.

— Dragă Johann... ştii... bombăni el.

— Ce vi se pare curios că vreau să-mi cunosc tovarășii de drum ?... Sper că domnișoara n-are nimic împotriva întrebărilor mele ?

— Bineînțeles, răspunse Liza zîmbind. Unchiul meu e comerciant, un om destul de bogat.

— Mama locuiește în Cehoslovacia ?

— Da, are o moștenire de la tata, o făbricuță de sticlă.

— Și aduce venituri mari ?

— Cred că da. Altfel n-ar fi rămas să trăiască printre slovaci, s-ar fi dus înapoi în Prusia orientală sau la Paris, la unchiul, care o cheamă tot timpul să vină la el.

— Nu-i nimic ! Curînd, nemții se vor simți în Cehoslovacia cu totul altfel ! Mama dumneavoastră nu mai are mult de răbdat, spuse Dietrich, schimbînd priviri semnificative cu Sokovski. Masa era pe terminate și bărbații, scuzîndu-se în fața doamnelor, se duseră pe punte să fumeze.

Liza se ocupa de copii. În timp ce se strîngea masa, le meșteri tot felul de păsări din hîrtie și apoi se așează la pian. Acompaniați de ea, micuții au cîntat și au dansat. Stînd deoparte, Gertrude își privea zîmbind copiii pe care îi distra această necunoscută.

Seara, pretextînd o durere de cap, Liza s-a retras devreme în cabină. A stat mult timp întinsă, nemișcată, cu ochii deschiși, gîndindu-se că prologul la spectacol n-a fost prea rău jucat. De-ar putea să-și joace rolul pînă la actul final, pînă la căderea cortinei ! Dacă Vasili ar fi fost aici, ar fi lăudat-o...

Resimțea încordarea din timpul zilei : capul începuse s-o doară de-a binelea... Abia acum înțelegea cît de mult o obosiseră ultimele ore... „Și ce se va întîmpla dacă nu vei avea putere să-ți interpretezi rolul pînă la capăt ?“ se întrebă ea. Și tot ea își răspundea pe loc : „Ce rost au întrebările astea neroade ! N-ai văzut privirea tăioasă a lui Dietrich ? Oamenii ăștia nu știu ce-i mila ! Înseamnă că trebuie să fii mai tare decît ei !...“

A doua zi de dimineață, odihnită, ieși pe punte. In Italia reușise să se bronzeze pe față și pe mîini. Tenta aceasta îi stătea foarte bine, iar rochia albă îi scotea în evidență culoarea aurie a părului.

Era o dimineață liniștită, fără nici un pic de vînt. Soarele strălucea puternic, aerul era ușor de respirat. Doar zgomotul motoarelor spărgea liniștea. Vasul plutea încet, lăsînd în urma lui, pe luciul mării, o dungă lată de spumă albă.

Grăsunul Sokovski se apropie de Liza. Era într-o ținută sportivă și fuma trabuc.

— Bună dimineața, domnișoară ! Vă mai doare capul ?

— Nu, mă simt bine, mulțumesc.

— Totdeauna am susținut că un somn adînc face mai mult decît zece doctori savanți la un loc. În rochia asta sînteți fermecătoare ! Mi-e teamă că, văzîndu-vă, tinerii din orașul nostru își vor pierde liniștea...

Veniră, alergînd, copiii lui Dietrich. Sokovski se uită cam chiorîș la ei și tăcu.

Au dejunat din nou împreună. Dietrich deveni, dintr-o dată, generos : comandă o sticlă de vin. Era foarte bine dispus și, după masă, o rugă pe *Fräulein* Marianne să cînte ceva la pian.

Liza nu se lăsă mult rugată, se așeză la pian și cîntă un vals de Schubert.

— Ca să vezi ! Pe lîngă celelalte calități, o aveți și pe asta ! Sînteți o interpretă excelentă, exclamă Dietrich, invitînd-o să continue.

În cîteva zile, copiii ajunseră să o îndrăgească foarte mult pe Liza, iar la cei mari apăruseră semnele unei vădite simpatii față de ea. Mîncau mereu împreună, se plimbau împreună pe punte, Liza le cînta adesea melodii clasice germane. În ajunul sosirii, cînd se adunaseră cu toții pe punte ca să admire luna ce se oglindea în mare, Dietrich o întrebă pe Liza :

— Spuneți-mi, *Fräulein* Marianne, aveți cunoscuți în orașul nostru ?

— Din păcate, nu.

— Şi, în cazul acesta, unde intenţionaţi să locuiţi ?

— Nu ştiu încă. O să iau o cameră la un hotel mai ieftin, pe urmă o să încerc să găsesc o pensiune onorabilă.

— Nu cred că hotelul e un loc potrivit pentru o domnișoară singură. Nu-i așa, Albert ? se adresă Dietrich grăsunului.

— Bineînţeles !

— Uitaţi ce e, un timp, pînă o să vă găsiţi un loc într-o pensiune ca lumea sau într-o familie germană serioasă, puteţi locui la noi !

— La noi, *Fräulein* Marianne, haideţi la noi, strigară bucuroşi copiii.

— Ce să zic ?... Mi-e cam jenă să vă deranjez.

— Nici un deranj, interveni Gertrude. Avem o locuinţă mare, sînt multe camere libere. Iar Paul şi Elsa se vor simţi bine cu dumneavoastră.

*

Abia apucă familia Dietrich să intre în casă şi să despacheteze lucrurile, că începu un adevărat pelerinaj. Aveai impresia că toţi nemţii din oraş se socoteau obligaţi să-şi prezinte omagiile domnului Johann Dietrich. Cu toţii îşi manifestau zgomotos bucuria prilejuită de reîntoarcerea lui, declarînd că fără el se simţiseră ca niște orfani, că în timpul absenţei sale afacerile n-au mers deloc. N-avuseseră cui să-i ceară sfatul şi, în consecinţă, treburile au stagnat. Liza, martoră involuntară a acestor efuziuni, a înţeles că gazda ei trebuie să fie conducătorul fasciştilor locali şi că, în afara funcţiei oficiale de director al Băncii germane, mai îndeplineşte şi alte funcţii speciale. Cu atît mai bine pentru ea !

Liza le-a fost prezentată tuturor ca o prietenă a familiei şi nemţii au început s-o socotească „de-a lor", să-i acorde încredere şi să vorbească în prezenţa ei des-

pre anumite lucruri la care nu s-ar fi referit față de străini.

Ea căuta însă să-i evite pe cît posibil și, atunci cînd începeau discuții mult prea deschise, dispărea pe nesimțite. Dietrich își dădu seama de asta și într-o zi îi spuse soției :

— Știi, Marianne este o fată cu mult tact și plină de modestie, nu degeaba curge în vinele ei sînge german ! Dacă ar fi fost ariană pură, i-aș fi propus s-o angajăm educatoare la copii.

— Vai ce bine ar fi ! Paul și Elsa ţin mult la ea.

— Nu se poate ! Copiii lui Johann Dietrich nu pot fi crescuți de o femeie născută dintr-o căsătorie mixtă, o întrerupse brusc soţul.

Grăsunul Sokovski venea rar pe la directorul băncii, dar de fiecare dată îi adresa Lizei complimente stîngace.

— Neapărat vă măritățm aici și aranjăm o nuntă de zile mari.

Gertrude îi comunică Lizei în mare taină că Albert Sokovski este omul de încredere al lui von Neurath, fiind reprezentantul lui neoficial, și că îndeplinește o misiune de mare importanță.

— Trebuie să știi, dragă Marianne, că țara asta este populată de oameni mult inferiori nouă și de aceea unii din politicienii lor, care se află în prezent la putere, speră că Franța îi va ajuta împotriva noastră, a germanilor. Dar speră degeaba ! Sokovski are la palatul regal cîțiva prieteni foarte buni și vrea, cu ajutorul lor, să-i îndepărteze pe miniștrii care ne dușmănesc. Ei vor fi înlocuiți cu oameni devotați Germaniei.

Doamna Dietrich îi destăinuia Lizei, de fapt, unele secrete auzite de la soțul ei.

— Să nu crezi că domnul Sokovski este doar un grăsun flegmatic. E prusac din cap pînă-n picioare și poate multe... Se spune că îl cunoaște personal pe führer, încă de la München și că l-a finanțat pe vremea cînd se întemeia partidul național-socialist. Sokovski este putred de bogat, are o uzină mare de mașini agricole și multe altele despre care nu se prea poate vorbi. Cred că mă înțelegi, nu ?

În nenumărate rînduri, Liza i-a propus Gertrudei să-i plătească pentru găzduire, dar de fiecare dată era refuzată. Pentru a-şi manifesta într-un fel recunoştinţa faţă de familia Dietrich, Liza se ocupa de Elsa şi Paul, îi ducea la plimbare. După masa, cînd copiii dormeau, lua ghidul şi hoinărea prin oraş, făcea cunoştinţă cu locurile lui celebre, vizita muzee. Uneori, o însoţea cîte un tînăr din colonia germană. Bărbaţii se străduiau s-o distreze pe această domnişoară frumoasă, prietenă a familiei Dietrich, şi să-i intre în graţii. Liza era bucuroasă şi se afişa cu ei pe străzile populate ale oraşului, demonstrînd astfel localnicilor că are numeroşi cunoscuţi printre nemţii cu influenţă.

La cîteva zile după sosire, Dietrich îi spuse Lizei că a reuşit să-l găsească pe trăsnitul de profesor ; dacă *Fräulein* Marianne mai are chef să dezgroape vechituri, poate să se ducă la Nicolaj.

— Profesorul locuieşte în cort, lîngă comorile sale, şi aproape că nu vine în oraş, adăugă el.

— Îmi daţi o scrisoare pentru el, sau îi spun pur şi simplu că vin din partea dumneavoastră ?

— Spuneţi-i că veniţi din partea mea. Va fi de ajuns !

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Liza, cu un rucsac în mînă, stătea la marginea şoselei, aşteptînd o ocazie. În fine, un camion opri lîngă ea. Liza se aşează în cabina şoferului. Din nefericire, acesta nu înţelegea nici un cuvînt din limbile în care tînăra femeie încerca să-i vorbească. Pierzînd orice nădejde de a-l face să înţeleagă destinaţia, ea începu să arate prin gesturi cum se sapă pămîntul şi repeta cuvintele: „Profesorul, săpături, înţelegeţi, profesorul Nicolaj".

Numele profesorului îi era cunoscut şoferului. Lîngă un stîlp indicator, pe care scria „27", el frînă şi arătă spre nişte oameni care săpau. Plătindu-i şoferului, Liza alergă într-acolo şi ghici foarte uşor care din ei este profesorul Nicolaj.

— Am venit din partea domnului Dietrich, v-a vorbit despre mine, se prezentă Liza.

— Sînteţi franţuzoaică ? Profesorul o privi cu atenţie.

— Locuiesc de mult la Paris, studiez la Sorbonna.

— Spuneţi-mi cinstit, vreţi să vă luaţi diploma ca s-o aduceţi logodnicului ca zestre, sau doriţi într-adevăr să vă dedicaţi ştiinţei ?

— În limitele modestelor mele puteri, aş vrea să mă ocup de ştiinţă. Şi v-aş rămîne foarte îndatorată dacă mi-aţi permite să particip la săpăturile conduse de dumneavoastră, zise Liza.

— Săpăturile nu sînt o treabă pentru femei ! Vedeţi ce murdărie e aici, ce praf... Şi dacă vă interesează într-adevăr activitatea noastră, puteţi veni şi studia tot ce scoatem din pămînt, obiectele astea au două mii de ani. Vă pricepeţi să desenaţi ? o întrebă profesorul.

— Mă pricep puţin.

— Excelent, puteţi reproduce cîte ceva de aici. Vedeţi statuia aceea de marmoră ? O femeie ! S-a păstrat foarte bine, doar nasul e puţin ciobit. E o piesă unică ! Aşa ceva nu veţi găsi în nici un muzeu din lume. Dacă aveţi hîrtie şi creion puteţi începe să desenaţi.

— Vă mulţumesc, sînteţi foarte bun !... Ce presupuneţi că a fost aici, o aşezare romană sau o cetate ? La noi se interpretează în fel şi chip.

— Mai curînd cred că a fost o aşezare. Dar pentru că oamenii se aflau într-o ţară străină, înconjuraţi de un popor care le era duşmănos, au fost obligaţi să-şi apere aşezarea cu un brîu lat de ziduri şi cu turnuri de pază. Asta însă nu i-a ajutat la nimic ! După cît se pare, băştinaşii i-au atacat pe ocupanţi, i-au decimat şi le-au distrus aşezarea.

Timp de o oră, sub soarele care ardea foarte tare, bătrînul a condus-o pe Liza printre ruine, i-a arătat rămăşiţele zidurilor, dîndu-i o mulţime de explicaţii.

— Ţineţi seama, domnişoară, toţi cuceritorii au avut aceeaşi soartă de-a lungul secolelor ! Dacă a căzut el măreţul imperiu roman, atunci ce-i aşteaptă pe cuceritorii contemporani ?

Liza desenă statuia de marmoră și la apusul soarelui își luă rămas bun de la profesor, plecînd spre casă.

Avea acum un motiv foarte întemeiat pentru a continua să rămînă în oraș. Îi mulțumea în gînd profesorului sucit, care nu i-a permis să participe la săpături. Altfel ar fi trebuit să vină în fiecare zi în acest pustiu și să sape ore întregi, pe căldură. Gertrude îi spuse Lizei că, la pensiunea unde locuiesc de obicei nemții în trecere prin oraș, s-a eliberat o cameră. Și adăugă :

— Nu înțeleg, de ce nu vreți să locuiți la noi pînă la plecare ? Vedeți că noi vă simpatizăm, copiii vă iubesc...

— Nu pot să vă mai deranjez, mai ales că de acum încolo va trebui să plec la șantierul arheologic cum se luminează de ziuă ; și-apoi mă voi întoarce murdară, prăfuită...

— Cum doriți (Gertrude se bosumflă puțin). Nădăjduiesc că nu ne veți părăsi chiar de tot și, măcar sîmbetele și duminicile, le veți petrece la noi.

— Vă mulțumesc, cu multă plăcere.

La pensiunea unde s-a mutat în cursul aceleiași zile, locuiau numai nemți, mai ales bărbați tineri. Fără a o socoti pe proprietăreasă, care aducea pe undeva cu Else Braun, mai erau doar trei femei.

Mulți dintre locatarii pensiunii o știau pe Marianne ca prietenă a familiei Dietrich și, de aceea, apariția ei a fost primită cu satisfacție. Liza se bucura de o încredere totală din partea lor. După cîteva zile, își dădu seama că toți acești domni, comercianți, comisvoiajori sau reprezentanți ai unor firme germane, nu erau altceva decît agenți sau împuterniciți ai național-socialiștilor. Dealtfel, ei nici nu ascundeau faptul că puneau aici la cale schimbarea orînduirii de stat, intenționînd să instaleze în fotoliile ministeriale oameni de-ai lor. Dacă nu vor reuși pe cale „pașnică“ (prin provocări de tot felul și prin corupție), mai aveau în rezervă și alte mijloace, mult mai eficace. Făceau aluzie, în special, la detașamentele fasciste înarmate, formate din tineretul local, gata să declanșeze la primul semnal lupta pentru putere.

Unul dintre tinerii aceştia (semăna la înfăţişare cu un savant) spunea adesea că e prea devreme pentru a se recurge la forţă, Europa s-ar agita şi nu a sosit încă momentul. Altceva este calea paşnică. Cine îl poate împiedica pe rege să demită actualul cabinet şi să încredinţeze formarea noului guvern unui om de încredere care, ţinînd seama de interesele ţării, să rupă legăturile cu Franţa, să încheie alianţa cu Germania şi să îndrepte economia pe făgaşul convenabil noului său partener ? E legal, e paşnic şi mai ales nu s-ar face zgomot.

Dar printre tinerii care locuiau la pensiune erau şi capete înfierbîntate, partizani ai unor acţiuni imediate.

— Ce ne pasă nouă de părerea Europei ? strigă unul din ei, un vlăjgan roşcat, cu faţa plină de pistrui. De cine să ne temem ? De molesiţii ăia de francezi, sau de englezii ăia înţepaţi care stau pe insula lor ? Restul — Belgia şi Olanda — e plevuşcă, nici nu contează !

Nemţii discutau în aşa fel, de parcă azi-mîine vor fi stăpîni pe toată Europa şi-şi vor putea impune tuturor voinţa lor.

Seara, stăteau cu halbele de bere în faţă, discutau cu aprindere şi urlau imnul lor : *Deutschland, Deutschland über alles.*

Cu Liza se purtau corect, fiind chiar exagerat de respectuoşi. La asta îi obliga disciplina de fier : nu puteau să-şi permită orice faţă de prietena familiei domnului Dietrich, conducătorul fasciştilor din localitate.

În fiecare sîmbătă, Liza cumpăra mici daruri pentru copii şi se ducea la Dietrich. Seara se adunau la el nemţii mai de vază din oraş. Nici aici nu lipseau berea şi crenvurştii, dar lumea bea puţin, se schimbau păreri, iar discuţiile nu se terminau cu ţipete şi gălăgie.

Într-o zi îşi făcu apariţia o nouă figură, un neamţ uscăţiv de vreo patruzeci de ani, cu o privire dispreţuitoare. Se numea von Bohlen. Tocmai sosise din Germania şi avea o mulţime de noutăţi. După respectul cu care a fost primit şi după interesul cu care îl ascultau toţi, Liza şi-a dat seama că proaspătul venit era o persoană influentă printre nazişti.

A început cu cancanurile din capitală, le-a înșirat lista celor avansați, le-a relatat ce a spus führerul în numeroasele sale cuvîntări și apoi a reținut atenția celor din jur cu lucruri mult mai importante, prezentate însă pe un ton glumeț.

— La congresul de la Nürenberg al partidului, führerul înmînează un steag detașamentului de șoc din Köln. În drum spre casă, băieții defilează cu steagul în frunte. Pe pînza lui era scris cu litere mari : „Strassbourg...“ Asta, înțelegeți dumneavoastră cum vine cazul, nu-i place ambasadorului Franței, care se duce la führer și îi spune : „Domnule cancelar, guvernul meu nu poate admite ca detașamentele de șoc să scrie pe steagurile lor «Strassbourg», pentru că asta sună ca un îndemn la cucerirea de teritorii străine“.

Aici, von Bohlen, ca povestitor încercat ce era, face o pauză și nu greșește. Se aud voci : „Și ce i-a răspuns führerul acestui impertinent ?“

— După ce l-a ascultat cu răbdare pe ambasador, führerul i-a spus foarte politicos : „Regret că amănuntul acesta mi-a scăpat din vedere. Îndrăznesc să afirm că nu mă gîndesc deloc să cer retrocedarea Alsaciei și Lorenei. Îi cunosc bine pe alsacieni, sînt niște canalii, nu vor să se unească cu Germania, nici cu Franța. Așa că e inutil să te bați pentru ei. Eu nu visez, domnule ambasador, decît la ziua aceea minunată în care mi se va ridica un monument pentru faptul că am fost omul care a instaurat pacea veșnică între Franța și Germania“. Ambasadorului francez nu i-a rămas altceva decît să se încline și să plece. Vă dați seama ce șiretlic fin ? Toți cunosc, de fapt, afirmațiile führerului cum că, mai devreme sau mai tîrziu, ne vom răfui cu Franța pentru toate — pentru înfrîngere, pentru rușinea și înjosirea de la Versailles suportate de poporul german. Ambasadorului oficial îi declară însă cu totul altceva. Agață-te, dacă ai de ce să te agăți.

— *Heil Hitler*, strigă unul din cei prezenți. Într-o clipă, toți se ridicară și, bătînd ritmic cu halbele în masă, răspunseră în cor : *Heil, heil !*

Ascultînd discuţiile acestea şi observînd comportarea oamenilor entuziasmaţi de cinismul führerului lor, Liza se cutremura în sinea ei. Reuşise să adune o mulţime de date interesante, dar curierul nu apăruse încă. Atunci cînd îl întrebase pe „tata“ cum va ţine legătura cu el, primise următorul răspuns : „Tu du-te, acomodează-te cu condiţiile de acolo, observă şi memorează totul ! Cînd va fi nevoie, o să te găsim !“ Trecuse însă mult timp şi n-o căutase nimeni. Curînd vacanţa studenţească va lua sfîrşit şi nu va mai putea rămîne aici. De fapt, nici n-ar fi avut rost să mai rămînă. A reuşit să-i vadă pe fasciştii în... mărime naturală, a reuşit să le cunoască planurile şi să afle care le sînt metodele. Acum ştia precis : fasciştii n-au nici un fel de principii morale, nu se jenează de nimic ! Aşa gîndea Liza. Iată însă că lucrurile se precipită — adevăratele greutăţi deabia încep.

*

În sîmbăta aceea musafirii au plecat destul de tîrziu ; în sufragerie au rămas doar trei : gazda, grăsunul Sokovski şi von Bohlen. Discutau ceva între ei...

Camera Lizei se găsea la etaj, exact deasupra sufrageriei şi, de obicei, cînd se vorbea tare, putea auzi totul. Dar azi se vorbea aproape în şoaptă şi nu înţelegea nimic. Cei trei uitară însă prudenţa şi, treptat, începură să ridice tonul. Von Bohlen căută să-l convingă pe grăsan :

— Încercaţi să-l faceţi pe ministrul palatului să creadă că îi înmînaţi un document de mare importanţă. Spuneţi-i că serviciul nostru de informaţii a reuşit să pună mîna pe o scrisoare strict confidenţială a Ministerului de externe francez adresată ambasadorului său de aici. Documentul a fost fabricat de specialişti după toate regulile artei. Antetul ministerului şi semnătura secretarului de stat sînt originale ; de asemenea sînt originale şi caracterele maşinii de scris la care se dactilografiază hîrtiile strict secrete. Chiar şi hîrtia specială pe care o folosesc francezii este autentică. Priviţi !

Liza îşi dădu seama că von Bohlen scosese din buzunar o hîrtie pe care o arăta interlocutorilor.

— Aici scrie că, în fața pericolului german, guvernul francez este nevoit să acționeze mai hotărît în vederea unei apropieri cu Uniunea Sovietică. În prezent se duc tratative preliminare cu rușii în scopul încheierii unei alianțe militare, care le va permite să instaleze pe teritoriul Franței, pe cît posibil în apropierea graniței franco-germane, unități militare cu un efectiv de pînă la trei corpuri de armată complete. În același timp, în cazul că Germania va ataca Rusia, Franța se obligă să acorde rușilor ajutorul necesar în domeniul militar și în alte domenii. În finalul scrisorii se spune că Ministrul de externe al Franței îi încredințează ambasadorului său misiunea de a pregăti terenul pentru a putea comunica guvernului local informația despre acord în momentul în care acesta va fi semnat. Căutați să-l convingeți pe ministrul palatului că, în fața agresiunii germane, Occidentul nu are o altă ieșire decît alianța cu sovieticii. Și la Paris, și la Londra sînt, pasămite, de părere că alianța cu U.R.S.S. va dezmetici guvernul național-socialist al Germaniei. Prietenul dumitale, ministrul palatului, trebuie să-l convingă pe rege că, dislocîndu-și unitățile pe teritoriul Franței, bolșevicii nu vor mai pleca niciodată de acolo. Mai mult chiar, nu e exclusă nici posibilitatea ca ei să ceară aliaților teritorii aparținînd Poloniei, României și Ungariei. Ministrul palatului să ia măsurile necesare pentru ca textul scrisorii să nu fie divulgat înainte de timp. Și dacă, totuși, unele date vor transpira în presă, prietenul nostru Dietrich va trebui să organizeze atunci mari manifestații ale tineretului și ale funcționarilor de stat care să ceară demisia guvernului. E de dorit să se provoace, în măsura posibilităților, dezordini și ciocniri cu poliția. Ar fi bine să existe și victime omenești !

— Poate că ar trebui să dăm o copie a acestei scrisori ziariștilor de aici care lucrează pentru noi. Ar fi bine ca, la început, să facă măcar niște aluzii în legătură cu existența unei asemenea înțelegeri între francezi și ruși, interveni Dietrich. O astfel de situație va apare veridică acum ; în presa franceză există voci care cer tratative cu

Kremlinul. La Paris se vorbește foarte serios despre călătoria la Moscova a cunoscuților rusofili Herriot și Pierre Cot. Țineți seama că oamenii noștri pot scoate chiar azi în stradă cîteva mii de manifestanți.

— Despre asta vom mai discuta după ce vom afla de la Sokovski impresia produsă de scrisoare în cercurile de la curte.

— Nu e greu de ghicit : în orice colțișor al globului monarhii se tem de bolșevici ca de moarte, spuse Sokovski. Am o altă propunere. N-ar fi mai bine să alegem un drum mai scurt ? Să-l lichidăm pe primul ministru și astfel, dintr-o singură lovitură, să rezolvăm toate problemele ?

— Nu, Berlinul consideră că în felul acesta se poate acționa numai în caz extrem, după ce au fost epuizate toate celelalte modalități !... Și eu personal sînt de acord cu asta ! N-avem motive să ne grăbim, obiectă von Bohlen. După o scurtă pauză — se gîndea probabil la ceva — continuă : cred că ai dreptate, dragă Johann. Merită comunicat ziariștilor că există o asemenea scrisoare, dar fără a-i dezvălui, bineînțeles, conținutul. Lăsați-i să construiască tot felul de ipoteze, să scrie despre asta... Spune-mi, Sokovski, ai reușit să-ți găsești oameni la poliție ? Mă interesează pentru cazul în care va fi necesar să organizăm o demonstrație cu toate urmările ei.

— Ce întrebare ! Nu numai la poliție, dar și la Statul-major avem oamenii noștri, gata să acționeze la primul semnal... N-am întîlnit în viața mea tipi mai lacomi și mai venali decît în țara asta. Aici, cu bani, poți să-i cumperi nu numai pe șefii poliției, dar și pe rege, cu regină cu tot. E o chestie de sumă, își permise să glumească grăsunul Sokovski.

— Așadar, ne-am înțeles în toate privințele, continuă von Bohlen. Am o singură rugăminte : căutați ca oamenii noștri să nu se poarte aici totuși prea bătător la ochi ! N-avem interesul să iritățm populația locală.

Fotoliul scîrțîi. Probabil că musafirul de la Berlin se ridicase. Se ridicară și ceilalți.

— Fiți încredințați că totul va fi în regulă ! Sîntem convinși că la Berlin vor fi mulțumiți de noi, se grăbi gazda să-l asigure pe von Bohlen.

— Perfect... Apropo, Dietrich, cine e fata asta care vine la voi sîmbăta și duminica ? întrebă oaspetele.

— O nemțoaică dintr-o căsătorie mixtă. S-a născut în Cehoslovacia, învață la Sorbonna.

— Crezi că totul e în regulă cu ea ?

— Sînt absolut convins !

— Nu v-ați interesat cum a ajuns aici ?

— A venit să participe la săpăturile arheologice ale profesorului Nicolaj.

— Nu e profesorul ăla care perora nu demult despre democrație și despre dreptul fiecărei națiuni de a-și alege sistemul de guvernare ?

— El e, răspunse Sokovski în locul lui Dietrich.

— Înseamnă că mai trăiește ! Păcat, tare păcat... Ar fi fost mai bine să citesc o știre despre decesul lui subit. Von Bohlen izbucni în hohote de rîs.

Rîseră și ceilalți doi. Sokovski spuse :

— Ne vom gîndi la asta.

Auzind răspunsul lui Sokovski, Liza simți că i se oprește respirația. Jos începură să vorbească din nou în șoaptă, apoi se făcu liniște. Musafirii și gazda plecaseră. Ea însă era prea agitată ca să poată dormi. Pentru ca falsul să poată fi demascat la timp ar trebui să-i transmită „tatei“ toate cîte le aflase... Dar cum ? Singura posibilitate era să se înapoieze la Paris cît mai repede. Nu, nu merge : dacă pleacă în grabă, poate provoca suspiciuni. Și așa von Bohlen s-a interesat de ea. N-a spus încă nimănui nimic în legătură cu vreo plecare imediată. Dacă ar exista o telegramă care s-o cheme... Din păcate, n-are cine să trimită o asemenea telegramă.

Duminică dimineață, cînd toți ai casei mai dormeau încă, Liza se apucă să pregătească micul dejun pentru copii și apoi îi chemă în sufragerie.

Pe masă era o foaie de hîrtie. Liza aruncă asupra ei o privire fugară și reuși să citească începutul. Era tocmai

așa-zisa scrisoare despre care fusese vorba noaptea trecută.

Cum și de ce rămăsese pe masă ? Au uitat-o din întîmplare ? Sau au lăsat-o cu un scop bine determinat ? Oare o bănuiesc ? N-aveau nici un motiv s-o facă... Atunci, de ce ? Toate astea îi trecură cu iuțeala fulgerului prin minte... Sigur că ar fi fost grozav să vină la Paris și să pună pe masă hîrtia fabricată la Berlin. În felul acesta nu s-ar fi limitat doar la relatarea în legătură cu complotul pus la cale, ci ar fi avut și dovezi ! Ispita era mare, ce să mai vorbim ! Nu trebuie să uite însă cu cine are de-a face ! E imposibil ca oamenii aceștia, trecuți prin multe, să lase ceva la întîmplare. Aici e o cursă. E limpede ! Cea mai mică gafă, un pas greșit — și totul s-a dus ! Mori tu și-i mai îngropi pe cei care luptă alături de tine.

Liza auzi, ca prin vis, glasul copilului.

— *Fräulein* Marianne, e o hîrtie pe masă ! Copilul se întinse s-o ia.

— Stai, Paul, îl opri Liza, nu știi că nu e voie să citești hîrtiile altora ? Liza acoperi hîrtia cu un șervet.

După ce dădu copiilor să mănînce, Liza plecă cu ei la plimbare.

*

Timpul zbura repede ; pînă la redeschiderea cursurilor mai rămăseseră doar cîteva zile. Venise timpul să plece acasă. Liza se duse la șantier să-și ia rămas bun de la profesorul Nicolaj. Pe drum se întreba dacă n-ar fi cazul să-l prevină pe savant în legătură cu pericolul care-l pîndește, să-l sfătuiască să plece de aici unde o vrea, numai să plece. Dar nu, ea nu trebuie să facă în nici un caz acest lucru ! Profesorul o va întreba imediat de unde știe că el, un om cu o profesiune foarte pașnică, este amenințat. E limpede că Liza nu va putea să-i dea un răspuns mulțumitor. Și atunci, profesorul va crede că umblă cu clevetiri și intrigi ; poate să iasă scandal, povestea

va ajunge la urechile fasciștilor, care vor înțelege totul... Profesorul trebuie însă ajutat : la Paris îl va ruga pe Vasili sau chiar pe „tata“ să găsească o posibilitate ca să-l salveze. Ei vor găsi soluția !

În ajunul plecării, cumpără cîteva jucării pentru copii și se duse la Dietrich să-și ia rămas bun. Le mulțumi din toată inima pentru tot binele și făgădui să le scrie de la Paris.

Urîndu-i cele cuvenite, Dietrich o întrebă dacă nu vrea să-și ia rămas bun și de la Sokovski.

— Cu plăcere, dar mi se pare cam jenant să mă duc singură la el.

— În cazul ăsta, merg eu cu dumneata !

— Nu se poate ! N-aș vrea să vă deranjez ! Liza era îngrijorată : de ce atîta amabilitate și insistență ? Dar Gertrude se amestecă în discuție :

— Să vă conducă Johann, mai ales că Sokovski locuiește la cîteva străzi de noi !

De voie, de nevoie, Liza trebui să accepte.

Sokovski ocupa o vilișoară, nu departe de Dietrich. Ușa o deschise un tip robust și înalt, să fi avut vreo doi metri. Recunoscîndu-l pe directorul băncii, se înclină și lăsă oaspeții să intre în casă. Spre biroul lui Sokovski îi conduse un alt tînăr, cu o ținută milităroasă și aproape la fel de înalt ca primul. Văzîndu-i, Liza nu se prea simți în apele ei, dar se stăpîni și urcă liniștită scările.

Cabinetul de lucru al lui Sokovski era foarte elegant. Un covor moale atenua zgomotul pașilor, mobila era îmbrăcată în brocart fin, biblioteca gemea de cărți, biroul avea proporții imense, iar pereții erau acoperiți de tablouri.

La intrarea musafirilor, Sokovski puse deoparte revista ilustrată pe care o răsfoia și se ridică din fotoliu.

— Ooo, pe cine văd ! Ce surpriză plăcută pentru mine !

— Am venit să-mi iau rămas bun, iar domnul Dietrich a fost atît de amabil și m-a însoțit, spuse Liza.

— Ne și părăsiți ?

— Da, curînd încep cursurile.

Sokovski se apropie de Liza. Cu mîna dreaptă o apucă de bărbie și o privi drept în ochi.

— Spune-mi, studento, ești într-adevăr cea drept care te dai ?

— Nu vă înțeleg, răspunse Liza în șoaptă.

— Chiar nu înțelegi ? Sokovski își retrase mîna.

— Nu ! Liza scoase din poșetă o batistuță dantelată și, făcîndu-se că-și șterge lacrimile, își acoperi fața ca să nu-și trădeze emoția.

— De ce plîngi ? De data asta Sokovski i-a pus întrebarea cu blîndețe, aproape părintește.

— Mi-e necaz.

— Necaz ? De ce ?

— Vă respectam atît de mult, eram atît de recunoscătoare tuturor, și doamnei Gertrude, și domnului Dietrich, și dumneavoastră personal pentru grija purtată... Și-acum, dintr-o dată, să auzi așa ceva ! Liza încerca cu febrilitate să-și amintească dacă are ceva compromițător în poșetă. Se pare că nu. Pașaportul, legitimația de studentă, caietul cu însemnări de la săpături. Scrisoarea de recomandare pentru profesorul Nicolaj o distrusese de mult. Își amintise că frunzărise cu atenție pașaportul și că nu găsise printre vize și ștampile nici un indiciu din care să rezulte că ar fi măritată. Așadar, era vorba de un atac psihologic ! E drept, fasciștii ar fi putut controla dacă are o mamă proprietară a unei fabrici de sticlă din Slovacia, dar pînă în momentul acela nu fusese niciodată vorba despre asta.

Observă cu coada ochiului că Dietrich și Sokovski (care-și mîngîia vîrful mustății) schimbau niște priviri semnificative.

— Liniștește-te, am glumit !... Îți urez drum bun... Dar ține minte ! Dacă ne-ai mințit sau dacă vei vorbi ceva despre cele auzite și văzute aici — păzește-te ! Te vom găsi oriunde ai fi ! Ai înțeles ?

După aceste cuvinte înfricoșătoare, Sokovski îi dădu voie să plece.

De-abia pe stradă Liza își dădu seama că bluza i se lipise neplăcut de corp... Respirînd adînc, își zise : „Pare-se că am scăpat și de data asta“.

CAPITOLUL XI

Soarele dogorea din ce în ce mai puternic. Primăvara pariziană era pe sfîrșite. Pe străzi și pe bulevarde — multă lume. Apăruseră și turiștii. Printre ei, o mulțime de nemți. „De ce oare ?“ se mira Vasili. Fără Liza, orașul i se părea plictisitor și pustiu. Întoarcerea ei se tot amîna, nu-i trimisese nici o scrisoare. Era îngrijorat și nici măcar nu-i cunoștea adresa. De fapt, chiar dacă i-ar fi știut-o, tot nu i-ar fi putut scrie.

Seara, Vasili nu prea avea chef să se ducă în apartamentul pustiu din oraș ; acolo toate îi aminteau de Liza. De aceea mai tot timpul liber și-l petrecea la club. Uneori juca tenis, alteori stătea de vorbă cu prietenii. Și Saryan venea acolo. Luau masa și pe urmă plecau împreună să lucreze în grădină unde trebăluiau pînă se lăsa complet întunericul.

Toate încercările lui Vasili de a lua o legătură cu „tata“, ca să afle ceva despre Liza, au fost zadarnice. Pe „tata“ parcă îl înghițise pămîntul : scrisorile rămîneau fără răspuns. Vasili nu știa ce să mai creadă. Negăsind o altă soluție, hotărî s-o caute pe *Frau* Schultz. În condiții normale n-ar fi făcut-o ! Existau numeroase motive care l-ar fi reținut să se întîlnească cu ea. Dar situația complicată în care se găsea acum putea constitui o justificare.

O găsi la atelierul de croitorie și-i spuse :

— Soția mea v-a comandat o rochie de seară. Ea a plecat. M-a rugat însă să vă întreb dacă e gata sau nu.

— E gata, intrați, poftiți să v-o arăt. Înțelegînd imediat despre ce e vorba, *Frau* Schultz îl conduse într-o cămăruță din spatele atelierului.

Vasili își dădu seama că și ea era neliniștită din cauza lipsei de vești de la „tata".

— Nici scrisori, nici curier, nimic ! Nu înțeleg ce se întîmplă ! Vasili află că *Frau* Schultz o vede rar pe Else Braun, că nemțoaica evită întîlnirile și că, în general, se poartă cam ciudat : e nervoasă și, cu toate că acceptă banii, nu furnizează informații care să prezinte vreun interes deosebit.

— Cum vă explicați toate astea ? întrebă el.

— Trebuie să recunosc că nu prea m-am gîndit. Chiar dacă ar fi avut informații interesante, tot nu le-aș fi putut folosi, am pierdut toate legăturile.

— Și totuși, dacă o să vă transmită niște noutăți importante, anunțați-mă ! Dați-mi un telefon la birou, spuse Vasili după care își luă rămas bun și plecă.

Hans Weber trecea foarte rar pe la club. Nu mai juca tenis deloc. Stătea puțin, răsfoia cîte o revistă, bea un pahar de vin la bar și dispărea pentru mult timp. Vasili ar fi vrut să stea de vorbă cu el, dar nu reușea să-l găsească singur. Și, la drept vorbind, nici n-ar fi dorit să-și etaleze în public relațiile amicale cu secretarul consulatului general al Germaniei. După întîlnirea cu *Frau* Schultz, se hotărî să afle cîte ceva de la Weber în legătură cu Else Braun. Nervozitatea despre care îi vorbise *Frau* Schulz îl cam punea pe gînduri.

Văzîndu-l odată pe Weber în bibliotecă (răsfoia o revistă ilustrată), Vasili se așează lîngă el și, în șoaptă, așa cum se cuvenea într-un asemenea loc, îl invită la cină.

— Trebuie să vorbesc cu dumneavoastră...

Weber dădu din cap, în semn că a înțeles. Peste cîteva minute apăru în restaurant și se așeză la masa lui Vasili. Refuză să mănînce și comandă o cafea. Părea îngrijorat.

— De ce veniți atît de rar pe aici ? îl întrebă Vasili, pe un ton foarte prietenos.

— N-am putut, răspunse Weber cam în doi peri și, coborînd glasul, adăugă : clubul e socotit la noi un loc infestat de idei democrate și de stări de spirit antigermane. Șefii noștri nu văd cu ochi buni frecventarea lui...

— Spuneți-mi, știți ceva despre Else Braun ?

— Ce adică ?

— Se spune că în ultimul timp e cam nervoasă...

— Se pare că foarte curînd vor fi schimbați toți funcționarii ambasadei care se află mai de mult timp la Paris. Nu e exclus să fie vizată și ea.

— Dar ce, e rău să pleci înapoi în țară ?

Weber ridică ochii spre el și zîmbi. Privirea îi spunea parcă : „Sînteți, într-adevăr, naiv sau faceți pe naivul ?“

— Credeți că este atît de plăcut să te întorci în al treilea Reich ? Else Braun trăiește aici destul de bine din punct de vedere material, se bucură de o oarecare libertate, își poate alege orice cavaler dorește... Acolo nu numai că va fi supravegheată, dar nu va mai putea să aibă de-a face cu bărbați nearieni. Așa că, presimțind tot felul de neplăceri, cucoana se agită...

— Mulțumesc, am înțeles. Dar care e situația dumneavoastră ?

— Cred că și pe mine mă vor rechema curînd, cînd anume — mi-e greu să spun.

— Să fiți precaut în Germania. Am văzut cu ochii mei ce se întîmplă acolo.

— Credeți că eu nu știu ?

— Încă ceva. Vă rog să ne preveniți, pe mine sau pe Saryan, în cazul cînd plecați ! Să nu uitați să-mi lăsați adresa de la Berlin.

— V-o las neapărat ! Sînt mai mult decît convins că ne vom mai întîlni... Ne vom întîlni în Germania liberă ! E imposibil ca barbarii să învingă ! Germania nu e alcătuită numai din fasciști !

— Bineînțeles că nu, pe barbari nu-i poți distruge decît prin luptă. Vasili își privea interlocutorul : era posomorît, avea o privire pierdută parcă undeva, în depărtare.

— Vom lupta ! Și asta, oricît de greu ne va veni ! spuse Weber, fixîndu-l drept în ochi. În momentul acela fața lui uscățivă se înăsprise.

— În caz de nevoie, puteți conta totdeauna pe sprijinul și pe ajutorul meu, spuse Vasili.

— Știu foarte bine ! Weber se ridică. Trebuie să plec ! Îi strînse cu putere mîna și se îndreptă spre ieșire.

Vasili se uită în urma lui, gîndindu-se la faptul că nici lui Weber nu-i va fi ușor. Hotărîndu-se să lupte împotriva fascismului chiar în Germania, el își risca viața. Era însă convins că asemenea oameni ca Weber nu dau înapoi, nu dezertează de pe cîmpul de luptă...

Discutînd la birou cu Borrault, Vasili propuse să-l trimită pe Claude Gaumier în America.

— Claude visează de mult să facă această călătorie. Să-l lăsăm să aranjeze afacerile firmei, să sondeze terenul și poate că va izbuti să găsească ceva interesant pentru noi.

— Poate... Dar mai bine ar fi să-l întrebăm chiar pe el ! După o scurtă pauză, Borrault adăogă : spuneți-mi, domnule Kocek, doriți într-adevăr să-i dați o treabă lui Claude în America, sau vreți pur și simplu să-l îndepărtați din Paris ?

— Henri, hai să vorbim deschis și să ne lămurim o dată pentru totdeauna ! Știu că Dominique, Claude și dumneata sînteți niște adevărați patrioți. Urîți fascismul și nu vreți să vă lăsați țara pe mîinile fasciștilor. Așa e bine și așa trebuie să fie ; nici un om cinstit, pe deasupra și talentat, nu se poate împăca cu barbaria pe care o aduce cu sine fascismul. Dar cred că ești de acord cu mine că afișele și caricaturile, oricît de bune ar fi, nu pot înfrînge un dușman atît de înrăit și de viclean. Aici e necesar să îmbini toate formele de luptă. Prietenul dumitale, Claude, e un pasionat, se înfierbîntă însă prea tare și poate atrage atît asupra lui, cît și asupra altora, o mulțime de necazuri. Și toate astea, fără să obțină nimic...

— Poate... spuse din nou Borrault.

— Nu „poate“, ci așa e. Printre oamenii înstăriți din Franța există numeroși simpatizanți ai lui Hitler. Și nu se poate spune că aceștia l-ar adora pe șeful fasciștilor nemți, nuu ! O fac pentru că se tem de comuniști ca de moarte ! Adepții lui Hitler creează organizații și le subvenționează cu sume foarte mari. Ei se înarmează în secret, scriu în ziare, țin discursuri de la tribuna Adunării Națio-

nale și caută să împace opinia publică cu ideea că venirea la putere a fasciștilor ar fi, pasămite, inevitabilă. Iar voi vă mărginiți la afișe și la caricaturi ! Asta-i puțin, foarte puțin ! Dacă vreți să luptați serios, apucați-vă de lucru așa cum trebuie, creați-vă o organizație proprie, adunați în jurul vostru pe cei mai valoroși tineri din Franța, însușiți-vă regulile conspirației, învățați să sacrificați interesele mărunte în numele unei cauze mari ! M-ai înțeles ?

— Am înțeles, răspunse pictorul, privindu-l pe Vasili drept în ochi.

— Așa că, Gaumier să plece în America ! Sfătuiește-l să nu se grăbească cu întoarcerea.

— O să-i spun. Borrault se ridică. Domnule Kocek, mai aveți să-mi puneți vreo întrebare ?

— Întrebări nu am, dar aș avea o rugăminte. Fă tot ce e posibil ca în America să cîștigăm bătălia, e un lucru foarte important pentru noi. În caz de reușită, ne vom ocupa în primul rînd de comenzile pentru America și vom renunța la tranzacții mărunte.

— Claude și Dominique muncesc cu multă tragere de inimă. Și ei vor să le demonstreze americanilor de ce sîntem noi în stare. Cred că vom avea succes, răspunse Borrault. Se vedea însă limpede că se gîndea la cu totul altceva.

Vasili nu se văzuse de mult cu Kovacici și într-o seară, fiind liber, îi telefonă și-l întrebă pe domnul viceconsul dacă nu dorește să ia masa cu un sărman comerciant.

Joe Kovacici primi cu plăcere invitația ; hotărîră să întîlnească la ora șase, la „Maxim". Știind că la restaurantul acesta de lux nu găsești totdeauna loc, Vasili reținu prin telefon o masă.

Îl preocupa de multă vreme un gînd : voia să obțină cu ajutorul lui Kovacici un pașaport american, dar tot amînase discuția. Își dădea perfect de bine seama că, în actuala situație internațională, cu pașaportul lui cehoslovac nu va putea ajunge departe și că, într-un viitor nu prea îndepărtat, s-ar putea să rămînă chiar și fără cetă-

ţenie. Ajunsese la concluzia asta după călătoria în Germania.

Ca un adevărat gentleman, Kovacici a venit la întîlnire exact la ora stabilită. Văzîndu-l pe Vasili la masă, i se adresă foarte vesel :

— Hallo, Kocek ! Ce mai faci, bătrîne ?

— Excelent ! Ia loc ! Mi-a fost dor de dumneata, Joe ! Vasili comandă un meniu bogat, coniac, vin, şampanie. Viceconsulul ştia să bea fără să se îmbete.

La desert începură să vorbească despre treburile lui Vasili.

— Toate ar fi O.K., spuse el, numai că, din păcate, pe zi ce trece mă simt tot mai lipsit de valoare.

— Lipsit de valoare ?

— Închipuie-ţi că da ! Eu sînt cetăţean cehoslovac şi nu american, ca dumneata. Mă tem că foarte curînd, luîndu-mi paşaportul ca să se uite la el, funcţionarii şi chiar portarii de la hotel vor fi miraţi : ce ţară o mai fi şi asta, Cehoslovacia ? Cînd am fost în Germania, nemţii nu şi-au ascuns dispreţul pentru mine şi, ca să fiu sincer, de-abia am reuşit să scap de acolo... Vreau să-ţi spun la modul cel mai confidenţial : deznodămîntul se apropie, nemţii îmi vor cotropi ţara şi atunci paşaportul meu n-o să mai valoreze nici cît o ceapă degerată.

— Fii serios ! Nu cred că nemţii or să riște să facă pasul acesta. Nici chiar aşa nu se poate ! Ar fi tîlhărie la drumul mare. Kovacici dădea neîncrezător din cap.

— Ba se poate ! Şi încă cum ! Nici n-a venit bine Hitler la putere, că germanii sudeţi au şi început să vorbească despre autonomie. Crede-mă, ăsta e doar începutul ! Lucrurile cele mai îngrozitoare sînt încă în perspectivă. Şi să-ţi mai spun ceva : nu numai Cehoslovacia este ameninţată, dar şi ţara părinţilor dumitale se află în aceeaşi situaţie.

— E posibil să ai dreptate. De la fasciști te poți aștepta la orice. Nenorocirea e că, de frica bolșevicilor, nimeni nu-i va deranja, căzu Kovacici, pînă la urmă, de acord.

— Joe, în numele prieteniei noastre, ajută-mă, te rog, să capăt un pașaport american, spuse Vasili, fără să-și ia ochii de la american.

— Este greu, foarte greu !... Ca să obții cetățenia, trebuie să te naști în America sau să trăiești acolo mai mult timp, cel puțin zece-cincisprezece ani...

— Dacă ar fi fost ușor, nu m-aș fi adresat dumitale. Pentru mine este o chestiune de viață și de moarte. Sînt socotit un comerciant norocos, am pornit de la nimic, am reușit să-mi fac o avere destul de mare, dar ce folos ? Mîine totul se poate prăbuși... Sînt gata să fac față la orice cheltuieli, numai să mă ajuți !

— Nu e vorba de bani ! Viceconsulul se strîmbă. E vorba despre posibilități !

— Îți voi rămîne recunoscător toată viața.

— În momentul de față, nu-ți pot promite nimic. Dacă se va ivi vreo situație propice, te anunț.

Au mai golit o sticlă de șampanie, și-apoi Vasili l-a condus pe Kovacici pînă la vila în care se afla consulatul S.U.A. ; tot acolo, la etaj, locuia și personalul consular.

După ce își duse mașina la garaj, Vasili se decise s-o pornească pe jos prin Parisul nocturn. Era cald... Lumea ieșea la plimbare. Restaurantele și cafenelele scoseseră mesele acoperite cu marmură direct pe trotuare. Clienții mai în vîrstă se instalau comod și priveau la trecători. Auzeai la fiecare pas crîmpeie din șlagărele la modă. Parisul se distra, Parisul se veselea. Vasili era însă îngrijorat. De la Liza, în continuare, nici o veste. Și „tata" tăcea... Oare așa îi va fi dat lui toată viața, să trăiască într-o permanentă neliniște ? Poți să îmbătrînești și să n-ajungi să vezi măcar o zi luminoasă, să nu știi ce-i aceea bucuria. Oare asta e viață ? Tot timpul în alertă : zi și noapte, dimineața și seara. Să-ți cîntărești fiecare cuvînt înainte de a-l rosti... Chiar azi dimineață, în discuția cu Borrault, un băiat fără îndoială cinstit și corect, și tot a trebuit să recurgă la diferite subterfugii. Probabil că pe Borrault îl chinuie întrebarea : „ce fel de om o fi acest Kocek, ce vrea să obțină ? Pe de o parte, îți dă sfaturi cum să lupți mai

bine contra fascismului, iar pe de alta, îl expediază pe Claude în America, pentru ca, ferească Dumnezeu, să nu arunce o umbră nedorită asupra firmei !“ Bietul băiat, își sparge capul cu problemele astea, dar nu îndrăznește să întrebe direct... Sau Hans Weber, de pildă ! I s-ar putea destăinui, nu se îndoiește nici un moment că Weber este un adevărat antifascist și că în viitor îi va putea fi de mare ajutor. Dar nu, nu se poate juca și cum zice „tata“ — fructele necoapte nu trebuie culese. Cine știe însă cînd se vor coace... Ce să mai vorbim de Weber, dacă și față de un prieten apropiat și credincios ca Saryan trebuie să păstreze anumite secrete. „Probabil însă că asta e soarta mea, își spuse Vasili, și nu pot schimba nimic !“ Oftă și începu să se gîndească la altceva.

În ultimul timp, paginile ziarelor franceze erau pline de știri cu privire la tendința guvernului de a încerca o apropiere cu Uniunea Sovietică. Se scria despre vizita la Moscova a lui Herriot și Pierre Cot. Totul părea logic, bine gîndit. Aveai impresia că așa și trebuie să fie. Toată lumea știa că între Franța și Rusia au existat totdeauna relații prietenești și că, acum, cînd în Germania vecină se fac auzite apeluri isterice la război, Franța nu are decît o singură ieșire : în cazul cînd aceste apeluri se vor transforma în acțiuni agresive, să aibă asigurat sprijinul Uniunii Sovietice ! Dar trimițîndu-i în Rusia pe cei doi mesageri, partizani ai politicii de înțelegere cu sovieticii, guvernul — așa după cum s-a dovedit — nu le-a acordat nici un fel de împuterniciri. Ei aveau doar misiunea de a sonda starea de spirit a Kremlinului. Cu alte cuvinte, cercurile conducătoare din Franța au manevrat destul de străveziu, lansînd o perdea de fum, pentru a-i demonstra lui Hitler că, în cazul în care va încerca să-i încalce, într-un fel sau altul, interesele, Franța își va găsi un aliat puternic în persoana Rusiei comuniste.

Recent, la club, Marignet îi spuse lui Vasili că rușii au propus reprezentanților Franței să încheie un pact militar și că francezii au dat înapoi, ceea ce a demonstrat încă o dată că, pe cheiurile Senei, nimeni nu se gîndește serios la perspectivele unei alianțe cu U.R.S.S.

Descifrînd manevra cabinetului francez, guvernul rus va fi probabil nevoit să-şi traseze o linie de conduită proprie. Dar pentru a se putea opune Germaniei, Franţa are nevoie de sprijinul ruşilor. Altfel nu va rezista ! Nu degeaba, mari specialişti militari, ca Weygand şi de Lattre de Tassigny, susţin foarte serios ideea alianţei cu Rusia.

— Mă tem că pînă la urmă ne vom fura singuri căciula, încheiase atunci Marignet.

„Aşadar, îşi spuse Vasili în gînd, ai noştri, la Moscova, au reuşit să demaşte jocul guvernului francez, nu s-au lăsat păcăliţi, nu au vrut să servească drept paratrăsnet pentru burghezia franceză, care, pe de o parte, ar vrea să-şi păstreze inocenţa, iar pe de altă parte, să adune capitaluri. Au trecut acele timpuri. În Rusia, în fruntea ţării, nu se mai află ţarul, la putere sînt bolşevicii şi ei nu vor participa niciodată la un joc necinstit !...“

Hitler devenea din ce în ce mai insolent. Fie datorită faptului că a înţeles lipsa de seriozitate a negocierilor franco-ruse, fie pentru că voia să-şi consolideze definitiv poziţiile, cancelarul a recurs la un nou truc : dizolvarea Reichstagului şi organizarea unui plebiscit, fixat pentru 10 noiembrie 1933. Iată însă marea şi neaşteptata senzaţie : plebiscitul îi aduce lui Hitler 40 500 000 de voturi. Rezultatele plebiscitului din Germania au cutremurat Europa, iar politicienii care îşi puseseră speranţele în lipsa de trăinicie a poziţiei dictatorului fascist au căzut într-o stare de melancolie : de-acum încolo vor trebui să ţină seama de acest om care, prin dictatură personală, conducea un mare stat din centrul Europei şi care se gîndea la dominaţia lumii întregi.

Presupunerile „tatii“ se adevereau în întregime : evenimentele se precipitau cu o rapiditate neobişnuită, fascismul devenise o primejdie reală pentru toată omenirea. Odată cu aceasta creştea şi răspunderea lui Vasili. Iar el stătea cu mîinile în sîn. De la „tata“ nici o veste, legătura cu el se întrerupsese. Şi asta tocmai acum, în plină viltoare a evenimentelor ! Dacă ar fi fost Liza aici, Vasili ar fi plecat chiar el pînă acasă, sau ar fi trimis-o pe ea. Dar aşa, nici gînd !

A doua zi de dimineaţă, secretara îl anunţă că îl caută un oarecare domn François Renard.

— Rugaţi-l să intre ! Vasili se ridică de pe scaun ca să iasă în întîmpinarea fostului său asociat.

Intrînd în biroul elegant, mobilat cu piese scumpe, Renard aruncă o privire iscoditoare în jur. Nu se schimbase, era la fel de solid, roşu la faţă şi rubicond. Avea însă un costum dintr-o stofă bună, croit după ultima modă. (E drept, cumpărat de gata.)

— Aaaa, dragul meu Renard ! Sînt bucuros că te văd. Vasili îşi îmbrăţişă musafirul şi îl invită să ia loc într-un fotoliu de piele. Ia spune-mi, ce mai faci, cum mai merg treburile ?...

— Şi eu sînt bucuros că te văd, dragă Kocek ! N-am de ce să mă plîng. Datorită dumitale, totul merge bine ! Am mărit întreprinderea, acum nu mai avem atelier, ci o uzină de reparaţii. Mică, ce-i drept, dar oricum, uzină.

Grăsunul, devenit proprietar de uzină, luase probabil obiceiul să vorbească despre el la plural.

— Te felicit ! Înseamnă că visurile dumitale s-au împlinit !

— Şi încă cum !... Avem patruzeci de muncitori şi maiştri. Am construit un atelier nou de vopsitorie, am pus o mică bandă rulantă. Ţii minte, mai erai încă la noi, o firmă pariziană, care vinde maşini de ocazie, ne făcuse o propunere. Ei bine, acum îi executăm noi toate comenzile. Cîştigăm frumos, ar fi păcat să ne văităm. Apropo, ţi-am adus datoria. Renard băgă mîna în buzunar, scoase un pachet de bancnote şi le puse pe masă. Numără, te rog, şi dacă vrei, dă-mi înapoi poliţa.

Vasili deschise casa de bani din perete, puse bancnotele înăuntru, fără să le numere, şi scoase poliţa.

— Mulţumesc că nu m-ai uitat ! Mă bucur că banii ţi-au folosit. Vasili sună şi rugă secretara să le aducă fructe şi coniac.

— Nu, nu, ziua, în timpul lucrului, nu pun băutură în gură. Renard refuză hotărît coniacul.

— În cazul ăsta o limonadă, îngheţată ?

— Da, asta merge.

Renard mai privi încă o dată biroul lui Vasili.

— Văd că și afacerile dumitale merg bine !... Dealtfel, am simțit eu că vei ajunge departe. Ai vînă ! Și nu numai că am prevăzut-o, dar am și spus-o mereu domnului Durand și primarului nostru.

— Ce mai fac ei ? N-am mai auzit de mult nimic despre prietenii noștri.

— Prea multe schimbări nu avem. Doar atît că domnul Durand s-a mai îmbogățit și a mai cumpărat niște vii. E convins că în scurt timp prețurile la terenuri vor crește de două-trei ori. Durand are un miros deosebit la gologani. Și arareori greșește ! Dacă ai niște bani disponibili, cumpără pămînt ! Te asigur că n-o să-ți pară rău ! Aș putea să-ți găsesc niște terenuri convenabile.

— Ești foarte drăguț cu mine, domnule Renard, dar, din păcate, nu-ți voi putea urma sfatul.

— Și de ce, mă rog ? !

— Foarte simplu ! Toate încercările mele de a dobîndi cetățenia franceză au eșuat. Așa că, mai devreme sau mai tîrziu, va trebui să mă întorc în țară.

— Auzi, domnule !... La ce naiba se gîndește guvernul nostru ? Dacă nu acordă cetățenie franceză unui om ca dumneata, atît de folositor republicii, cui s-o dea atunci ? Grăsunul era sincer mirat.

Promițîndu-i să-l viziteze cu prima ocazie, Vasili îl rugă să transmită cele mai bune urări tuturor prietenilor. Apoi îl conduse pe Renard pînă în stradă.

Spre seară, Saryan trecu să-l ia de la birou. Ziaristul îl invitase la el. În timp ce Jeannette pregătea cina, prietenii s-au dus în livadă. Vasili săpa, Saryan uda răsadurile. După îmbîcseala Parisului, aerul înmiresmat din grădină, părea și mai curat. Se respira ușor și se lucra cu spor.

— Haideți la masă, muncitorilor, se auzi vocea subțirică a Jeannettei.

După un duș care-i învioră, prietenii mîncară cu multă poftă. Mai ales Vasili. Picioarele de prepeliță trosneau între dinții lui puternici.

— Pînă la urmă toate reintră în făgașul lor normal, rosti pe neașteptate Saryan în timpul desertului.

— Despre ce e vorba ? Vasili ridică privirea, uitîndu-se mirat la ziarist.

— Am zis că toate reintră în normal !... Așa și trebuie să fie...

— Nu înțeleg !

— Urmărește-mi ideea și-o să înțelegi... Odată cu retragerea Germaniei de la Geneva, practic, Liga Națiunilor și-a încetat existența. Comitetul de dezarmare, mort de fapt înainte de a se naște, nu mai există nici el... Ai citit declarația făcută de *sir* Macdonald ? Fără Germania, guvernul maiestății-sale nu va lua parte la nici o conferință pentru dezarmare. Pactul cvadripartit devine în felul acesta prima mare victorie a lui Hitler și implicit o înfrîngere a Franței. Presa oficioasă din Italia nu-și ascunde bucuria, iar delegatul Italiei la Liga Națiunilor face apropouri la faptul că Germania a devenit în Europa un factor politic foarte puternic și, discret, le dă de înțeles colegilor săi : „Trebuie să fim realiști și să luăm lucrurile așa cum sînt...“ În pactul cvadripartit, raportul de forțe nu e deloc în avantajul Franței. America și-a ales rolul de observator, dar ea este mai curînd o simpatizantă a Germaniei. Oamenii politici de peste ocean raționează cam în felul următor : împotriva forțelor de stînga din Europa, mai ales împotriva Rusiei bolșevice, trebuie să existe o forță și mai puternică, iar acest rol îl poate juca numai Germania actuală. Nu degeaba Norman Davis, delegatul Statelor Unite, recomanda : „Principalul e să nu înrăutățim situația...“ Ca totdeauna, Anglia are grijă doar de interesele sale proprii, așa că Franța rămîne singură în fața celor două state totalitare — Italia și Germania. Și dacă mai adăugăm că tratativele cu rușii n-au fost decît un bluf, imaginea devine cît se poate de clară.

— E un tablou cam lugubru...

— ...dar realist ! Judecă și dumneata ! Într-o asemenea Europă dezmembrată, cine-l poate împiedica pe Hitler să treacă de la vorbe la fapte ? După ce va semna pactul cvadripartit, Franța va fi părăsită de toți aliații din Balcani, dacă aceștia n-au părăsit-o încă. Ca să nu mai vorbim de Polonia, unde în fruntea statului stau asemenea figuri dubioase ca mareșalul Pilsudski și colonelul Beck. Ăștia

duc de mult tratative separate cu Germania. Statele mici, lăsate în voia soartei de partenerul lor mai puternic, sînt nevoite să acţioneze conform unei vorbe înţelepte : în nădejdea lui Dumnezeu, ajută-te singur ! Aşa că, scapă cine şi cum poate ! Alipirea Austriei la Reich este tot o chestiune de zile. Dacă Dolfuss va continua să se împotrivească Anschlussului, el va fi pur şi simplu suprimat. Crede-mă pe mine : marile puteri vor face tot felul de concesii lui Hitler, pînă cînd va izbucni catastrofa...

— Jules, nu poţi discuta despre altceva cu prietenii tăi decît despre politica asta blestemată ? îl întrerupse Jeannette.

— Iartă-mă, dragă... Am devenit într-adevăr prea limbut, răspunse trist ziaristul.

Urcîndu-se în locuinţa lui de la etaj, Vasili stătu mult timp la fereastră, gîndindu-se la faptul că Saryan are dreptate. Lumea se îndreaptă, vertiginos, fără posibilitate de întoarcere, spre catastrofă.

*

Kovacici îi telefonă lui Vasili, comunicîndu-i că trebuie neapărat să-l vadă. Conveniră să se întîlnească la restaurantul italian. Îndată ce se aşezaseră la o masă mai retrasă, Kovacici intră direct în subiect.

— Maşina salvării a ridicat ieri un om în stare de inconştienţă, spuse el. Doctorul a constatat moartea, aşa că nu l-au mai dus la spital, ci direct la morgă. În buzunarul defunctului au găsit un paşaport american. Au telefonat la noi, la consulat. Am răspuns eu. M-am repezit imediat la morgă. Se numea David Haffy şi, conform diagnosticului pus de medic, a avut o criză de inimă provocată de consumul exagerat de alcool. Cercetînd hîrtiile lui Haffy, mi-a venit o idee : oare ţara mea nu ar avea de cîştigat dacă prietenul meu Kocek ar deveni cetăţean american în locul beţivanului de Haffy?

— Dar cum s-ar putea realiza asta ? întrebă neîncrezător Vasili.

— Ascultă ! În urma accidentelor de automobil și a altor nenorociri, mor zilnic oameni pe străzile Parisului. Identitatea unora dintre ei nu poate fi stabilită, nu există acte. Pe mulți nici nu-i caută nimeni. De ce n-ar putea fi și David Haffy, din statul Michigan, unul din acești decedați anonimi, fără identitate ?

— Dar el avea pașaport și probabil că la morgă l-au înregistrat sub numele din pașaport ?

— Păi, asta e, nu l-au înregistrat !... Funcționarul de serviciu de la morgă, neștiind engleză, l-a trecut pe Haffy la rubrica necunoscuților. De fapt, omul era atît de beat, încît chiar să fi avut de-a face cu un pașaport francez, și tot n-ar fi priceput nimic. Mișcîndu-și cu greu limba, mi-a îndrugat : „Ia spuneți-mi, *mister*, ăsta nu-i pașaport american ?“ „Nu, nu e“, am răspuns eu. „Dar stema e parcă americană ?“ a adăugat el, complet ametit. „Nu, nu ! Încurcați lucrurile și deranjați persoanele oficiale de la treburile lor“, m-am burzuluit eu și am băgat în buzunar pașaportul, carnetul de cecuri și celelalte hîrtii ale lui Haffy, lăsînd pe masă banii găsiți asupra lui. Era o sumă destul de mare — aproape o mie de dolari și cîteva sute de franci. „Presupun, i-au spus eu funcționarului, că răposatul nu era cunoscut pe aici și nimeni nu-l va identifica. Prin urmare, poți să păstrezi liniștit banii aceștia, bineînțeles dacă n-o să te apuci să pălăvrăgești !“ N-a răspuns nimic, dar a dat din cap în semn de încuviințare. Cred că asemenea cazuri n-au fost tocmai rare în biografia lui...

— Și mai departe ? întrebă Vasili. Toată povestea asta nu-i prea convenea.

— David Haffy, decedat din cauza excesului de băutură, nu mai poate fi înviat. Fie-i țărîna ușoară ! Sînt convins că omul de la morgă, punînd mîna pe atîția bani, nu va spune nimic nici despre mine, nici despre hîrtiile pe care le-am luat. Asta, dacă și-o mai fi amintind de ele. Ce rost ar avea ? Carnetul de cecuri și celelalte hîrtii ale lui Haffy le distrugem, iar urmașii lui vor primi liniștiți, după un amumit timp, banii pe care-i avea depuși în cont curent.

— Să presupunem că totul se va desfășura așa cum spui. Dar mai departe ? Eu nu pot să mă folosesc de pașaportul unui anume David Haffy, chiar dacă acesta e mort. Pașaportul are fotografie și eu voi fi imediat demascat ca impostor, ba o să mai fiu și acuzat de asasinarea lui în scopul de a-mi însuși pașaportul.

— Mă socotești chiar atît de naiv și crezi că o să-ți propun să înlocuiești fotografia lui Haffy cu a dumitale ? O treabă atît de grosolană nu-i de noi ! O să găsim niște soluții care să-i încurce chiar și pe criminaliștii cei mai versați.

— Ce propui ?

— Ascultă-mă cu atenție și, peste zece minute, singur vei declara că sînt genial ! Kovacici izbucni în rîs. După ce moartea tipului găsit pe stradă va fi dată uitării și după ce la informațiile cerute din America (dacă se vor cere bineînțeles) se va răspunde că la noi, la consulat, nu se știe nimic despre David Haffy, dumneata ne prezinți un pașaport american deteriorat cu rugămintea de-a-ți elibera un duplicat. Aștepți probabil să-ți propun ca să pătezi pașaportul lui Haffy cu cerneală sau cu apă clocotită, nu-i așa ? Spune sincer, am ghicit ?

— Aproape...

— Păi, asta ar fi iar o treabă de profan ! Știi să înoți ? întrebă Kovacici, umplînd paharele cu vin.

— Știu.

— Perfect ! În cazul acesta, fără a risca să te înec, ai să faci o baie în Sena. Noroc că apa nu-i chiar așa de rece și n-o să faci pneumonie.

— Iartă-mă, Joe, dar nu pot încă să înțeleg legătura dintre pașaport și baia în Sena, spuse Vasili cu toate că ghicise trucul americanului, în fond destul de simplu.

— Vezi, pînă și dumneata, comerciant, maestru în reclame, nu poți să înțelegi ! Kovacici era foarte satisfăcut ! Apa din Sena e plină de ulei, de păcură și de tot felul de reziduri. Bineînțeles că baia vei fi nevoit s-o faci îmbrăcat, avînd pașaportul în buzunar. Iar dacă îl vei ține și deschis la pagina cu numele și cu fotografia, atunci totul va fi O.K. Pașaportul dumitale va fi deteriorat exact

cum trebuie. Mă vei întreba acum în ce chip să ajungi în Sena îmbrăcat ? Foarte simplu. Oare un străin venit pentru prima oară la Paris nu ţine neapărat să facă o plimbare cu barca ? Şi oare nu se poate întîmpla să faci în barcă un pas greşit şi să te trezeşti în apele tulburi ale Senei ? Te laşi o dată sau de două ori la fund, te faci că te îneci, trecătorii îţi vor sări în ajutor şi te vor salva. Păi ăsta e un eveniment ! Nişte francezi curajoşi au salvat un american de la înec. Dacă, din fericire, se află în timpul ăsta prin apropiere şi un poliţist, treaba e ca şi rezolvată pentru că va trebui să întocmească un proces-verbal. Ar fi ideal ca într-un ziar de seară să apară şi o notiţă despre această nefericită întîmplare. În condiţiile de aici nu e greu să aranjezi publicarea unei asemenea ştiri, chiar dacă n-a fost nici un reporter la faţa locului.

— Joe, într-adevăr, ideea este genială. Dacă îmi mai satisfaci o curiozitate, mă socotesc învins definitiv.

— Cu plăcere ! Sînt gata să răspund la orice întrebare ! Kovacici se întinse satisfăcut şi aprinse o ţigară.

— Prezentînd paşaportul deteriorat, va trebui să dau nişte date personale : locul naşterii în America, locul eliberării paşaportului, adresa şi aşa mai departe. Nu va trebui să ceri o verificare ca să te convingi de veridicitatea datelor ?

— Ai un cap de om deştept, Kocek. Chiar mă şi gîndeam : o să încerce omul meu să lămurească problema asta atît de importantă sau nu-i va acorda nici o atenţie ? Ai ghicit ! Iată deci că omul nu e chiar atît de naiv... Aşa trebuie să fii, nu pot să-i sufăr pe naivi ! Şi acum să-ţi răspund la întrebare : în unele situaţii, cînd apar îndoieli, întrebăm la Departamentul de stat, dar asta nu totdeauna. În cazul nostru, totul este foarte limpede. Şi în afară de asta, eu mă voi ocupa de caz. Vreau-întreb, nu vreau-nu întreb ! Nimeni nu poate să-mi dea ordine ! Trebuie să-ţi spun, Kocek, că te-ai născut într-o zodie fericită ! Cam peste vreo lună, şeful nostru pleacă la o vînătoare de elefanţi. În lipsa lui, eu rămîn stăpîn pe situaţie !

— Ei bine, Joe, mă predau și beau în sănătatea dumitale. Ești într-adevăr un geniu ! Vasili ciocni cu Kovacici. Ia spune-mi, cum ţi-au trecut toate astea prin cap ?

— Cum, necum !... Crezi că am stat degeaba doi ani la școala specială înainte de a trece să lucrez la Departamentul de stat ?

— Nu știu ce școală o fi asta și ce se învaţă acolo, dar pot să-ţi spun un singur lucru : dacă omul nu are cap, nici cea mai formidabilă școală nu-l ajută.

— Fără discuţie, se învoi americanul.

*

În ziua următoare, Vasili se gîndi la propunerea lui Kovacici. Nu știa ce să facă ! Sigur că avea mare nevoie de pașaportul american. Dar ce-l face pe Kovacici să-și asume un asemenea risc ? După o matură chibzuinţă, ajunse la concluzia că n-are ce pierde și, afară de asta, cu o asemenea ocazie nu te întîlnești în fiecare zi... Dacă stai să judeci mai bine, nu e nici un risc ! E drept, Kovacici a recunoscut că a urmat o școală specială. Cu alte cuvinte, pe undeva este și agent de informaţii. Ei și ? Eliberîndu-i pașaportul, Kovacici comite o ilegalitate în exerciţiul funcţiunii. Nu s-ar apuca el să se expună la riscuri !

Zilele de neliniște se prelungeau la nesfîrșit : Liza nu mai venea, „tata“ nu dădea nici un semn de viaţă. Vasili se duse din nou la *Frau* Schultz, de data asta pentru a-i propune să plece la „tata“.

— Bineînţeles, dacă nu există riscuri prea mari pentru dumneavoastră...

Frau Schultz căzu de acord, fără să ezite nici o clipă. Dar n-a mai trebuit să plece : „tata“ în persoană a sosit la Paris. Slăbise, îmbătrînise, avea o mulţime de zbîrcituri pe faţă, ochii i se înfundaseră în orbite. Pardesiul atîrna pe el, de parcă stătea agăţat pe un cuier.

— Ce s-a întîmplat, de ce nu ne-aţi dat nici o știre de atîta vreme ? întrebă Vasili în mașină, în timp ce se îndreptau spre casă.

— Am fost bolnav. Am stat aproape trei luni la spital, răspunse musafirul.

— N-am nici o veste de la Liza. De cînd a plecat, parcă a intrat în pămînt, urmă Vasili.

— În ţara în care s-a dus soţia ta, situaţia s-a complicat foarte mult... Fasciștii nemţi își fac de cap acolo. Nu e exclusă posibilitatea organizării unei lovituri de stat care să pună în fruntea guvernului oameni de-ai lor. Și asta, foarte curînd ! Eu eram în spital, iar doi oameni de ai noștri, trimiși pentru a lua legătura cu Liza, n-au reușit să ajungă la ea și de-abia acum cîteva zile am aflat că e în viață, e sănătoasă și că va reveni curînd. De aceea sînt aici, vreau să mă întîlnesc cu Liza, să aflu exact și din sursă directă ce se întîmplă acolo.

— E adevărat ? Vine Liza ? De emoţie Vasili uită pentru cîteva secunde că se află la volan.

— Eu nu am voie să mint !

Ca să-și mascheze stinghereala, Vasili îl întrebă dacă va rămîne mai mult timp.

— O să locuiesc puţin la tine, firește, dacă n-ai nimic împotrivă. O aștept pe Liza, stau de vorbă cu ea, și pe urmă mai vedem noi !

— Puteţi rămîne la mine oricît doriţi, sînt foarte bucuros ! Vă punem la un regim de supraalimentare și curînd o să vă îndreptaţi.

— Oase și piele să fie, cum se zice, că restul... Mulţumesc pentru invitaţie, într-adevăr, după spital ar fi trebuit să mă odihnesc, dar n-am niciodată timp. Se petrec atîtea în jurul nostru, că nici să-ţi tragi sufletul nu apuci. Ce noutăţi ai tu ?

— Nimic deosebit ! După cum spune *Frau* Schultz, stenografa ambasadei germane este foarte nervoasă. Informaţii valoroase nu prea transmite, dar banii îi ia în continuare. Hans Weber socotește explicabilă comportarea ei : în curînd va trebui să plece înapoi în Germania. După viaţa liberă și îndestulată din Franţa, nu-ţi prea vine să te înapoiezi în raiul fascist ! Probabil că și Weber va pleca. Fasciștii își schimbă tot personalul diplomatic din străinătate.

— Și altceva ?

— Altceva ? Curînd, capitalul firmei noastre va depăși trei sute de mii de franci. Nu mai e mult și o să ne trezim milionari !... Zilele trecute l-am trimis în America pe un pictor de al nostru, Claude Gaumier ; e antifascist convins, dar, din păcate, cam iute din fire. M-am temut să nu arunce vreo umbră asupra firmei. Și mai am o știre, dar trebuie să mă sfătuiesc și cu dumneavoastră... Vreau să obțin un pașaport american ! Vasili îi relată recenta convorbire cu viceconsulul Kovacici.

„Tata“ tăcu o vreme și apoi, privind pe geam, începu să vorbească, lăsînd impresia că gîndește cu voce tare :

— Cu toate că în situația ta nu-ți poți permite să te expui, ar fi păcat să lași să treacă pe lîngă tine o ocazie care probabil că nu se va mai ivi... Un pașaport eliberat de consulul american — asta nu-i de lepădat ! Să riscăm ! conchise el, întorcîndu-se spre Vasili, cetățenia americană îți va putea servi foarte mult într-un viitor apropiat.

— De ce adică ?

— Pentru că în curînd va trebui să te muți în Germania. Desigur că nu azi și nici mîine, dar cred că nu peste mult timp. După ce capeți pașaportul, du-te în America, caută să stabilești relații cu firmele care fac afaceri în Germania, încearcă să preiei reprezentanța lor la Berlin. Ești un om bogat, iar unui comerciant cu experiența și aptitudinile tale nu-i va fi greu să ducă la îndeplinire planul acesta. Ținînd seama de situația nesigură din Europa, nimănui nu-i va părea curios că-ți vei lichida afacerile de aici, din Franța și că-ți vei transfera capitalul la o bancă din New-York. Cîteva sute de mii de dolari în cont constituie în America cea mai bună probă de lealitate. Dă-ți seama ce înseamnă să reprezinți la Berlin mari firme americane ! Fasciștii, foarte interesați în comerțul cu America, de unde cumpără mai ales materii prime strategice, nu vor mai ști ce să facă pentru a-ți fi pe plac. Cînd va veni timpul, vom discuta toate astea. Dar aș vrea să-ți atrag atenția că nu trebuie să pierzi legătura cu Hans Weber și cu madam Braun. Aștia doi îți vor fi

de mare folos în Germania. Weber, ca antifascist convins și ca un om cinstit ce este, iar Else Braun, în caz că va lucra la vreo instituție importantă, va putea fi cumpărată cu bani, ca și pînă acum.

— Nu prea vreau să mă stabilesc în Germania, exclamă Vasili.

— Te înțeleg, răspunse „tata". Din păcate, noi n-avem posibilitatea să trăim acolo unde vrem și nici să facem ceea ce vrem. Dacă ar fi după mine, eu, de exemplu, m-aș ocupa de flori, de lalele și de trandafiri. Îmi plac foarte mult !...

*

Timp de cîteva zile „tata" s-a odihnit. A stat tot timpul în locuința lui Vasili din afara Parisului. Se plimba prin grădină, îngrijea florile (într-adevăr, se pricepea la asta) pe urmă se întindea în șezlong cu cîte o carte. Obosea repede și ațipea. Se vedea că este foarte istovit și că nu se întremase încă după boală.

Vasili căuta să-și termine treaba mai devreme și se grăbea să ajungă acasă. Încerca să fie plin de atenții față de „tata", îi aducea din oraș bunătăți, fructe, vinuri alese.

Seara, după masă, li se alătura și familia Saryan. Jucau poker, discutau. „Tata" se simțea atras din ce în ce mai mult de ziarist ; îi aprecia cunoștințele multiple și maturitatea politică. Jeannette îl îndrăgise pe musafir, rîdea de franțuzeasca lui și-l trata cu prăjituri de casă.

Duminică, Vasili nu s-a mai dus în oraș, așa că programul obișnuit al musafirului s-a schimbat. După micul dejun, s-au așezat în grădină să joace șah. Prima partidă a cîștigat-o „tata", dar Vasili era mai tînăr, mai încăpățînat și căuta în fel și chip să nu se facă de rușine. A doua parte a cîștigat-o el. Începură și a treia și, cufundați în joc, nu auziră taxiul și scîrțîitul portiței deschisă de Liza. Văzîndu-i pe amîndoi în pijama, Liza se îndreptă direct spre ei.

De la fereastra bucătăriei, Jeannette o observase prima, dar Liza îi făcu semn să tacă și se apropie tiptil de Vasili, acoperindu-i ochii cu mîinile.

— Liza ! Vasili sări de pe scaun, răsturnă tabla de șah, împrăștiind piesele. O cuprinse în brațe și începu s-o învîrtească prin grădină.

— Ajunge !... Lasă-mă !... Nebunule !... Liza se împotrivea mai mult de formă.

Vasili o lăsă ușor jos.

— Nu înțeleg, ce-ai slăbit așa ? Nu ți-au dat de mîncare ?

— Sînt pur și simplu istovită după drum... Și tu ce fel de soț îmi ești ? Ajung acasă, telegrama mea de la Marsilia zace în cutie, iar în casă — nimeni ! Am luat taxiul și am venit încoace... Ce bine că „tata“ e aici ! Trebuie să vorbesc cu el imediat !

— Nu există treburi urgente, astea le inventează oamenii nerăbdători, zise „tata“. Avem timp berechet, o să vorbim și despre treburi.

Cu toate că „tata“ ar mai fi vrut să amîne discuția, a trebuit totuși să asculte, după masă, relatarea Lizei. Terminîndu-și povestirea, ea îl rugă încă o dată să-l salveze pe profesorul Nicolaj.

— Sabia ucigașilor îi atîrnă deasupra capului. Dacă nu îl ajutați, va muri !... I-am văzut cu ochii mei pe mizerabilii ăia ! Să știți că fiarele astea civilizate, cu cravate moderne, nu se dau înapoi de la nimic ! Dacă Sokovski i-a promis lui von Bohlen că se va ocupa de profesor, înseamnă că se va ocupa !

— Bine, să chibzuim cum l-am putea ajuta pe profesorul tău !

— Nu să chibzuim, trebuie să facem ceva, să facem urgent, pentru că altfel va fi prea tîrziu !

— Ți-am mai spus, vom face totul ca să-l salvăm pe profesorul Nicolaj, dar îți mărturisesc sincer că nu știu încă practic cum vom proceda... Mai bine repetă textul așa-numitei scrisori primite de ambasador.

Liza reproduse textul, adăugă că, după cît își amintește, nemții afirmaseră că scrisoarea ar fi semnată de secretarul general al ministerului de externe Lingin sau Leger, cam așa ceva.

— Alexis Leger, precizează Vasili.

— Ei drăcie, păi aici e un complot întreg ! Și nici nu știi ce să faci ca să-l dejoci, zise „tata". N-avem nici un fel de dovezi și există riscul să nu fim crezuți. Iar ca să stăm cu brațele încrucișate, fără să acționăm, nu-i admisibil : folosindu-se de documentul acesta fals, fasciștii își vor face mendrele și noi o să ne mușcăm mîinile de necaz că n-am făcut nimic.

— Situația este complicată, spuse Vasili. N-ar fi cazul să apelăm la Saryan ? Are multe relații în cercurile guvernamentale și în lumea savanților, cred că el ar putea întreprinde ceva.

— Ar mai fi o variantă, spuse „tata". Liza, tu, dictează în limba franceză conținutul scrisorii, așa cum ți-l amintești, iar tu, Vasili, scrie.

După ce terminară, „tata" propuse să-l cheme pe ziarist. Vasili spuse :

— L-am putea ruga pe Saryan să aranjeze, la Sorbonna sau la Academia franceză, o invitație urgentă pentru profesor.

— Crezi că are posibilitatea s-o facă ?

— Sînt convins că da !

— Bine. Să-l rugăm... Cred că atît timp cît nu se va spune nimic public despre scrisoare, fasciștii nu vor avea nici un fel de bănuieli. Liza, invită-l pe Saryan, să urce dacă nu e ocupat, iar tu rămîi jos. E mai bine să vorbim cu el singuri.

— Dragă amice, aș vrea să discutăm ceva confidențial, i se adresă Vasili ziaristului. Dar mai întîi aș vrea să iei cunoștință de această hîrtie și să ne spui ce semnificație are.

— E un fals, răspunse Saryan cu hotărîre și îi înapoie scrisoarea. Un fals murdar, înfricoșător, o provocare. Ministerul de externe al Franței nu ar fi trimis niciodată

o asemenea scrisoare, în primul rînd pentru că faptele expuse aci nu corespund realității. Guvernul francez nu numai că nu are de gînd să accepte trupe rusești pe teritoriul său, dar, în general, e departe de ideea de a încheia o alianță militară cu sovieticii. Și apoi... Și apoi, Dumnezeule, care idiot se apucă să scrie o asemenea scrisoare fără s-o codifice ? Socotiți cumva că francezii nu au cifru secret sau curieri diplomatici care să ducă la destinație pe căi sigure un asemenea document ? Cred că dacă Leger își vede semnătura pe această scrisoare moare de inimă !

— Dragă Saryan, intuiția dumitale n-a fost niciodată atît de uimitoare, spuse Vasili. Din păcate, nu avem la dispoziție nici originalul acestei scrisori, fabricată după toate probabilitățile la Berlin, și nici alte dovezi, dar ai dreptate ! Este vorba despre o provocare și încă una foarte serioasă. Cu ajutorul acestui fals, fasciștii se pregătesc să organizeze o lovitură de stat într-o țară aliată Franței. Vor s-o subjuge în întregime intereselor Reichului. Se joacă o carte mare. Chiar dacă am avea dovezi, tot nu le-am putea face publice din considerente legate de securitatea omului care a obținut copia acestei scrisori. De aceea, situația noastră e foarte complicată. Poate că ar merita să aducem la cunoștința unuia dintre membrii cabinetului existența acestui fals, dar să-l rugăm să nu facă prea multă publicitate în jurul lui.

— Nu-mi închipui cum s-ar putea obține ceva fără a publica scrisoarea, răspunse Saryan, oarecum iritat.

— Cînd vrei ceva, totul e posibil, se amestecă în discuție „tata", care tăcuse pînă atunci. Așa, de pildă, de ce n-ar putea ministrul să-l informeze prin canale diplomatice secrete pe șeful statului respectiv despre lovitura care se pregătește ?

— Ba s-ar putea ! Ziaristul îl privi cu atenție pe musafirul lui Vasili.

— În curînd se va ivi încă o posibilitate. La un moment dat, fasciștii tot vor trebui să vorbească despre existența acestei scrisori. Altfel, de ce ar avea nevoie de ea ?

Atunci, ziarele franţuzeşti vor putea publica adevărul, continuă „tata“ să-şi expună ideea.

— Ai putea să iei asupra dumitale o asemenea misiune dificilă ? îl întrebă Vasili pe Saryan.

— Cum adică ?

— Să transmiţi unuia din miniştri, cui vei crede dumneata de cuviinţă, copia acestei scrisori, prevenindu-l că a fost rescrisă după memorie, şi să-i comunici amănuntele despre lovitura de stat care se pregăteşte ? Iar mai tîrziu, cînd va fi posibil, să demaşti falsul în presă.

— Cred că asta pot s-o fac... Daţi-mi copia scrisorii !

— Îmi permit să vă reamintesc, spuse „tata“, că publicitatea prematură în jurul scrisorii va reprezenta un mare pericol pentru persoana care, cu riscul vieţii, ne-a adus-o.

— Înţeleg...

— Şi mai am o rugăminte, adăugă Vasili, viaţa unui mare savant este ameninţată. Trebuie salvat ! E vorba despre arheologul Nicolaj. Singurul mijloc de a-i veni în ajutor ar fi o invitaţie urgentă din partea Sorbonnei sau a Academiei. Poate că în felul acesta l-am mai putea smulge la timp de-acolo !

— Daţi-mi adresa profesorului şi aranjez eu chiar mîine să fie invitat ! Asta e mult mai simplu de făcut !

Vasili se aşează la maşina de scris şi, cu două degete, încet, se apucă să bată scrisoarea. Un exemplar, împreună cu adresa arheologului, i-l dădu lui Saryan, al doilea „tatii“, iar al treilea şi-l păstră, pentru orice eventualitate.

Seara, Vasili, împreună cu Liza şi musafirul lor, plecă la plimbare cu maşina prin împrejurimile Parisului. Plimbarea se termină la un mic restaurant de pe cheiul Senei. Despre treburi — nici un cuvînt ! „Tata“ ţinea s-o lase pe Liza să-şi revină după emoţiile călătoriei. De-abia a treia zi, se apucă să discute cu ei despre ceea ce aveau de făcut.

—Aşadar, mîine vă părăsesc. Şi de data asta, pentru mult timp. Ţinînd seama de situaţia ce se conturează, va trebui să vă mutaţi în Germania. Nu e cazul să vă grăbiţi,

dar trebuie să începeți de pe acum pregătirile. Ar fi foarte bine dacă ai putea obține pașaportul american, ca să pleci la Berlin în calitate de reprezentant al unei firme din Statele Unite. Chiar dacă americanii îți vor propune să le vinzi nemților materii prime strategice — carburanți, lubrifianți, zinc, plumb, nichel, aluminiu, wolfram sau cine știe ce altceva — să nu refuzi ! Cu tine sau fără tine, ei tot le vor vinde nemților. Și dacă vrei să știi, e chiar bine să fii reprezentantul unor firme serioase care livrează Germaniei asemenea produse. Fasciștii te vor înconjura cu multă atenție și vei fi în deplină siguranță.

— Dar Vasili a fost deja o dată... acolo. Oare nu e periculos să apară din nou și încă cu pașaport american ? Și pe mine m-au văzut fasciștii. Cred că am fost filată după toate regulile, spuse Liza.

— Am fi naivi să credem că singura grijă a contraspionajului german a fost să-l urmărească pe un oarecare Jaroslav Kocek din Cehoslovacia, în timp ce acesta se afla în Germania. Dar să presupunem pentru moment că s-ar fi întîmplat așa ! Și ce-i cu asta ? De ce, adică, bogatul comerciant Kocek n-ar fi putut căpăta între timp cetățenia americană ? Iar cu tine, Liza, lucrurile sînt mai simple. Chiar dacă agenții fasciștii te-au remarcat, ceea ce e puțin probabil, nu-i greu să găsești o explicație. Ai întîlnit un american, te-ai îndrăgostit de el ! Ce, nu s-a mai întîmplat așa ceva ? Da, trebuie să fim prudenți, dar nu-i bine nici să supraapreciem inteligența dușmanului, mai ales că, pînă veți ajunge voi în Germania, va mai trece destul timp și multe vor fi pînă atunci date uitării. Acolo va trebui să trăiți retrași, să căutați să nu atrageți cu nimic atenția vecinilor și mai ales a poliției. De fapt, vorbesc degeaba, voi știți foarte bine cum trebuie să vă comportați.

— Ce va trebui să facem în Germania ? întrebă Vasili.

— Să vă creați din nou o acoperire cît mai sigură, să vă adaptați la condițiile de acolo și să observați totul ! Să observați cu multă atenție și să memorați ! Cînd va fi

posibil, luați contact cu mișcarea ilegală ! La început, prin Weber. Nu se poate ca în Germania să nu existe grupuri antifasciste ! Va trebui însă să le găsiți ! Vasili, să fii prudent, să nu te pripești ! Nimeni afară de Weber, nu trebuie să te cunoască ! Vei acționa numai prin intermediul 'lui ! Să n-o scapi din vedere nici pe Else Braun ! Nu știu de ce, dar am impresia că o să vă mai fie de folos. Ca reprezentant al unei firme americane, să nu-ți neglijezi nici afacerile tale ! În felul acesta vei cîștiga și mai mult încrederea celor din jur și-ți vei putea crea relațiile necesare ! După ce vei prinde rădăcini solide la Berlin, va trebui să începi să aduni informații despre intențiile fasciștilor nu numai față de noi, dar și în legătură cu Franța, Anglia și chiar cu America. Dacă vrem să stăvilim fascismul, sîntem obligați să-i ajutăm pe toți, uitînd de contradicțiile care există între noi ! Și asta, chiar în condițiile în care știm că guvernele acestor țări ar face orice ca să ne provoace un rău ! Om trăi și om vedea cine se va dovedi mai perspicace — noi sau ei !

— Bine ! spuse Vasili. Un singur lucru vă rog : să ne asigurați o legătură permanentă și de nădejde.

— O să avem grijă de asta, promise bătrînul. Ia spune-mi, Vasili, dacă va trebui să lichidezi afacerea ta din Franța, poți s-o faci repede ?

— Și mîine, dacă-i nevoie !

— Cît e partea ta din capitalul firmei ?

— Cred că, în foarte scurt timp, ajung la trei sute de mii, dacă n-o fi chiar mai mult. În ultima vreme, datorită Tîrgului de la Leipzig, cîștigul s-a mărit în mod simțitor. Dacă vom începe tranzacțiile cu America, va crește și mai mult !

— Perfect ! Cînd vei ceda partea ta, banii îi transformi în dolari și îi depui, așa cum ne-am înțeles, la o bancă serioasă, din New-York. Capitalul ăsta o să-ți prindă bine în viitor ! De-acum încolo, toate cheltuielile le vei suporta singur ! Pe noi nu va mai trebui să contezi !

— Banii nu sînt o problemă pentru mine, am învățat să-i cîștig în Franța, o să-i cîștig și în Germania.

A doua zi dimineață, luîndu-și rămas bun, „tata“ îl sfătui pe Vasili să se intereseze la prietenii lui de club, de la Grammont și Marignet, dacă se poate bizui pe ei în caz de mare nevoie. Despre concediu nu spuse nimic și Vasili înțelese că e inutil să abordeze această problemă.

CAPITOLUL XII

Zilele se scurgeau în mod obișnuit. Parisul se distra — restaurantele, cafenelele, dar mai ales cluburile de noapte și varieteurile erau arhipline. Pe marile bulevarde, pictorii organizau expoziții, magazinele și saloanele de modă prezentau ultimele noutăți ale sezonului de toamnă-iarnă. Și totuși, aceste aspecte cotidiene erau doar o cortină în spatele căreia sesizai îngrijorarea.

Profesorul Nicolaj sosise la Paris. Saryan îl întîmpinase la gară, solicitîndu-i imediat un interviu.

— Un tip original, profesorul ăsta, îi povesti ziaristul lui Vasili. Știi ce a răspuns la întrebarea : „Bănuiați ceva despre pericolul care plana asupra dumneavoastră ?“ „De fapt, mi-a spus el, toți oamenii sînt muritori. Au părăsit lumea asta savanți cu renume, pictori, conducători de oști, monarhi, o s-o părăsesc și eu. Mi-e absolut indiferentă, vă rog să mă credeți, cauza datorită căreia o voi părăsi.“ „Dar natura a dotat toate viețuitoarele cu instinctul autoapărării, am încercat eu să protestez, nimeni nu vrea să moară înainte de vreme !“ „Bineînțeles ! a răspuns el. Dacă socotiți că eu n-aș dori să trăiesc, greșiți profund ! Altfel nu mi-aș fi părăsit țara, știind dinainte că nu mă voi putea întoarce niciodată.“ La ultima mea întrebare : „Cu ce vă veți ocupa la Paris ?“, savantul mi-a dat un răspuns foarte detaliat : „În primul rînd, aș vrea să continuu cele începute. Pe baza însemnărilor sumare pe care le am cu mine, vreau să refac planul și să public datele preliminare despre săpăturile de la cetatea romană ce datează din secolul III înaintea erei noas-

tre. N-am reușit, din păcate, să termin lucrările, dar chiar și ceea ce am găsit și am studiat pînă acum este suficient pentru a trage anumite concluzii interesante... Voi ține un curs la Sorbonna, unde, cîndva, am studiat și eu... Și trebuie să fac ceva pentru a le deschide oamenilor ochii, pentru a-i face să fie conștienți de pericolul ce se apropie. Recunosc că încă nu știu cum s-o fac ! Nu m-am ocupat niciodată de politică, ba mai mult, i-am disprețuit pe cei care își consacrau viața acestei ocupații, inutile după părerea mea. Dar, de la un timp încoace, am înțeles că prin pasivitatea mea devin, involuntar, un instrument al forțelor răului. Este profund greșit să crezi că fascismul ar fi un produs exclusiv al epocii noastre ! În toate timpurile, dictatorii de cele mai diferite ranguri și cu cele mai diferite veleități s-au ocupat de aceleași lucruri de care se ocupă azi Hitler ! Și ei au mizat pe fanatismul religios, pe șovinismul maselor, și ei au abătut atenția oamenilor de la dificultățile și contradicțiile interne, canalizîndu-le energia împotriva unor dușmani efemeri din afară". Într-adevăr, omul acesta s-a schimbat mult, își încheie Saryan povestirea.

— Laudă și cinste lui, replică Vasili.

*

Claude Gaumier trimitea știri îmbucurătoare din America. Vitrinele aranjate de el la un mare magazin universal din New-York au produs impresie. Ca urmare au început să vină comenzi. Vasili nu-și greșise calculele : comenzile erau foarte convenabile și făceau să sporească simțitor veniturile. Liza trecuse la cursurile de zi ale Sorbonnei, devenind, odată cu începerea anului universitar, studentă cu drepturi depline. Foarte bucuroasă, îi povesti lui Vasili că Nicolaj a fost întîmpinat de profesori și de studenți cu ovații. A recunoscut-o, s-a apropiat de ea și i-a strîns mîna cu putere. Liza n-a înțeles semnificația acestei strîngeri de mînă — fusese un semn de simpatie sau era o mărturie a faptului că

Nicolaj își dăduse seama de rolul jucat de Liza în invitația ce i s-a făcut de a veni la Paris ?...

După călătoria care o obosise atît de mult, Liza nu se simțea prea bine ; față de Vasili încerca să nu arate nimic. Uneori cădea pe gînduri și tăcea ore întregi. În discuțiile dintre ei, Vasili revenea adesea la ideea plecării în Germania.

— Chiar plecăm în Germania ? întreba ea alarmată.

— Va trebui probabil. Vasili răspundea liniștit și indiferent, străduindu-se să sublinieze, chiar și prin tonul cu care vorbea, că nu vede nimic neobișnuit în asta.

— Mi-e frică de călătoria în Germania ! Dacă ai fi văzut mutrele fasciștilor ălora !... Nu-s oameni, sînt niște fiare capabile de orice josnicie...

— E adevărat, nu e bine acolo, dar cineva trebuie să se ducă ! E inadmisibil să-i lași să facă tot ce le trece prin cap ! Noi doi nu vom reuși să-i oprim, asta e sigur, dar măcar le vom cunoaște intențiile. E un aspect foarte important ! Și apoi, de ce să ne temem ? În decursul anilor am învățat cîte ceva și nu putem fi luați prin surprindere, chiar cu una cu două. Mai întîi ne vom pregăti cum trebuie și de-abia după aceea vom pleca. Vasili căuta în fel și chip s-o liniștească pe Liza. Și într-adevăr, el nu se temea de viitoarea lor misiune.

În loc de răspuns, Liza oftă. Nu se liniștise și nici nu revenise la sentimente mai bune.

Peste cîteva zile, Kovacici îl invită pe Vasili la consulat. Acolo îi înmînă un plic și-l sfătui să acționeze.

— Joe, dar ce fac cu soția ? întrebă Vasili. Cum adică, soțul e cetățean american, iar soția — cetățeană cehoslovacă ?

— Asta nu-i o problemă ! În formular scrii că ești burlac și apoi te căsătorești religios cu soția dumitale. Mi-aduci o adeverință și-i eliberăm soției un pașaport american sau, în cel mai rău caz, o trecem în pașaportul dumitale, ceea ce în ultimă instanță e același lucru.

— Joe, ești un geniu!

În plic, așa cum dealtfel se și aștepta, Vasili găsi pașaportul lui David Haffy.

Înainte de a trece pe la debarcaderul în fața căruia urma să joace tragica scenă a înecului, Vasili îi destăinui totul lui Saryan, solicitîndu-i concursul.

— E necesar ca în aceeași zi să apară în edițiile de după-amiază o notiță. Mă bizui pe dumneata!

— Se face, răspunse ziaristul, fără nici o ezitare. Hai să scriem împreună știrea pentru „cronica citadină". Cînd te vor scoate din apă, mai adaug cîteva cuvinte despre salvatori și-i dau materialul redactorului. Va fi în regulă, asemenea lucruri se practică în mod curent.

Compuseră pe loc textul notiței. Ziaristul o citi cu glas tare și întrebă:

— Ce zici, merge?

— Excelent! răspunse Vasili, uitîndu-se la ceas. Acum e două fără cinci. Mă duc acasă, mă schimb, și la trei sînt la debarcader. Te rog să treci cu mașina pe acolo pe la trei și un sfert.

Spectacolul s-a desfășurat conform scenariului. Înainte de a se duce să facă baia obligatorie în Sena, Vasili trecu pe acasă, se îmbrăcă cu un costum elegant și cu o pălărie cu boruri largi. Putea fi ușor luat drept un american din sudul Statelor Unite, unde oamenii se îmbracă cu lucruri de calitate, dar fără gust. Controlă cu atenție buzunarele, scoase toate hîrtiile, lăsînd numai pașaportul lui David Haffy și cîteva sute de dolari și franci. Puse între coperta și învelitoarea pașaportului o bucată subțire de burete, iar buzunarul interior al hainei, unde se afla documentul îl prinse cu un ac de siguranță.

Ajuns la debarcader, Vasili explică într-o franțuzească stricată că vrea să se plimbe cu barca, plăti și băgă chitanța în buzunarul pantalonilor.

Patronul aduse vîslele, dezlegă lanțul cu care era prinsă barca și, aruncîndu-l „americanului", îi făcu semn că poate să plece.

Cu un picior în barcă și cu celălalt pe ponton, încercă să împingă barca, dar, pierzîndu-și echilibrul, căzu în apă.

Se lăsă la fund, ieși la suprafață, dispăru iarăși și apăru din nou, lovind apa cu mîinile. Îi sări în ajutor un tînăr, la prima vedere student, care trecea pe acolo și care îl înșfăcă de guler, împingîndu-l spre debarcader. Apoi, ajutat de proprietarul bărcilor, îl trase la mal pe „americanul" cu hainele îngreunate de apă. Au vrut să-i facă respirație artificială, dar „americanul" refuză. Se ridică în picioare, se scuturără, stoarse cît putu haina, și se uită disperat la pălăria care plutea în depărtare. Apoi îi răsplătiți pe salvatori cu dolari uzi. Ridicînd mîna, opri o mașină, schimbă cîteva cuvinte cu șoferul și, la semnul afirmativ al acestuia, se sui în spate și plecă.

La volan se afla Saryan. L-a dus pe Vasili acasă și, la plecare, l-a sfătuit să bea un coniac împotriva răcelii.

Primul lucru pe care l-a făcut însă Vasili a fost să scoată din buzunar pașaportul sărmanului David Haffy. Experimentatul Joe Kovacici avusese dreptate: pașaportul arăta într-un hal fără de hal, iar fotografia se dezlipise. Fără să scoată buretele, Vasili puse pașaportul în sertarul biroului.

În ziua aceea nu se mai duse la agenție, o așteptă pe Liza și îi povesti cum s-a desfășurat neobișnuitul eveniment.

— Doamne! De ce nu mi-ai spus nimic pînă acum? întrebă ea foarte agitată.

— Ca să nu-ți faci griji înainte de vreme. După cum vezi, lucrurile s-au terminat cu bine. Mai trebuie să săvîrșim un act eroic amîndoi și atunci jocul va lua sfîrșit.

— Ce act ercic?

— *Madamme*, va trebui să ne cununăm la biserică.

— Ai înnebunit!

— Niciodată în viața mea nu am fost atît de sigur pe facultățile mele mintale! Voi căpăta pașaportul american și pe urmă ne vom cununa la simpaticul nostru preot. Cred că, dacă va primi o donație serioasă, nu ne va cere tot felul de adeverințe, acte de naștere și alte

hîrtii. După aceea, în calitate de soție, vei deveni și tu cetățeană a Statelor Unite ale Americii.

— Cam simplu se petrec toate la tine...

— N-are rost să ne lăsăm chinuiți de îndoieli înainte de a vedea ce-o să fie... Hai, mai bine, la operă!

În aceeași seară, întorcîndu-se de la spectacol, Vasili citi în pagina patra a ziarului *Paris Soir* o notiță culeasă cu litere mici.

„Au salvat un american

Azi după-amiază, pe la orele patru, dorind să facă o plimbare pe Sena, un turist american a închiriat o barcă de la domnul Rochet. Cînd să se suie în barcă, turistul s-a împiedicat și a căzut în apă. Neștiind să înoate, s-a dus la fund și fără îndoială că s-ar fi înecat, dacă n-ar fi intervenit doi bravi parizieni — patronul debarcaderului și un tînăr de aproximativ optsprezece ani, care trecea întîmplător pe-acolo.

Fără să ezite, tînărul francez și-a scos haina, s-a aruncat în apă și, cu riscul vieții (să ne amintim că, de obicei, cei care se înecă îi trag la fund pe salvatorii lor), l-a ajutat pe ghinionistul american să iasă la suprafață. Împreună cu domnul Rochet, victima a fost dusă la debarcader, acordîndu-i-se primul ajutor.

Răsplătindu-și din plin salvatorii, americanul a oprit o mașină de ocazie și a plecat. Tînărul a refuzat să-și decline numele.“

— Bravo, Saryan! exclamă Vasili, și-i întinse Lizei ziarul.

A doua zi se duse la Kovacici cu pașaportul și cu o fotografie. Kovacici îi aplică pe colț o ștampilă și apoi îi spuse s-o ude bine în apă cu ulei și benzină și, după aceea, să vină la secretarul consulatului.

— Cînd completezi formularul, treci numele dumitale real, iar la rubrica „situația familială“ notezi „necăsătorit“, îi reaminti Kovacici. După care adăugă: totul va fi O.K. Șeful e plecat și acum eu sînt patron aici.

Secretarul consulatului învîrti în mînă pașaportul lui Vasili și îi spuse:

— Da, e deteriorat fără drept de apel !... Spuneți-mi, domnule Kocek, poliția a încheiat un proces-verbal ?

— Nu știu, nu mi s-a spus nimic... Cu toate că, stați puțin, undeva, într-un ziar, s-a publicat o știre cum că am căzut în apă și că am fost salvat de niște francezi curajoși, deși n-aveam nevoie de ajutor.

— Ați păstrat ziarul acela ?

— Nu cred, dar dacă aveți nevoie de el, se poate găsi ! Știrea a fost tipărită la aceeași dată într-un ziar de seară, dar cum se numește asta am uitat.

— *Paris Soir*, presupuse secretarul.

— Da, ceva în genul ăsta.

— Ar fi bine să adăugați la cererea dumneavoastră știrea decupată din ziar, spuse secretarul și-i propuse lui Vasili să vină după noul pașaport peste vreo trei-patru zile.

— Bine, eu nu mă grăbesc ! Dar, vă dați seama, în orașul ăsta e greu să trăiești fără acte. Îi arzi cuiva una la mutră și gata, trebuie să-i arăți polițistului actele.

— Asta așa e ! Pe fața secretarului apăru ceva care semăna cu un zîmbet. Scoase din sertar un formular cu antetul consulatului, trase mașina de scris mai aproape și bătu o adeverință cum că pașaportul cetățeanului american Jaroslav Kocek se află într-adevăr la consulatul american din Paris. Întinzîndu-i adeverința parafată și ștampilată, secretarul îi reaminti lui *mister* Kocek că, atunci cînd va veni după pașaport, e bine să aducă și tăietura din ziar.

— Vă mulțumesc foarte mult ! Vasili se ridică din fotoliu.

— Recunoașteți, *mister* Kocek, îl opri secretarul, că în ziua aceea erați cam făcut, altfel n-ați fi căzut în Sena !

— Am păcătuit și eu, îi făcu Vasili cu ochiul.

După trei zile, *mister* Joe Kovacici, consul ad-interim al Statelor Unite ale Americii la Paris, înmîna în mod solemn un nou pașaport cetățeanului american Jaroslav Kocek, sfătuindu-l să aibă mai multă grijă de acest document atît de important care este pașaportul american.

Iar seara, cu prilejul încheierii cu succes a acestei operațiuni riscante, Vasili îl invită pe Kovacici la un chef monstru, pe care-l organiză la restaurantul rusesc „Bazarul slav“

*

La Paris e din nou iarnă. Zile mohorîte, vînt rece, zăpadă amestecată cu burniță... Dar frigul nu influența cu nimic pasiunile politice în plină fierbere. Lupta dintre diferitele partide și grupări nu înceta nici un moment. Temîndu-se de înrîurirea mereu crescîndă a comuniștilor, conducerea partidului social-democrat a renunțat la consolidarea frontului unic. Burghezia liberală, care se temea pe de o parte de popor, iar pe de alta de agresiunea Germaniei fasciste, era complet dezorientată și nu știa ce să facă. Marii magnați ai industriei căutau pe față căi de apropiere cu Hitler. Organizațiile fasciste „Foștii combatanți“, „Tineretul patriotic“ și „Crucile de război“ depuneau o activitate intensă în scopul acaparării puterii.

În aceste zile furtunoase Else Braun aduse o știre importantă. Ea îi comunică doamnei Schulz că a sosit la Paris un anume Paul Böhl, reprezentant al secției externe a partidului nazist. Șeful acestei secții, Ribbentrop, fusese numit chiar de Hitler.

La ședința strict secretă, organizată de consilierul ambasadei, ședință la care au luat parte doar opt persoane de mare încredere, Böhl, însărcinat de Ribbentrop cu conducerea rebeliunii armate, care se pregătea la Paris, a făcut comunicări. El a declarat că a stabilit un contact strîns cu conducătorii celor trei organizații fasciste franceze mai importante și că s-a elaborat un plan comun de acțiune. Capitala a fost împărțită în zece sectoare puse sub comanda cîte unui conducător cu experiență din rîndurile ofițerilor în rezervă ; sectoarele dispun de însemnate cantități de armament.

După cum spunea Else Braun, la ședință se afirmase deschis că prefectul poliției pariziene cunoaște toate de-

desubturile conspirației, dar nu face nimic pentru a o demasca, ci, dimpotrivă, ajută organizațiile fasciste în fel și chip. El a eliberat recent doi conducători de vază ai organizației „Foștilor combatanți" la care, cu ocazia unei percheziții, se găsiseră arme și planul amănunțit al rebeliunii.

Totodată, cineva i-a prevenit pe fasciști de percheziția care urma să aibă loc la depozitul lor de arme. Oameni bine informați susțin că și aici este tot mîna prefectului de poliție...

Böhl a spus în încheiere că e mai bine să se rişte acum și, dintr-o singură lovitură, să fie lichidat regimul republican din Franța, punînd fasciști în fruntea guvernului, decît să tărăgăneze treburile cu francezii sau chiar să se înceapă operațiunile de război împotriva lor. Böhl a promis să trimită în Franța — pe la granița belgiană — cantități suplimentare de arme și a recomandat să nu se facă economii în acordarea de subvenții organizațiilor fasciste. La consfătuire s-a hotărît intensificarea pregătirilor pentru rebeliune, cu toate că nu s-a stabilit un termen precis. S-a exprimat însă dorința de a nu o amîna mai tîrziu de luna martie.

Vasili îi relată lui Saryan planurile nemților și decise să discute despre aceasta și cu Marignet.

Marignet îl ascultă cu mult interes și îi făgădui că va aduce imediat la cunoștința ministrului tot ce a aflat, fără a aminti în nici un fel numele domnului Kocek .

— Îmi dau seama, desigur, că pentru dumneavoastră, ca străin, este riscant să vă amestecați în politică. Fiind un om fin, Marignet n-a pus nici o întrebare în legătură cu modul în care a putut obține un simplu comerciant asemenea informații.

După rapiditatea cu care s-au luat măsurile necesare și cu care a fost destituit prefectul poliției, a reieșit că guvernul dispunea și de alte informații cu privire la activitatea prefectului și la pregătirile fasciștilor. Datorită acestei lovituri hotărîte și neașteptate, data stabilită pentru rebeliunea din Paris ar fi fost mult îndepărtată, dacă

n-ar fi izbucnit brusc un scandal de proporţii grandioase !

Cu totul surprinzător, marele financiar francez Alexandre Stavisky, un om care învîrtea milioane, a dat faliment şi s-a sinucis. După moartea lui s-a constatat că băncile şi întreprinderile pe care le crease erau fictive şi că nu a fost altceva decît un escroc de cea mai înaltă clasă. În combinaţiile lui financiare erau implicaţi numeroşi oameni politici şi deputaţi. Parizienii erau foarte agitaţi : falimentul lui Stavisky lovea în interesele sutelor de mii de mici deţinători de acţiuni ale întreprinderilor sale fictive.

Ziarele anunţau că Adunarea Naţională a fost convocată pentru ziua de 6 februarie, orele cincisprezece. În ajun, la o oră tîrzie de seară, în apartamentul lui Vasili sună telefonul. *Frau* Schulz (Vasili o recunoscu după voce) voia să vorbească cu doamna Marianna. Pînă atunci femeia nu le telefonase niciodată acasă şi Vasili înţelese că numai ceva ieşit din comun o făcuse să apeleze la acest mijloc de comunicare. Şi într-adevăr, punînd receptorul în furcă, Liza spuse că trebuie să se întîlnească imediat cu *Frau* Schulz.

— După cîte mi-am dat seama, e ceva urgent, adăugă ea, îmbrăcîndu-şi în grabă paltonul.

— Te conduc.

— Nu e nevoie, mă întorc repede !

Liza plecă. Foarte neliniştit, Vasili străbătea sufrageria dintr-un colţ într-altul. Primul lucru care i-a trecut prin cap a fost că nemţii au dibuit-o pe stenografă. Asta ar putea provoca multe neplăceri. Dar într-un asemenea caz, *Frau* Schulz n-ar fi telefonat, mai ales că era şi foarte tîrziu. Ce putea să fie ? S-o fi referit Marignet la numele lui? Chiar dacă s-ar fi întîmplat aşa — de unde s-o ştie *Frau* Schulz ?

În sfîrşit, se auzi soneria. Liza intră foarte agitată în antreu şi şopti cu sufletul la gură :

— Acum o oră, Else Braun a apărut pe neaşteptate la croitorie şi, retrăgîndu-se cu *Frau* Schulz într-o cabină de probă, i-a spus că fasciştii au stabilit rebeliunea pentru mîine, în ziua deschiderii dezbaterilor Adunării Naţionale.

— Alte amănunte nu ţi-a mai dat ?

— A spus că fasciștii intenţionează să-și concentreze forţele în Place de la Concorde, să atace Adunarea Naţională, să-i neutralizeze pe deputaţii de stînga, iar pe ceilalţi să-i determine cu forţa să voteze în favoarea preluării puterii de către organizaţiile lor.

Vasili se uită la ceas. Era aproape zece. Să se ducă la Saryan, afară din oraș, ar fi însemnat să piardă timp. Trebuia să-l vadă urgent pe Marignet. Găsi numărul lui în cartea de telefon.

— Iertaţi-mă că vă deranjez atît de tîrziu, dar sînt forţat de împrejurări, se scuză Vasili în încheiere.

— Veniţi la mine ! Vă aștept ! Marignet îi dădu adresa.

Vasili îi spuse servitoarei, care îi deschise ușa, că e antrenor la club. Cînd Marignet îl întrebă de ce e nevoie de atîta prudenţă, Vasili răspunse că nu e exclus ca vreunul din servitorii lui Marignet să facă parte din formaţiunile fasciste.

— Posibil... Probabil... Marignet se încruntă, dar nu făcu nici o obiecţie.

Vasili îi povesti tot ce aflase.

— Nu se poate ! Marignet păli.

— Sursele de informaţii au fost minuţios controlate și nu prezintă nici o îndoială. Vasili urmărea expresia feţei lui Marignet și aștepta să vadă ce va face acesta.

— Îi telefonez ministrului și-l rog să mă primească imediat ! Formă numărul și, după ce termină convorbirea, se adresă lui Vasili :

— Cu ce-aţi venit aici ?

— Cu un taxi !

— Păcat ! Am crezut că aveţi maşina... Nu-i nimic, sper să mai găsesc un taxi.

★

Guvernul, prevenit asupra mișcărilor — ce trebuiau să aibă loc, înconjură clădirea Parlamentului cu poliţiști și cu un detașament militar, care să răspundă la eventualele atacuri ale fasciștilor

Parizienii priveau uimiți și înfricoșați la grupurile de fasciști, care, trecînd prin Place de la Concorde, se îndreptau spre parlament. În fața Ministerului marinei s-a produs o adevărată ciocnire între demonstranți și militari. Un autobuz incendiat de fasciști ardea. Se auzeau strigăte: „Jos Daladier!“

Deputații se uitau cu îngrijorare la paza pusă în fața Palatului Bourbon. Parlamentul atacat de către bandele fasciste... Pericolul era real!

La ora șase s-a pus la vot moțiunea de încredere cerută de guvernul Daladier. Au votat „pentru“ trei sute de deputați și „contra“ — două sute șaptesprezece.

Orele nouă seara. Ședința camerei continuă. Continuă și agitația fasciștilor. Lîngă Ministerul marinei izbucnește un incendiu. Huliganii fasciști încearcă să pătrundă în clădirea parlamentului. Militarii îi îndepărtează cu focuri de revolver.

Daladier cere al doilea vot de încredere. De data aceasta votează „pentru“ trei sute șaizeci de deputați.

Și totuși, peste două zile cabinetul Daladier este nevoit să-și dea demisia. Președintele guvernului de unitate națională devine senatorul Gaston Doumergue, fost președinte al Franței, iar ministru de externe este numit bătrînul Louis Barthou, care va fi poreclit mai tîrziu „apostolul Locarno-ului răsăritean“.

Februarie era pe terminate. Se apropia primăvara anului 1934. Părea că lumea se transformase într-un imens cazan în plină fierbere. Rolul fochiștilor care alimentau focul și-l luaseră asupra lor politicienii și guvernanții. Pînă și cei care nu se pricepeau defel la politică înțelegeau că se apropie războiul, un război mare și sîngeros. Numai cercurile conducătoare ale marilor țări capitaliste nu înțelegeau asta. În loc să-l zgîlțîie pe turbatul de caporal, închideau ochii la toate acțiunile fasciștilor. Se nutrea speranța că Hitler va izbuti să realizeze ceea ce n-a reușit Antanta în 1917—1920 — adică distrugerea statului sovietic. Iar hitleriștii, transformînd anticomunismul în doc-

trină de stat, întreţineau în fel şi chip aceste nădejdi în inimile oamenilor politici orbiţi de ura faţă de comunism. La Berlin se vorbea pe faţă despre intenţia „de a lupta cu toate mijloacele împotriva pericolului bolşevic", „de a termina pentru totdeauna cu comunismul mondial", „de a lichida Uniunea Sovietică". Aceste lozinci antisovietice şi anticomuniste găseau un ecou favorabil în cercurile diriguitoare ale ţărilor capitaliste şi erau bine primite mai ales de conducătorii monopolurilor din S.U.A.

Ca urmare, în faţa Germaniei fasciste s-au deschis larg porţile băncilor, iar dolarii se scurgeau în şuvoi năvalnic spre Berlin. Se încheiau zeci de acorduri şi contracte pentru a livra Germaniei materiale strategice, armament şi chiar motoare de avion de cele mai noi tipuri. Nici Anglia nu rămînea în urma Americii. Băncile finanţau întreprinderile germane de armament. După cum declara ambasadorul american la Berlin, „...englezii au încălcat ei înşişi Tratatul de la Versailles, vînzîndu-i Germaniei avioane şi tehnică militară".

Între timp se aflase că diplomatul american Norman Davis, care vizitase Germania la începutul anului 1933, avusese o întrevedere cu Hitler. Drept răspuns la declaraţiile antisovietice ale cancelarului, Davis i-a mărturisit lui Hitler că Statele Unite manifestă deplină înţelegere faţă de politica führerului.

În toată această atmosferă, Vasili îşi dădu seama că nu va putea evita călătoria în Germania. În consecinţă, trebuia să se pregătească cît mai repede ! În primul rînd, era necesar să aranjeze problema cetăţeniei pentru Liza.

Vasili se temea că bătrînul preot îi va pretinde certificatul de căsătorie civilă şi alte acte. Ar fi fost o catastrofă, pentru că nu ar fi putut prezenta nici o hîrtie de acest fel.

Îi ceru preotului permisiunea să se spovedească şi îi mărturisi că a păcătuit greu :

— M-am cunoscut civil în ţară, dar nici pînă acum nu m-am căsătorit în sfînta noastră biserică...

— De ce aţi amînat atît de mult căsătoria ?

— După cununie am hotărît să plecăm în voiaj de nuntă şi ne-am stabilit aici în Franţa, fără ca să ne îngrijim să ne luăm actele necesare. Sînt gata să fac orice sacrificiu ca să capăt iertarea păcatelor şi să mă pot căsători religios.

— Păcatul vi-l puteţi ispăşi printr-o rugăciune şi prin pocăinţă... Fără acte însă, nu vă puteţi căsători !

— Dar, părinte, soţia aşteaptă un copil. Nu-i admisibil ca noi, buni creştini, să creştem un copil din flori.

— Aveţi măcar vreun document ?

— Paşaportul, recomandările prietenilor de la clubul sportiv şi ale unor oameni de afaceri... Şi, în fine, dorinţa mea de a acoperi toate cheltuielile.

— Azi o să vă dau dezlegarea păcatelor. Cît priveşte căsătoria — asta este o chestiune mai serioasă şi trebuie să mă sfătuiesc cu episcopul. Veniţi după răspuns peste vreo trei zile, zise preotul.

Vasili întrebă, privindu-l drept în ochi :

— N-ar fi mai bine să donez chiar acum o sumă însemnată pentru sfînta biserică, să zicem două-trei mii de franci ?

— De preferat trei, preciză în şoaptă preotul.

— De acord ! Vasili ezită puţin. Nu credeţi că ar fi mai comod dacă am renunţa la consultarea eminenţei-sale ? După părerea mea, şi dumneavoastră sînteţi împuternicit să rezolvaţi asemenea probleme, fără nici un ajutor din afară. Eu donez trei mii de franci pentru biserică, iar sfinţiei-voastre, pentru osteneală, vă ofer două mii. Cred că aşa ar fi drept !

— Martori aveţi ?

— La nevoie se pot găsi, însă ar fi mai indicat să ne dispensăm de ei... Mi-e ruşine să mărturisesc cuiva, chiar şi prietenilor, că nu m-am căsătorit pînă acum la biserică...

— Cînd doriţi să vă cununaţi ?

— Şi mîine s-ar putea !

— Bine, vă aştept mîine la ora trei. Şi, gîndind parcă cu voce tare, preotul adăugă : într-adevăr, poate că-i mai bine fără martori.

Vasili numără cinci mii de franci și promise să vină a doua zi exact la ora trei.

Dimineață, cînd o rugă pe Liza să lipsească de la cursuri ca să meargă împreună cu el să-și cumpere o rochie de mireasă, ea rîse :

— Sper că glumești ?

— Ce glumă, e vorba de o treabă serioasă ! Te rog să devii soția mea nu numai în fața oamenilor, ci și a lui Dumnezeu.

Cam la două săptămîni după căsătoria religioasă, Vasili se duse la consulatul S.U.A. și făcu o cerere prin care solicita eliberarea unui pașaport american pentru soția lui. Cererea i-a fost aprobată de către *mister* Kovacici, consulul ad-interim al Statelor Unite ale Americii la Paris.

★

Imediat după rezolvarea problemei pașapoartelor, Vasili hotărî să facă împreună cu Liza un voiaj în America. Voia să respire „aer american", cum spunea el, și să stabilească la New-York relații cu cercurile de afaceri, pentru ca apoi să poată pleca la Berlin în calitate de reprezentant al uneia din marile firme americane.

Cetățenilor S.U.A. nu le trebuie o viză specială de intrare, dar Vasili îi spuse totuși lui Kovacici, în timp ce luau masa la un restaurant, că are intenția să plece.

— Un adevărat comerciant trebuie să simtă pulsul vremii și să procedeze în conformitate cu schimbările ce intervin. Mi se pare că, la ora asta, comerțul dintre America și Germania poate aduce bani frumoși. Nemții se înarmează și reconstruiesc în mod corespunzător industria, fac comenzi uriașe în America. Și atunci, de ce să nu-mi încerc forțele pe terenul acesta ? Ca cetățean al Statelor Unite îmi pot permite să plec la Berlin și să mă ocup acolo de o îndeletnicire bănoasă. Bineînțeles, ideal ar fi să mă duc în calitate de reprezentant al unor firme care fac comerț cu Germania. La New-York am niște treburi legate de reclamele noastre, dar voi încerca să găsesc o firmă

care să-mi ofere o reprezentanţă în Germania. Sper ca, lichidînd afacerea de aici, să intru în posesia unei sume importante de bani. Dacă îi investesc în afaceri cu Germania, aş putea să realizez un cîştig frumos. În orice caz, trebuie încercat !

— Bineînţeles că trebuie ! aprobă Kovacici. Sînt convins că vei găsi în America ceea ce te interesează. Vrei să-ţi dau o scrisoare de recomandare ?

— Ar fi minunat ! Dar ai făcut atîtea pentru mine, încît nu îndrăznesc să te mai deranjez încă o dată...

— Prostii ! În primul rînd, te recomand tatălui meu, bătrînul învîrte afaceri mari şi poate să-ţi fie de folos. Îi iubeşte pe slavi şi sper că va face pentru dumneata tot ce-i stă în putinţă. O să-ţi mai dau şi o scrisoare pentru un prieten de-al meu. Am învăţat la colegiu împreună. Este fiul magnatului Adams şi vicepreşedinte al lui „Standard Oil Company“.

— Joe, Dumnezeu mi te-a scos în cale ! Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, exclamă Vasili.

— Să ştii că nu sînt chiar atît de dezinteresat cum ai putea să crezi ! Uneori mă gîndesc dacă n-ar fi cazul să mă asociez cu dumneata. Bătrînul meu are un fler excelent la afaceri şi, dacă va cîştiga în comerţul cu Germania, îmi va azvîrli şi mie o sută-două de mii de dolari. Devenind însă asociatul dumitale, n-am de gînd să renunţ la slujbă. Fiind viceconsul, şi cu timpul consul sau chiar consilier al vreunei ambasade americane din Europa, pot să aduc foloase mult mai mari afacerii noastre decît în calitate de simplu comerciant. Cred că eşti de acord cu mine ?

— Indiscutabil ! (Pe Vasili îl atrăgea iniţiativa americanului. În afaceri, o informaţie primită la timp valorează mult mai mult decît orice alte combinaţii, fie ele aranjate chiar de cel mai formidabil comerciant.) Hai să procedăm în felul următor : eu plec în America, studiez situaţia şi la întoarcere te informez. Atunci vom lua şi hotărîrea necesară. Acum pot să-ţi spun doar atît : aş fi fericit să am un asemenea asociat ca dumneata, Joe.

— Sînt bucuros să aud asta. La rîndul meu aș vrea să-ți spun, dragă Kocek, că ești un tip lucid, prinzi totul din zbor și e plăcut să ai de-a face cu un astfel de om.

Înainte de plecare, Vasili îl întrebă pe Joubert dacă îi permite să-și retragă cincizeci de mii de franci din capitalul său, fiindcă trebuie să trimită bani acasă tatălui său.

Joubert căzu imediat de acord — să ia și o sută de mii ! Vasili făcu un nou pas și-l întrebă ce va întreprinde în caz că el, Vasili, va trebui să părăsească firma. Va continua singur sau își va lua un nou asociat ?

Francezul rămase uimit, nu era pregătit să răspundă la o asemenea întrebare și, de aceea, ridică doar din umeri, fără să spună nimic.

Preschimbînd cei cincizeci de mii de franci în dolari, Vasili îi depuse la filiala pariziană a unei bănci americane, care avea interese în industria grea din Germania.

Au plecat spre New-York la bordul unui transatlantic. Își rezervaseră o cabină de clasa a II-a. Călătoria a fost plăcută : cerul era senin, oceanul liniștit, cabina — confortabilă. Vaporul avea o piscină cu apă de ocean încălzită, puteai să faci baie toată ziua. Seara, într-o sală spațioasă, cu fotolii comode de piele, se prezentau filme. În bar cînta o orchestră de jazz, iar după cină se dansa.

De cum se lumina de ziuă, soții Kocek se sculau și se duceau pe punte să privească răsăritul soarelui. Admirau trezirea la viață a oceanului, apele sale verzui ce începeau să scînteieze în lumina razelor de soare. În clipele acelea aveau impresia că în aer plutește un cîntec abia auzit. Cu respirația oprită ascultau această melodie uluitoare și inimile li se umpleau de bucuria de a trăi, iar gîndurile zburau departe spre casă, spre copilăria de mult uitată... Viața nu li se mai părea atît de nesigură cum era, de fapt, în realitate...

Punctul de control din New-York avea două săli. În prima, mai încăpătoare, călătorii sosiți serveau cafea sau răcoritoare și luau o gustare în așteptarea rîndului, iar în a doua, în spatele unui perete de sticlă, la o masă lungă, se aflau controlorii.

Vasili și Liza se așezară și ei la o măsuță ; comandară cafea. Între timp, urmăreau cu atenție cum se desfășoară lucrurile la masa controlorilor. Cînd le veni rîndul, funcționarul învîrti puțin pașaportul în mîini și îl întrebă pe Vasili :

— V-ați pierdut cumva pașaportul în Europa ?

— Cam așa ceva...

— Nu înțeleg !

— Am căzut în apă și s-a udat. A trebuit să cer unul nou.

— Ați tras probabil cam mult la măsea !

— Mmda... !

— Clar ! Cum pleacă omul nostru de aici, se simte parcă scăpat din lanțuri. Controlorul aplică ștampila și întinse pașaportul vecinului său. Mai departe a mers strună, toți cei cinci reprezentanți ai diferitelor instituții din America, începînd cu serviciul de informații și terminînd cu cel de imigrare, și-au pus și ei ștampilele. Ultimul controlor îi înapoie lui Vasili pașaportul și îi spuse că, după controlul vamal poate părăsi incinta portului. Pe Liza nu au întrebat-o nimic.

Anunțat printr-o telegramă, Claude Gaumier îi aștepta la ieșirea din port. Se salutară călduros. Claude îi instală într-un Ford vechi și îi duse la un hotel nu departe de Broadway. Aici s-au despărțit.

— Odihniți-vă, le spuse Claude, iar mîine, dacă n-aveți nimic împotrivă, vin pe la ora zece și vă informez despre stadiul în care se află afacerile noastre.

— Foarte bine. Vasili îi întinse mîna. Sper că totul e în ordine.

— Un singur lucru vă pot spune : nu cred că ar putea fi mai bine ! Am deja în servietă optsprezece contracte. Dacă socotiți necesar, pot dubla, chiar și tripla numărul lor, răspunse pictorul.

În aceeași seară, Vasili află numărul de telefon al bătrînului Kovacici, îl sună și-l anunță că i-a adus o scrisoare de la fiul său. Se înțeleseră să se întîlnească la ora unsprezece în biroul lui Kovacici. În ceea ce-l privește pe

tînărul Adams, Vasili socoti că-i mai bine să-l întîlnească după întrevederea cu tatăl lui Joe.

Mister Kovacici era un bătrîn energic, de o constituţie atletică. Pe Vasili îl întîmpină cît se poate de cordial.

— Cum o mai duce golanul meu pe-acolo, nu şi-a găsit încă o nevastă franţuzoaică ? întrebă el, după ce citi scrisoarea.

— Joe se bucură de multă stimă din partea tuturor şi are o comportare foarte demnă. Cînd am plecat, îndeplinea funcţia de consul, răspunse Vasili.

— Sînt încîntat să aud asta ! Dacă vrea el aşa, îl las să fie diplomat, cu toate că nu înţeleg la ce-i foloseşte. Bătrînul îşi cerceta interlocutorul din priviri. Joe mă roagă în scrisoare să vă ajut cu sfatul şi să vă dau tot concursul. Aş vrea să ştiu, cam de ce fel de sfaturi aveţi nevoie şi cum v-aş putea ajuta ?

— Am la Paris o afacere foarte rentabilă, spuse Vasili. Dar, ca să zic aşa, omul tinde mereu spre mai bine. Recent am fost în Germania pentru treburile firmei mele şi am ajuns la concluzia că în comerţul cu nemţii s-ar putea cîştiga foarte bine. Aş vrea să cunosc şi părerea dumneavoastră ! Joe spunea că ar fi dispus să intre în combinaţia aceasta ca să-şi încerce norocul. Dar nu are nici un rost să mă duc la Berlin ca simplu negustor ! Mai ales acum. Mult mai bine ar fi să plec acolo în calitate de reprezentant al unei firme solide, care face comerţ cu Germania. N-aţi putea să mă sprijiniţi în această privinţă ? Nu sînt grăbit, pot să mai aştept.

— În vremurile noastre poţi cîştiga bine numai în comerţul cu arme. Dacă doriţi să adunaţi un capital serios, de asta trebuie să vă apucaţi !

— Din păcate, nu mă pricep deloc şi, în general, aş prefera ceva mai paşnic...

— După cîte se vede, aveţi scrupule ! Bătrînul surîse. Şi atunci, cu ce aţi vrea să faceţi comerţ ?

— În primul rînd cu maşini, eu sînt de fapt mecanic. Aş putea să încerc şi cu petrol, benzină, lubrifianţi. După cîte ştiu, nemţii duc lipsă de carburanţi.

— Merită să ne gîndim la asta... Aveţi dreptate, de la un timp, comerţul cu Germania s-a înviorat şi un om descurcăreţ ar avea ce face. Staţi mult pe aici ?

— Zece-cincisprezece zile, nu mai mult.

— Veniţi sîmbătă cu soţia, să luaţi masa la noi. Vă trimit maşina la hotel. Despre rest o să mai vorbim... Păcat că nu doriţi să vă ocupaţi de armament ! În timpurile actuale, asta e marfa cea mai căutată şi în direcţia aceasta v-aş fi putut ajuta.

— În ultimă instanţă, orice armă trebuie să tragă, iar eu sînt un om paşnic.

— Afacerile sînt afaceri ! Şi dacă nu vreţi să vă ocupaţi de acest domeniu, asta nu înseamnă că în lume vor exista mai puţine arme. La urma urmei, fiecare face ce vrea ! Încheind astfel, Kovacici dădu de înţeles că întrevederea a luat sfîrşit.

Convorbirea cu bătrînul îi lăsă lui Vasili o impresie stranie. Oare omul acesta de origine slavă le vinde nemţilor arme, ştiind dinainte că ele vor putea fi îndreptate şi împotriva compatrioţilor săi ? De fapt, de ce nu ? Afacerile sînt afaceri !...

Întîlnirea cu Adams-junior a avut loc a doua zi la sediul întreprinderii „Standard Oil". Spunîndu-i secretarei că doreşte să transmită domnului Adams ceva personal din partea prietenului său Joe Kovacici, Vasili îi înmînă cartea sa de vizită, şi-apoi, în aşteptare, se instală într-un fotoliu de piele. Activitatea din birourile lui Adams-junior era excelent organizată. Vasili o urmărea pe secretară, o femeie fardată cu gust şi îmbrăcată după ultima modă. Cu o precizie de ceasornic, fără multă vorbărie, secretara făcea legătura telefonică cu cine era nevoie, refuza cu fermitate pe alţii, anunţîndu-i că domnul Adams este ocupat în momentul acela, căuta la telefon diferite persoane, reuşind între timp să bată repede la maşină, după stenogramă, însărcinările date de şeful ei. În cele zece-douăsprezece minute cît a trebuit Vasili să aştepte, domnul Adams a vorbit cu Londra, Berlin şi Texas.

În fine, Vasili fu poftit înăuntru. În spatele unui birou mare cu o mulţime de telefoane, fiecare de altă culoare,

ședea un tînăr robust, cam de vreo treizeci-treizeci și doi de ani. Avea o față cu trăsături aspre, iar ochii cenușii aruncau priviri pătrunzătoare.

Luînd de la Vasili scrisoarea, Adams îl pofti printr-un gest larg să se așeze.

— Voi citi scrisoarea și apoi discutăm, spuse el. Vasili privi discret în jur. Încăperea în care lucra fiul magnatului era modest aranjată, mult mai modest decît cabinetul lui din Paris.

Terminînd de citit, tînărul Adams întrebă :

— Joe îmi cere să vă dau concursul. Cu ce vă pot fi de folos ?

— La Paris treburile mele merg bine. Într-un timp relativ scurt am agonisit un mic capital.

— Cît ? îl întrerupse americanul.

— După lichidare cred că se vor aduna cam cinci sute de mii de franci.

— Și în dolari ?

În timp ce Vasili calcula în gînd, Adams ridică unul din receptoare și întrebă : „Care e azi cursul francului francez ?“ Pe loc, notă răspunsul.

— Spuneați că ați strîns un mic capital. Continuați, vă ascult.

— Aș vrea să mă ocup de ceva care să aducă mai mult profit...

— De ce anume ?

— Un om de afaceri trebuie să fie mereu nemulțumit de situația lui, să năzuiască spre alte posibilități mai mari. Așa e lumea ! Sînt convins că în actualele condiții se poate cîștiga bine făcînd comerț cu germanii. Aș vrea să mă mut în Germania, să-mi încerc acolo norocul... Poate că ați putea, domnule Adams, să-mi încredințați o misiune la Berlin ?

În loc de răspuns, americanul începu să pună întrebări:

— Știți că germanii achiziționează îndeosebi materii prime strategice ? Alte mărfuri nu prea cumpără !

— Da, știu.

— Știți că urzesc planuri agresive ?

— Și asta o știu.

— Ce părere aveți ?

— Cred că dacă există pricepere, agresiunea germană poate fi îndreptată în direcția dorită...

— Adică ?

— Spre răsărit, răspunse Vasili fără ezitare.

Pentru cîteva clipe, în birou se așternu liniștea. Adams se gîndea la ceva, bătînd toba cu degetele pe birou.

— Ați putea să preluați reprezentanța companiei noastre în Germania ? întrebă el în cele din urmă.

— Aș putea, dacă condițiile vor fi acceptabile.

— Unu la sută din suma totală a vînzărilor, spuse Adams.

— Și cît reprezintă suma aceasta ? întrebă Vasili.

— Asta depinde de dumneavoastră, cu cît veți vinde mai mult, cu atît veți cîștiga mai mult !

— Înțeleg că așa va fi în viitor, dar aș vrea să știu care este situația în prezent.

— De-abia am început să stabilim relații cu Germania și am încheiat un prim contract pentru benzină și uleiuri în valoare de o sută de mii de dolari. Repet, acesta nu-i decît un început !

— Sper că mă veți înțelege dacă vă voi spune că trebuie să trăiesc, să-mi întrețin familia. Ce fac pînă cînd vom pune la punct afacerile noastre cu Germania ?

— Condițiile dumneavoastră ? întrebă Adams.

— Să mă mai gîndesc, să calculez...

— Atunci, ascultați-mă : unu la sută din vînzări, plus cheltuielile de deplasare și întreținerea în Germania. Iar pe deasupra, transportul gratuit cu petrolierele noastre a o sută de saci de cafea la fiecare cursă. Vă aranjează ?

— Da, e bine.

— Cînd puteți începe să lucrați ?

— Peste vreo trei-patru luni. Trebuie să-mi lichidez treburile la Paris.

— E cam tîrziu, dar nu-i nimic, n-avem ce face. Înainte de plecare, treceți pe la oficiul nostru juridic să încheiați contractul respectiv. Veți primi informațiile necesare și actele trebuincioase pentru afacerile noastre din Germania. Dar trebuie să respectați o condiție : niciodată

și în nici o situație nu e permis să dezvăluiți secretele noastre comerciale. Nimeni nu trebuie să știe ce vindem, cui și la ce preț. Joe scrie că putem conta pe dumneavoastră, voi fi bucuros dacă lucrurile stau în felul acesta.

— *Mister* Adams, sînt convins că veți fi mulțumit de mine. Apropo, Joe vrea să ne asociem...

— La ce bun ? Să lucreze în asociație cu taică-său ! Bătrînul învîrte milioane, iar Joe e singurul lui moștenitor.

— Cred că e mai bine să nu mă amestec în chestiunile familiale ale altora. Dacă Joe dorește să lucreze cu mine, n-am nimic împotrivă !

Și cu asta convorbirea se încheie.

Vasili își terminase toate treburile și nu mai avea nici un rost să piardă timpul la New-York. Își întocmise toate formele la oficiul juridic al companiei și aflase cîteva amănunte confidențiale cu privire la comerțul cu Germania. Se înapoiară la Paris cu același transatlantic cu care sosiseră.

În afara împuternicirii primite de a reprezenta interesele lui „Standard Oil" în toată Germania, de a încheia contracte pentru livrări de petrol, benzină și lubrifianți și de a face decontările, mai era în posesia unor noi contracte pentru amenajarea vitrinelor la cîteva magazine universale și cinematografe din New-York. Claude Gaumier lucrase bine. Se dovedise nu numai un pictor talentat, ci și un organizator și comerciant foarte capabil. Luîndu-și rămas bun de la Vasili, îl încredință că afacerile din America pot lua, dacă va fi de dorit acest lucru, proporții colosale.

În prima seară a călătoriei, în timp ce coborau în cabină, Vasili îi spuse Lizei :

— Am aranjat la New-York o afacere excelentă ! Nu-i glumă : Jaroslav Kocek, american de origine slavă, alias Vasili Maximov, este procuristul pentru Germania și persoana de încredere a celei mai cunoscute companii petroliere din lume ! Sînt convins că nemții ne vor face curte...

— Ți-am mai spus că mă tem de fasciști. De la oameni lipsiți de onoare și conștiință te poți aștepta la orice !

Chiar Hitler scrie în cartea lui că își eliberează poporul de orice obligații morale.

— Ai dreptate ! Într-o singură privință însă nu ai ! Tu omiți faptul că Germania fascistă are nevoie de carburanți și lubrifianți. Fără asta nu se mișcă din loc nici un tanc și nu se ridică în aer nici un avion. Fiind într-o asemenea dependență de America, ce rost ar avea să se pună rău cu reprezentantul unei companii petroliere ?

— Numai de nu ţi-ai supraaprecia forţele !... Nu uita că în caz de ceva, americanii nu-ți vor sări în ajutor. Ai auzit doar cu cît cinism vorbea bătrînul Kovacici, atunci cînd am luat masa la el : „Peștele cel mare îl înghite pe cel mic — asta-i legea naturii ! Dacă compatrioții mei iugoslavi nu vor să fie înghițiți de nemți, așa cum înghite șarpele boa un iepure, să nu caute motive de ceartă cu un vecin puternic !“ Cuvintele astea reflectă tot codul moral al lumii burgheze !...

— Da, într-adevăr, e un om înfricoșător. Făgăduindu-mi marea și sarea, încerca să mă convingă în fel și chip să preiau reprezentanța firmei lui ca să livreze Germaniei cele mai noi tipuri de bombardiere, motoare de aviație și armament. Ca răspuns la temerile mele că fasciștii vor folosi armele pentru subjugarea altor popoare, și în primul rînd a vecinilor lor, mi-a declarat că sînt un naiv, un sentimental și că nu înțeleg un lucru elementar : nemții au bani și vor cumpăra în orice caz arme. Dacă nu în America, atunci în Europa !

— Asta e cam adevărat !

— Din păcate, da... Aici auzi la fiecare pas că banii nu au miros ! Mă tem că avioanele acestea vor arunca bombe, chiar asupra celor care le-au vîndut !

— Îi judeci pe alții, dar văd că tu însuți te pregătești să iei parte la jocul acesta îngrozitor ! N-o să le vinzi nemților bombe, ci combustibil !

— Uneori, un scop măreț scuză mijloacele ! Sînt convins că atunci cînd va afla că mi-am găsit o acoperire bună ca să lucrez în Germania, „tata“ va încuviința modul în care am acționat.

CAPITOLUL XIII

Vasili și Liza s-au întors la Paris în plină vară. Parizienii mai înstăriți plecaseră la vilele lor sau în stațiunile de pe Riviera. Orașul era plin de turiști străini. Hotelurile și restaurantele lucrau cu toată capacitatea. Spre Paris curgeau bani din toată lumea ; viața veselă, ușoară și agilată mergea înainte.

Joubert părea iarăși bine dispus și plin de energie. Începuse din nou să fluiere arii din opere și șlagăre la modă. Nepăsarea lui îl uimea într-atîta pe Vasili, încît, contrar obiceiurilor sale, încercă să discute serios cu el.

— Spune-mi, Joubert, cum se explică faptul că exact în momentul în care întreaga lume este alarmată de evenimentele din Germania, francezii sînt total indiferenți ?

— Francezii, dragă amice, sînt obișnuiți să ducă o viață liniștită. Ei nu vor să observe nimic din ceea ce le-ar putea strica liniștea. Așa e mai ușor de trăit.

— Și dumitale nu ți-a trecut niciodată prin minte că această indiferență va trebui scump plătită ?

— Ce rost are să privim atît de departe și să ne stricăm buna dispoziție mai devreme decît e necesar ? Cînd va veni ora socotelilor, atunci ne vom gîndi.

— Și nu va fi prea tîrziu ?

— Dragul meu, eu sînt un fatalist ! Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus ! Și n-am de gînd să mă amărăsc cu tot felul de presupuneri, n-are rost ! Știu dinainte că nimic nu depinde de ceea ce vreau sau nu vreau eu. Deviza mea e : ia din viață tot ce poți lua ! Mulțumesc lui Dumnezeu că omului nu-i e dat să știe ce-l așteaptă !

Convingîndu-se încă o dată că e inutil să încerci să discuți cu Joubert despre politică, Vasili schimbă vorba.

— Ți-aduci aminte ce ți-am spus înainte de plecarea mea în America ? Ce vei întreprinde dacă părăsesc firma ? Atunci nu mi-ai răspuns...

— Vorbești serios ?

— Foarte ! Mă gîndesc totuși să plec din Franța.

— Dragă Kocek, iartă-mi sinceritatea, dar mă uimești! Ce te nemulțumește ? Firma merge, cîștigăm foarte bine. Într-o perioadă foarte scurtă ai adunat un capital serios. Vrei să-l dublezi — poți să-l dublezi ! Dacă te atrage pămîntul, cumpără-ți o fermă într-un loc frumos, apucă-te să crești cai de curse sau vite de rasă. Du-te la alergări, joacă la Monte Carlo la ruletă, distrează-te ! Ia-ți o amantă frumoasă ! La veniturile noastre, ne putem permite să trăim cum vrem !

— Toate astea nu sînt pentru mine !

— Nu înțeleg de ce ! Dar dacă ai hotărît așa, n-am ce face ! Banii îi poți ridica cînd dorești, am verificat și am constatat că avem destule fonduri disponibile pentru a-ți acoperi toată suma ! Mai mult chiar, firma poate să-și continue activitatea fără investiții suplimentare.

— Joubert, dacă tot ai făcut socotelile, poți să-mi spui cît reprezintă partea mea ? întrebă Vasili, cu toate că știa foarte bine.

— Aproximativ patru sute șaptezeci de mii de franci, minus cei cincizeci de mii care i-ai primit, total patru sute douăzeci de mii. Dar cred că nu pleci mîine, așa că pînă la sfîrșitul anului mai putem cîștiga.

— N-ar fi rău să-mi rotunjesc capitalul pînă la o jumătate de milion de franci. O jumătate de milion ! Sună bine !...

— Mai rămîi, și-l obții fără prea mari eforturi ! răspunse Joubert și adăugă : sînt convins că pe viitor voi putea conduce singur afacerea. Așa că beneficiile mele vor crește. Aș prefera, totuși, să lucrez cu dumneata. Voi fi foarte bucuros dacă îți vei schimba hotărîrea și vei rămîne...

Seara, la restaurantul italian, avu loc întîlnirea cu Kovacici. Vasili vorbea tot timpul, Joe dădea doar din cînd în cînd cîte o replică. Era gata să asculte pînă dimineața ceea ce-i povestea Vasili despre bătrînul Kovacici, despre felul în care îl primise Adams și, în general, despre America.

— Ți-am spus că am fost bun prieten cu Adams la colegiu. Ai văzut cum te-a primit ?

— Nu numai că m-a primit cu multă amabilitate, dar mi-a și oferit reprezentanța lui „Standard Oil“ în Germania. Vasili îi relată lui Kovacici amănuntele convorbirii avute cu Adams.

— Și cum ai hotărît să procedezi ?

— Despre asta am și vrut să discutăm. Am primit propunerea domnului Adams și, imediat ce lichidez treburile aici, mă mut la Berlin... Joe, cred că-ți amintești că înainte de plecarea mea în America voiai să devenim asociați ?

Kovacici dădu afirmativ din cap.

— Atunci, ascultă-mă ! *Mister* Adams mi-a propus ca remunerație suplimentară o sută de saci de cafea transportați cu fiecare cursă a petrolierelor. Am făcut o socoteală : dacă vom lucra împreună și vom vinde cafea nemților, vom cîștiga cîte cinci mii de dolari la fiecare partidă. Nemții au introdus restricții severe, interzicînd exportul de valută din țară. În America însă n-avem ce face cu mărcile lor ! În afară de asta, ei au și taxe vamale foarte ridicate. Dacă am putea să ne înțelegem cu prietenii dumitale diplomați din Germania ca să ne permită să folosim poșta diplomatică pentru a scoate din țară valuta forte și hîrtiile cu privire la afacerile noastre, atunci totul ar fi în regulă. Iau asupra mea restul : primirea și desfacerea mărfii, transformarea mărcilor în dolari. Și dacă Adams va fi de acord să mărească numărul sacilor transportați, adăugînd și cîteva lăzi de țigări, atunci cîștigul nostru s-ar rotunji serios ! Îți propun un plan foarte logic de diviziune a muncii : relațiile dumitale, munca mea și spiritul meu comercial.

— *Mister* Kocek, propunerea se acceptă ! declară solemn Kovacici. De azi încolo mă poți socoti asociatul dumitale. Consulul general de la Berlin este-Rogers. Jack Rogers, cu care am fost coleg la cursurile speciale, e un băiat excelent. Pentru mine face orice ! Sper să mă văd și cu Adams ! Ce-l costă să ne arunce două sute de saci

de cafea și cîteva lăzi de țigări ? Și așa, navele tot traversează oceanul. În cel mai rău caz, îl folosim pe bătrînul meu ! Și el navlosește vapoare, deci poate da dispoziție căpitanilor să ne transporte cafeaua și țigările. Prin urmare, batem palma !

— S-o batem !

La cîteva zile după această discuție, secretara îl anunță pe Vasili că cineva cere cu insistență să fie primit de domnul Kocek.

— Sfătuiți-l să se adreseze directorului-coordonator Laroche.

— I-am spus, dar vrea să se vadă neapărat cu dumneavoastră.

— Atunci, să intre !

Vizitatorul avea o figură boțită și o privire tulbure. Costumul era șifonat și ros.

— Vă ascult, spuse Vasili, simțind fără să vrea că omul acesta îi repugnă.

— Mă numesc Gaston Fauyet, se prezentă vizitatorul, am preparat o cremă de față după o rețetă complet nouă și am numit-o „Cristal"... Crema este excelentă, dar, în vremurile pe care le trăim, fără o reclamă bine pusă la punct nu obții nimic, poți să inventezi și un *perpetuum mobile*. Dacă ați fi de acord să faceți publicitate cremei mele, am putea cîștiga o mulțime de bani. Bineînțeles că reclama trebuie să bată la ochi și să fie organizată pe picior mare. Terminînd ce avea de spus, scoase dintr-o servietă cîteva borcănașe frumos ambalate și le puse în fața lui Vasili.

— Care sînt calitățile cremei dumneavoastră ? întrebă acesta.

— V-am spus că este pregătită după o rețetă nouă ; în compoziția ei intră ceară de albine care catifelează pielea obrajilor și face să dispară ridurile... Trebuie să înțelegeți că nu pot comunica încă secretul „Cristalului".

— Spuneți-mi, vă rog, ați prezentat produsul dumneavoastră celor în drept ? Ați primit autorizația de fabricație ?

— Nu...

— Și atunci de ce ați venit la noi ?

— Curios... Nu doriți să cîștigați o sumă mare de bani ?

— Dorim, dar numai cu mijloace legale ! Prezentați-ne autorizația și recomandarea serviciului de higienă și vă onorăm imediat comanda pentru orice fel de reclamă.

— Ah, domnule, domnule ! Nu înțelegeți că, dacă mă adresez instituțiilor oficiale pentru autorizație, fabricanții de cosmetice mă vor gîtui încă din fașă. Vă ofer jumătate...

— Nu, domnule Fauyet. Sîntem o firmă serioasă și nu ne ocupăm cu operații ilegale.

— Și dacă vă propun o sumă mare ca avans ?

— Nici atunci !

— Nu cumva vreți să mă faceți să cred că v-ați îmbogățit numai din afaceri cinstite !

— Treaba dumneavoastră ce credeți ! Vă dați seama că nu mai avem ce discuta !...

— Cum să nu-mi dau seama, sigur că-mi dau ! Pe lumea asta nu se poate trăi fără protecție ! Văd că dumneavoastră nu aveți încredere în mine. Vizitatorul oftă adînc și părăsi biroul, fără să spună la revedere. Vasili se întreba cine o fi fost omul acesta, un provocator trimis special sau vreun ghinionist, unul din cei care aleargă după cîștiguri ușoare toată viața și nu realizează nimic !

După inventatorul cremei intră în birou un bărbat între două vîrste, modest îmbrăcat.

— Domnule, apelez la ajutorul dumneavoastră, mă încred în omenia dumneavoastră ! începu el foarte energic. Sînt unul din cei care au nefericirea să fie trecuți pe lista neagră din cauza convingerilor mele politice. Și am șapte copii... Vă rog dați-mi ceva de lucru, orice, muncă să fie.

— De ce ați hotărît să vă adresați tocmai nouă ? întrebă Vasili, care nu credea nici un cuvînt din toată povestea asta.

— Se spune că sînteţi un om cu vederi largi. Poate că pentru dumneavoastră nu prezintă importanţă faptul că mă aflu pe lista neagră.

— Informaţiile dumneavoastră despre mine sînt total eronate, îl întrerupse Vasili. Eu sînt în primul rînd comerciant. Politica nu m-a interesat niciodată şi sper că nu mă va interesa nici pe viitor. Dacă sînteţi într-adevăr la strîmtoare vă pot oferi zece franci.

— Domnule, degeaba vă temeţi de mine !

Fără să-i răspundă, Vasili apăsă pe butonul soneriei şi se adresă secretarei care intrase :

— Condu-l te rog pe domnul şi, dacă doreşte, spune-i casierului să-i dea zece franci.

Omul plecă, călcînd pe covor, de parcă s-ar fi aflat pe un cîmp minat. Lui Vasili i-a rămas un gust amar în gură : cine oare i-o fi trimis pe aceşti provocatori ?

În sfîrşit, sosi curierul şi Vasili primi de la „tata“ răspunsul multaşteptat. După cum era de presupus, bătrînul aprecia cum se cuvine faptul că Vasili are posibilitatea să plece în Germania ca reprezentant al unei companii americane şi nu ca simplu comerciant. „Nici nu-ţi poţi închipui ce mult înseamnă asta şi ce perspective îţi va deschide pentru activitatea din Germania fascistă poziţia pe care o ai !“ scria el. Îl sfătuia să nu se grăbească cu plecarea la Berlin. „Nu te pripi, lichidează-ţi treburile în aşa fel încît să nu ai pierderi. Înainte de plecare discută sincer, în limitele posibile, cu Borrault. De asemenea stai de vorbă cu prietenii de la club, Marignet şi de la Grammont. Vezi dacă te poţi bizui pe ei în caz de mare nevoie...“ Şi din nou, nici un cuvînt despre concediul lui Vasili, despre permisiunea de a se duce acasă măcar pentru scurt timp...

În noaptea de 30 iunie 1934, numită de contemporani „noaptea cuţitelor lungi“, Hitler îi ucise fără milă pe toţi adversarii săi din interiorul partidului fascist în frunte cu Ernst Röhm. În noaptea aceea, din ordinul lui Hitler, au fost asasinaţi peste o mie de naziști prea ambiţioşi, printre care şi generalul Schleicher. La cîteva zile după

aceste evenimente sîngeroase, Hitler explica cu cinism nemților, într-o cuvîntare radiodifuzată, cauzele „curățeniei“ din 30 iunie :

„...Röhm promova propria lui politică și intenționa să organizeze asasinarea mea. Conspirația era deja pregătită. La 1 iulie, la ora 16 și 30 de minute, detașamentele de asalt trebuiau să ocupe Berlinul... Eu i-am pedepsit pe rebeli ! Ca reprezentant al poporului german, am dreptul să judec singur, iar sentința mea nu are drept de apel ! Am ordonat exterminarea conspiratorilor, așa cum s-a procedat în toate timpurile. Am dat ordin să se tragă în plin...“

Toți au înțeles atunci că Hitler și acoliții lui nu vor putea fi opriți din calea spre scopul propus. De acest lucru și-a dat seama și cancelarul austriac Dolfuss, care avea intenția să părăsească Austria. Dar n-a mai reușit. La 25 iulie a fost omorît.

Saryan a venit agitat la Vasili să-i relateze amănuntele acestei noi fărădelegi a naziștilor.

— Patru asasini au năvălit în biroul lui Dolfuss, i-au propus să demisioneze, „în scopul pacificării și restabilirii înțelegerii“, și să transmită prerogativele sale omului de încredere al lui Hitler. Asasinii au încercat să-l forțeze pe cancelar să vorbească la radio, ca să anunțe țara despre hotărîrea luată și să dea ordin unităților militare din fața clădirii să părăsească pozițiile. I-au acordat lui Dolfuss cinci minute de gîndire. La scurgerea lor, atunci cînd cancelarul a răspuns cu același refuz categoric, l-au ciuruit pe loc cu gloanțe. Într-o oarecare măsură, Dolfuss a fost victima propriului său joc politic, încheie Saryan. El a avut inițiativa creării detașamentelor înarmate ale reacțiunii, cu ajutorul cărora au fost dizolvate toate partidele și organizațiile democratice. În același timp, acțiunile armate ale muncitorilor vienezi au fost înecate în sînge. Sînt convins că aceeași soartă îi așteaptă pe toți politicienii inconsecvenți ; în zilele noastre nu poți lupta cu fascismul fără să te bazezi pe forțele democratice ale națiunii !

Vasili observa modul în care, sub influența evenimentelor ce cuprinseseră întreaga lume, se maturizau convingerile politice ale lui Saryan. Ziaristul renunța tot mai mult la vechile sale concepții de intelectual cu vederi liberale, transformîndu-se într-un adevărat antifascist. Tendința aceasta a devenit și mai pregnantă în ajunul tragediei de la Marsilia.

*

La sfîrșitul anului 1934, sub conducerea venerabilului și experimentatului ministru de externe Barthou, poziția externă a Franței se întărise considerabil. Dezorientarea primelor zile ce au urmat după uzurparea puterii de către Hitler a cedat locul unei politici franceze active. Tratatul de la Locarno — copilul preferat al lui Barthou — începea să dea primele roade, mai ales după intrarea U.R.S.S.-ului în Liga Națiunilor.

Hitler, promulgat recent la rangul de „führer", începuse reorganizarea armatei germane. Dictatorul era vădit neliniștit de succesele politice externe ale Franței și încerca să ia contramăsuri. În primul rînd a intensificat contactele cu Italia și cu Spania, unde mocnea războiul civil. Cît privește pe oamenii politici din statele vecine, cei care se dovedeau potrivnici fascismului, naziștii au apelat la metoda lor preferată — terorismul. Următoarea victimă trebuia să fie regele Alexandru al Iugoslaviei, după care era vizat energicul ministru francez Barthou.

Într-o seară, Saryan s-a întors acasă mult mai tîrziu decît de obicei și Vasili a auzit discuția între ziarist și soția lui.

— Jeannette, trebuie neapărat să vorbesc cu Kocek într-o chestiune care nu suferă amînare!

— Și dacă s-au culcat? Nu poți aștepta pînă mîine dimineață?

— Am văzut lumină la ei. O să încerc totuși...

— Treaba ta!

Saryan urcă la etaj și bătu încet la ușa lui Vasili.

— Nu dormiți?

— Nu, nu, intră, te rog ! Vasili deschise ușa.

— Iartă-mă pentru vizita asta tîrzie... Trebuie neapărat să discut cu dumneata.

Vasili îl conduse pe ziarist în birou.

— Ai auzit, fără îndoială, că, la invitația guvernului francez, sosește la noi Alexandru, regele Iugoslaviei, care va duce tratative pentru semnarea unui tratat de alianță, spuse Saryan, lăsîndu-se obosit în fotoliu.

— Da, am citit în ziare.

— Știi desigur și faptul că Alexandru e unul din cei mai mari adversari ai Germaniei fasciste. Hitler socotește că regele trebuie neapărat lichidat, așa cum a fost suprimat și Dolfuss. Cancelarul nu vrea să admită nici în ruptul capului o apropiere dintre Iugoslavia și Franța.

— Logic vorbind, toate astea mi se par reale, dar să nu uităm că Franța nu este Austria și e puțin probabil ca fasciștii germani să riște o asemenea acțiune.

— Crezi, dragul meu, că te-aș fi deranjat în puterea nopții doar pe baza unor concluzii logice, fără să dispun de fapte ? Azi am primit la redacție o scrisoare foarte convingătoare : o persoană care nu dorește să-și dea numele ne comunică amănunte despre pregătirea unui atentat împotriva regelui Alexandru și, dacă va fi posibil, concomitent, și împotriva lui Barthou. Eu am fost de serviciu pe redacție și scrisoarea a venit la mine. Saryan scoase plicul din buzunar și-l întinse lui Vasili.

După ce o citi, Vasili spuse :

— Judecînd după amănunte, autorul scrisorii cunoaște bine situația.

— Vezi ? Hai să chibzuim împreună, ce ar trebui să fac ?

— Cred că în primul rînd va trebui publicată scrisoarea. Dacă nu în întregime, măcar fragmentar, răspunse Vasili. În felul acesta, prinzi doi iepuri dintr-o dată : organizatorii atentatului vor înțelege că planurile lor sînt cunoscute și în același timp, vei atrage atenția poliției.

— Bravo ! Într-adevăr, e mai bine să publicăm doar fragmente, fără a arăta că-i vorba de o anonimă. Și, bine-

înțeles, va trebui să interpelăm guvernul, să întrebăm ce măsuri se iau pentru securitatea înaltului oaspete al Franței, maiestatea-sa regele Iugoslaviei ? Să luăm și un interviu celor de la Siguranța generală pe care să-l publicăm în același număr. Asta va produce impresie ! Într-un cuvînt, trebuie să sunăm alarma și cu cît o vom face mai tare cu atît va fi mai bine !

— Exact, trebuie dată alarma !

După plecarea ziaristului, Vasili se sprijini de pervaz și își aținti privirile undeva departe, în întuneric. Noaptea era liniștită, înstelată... De jos, din grădină venea un miros îmbătător de flori. Din cînd în cînd, la trecerea unei mașini, apărea pe șosea cîte o dîră luminoasă ; apoi întunericul înghițea totul.

„Oare o să reușească naziștii să comită încă o crimă ?“ Vasili înțelegea că, în actuala situație, dispariția de pe arena politică a unuia dintre adversarii consecvenți ai expansiunii germane și totodată a unui sincer prieten al Franței ar putea schimba radical raportul de forțe din Balcani...

A doua zi, ziarul la care lucra Saryan publică știrea senzațională a pregătirilor ce se fac pentru asasinarea regelui Alexandru. Relatarea era întărită cu extrase din scrisoarea trimisă la redacție de o persoană bine informată, care nu dorește să i se dea în vileag numele. Ziarul se adresă organelor guvernamentale. rugîndu-le să comunice presei măsurile luate pentru paza regelui.

Știrea trecu neobservată : nici un alt ziar nu o menționă, iar guvernul nu dădu nici un răspuns. În metrou, prin cafenele, acasă, oamenii o citeau și ridicau din umeri — e o prostie, iarăși o „bombă“. Cine va îndrăzni în Franța să ridice mîna asupra unui aliat și oaspete al țării ?...

Peste cîteva zile, Saryan publică în ziarul său noi amănunte despre planul care prevedea asasinarea regelui Alexandru.

„Așa după cum reiese din surse sigure — se sublinia în articol — atentatul este pregătit de Pavlovici și Persici, conducătorii teroriștilor croați aflați în prezent la

Berlin. În jurnalul lor, publicat în Germania, ei au declarat că au semnat o înțelegere cu naționaliștii macedoneni în vederea unor acțiuni comune."

Un alt cotidian, *Paris-Midi*, prezenta în paginile sale extrase din jurnalul lui Pavlovici și Perșici în care se afirma pe față că cei doi și-au asumat sarcina de a-i extermina pe conducătorii Iugoslaviei, instaurînd în țară un guvern național.

Guvernul și poliția continuau să creadă că nu trebuie luate măsuri speciale pentru paza regelui.

...În ziua de 9 octombrie, la ora două, regele coboară de pe vas. Este întîmpinat de ministrul de externe Barthou și de generalul Georges. Cu toții iau loc într-un automobil deschis. Pe traseu nu se formase un cordon de pază, polițiștii erau înșirați doar din zece în zece metri. Mașina nu era excortată nici de motocicliști, nici de gardă călare Doar în dreapta mașinii se afla un singur colonel călare. Într-un cuvînt, nu exista nici un fel de pază : totul fusese parcă special organizat ca să le înlesnească teroriștilor ducerea la îndeplinire a planurilor criminale.

În timp ce mașina trece pe lîngă clădirea bursei, un individ iese din mulțime. Din cauza sperieturii, sau poate tras brusc de dîrlogi, calul se ridică în două picioare... Fără a fi împiedicat de nimeni, omul se suie pe scara automobilului... Se aud împușcături... Regele Alexandru se prăbușește plin de sînge... Barthou e rănit la mînă, generalul Georges în stomac.

În loc să-l imobilizeze pe criminal, colonelul îl împușcă. Regele este transportat în clădirea prefecturii și steagul este coborît îndată în bernă, semn că victima a decedat. De Barthou uită toți. Timp de aproape trei ore, nimănui nu-i trece prin cap să-l îngrijească pe ministrul care sîngera continuu. Barthou moare pe masa de operații a spitalului.

În legătură cu asasinarea regelui Alexandru, premierul Gaston Doumergue convoacă cabinetul în ședință extraordinară. La începutul ședinței sună telefonul și

cineva îl anunță pe primul ministru despre moartea lui Barthou.

— Nu se poate ! exclamă Doumergue, care comunică știrea miniștrilor...

Cîțiva dintre ei nu sînt de acord să socotească tragedia de la Marsilia drept rezultat al unui concurs fatal de împrejurări și cer pedepsirea vinovaților. Majoritatea este însă împotrivă, pretextînd că, atunci cînd gardiștii albi l-au asasinat pe președintele Doumer, nimeni nu a fost pedepsit, cu toate că existau motive mai mult decît suficiente. De ce ar trebui luată acum o altă hotărîre ?

Se mai avansa și un alt motiv demagogic : dacă vinovații vor fi pedepsiți, asta va însemna implicit că guvernul francez își asumă răspunderea pentru asasinarea pe teritoriul Franței a regelui Alexandru al Iugoslaviei, lucru total inadmisibil.

Presa de dreapta căuta să treacă sub tăcere drama de la Marsilia, lăsînd să se creadă că nu s-a întîmplat nimic deosebit. La urma urmei, teroriștii iugoslavi l-au omorît pe regele lor. Această acțiune nu are nici o legătură nici cu Franța, nici cu francezii. Dar oficiosul partidului comunist dă alarma. Analizînd profund toate detaliile asasinatului, ziarul demonstrează că în pofida sesizărilor primite din diferite surse în legătură cu actul terorist, forța publică nu a luat nici un fel de măsuri pentru preîntîmpinarea lui. Mai mult chiar, teroristul a fost împușcat pe loc. El trebuia să fie arestat pentru a da anchetatorilor posibilitatea să descurce tot acest ghem încîlcit și să-i demaște pe adevărații organizatori ai asasinatului. Dar cei care cred că, odată cu moartea teroristului, faptele vor putea fi ascunse, se înșeală : adevărații organizatori ai crimei sînt cunoscuți ! Va veni vremea cînd vor trebui să răspundă cu vîrf și-ndesat pentru totul.

*

Guvernul demisionează.
Pierre Laval devine ministru de externe al Franței.

În aceste zile agitate, Vasili primește o citație de la poliție prin care era invitat să se prezinte la comisarul de serviciu, camera 24. Căutînd să refacă în memorie toate cîte s-au petrecut din ziua debarcării sale la Marsilia, judecînd la rece fiecare pas, Vasili nu găsi nimic care să fi putut servi drept pretext pentru chemarea lui la poliție. Plimbîndu-se nervos dintr-un colț în altul al încăperii din apartamentul său parizian, el încercă din nou să-și amintească pînă în cele mai mici amănunte viața de zi cu zi, întîlnirile cu diverși oameni, convorbirile de afaceri și cele amicale. Fusese totdeauna prevăzător, cîntărise fiecare cuvînt și totuși poliția se interesează de el. Să fie în legătură cu vizita tipului acela suspect? O fi mirosit cumva poliția ceva cu privire la pașaportul american? Atunci înseamnă că lucrurile stau prost, nu va putea evita neplăcerile...

La drept vorbind, acum, cînd se pregătea să plece din Franța, citația nu avea prea multă importanță. Ceea ce i se putea cere, în cel mai rău caz, era să părăsească țara. Altceva îl neliniștea: probabil că, pe undeva, săvîrșise o greșeală. Iar asta înseamnă cădere, o muncă prost desfășurată.

Gîndurile acestea l-au frămîntat toată noaptea. Cînd cerul prinse să pălească, anunțînd ivirea zorilor cenușii de toamnă, Vasili deschise fereastra. Aerul rece năvăli în încăpere. Zgomotul străzii creștea, cuprindea într-un tot pașii trecătorilor, fîșîitul cauciucurilor pe asfalt, strigătele vînzătorilor ambulanți și sirenele fabricilor. Ziua pariziană începea...

Vasili se dezbrăcă repede și se întinse în pat, ca să doarmă măcar o oră-două, înaintea unei zile care se anunța a fi grea. Dar nu reuși să aţipească. Trebuia să rezolve o problemă complicată pe care o uitase cu desăvîrșire — ce pașaport să prezinte la poliție? Pașaportul cehoslovac sau pe cel american? Bineînțeles că atitudinea față de pașaportul american ar fi cu totul alta, dar nu putea să-l arate pentru că în toate actele, la bancă, la Camera de

comerț, era cunoscut drept Jaroslav Kocek, cetățean al Republicii Cehoslovace.

La ora opt, Vasili era deja în picioare. Se bărbieri cu grijă și după duș se simți mai înviorat. Nu-i spusese nimic despre citație Lizei. De ce s-o neliniștească înainte de vreme ?

La birou se ocupă de treburile curente și la ora douăsprezece se afla la poliție. Ciocăni la ușa camerei 24 și auzi un „intrați“ rostit de o voce răstită. În spatele unui birou plin de dosare ședea un bărbat între două vîrste, îmbrăcat civil. Aruncîndu-și ochii pe citația întinsă de Vasili, îl invită să ia loc în fața lui.

— Locuiți de mult timp în Franța ? întrebă el, după o scurtă pauză.

— Din primăvara anului 1931.

— Naționalitatea, cetățenia, ocupația ?

— Slovac, cehoslovacă, coproprietar al firmei „Joubert et Comp.“

— Faceți parte din partide sau organizații politice ?

— Nu, nu fac parte.

— Convingeri ?

— Eu sînt comerciant și convingerile mele constau în necesitatea de a cîștiga bani. Cu cît mai mulți cu atît mai bine, răspunse Vasili.

— Și ați reușit ?

— N-am nici un motiv să mă plîng de soartă...

— Spuneți-mi, domnule Kocek, ați auzit despre asasinarea regelui iugoslav la Marsilia ?

— Am citit în ziare.

— Și ce părere aveți ?

— Creștin fiind, cred că-i o barbarie ! Nimeni nu are dreptul să-și ucidă semenii !

Comisarul deschise mapa care-o avea în față și începu să răsfoiască niște hîrtii. Apoi ridică privirea și rosti un întreg discurs :

— Vedeți dumneavoastră, domnule Kocek, slavii sînt niște oameni nerecunoscători ! Noi le-am oferit ospitalitatea, iar ei se poartă ca niște răufăcători. Un rus, care,

aici, la noi, s-a salvat de bolșevici, l-a asasinat pe președintele Doumer, iar zilele trecute un alt individ de origine slavă nu știu de unde, din Macedonia sau din Croația, și-a ucis regele, provocîndu-ne prin asta mari neajunsuri. Cred că sînteți de acord că răbdarea noastră are și ea margini... În fața unei asemenea situații, sîntem obligați să luăm măsurile de rigoare spre a evita pe viitor orice excese. S-a luat hotărîrea expulzării din Franța a tuturor cetățenilor de origine slavă suspecți, indiferent de ocupație... Comisarul făcu o pauză și-l privi cu luare-aminte: ce impresie îi vor produce domnului Kocek aceste cuvinte ?

Vasili ședea liniștit, jucîndu-se cu cheile mașinii.

— De fapt, hotărîrea în cauză nu se referă la persoanele oneste, urmă comisarul. Noi, francezii, sîntem un popor generos și știm să deosebim albul de negru. Să vă luăm, de pildă, pe dumneavoastră. Foarte mulți cetățeni onorabili se referă la dumneavoastră cu multă căldură. Comisarul începu din nou să răsfoiască hîrtiile din dosar. Așa, de pildă, fostul dumneavoastră asociat, proprietar al unei uzine de reparații, domnul François Renard, patronul localului din același orășel, șeful poliției Roulet, domnii Marignet și de la Grammont, membri ai conducerii clubului sportiv, actualul dumneavoastră asociat, domnul Joubert și, în fine, duhovnicul dumneavoastră vă caracterizează în cuvinte foarte frumoase, prezentîndu-vă ca pe un familist exemplar, un catolic credincios și un om serios și de încredere... Ca urmare, constituiți o fericită excepție și puteți locui nestingherit în Franța cît timp veți dori, încheie comisarul.

— Mie nu-mi rămîne decît să vă mulțumesc, spuse Vasili.

— V-am deranjat cu un singur scop și anume să vă anunț acest lucru. Nu-mi permit să vă mai rețin. Comisarul îi întinse mîna.

Vasili i-o strînse și plecă. De-abia în stradă, după ce se urcă în mașină, își dădu seama cîți nervi și cîtă încor-

dare l-a costat vizita la poliţie. Dar a scăpat şi de data aceasta !

Era mulţumit de sine : prin urmare, el constituie o excepţie pentru poliţia pariziană ! Puteai oare să-ţi doreşti un calificativ mai bun ? Şi totuşi, citaţia aceasta l-a făcut pe lealul domn Kocek să se grăbească cu lichidarea afacerilor sale.

Pentru ca firma să nu treacă prin greutăţi financiare, Vasili se înţelesese cu Joubert să-şi retragă capitalul treptat, pînă la finele lui decembrie. Ridica lunar cîte cincizeci de mii de franci, îi transforma în dolari la cursul oficial — unsprezece franci şi şaptezeci de centime dolarul — transferîndu-i în contul său curent la banca americană.

Nu uitase încă de vizita făcută la poliţie că Liza îi aduse la cunoştinţă un nou fapt neplăcut.

— Auzi, dragă, i-au dat de urmă şi au vrut să-l omoare !

— Cui i-au dat de urmă, pe cine au vrut să-l omoare ?

— Ieri noapte l-au găsit pe profesorul Nicolaj, l-au atacat şi au vrut să-l omoare.

— De unde ştii ?

— Ne-a povestit decanul nostru, e prieten cu profesorul Nicolaj. A fost la spital, a vorbit cu el şi a aflat că în mijlocul nopţii cineva a sunat la Nicolaj. La întrebarea „Cine e ?“ i s-a răspuns cu un zbieret : „Deschideţi, poliţia !“ Profesorul a deschis uşa şi trei haidamaci tineri au năvălit în locuinţă. Bătrînul a încercat să se opună, dar ce poate face un om singur, oricît de curajos ar fi el, împotriva a trei bandiţi înarmaţi ? L-au lovit de cîteva ori cu cuţitul, profesorul s-a prăbuşit într-un lac de sînge. Crezînd că bătrînul a murit, asasinii au plecat, uitînd să închidă uşa în urma lor. Văzînd uşa deschisă, vecina de la etajul de sus a dat alarma, a chemat poliţia. După cum spun medicii, viaţa profesorului e în afară de pericol, dar starea lui e gravă. Ticăloşii !... L-au dibuit totuşi pe bătrîn !

Liza avea ochii în lacrimi, buzele îi tremurau.

— Trebuie să recunoaștem că lucrează cu îndrăzneală ! Îți dai seama ce rețea serioasă de spionaj trebuie să aibă naziștii ca să poată găsi atît de ușor, într-o țară străină, un om indezirabil și să atenteze la viața lui.

— Nu crezi că mă pot descoperi și pe mine ?

— Da de unde ! Profesorul Nicolaj este o mare personalitate : ține cursuri, scrie articole, demască activitatea naziștilor din țara sa. De fapt, nici nu e prea complicat să-i dai de urmă... Vasili căuta s-o liniștească pe Liza, dar în sinea lui era foarte alarmat. Agenții naziști care l-au urmărit pe Nicolaj ar putea foarte ușor s-o găsească și pe Liza. Și atunci, viața în Germania va fi foarte complicată. Dar dacă nu va pleca la Berlin el, Vasili, care avea recomandări atît de serioase, atunci cine altul să plece ?

Cu o lună înainte de a părăsi Franța, Vasili scrise noului său patron Adams-junior, comunicîndu-i că intenționează să plece la Berlin spre sfîrșitul anului. De asemenea îl roagă să-l anunțe dacă mai are și alte probleme de rezolvat, în afara celor stabilite la New-York.

Între timp, Vasili s-a întîlnit de mai multe ori cu Joe Kovacici. Într-una din zile, Joe îl întîmpină, strălucind de bucurie.

— Amice, afacerea noastră e ca și rezolvată ! Bătrînul meu și-a dezlegat băierile pungii. Mi-a promis că ne va trimite cu fiecare vapor al lui cîteva sute de saci de cafea și o sută de lăzi cu țigări. Bineînțeles, asta numai în cazul că treburile vor merge bine ! Dumneata trebuie să ai grijă să aranjezi lucrurile la vamă, în rest totul e O.K. ! O să cîștigăm atît de mult, încît și diavolii ne vor invidia. Pentru mine e foarte important să încep să fac bani ; trebuie să-i demonstrez bătrînului că greșește atunci cînd mă crede un funcționăraș al Departamentului de stat. Apropo, tata te laudă în scrisoare : „Viitorul tău asociat e un om serios, mi-a făcut o impresie bună, cu toate că, în unele privințe, avem păreri deosebite !...“

— Asta e foarte bine ! Sînt aproape convins că voi reuși să mă înțeleg cu vameșii ! Toată problema constă

însă în transferul devizelor. Dacă nu vom izbuti să găsim o cale pentru a scoate valuta forte din țară, înseamnă că vom avea mari dificultăți...

— Fii liniștit ! Chiar azi o să vorbesc la telefon cu consulatul nostru din Berlin și lămuresc eu totul...

Se părea că pregătirile în vederea plecării fuseseră terminate. Sosise și răspunsul din America. Adams scria că singurul lucru de care trebuie să aibă grijă domnul Kocek este creșterea numărului de comenzi pentru țiței, lubrifianți și benzină. La agenție totul fusese lichidat, nu apăruseră nici un fel de neînțelegeri. Vasili se despărți prietenește de Joubert. Mai rămînea să aducă la îndeplinire ultima misiune încredințată de „tata". In primul rînd, îl chemă pe Borrault.

— Dragă Henri, începu Vasili, am de discutat cu dumneata ceva mai deosebit. Mai întîi, aș dori să-ți mulțumesc pentru toate lucrurile bune pe care le-ai făcut la agenție. Și mai vreau să sper că las aici un prieten credincios pe care, în caz de nevoie, mă pot bizui întru totul.

— Vă rog să nu vă îndoiți de asta, răspunse pictorul.

— Te rog să ții seama, Henri, că voi avea nevoie de dumneata ! Dar nu pentru chestiunile mele personale... Nu știu cum să fac să mă înțelegi...

— Domnule Kocek, n-aș vrea să mă socotiți un puști naiv. Poate că îmi dau și eu seama cine sînteți și ce urmăriți. Cu mine puteți vorbi deschis.

— Perfect, să vorbim deschis ! Dar mai întîi, spune-mi cine sînt și ce urmăresc !

— Sînteți un revoluționar antifascist, luptați împotriva fascismului și, bineînțeles, nu acționați doar în numele dumneavoastră personal.

— Dar în numele cui ?

— Nu știu exact ! Și nu cred că ăsta este lucrul cel mai important. Esențialul este că interesele noastre coincid. Mă gîndesc la patrioții francezi. Acum, cînd ne despărțim, aș vrea să vă mai spun ceva : dumneavoastră sînteți, fără îndoială, un om foarte talentat și activitatea

pe care ați depus-o m-a făcut, într-un fel, să vă invidiez. Am încercat să învăț ceva de la dumneavoastră și cred că am reușit să-mi însușesc unele lucruri. Oricînd, în orice împrejurări, puteți conta pe mine.

— Se anunță vremuri grele, dragă Henri ! Nu e exclus ca Hitler să plătească Franței polița. Și asta ar fi o tragedie nu numai pentru francezi, ci și pentru întreaga omenire. Poate că va veni momentul și vom acționa în comun... Dar nu trebuie să aștepți și să stai cu mîinile în sîn, adună în jurul dumitale patrioți, învață conspirația, pregătește-te de luptă ! Sînt convins că acest moment nu e prea departe. Dacă va veni vreodată cineva din partea mea și-ți va spune : „Aș vrea să vă comand un portret“ — poți să ai încredere în el.

— Am înțeles ! Borrault îl îmbrățișă brusc pe Vasili și ieși repede.

Spre uimirea lui Vasili, discuția cu Marignet nu se lega. Marignet era parcă inaccesibil, răspundea monosilabic. În ultimă instanță, îi spuse :

— Domnule Kocek, știu că sînteți un om cinstit și că meritați tot respectul, dar nu socotesc posibilă colaborarea cu dumneavoastră. Vă rog să mă credeți : noi, francezii, o să ne rezolvăm treburile și fără ajutorul altora !

Cu totul diferită a fost atitudinea lui de la Grammont. Venit la el să-și ia rămas bun, Vasili s-a bucurat de o primire foarte cordială.

— Da, aveți dreptate, ne așteaptă vremuri grele. Sincer să fiu, mă tem că guvernanții noștri, cam tari de cap și lipsiți de orice orizont, ne vor duce spre catastrofă, spuse el. Ei se retrag tot mai mult din fața lui Hitler și nu înțeleg că, întinzîndu-i un deget, el le va cere toată mîna, iar pe deasupra și capul ! Să nu fiți supărat pe prietenul nostru. Marignet e un reprezentant tipic al castei funcționărești din Franța, dar este un om cinstit și un bun patriot. În momentul critic va fi prezent pe baricadă, de partea noastră. Îmi pare sincer rău că mă despart de dumneavoastră. Să-mi scrieți și să-mi dați

veşti ! Dacă vă voi putea fi cu ceva de folos, rămîn totdeauna la dispoziţia dumneavoastră.

De Saryan se despărţi ca de un prieten apropiat, de la care îţi iei rămas-bun pentru mult timp.

— Dragă amice, după plecarea dumitale mă voi simţi orfan, nu voi mai avea cu cine să discut pe faţă, spuse ziaristul. Să nu mă uiţi şi, dacă poţi, să-mi scrii des. Îi dădu adresa de la Berlin a lui Hans Weber şi repetă că Vasili va putea conta totdeauna pe el.

Vizele de intrare în Germania erau gata, biletele pentru trenul Paris-Berlin fuseseră luate, terminaseră şi cu ultimele cumpărături. Automobilul fusese expediat cu trenul. În ajunul plecării, Vasili mai luă masa o dată cu Joe Kovacici şi puse totul la punct. Americanul îi dădu o scrisoare către prietenul său O'Kelly, consulul general al Statelor Unite la Berlin. După ce băură ultima sticlă de vin, ieşiră din restaurant. Afară era umezeală, fulgi mari de zăpadă pluteau prin aer.

— Ei, bătrîne, îţi urez succes ! Mă încred întru totul în dumneata şi nădăjduiesc că în scurt timp vom face avere ! Joe strînse cu tărie mîna lui Vasili, opri un taxi şi plecă.

În timp ce păşea pe străzile Parisului, Vasili retrăia un dublu sentiment : pe de o parte, îi părea rău că părăseşte acest oraş minunat, pe de alta, era convins că adevărata activitate îl aşteaptă abia acolo, în Germania. „O să fie greu ?“ se întreba el. Răspunsul veni pe loc : „Poate...“ Şi se gîndea că, într-un fel, începe o nouă filă în agitata lui biografie.

CAPITOLUL XIV

De data aceasta, Vasili se instală la un hotel berlinez obişnuit, nu prea scump. Acum nu mai era obligat să facă faţă unor obligaţii speciale. Atitudinea nemţilor faţă de reprezentantul american era mai mult decît bine-

voitoare. Vasili a sesizat lucrul acesta încă pe drum, la trecerea frontierei franco-germane : grănicerii le-au luat pașapoartele, dar le-au înapoiat imediat cu plecăciune, iar vameșii au controlat de formă bagajele celor doi pasageri, mulțumindu-se doar să deschidă geamantanele, fără să se uite la conținutul lor.

Vasili avea reținută o cameră de categorie lux la etajul doi, cu baie și telefon. Întîmpinînd perechea americană, portarul și ceilalți funcționari ai hotelului erau numai zîmbet, gata să le îndeplinească pe loc orice dorință. Singurul lucru pe care nu l-au putut realiza a fost să-i hrănească pe săturate pe oaspeții de peste ocean. În toate restaurantele de pe teritoriul Reichului, carnea și peștele existau doar în anumite zile ; în rest — legume, surogat de pîine și margarină în loc de unt.

După cîteva zile, în care timp i-a arătat Lizei orașul, Vasili își spuse că e cazul să se apuce de treabă, să închirieze o locuință, să ia legătură cu firma parteneră și să se prezinte la consulatul american pentru înregistrare. Îl rugă pe portar să-l sfătuiască în legătură cu găsirea unei locuințe. Portarul îi dădu adresele și telefoanele cîtorva agenții. Vasili începu să telefoneze. Peste tot îi răspundeau funcționare foarte politicoase. Îi puneau o mulțime de întrebări : în ce raion, la ce etaj și cîte încăperi să aibe locuința ? Cu încălzire centrală sau sobe ? Cu baie sau fără ? Și, în fine, ultima și cea mai importantă : naționalitatea, cetățenia ? Urma imediat avertismentul că evreilor nu li se închiriază locuințe. Vasili le spunea că ar dori o vilă mică și neapărat cu garaj.

Închirierea unei locuințe la Berlin se dovedi a fi un lucru foarte simplu : după expulzarea evreilor existau multe apartamente și chiar case întregi goale. A doua zi, Vasili primi înștiințarea că i se poate oferi o vilă cu opt camere, recent mobilată, cu o grădină mare și cu garaj, în raionul Potsdam. Însoțiți de un reprezentant al agenției, Vasili și Liza se duseră să vadă locuința

Vila albă și cochetă, cu etaj și balcoane, era așezată în mijlocul unei grădini. În spate exista un garaj pentru trei automobile, dotat cu toate instalațiile necesare întreținerii lor. Lîngă poartă se afla o căsuță pentru paznic. Imobilul era prevăzut cu canalizare, instalație proprie de încălzire, depozit de cărbuni și telefon. La mezanin — bucătăria, cămările cu refrigeratoare și camerele de serviciu. Într-un cuvînt, tot ceea ce era necesar pentru o viață ca în paradis.

Bineînțeles că Vasili și Liza n-aveau ce să facă cu cele opt camere, mobilate cu piese de valoare. Dar în comparație cu un apartament din oraș, fie el și cel mai confortabil, vila prezenta o serie de avantaje. Un zid înalt de cărămidă o separa de stradă. Faptul că în apropiere nu existau vecini excludea supravegherea și, în definitiv, aerul curat și liniștea valorau și ele foarte mult.

Trecînd totul în revistă, Liza spuse necăjită :

— Sigur că e bine aici, dar ce o să fac eu în palatul ăsta toată ziua ? Tu ai să fii mereu plecat în oraș...

— Ai să citești, o să te ocupi de gospodărie... Și cînd o să te plictisești, o să mergi cu mine în oraș.

— Și ce să fac în oraș ?

— Ehei, într-un oraș așa mare ca Berlinul, poți face multe. Muzee, expoziții, filme... Dacă vrei, poți să lucrezi undeva. Aici există multe instituții americane, tu știi cîteva limbi, așa că...

— Bine, să vedem, spuse Liza nehotărîtă și adăugă : îți dai seama ce preț o să-ți trîntească pentru palatul ăsta ?

— Nu mă interesează, compania plătește ! Dacă li se va părea scump, voi suporta eu diferența ! Am destui bani și, dealtfel, voi cîștiga și aici...

Liza dădu din umeri.

Într-adevăr, chiria vilei era enormă : patru mii de mărci pe lună. O locuință bună în centru, formată din trei camere și dependințe n-ar fi costat mai mult de trei sute de mărci.

— Nu, e prea mult pentru mine, spuse Vasili cînd se anunță prețul și oferi două mii cinci sute de mărci.

Probabil că la Berlin nu se prea găseau mulți amatori să închirieze o vilă la un asemenea preț; oferta lui Vasili a fost acceptată. Primind chiria pe o lună înainte, agenția încheie contractul. După cîteva zile, cînd sosi și mașina, Vasili și Liza se mutară. Acum urma să închirieze un local pentru birouri și să angajeze personalul necesar ca să poată începe activitatea. Pentru vilă aveau nevoie de un grădinar, un paznic, un mecanic și o cameristă. Paznicul actual nu-i inspira nici o încredere lui Vasili. Dar înainte de a angaja oamenii, hotărî să se vadă cu Weber și cu consulul general al Americii, căruia trebuia să-i înmîneze scrisoarea lui Joe Kovacici.

O'Kelly se dovedi a fi un tip simpatic. După ce citi scrisoarea, spuse zîmbind :

— Datoria mea este să-i protejez pe cetățenii Statelor Unite. Dacă vă pot ajuta cu vreun sfat — sînt oricînd la dispoziția dumneavoastră !... Spuneți-mi, domnule Kocek, locuiți la hotel sau ați închiriat o locuință ?

— Am luat o vilă la Postdam și m-am mutat alaltăieri.

— Dar asta costă îngrozitor de mult ! exclamă O'Kelly.

— Foarte scump, dar în schimb am liniște, aer curat. Merită... Și-apoi, ca să fiu sincer, sper să cîștig bine și să-mi acopăr cheltuielile cu vîrf și îndesat. Bineînțeles, dacă mă veți ajuta.

— Cum ?

— În primul rînd, cu un sfat. Trebuie să deschid un birou în Berlin, să angajez funcționari, să stabilesc legături... În general, sînt multe de făcut.

— Localul e foarte ușor de găsit : în cartierul comercial al Berlinului sînt multe clădiri goale. Nimeni nu a ocupat încă locul evreilor expulzați. În ceea ce privește angajarea, să fiți atent : din trei oameni, unul este agent sau informator al Gestapoului. Vedeți să nu vă strecoare pe vreunul de-ai lor, spuse O'Kelly.

— Și cum să-i evit ?

— Cam greu, dar se poate ! Doriți să vă recomandăm pe cineva ?

— V-aș fi foarte recunoscător.

— Nu trebuie să-mi mulțumiți, este obligația mea... Apropo, cum stați cu alimentele ?

— Foarte prost ! La Paris ne-am obișnuit să mîncăm bine. Aici nu găsești decît legume, în loc de pîine — cartofi și, dacă dau din cînd în cînd carne, nu poți s-o mănînci. Fără să mai vorbim că n-au nici un vin mai ca lumea !

— Vă puteți aproviziona la magazinul nostru, cu dolari găsiți tot ce doriți. Consulul scrise un bilețel și-l dădu lui Vasili. Vă duceți acolo, e în curtea consulatului, cumpărați tot ce vă trebuie și faceți comanda pentru data viitoare. Joe mă roagă în scrisoare să vă ajut într-o anumită chestiune. Mi-a spus dealtfel și la telefon. Cînd o să aveți nevoie, treceți pe la mine ! Voi face tot ce pot !

— Domnule O'Kelly, aș vrea să vă cer părerea cu privire la afacerile companiei. Credeți că voi putea face ceva pe-aici ? Naziștii nu-mi prea inspiră încredere.

— Naziștii, în frunte cu Hitler, sînt niște canalii ! Asta, bineînțeles, rămîne între noi ! Au trezit în nemți sentimentele cele mai josnice. Dar mai bine naziștii, decît comuniștii. În anumite condiții, cu naziștii te poți înțelege, poți face afaceri, așa cum se întîmplă, de pildă, cu compania dumneavoastră, și se poate cîștiga binișor. Dar comuniștii ? Aia nu recunosc nici proprietatea privată, nici inițiativa particulară !

— Sînt absolut de acord ! Fără proprietate particulară, lumea se va prăbuși... Recunosc că nu sînt un mare politician, dar mă tem totuși că Hitler o să ne mintă... Are un apetit de fiară. La început își va înghiți vecinii iar apoi va trece la cei mari. Și atunci, cred că n-o să ne fie nici nouă prea bine pe lumea asta...

— În ceea ce privește vecinii, treaba lui ! Să-i mănînce sănătos, nu am nimic împotrivă ! E mult mai comod să avem de-a face cu un singur stat puternic, decît să ne batem capul cu tot felul de mărunțișuri. Drept să vă spun, în secolul nostru, statele mici nu mai pot exista. Și cu cît vor dispare mai repede, cu atît mai bine ! Dacă Hitler se va pune pe picioare, o să se prăvălească asupra rușilor. Iar nouă ne convine asta !

— Nu v-aţi gîndit niciodată că, pînă la urmă, Hitler o să ne ducă şi pe noi ? întrebă Vasili.

— Ei, aş ! Consulul izbucni în rîs. Noi sîntem intangibili pentru nemţi... Hitler va fi nevoit să atace sovietele. Şi el şi cei din jurul lui înţeleg foarte bine că duşmanul lor cel mai important sînt bolşevicii, că naziştii nu vor putea continua să existe pe pămînt atît timp cît vor exista sovietele. Şi dacă pînă atunci nemţii îi vor mototoli puţin pe englezi, nici asta n-o să fie rău, se va forma un vid pe care-l vom umple noi. Vremurile se schimbă, domnule Kocek. Englezii nu au nici un drept să stăpînească lumea, aşa cum au făcut-o pînă acum ! Noi sîntem ţara cea mai bogată de pe glob şi viitorul ne aparţine nouă ! Glasul lui O'Kelly avea accente patetice.

— Problemele acestea sînt prea complicate pentru mintea mea ! spuse cu modestie Vasili şi se ridică de pe scaun.

La magazin umplu trei pungi mari cu diferite cumpărături, luă cîteva sticle de vin, puse totul în maşină şi plecă spre casă.

După masă telefonă la societatea „Flamme", principalul client al companiei reprezentate de Jaroslav Kocek, şi îşi declină calitatea.

— Un moment, vă rog, îi răspunse o voce feminină şi i se făcu imediat legătura cu domnul Schillinberg, directorul general al societăţii.

— Ooo, domnule Kocek ! Bine aţi venit, bine aţi venit ! Vă aşteptam de mult !

— Cînd aţi putea să mă primiţi, domnule Schillinberg ?

— Cînd doriţi ! Chiar şi acum, dacă n-aveţi nimic împotrivă...

Fără să se grăbească, Vasili îşi luă servieta şi îi spuse vesel Lizei :

— Ei, începe marea bătălie !...

Ştia că societatea pe acţiuni „Flamme" fusese creată de nazişti special pentru achiziţionarea de petrol din America, ştia că directorii societăţii nu-s decît nişte figu-

ranți și că adevăratul patron era ministrul Göring, care pusese mîna nu numai pe aviația Germaniei, ci și pe industria ei aviatică.

Domnul Schillinberg, un bărbat înalt, rotofei, cu părul blond și lins, îl primi cu respect și cu multă amabilitate pe reprezentantul bogatei companii petroliere americane.

— Aveți ceva împotrivă dacă vor participa la discuție locțiitorii mei, directorii adjuncți Blome și Ziesel? se interesă el.

— Bineînțeles că nu!

În biroul încăpător, cu mobilă grea de stejar, intrară cei doi adjuncți, niște mutre tipice de negustori. Erau îmbrăcați în costume de croială veche. După ce s-au înclinat în fața oaspetelui american, s-au așezat ceremonios la masa acoperită cu postav verde. Secretara aduse o tavă pe care erau înșirate cești de porțelan, o cafetieră, o sticlă de băutură și patru păhărele minuscule. După ce puse tava pe masă, secretara ieși fără să scoată un cuvînt.

Domnul Schillinberg în persoană umplu o ceașcă cu cafea fierbinte și, oferindu-i-o lui Vasili, întrebă dacă nu cumva domnul Kocek dorește o băutură mai tare.

— Nu vă refuz. Vasili înghiți lichidul, care aducea a basamac, și nu se strîmbă deloc. Cafeaua era de fapt surogat. „Dacă într-o asemenea instituție bogată se bea surogat în loc de cafea — își zise Vasili — înseamnă că în Germania se vor găsi cumpărători pentru cafeaua naturală braziliană!...“

Cei prezenți începură tratativele. Schillinberg comunică procuristului companiei „Standard Oil“ că „Flamme“ este gata să majoreze simțitor comenzile de carburanți din America, mai ales de benzină de avion, cu condiția ca „Standard Oil“ să acorde împrumuturi pe termen lung și să construiască în Germania rezervoare moderne de benzină.

Cunoscînd părerea lui Adams cu privire la credite, Vasili răspunse că nu socotește posibilă acordarea de îm-

prumuturi pe termen lung. Nu poate fi vorba decît despre credite comerciale, adică pe termen scurt, și întrebă : cu cît ar putea crește comenzile ?

— În cazul acordării creditelor, am putea cumpăra de la dumneavoastră cam două sute cincizeci de mii de tone de benzină și treizeci de mii tone de lubrifianți anual, răspunse directorul general.

— Sînt gata și acum să încheiem contractul pentru livrarea acestor cantități.

— Dar creditele ?

— Așa cum v-am mai spus, compania acordă, pe baza polițelor societății dumneavoastră, un credit comercial pe termen de patru pînă la șase luni cu o dobîndă de unu și jumătate la sută pe an. Cît privește depozitele de benzină, nu cred că ne putem asuma această obligație... Dacă insistați, sînt gata să întreb compania. Vasili vorbea liniștit, încrezător ; conducătorii societății „Flamme“ erau încredințați că au în fața lor un reprezentant învestit cu împuterniciri foarte largi.

— Vom studia propunerea dumneavoastră la consiliul directorial și vă vom anunța hotărîrea luată, spuse Schillinberg.

— Bine, nu mă grăbesc !... V-aș ruga să-mi faceți un mic serviciu, să mă ajutați să găsesc un local pentru birouri, nu prea departe de sediul dumneavcastră...

Directorul adjunct Blome se oferi să-l ajute pe domnul Kocek.

★

Vasili trebuia să ia neapărat legătura cu Hans Weber. Avea adresa și numărul lui de telefon, dar nu era bine să se ducă acasă la Weber. Vizita aceasta ar trezi bănuieli și i-ar putea dăuna diplomatului. Rămînea de făcut doar un singur lucru : să-i dea un telefon. Nu știa dacă e bine să procedeze în felul acesta ; era convins că aici, la Berlin, toate convorbirile telefonice sînt interceptate. O rugă pe Liza să se ducă la gara Potsdam și de acolo, de la un telefon public, să-l sune pe Weber acasă. Prezentîn-

du-se drept o veche cunoştinţă, să aranjeze o întîlnire cu el.

— Weber e un om deştept, spuse Vasili, şi dacă-i vei spune cine eşti, va înţelege despre ce e vorba. Mai mult chiar, el ştie că trebuie să venim aici şi sînt convins că aşteaptă telefonul nostru.

— Dacă Weber va dori să se întîlnească cu mine, unde să-i fixez întîlnirea ? întrebă Liza.

— Undeva aproape de noi. Să zicem, chiar în staţie. Plimbaţi-vă puţin şi, dacă vă convingeţi că nu sînteţi urmăriţi, veniţi încoace ! Afară e întuneric beznă, nu cred că veţi fi recunoscuţi.

— Spune-mi, eşti absolut sigur de Weber ? Îţi dai seama ce s-ar întîmpla dacă ne-am înşela în privinţa lui?

— Absolut sigur nu poţi fi de nimeni !... Dar Weber mi-a făcut întotdeauna o impresie bună. Şi în afară de asta, mi l-a recomandat Saryan, de a cărui cinste nu mă pot îndoi. Nu trebuie să uiţi că Weber este cel care ne-a adus-o pe Else Braun.

— Şi dacă toate astea au fost doar un joc ? Un joc calculat în toate detaliile ?

— Noi nu putem trăi fără să avem încredere în oameni ! În caz contrar, ar însemna că sîntem nişte agenţi de informaţii care nu fac doi bani. Asta e !

Weber era acasă ; judecînd după voce, s-a bucurat şi şi-a exprimat dorinţa de-a o revedea imediat pe Liza.

După o jumătate de oră, Liza îl zări pe Weber : recunoscîndu-l încă de departe după statură, porni în întîmpinarea lui, îl luă la braţ şi se îndreptară spre parc.

— Mergem la noi acasă, e aproape ! Soţul meu vă aşteaptă, spuse ea.

Întîlnirea dintre Vasili şi Weber a fost foarte cordială. Văzîndu-l pe Kocek, Weber se înviorase parcă.

— Aţi venit, în fine !

Vasili îl invită să ia loc pe canapea, trase măsuţa mai aproape, şi umplu paharele cu whisky scoţian.

— După frigul de afară, nu strică să vă încălziţi puţin ; şi apoi, n-ar fi rău să ciocnim şi pentru revederea noastră.

Liza spuse că se duce să pregătească masa şi ieşi, lăsîndu-i pe bărbaţi singuri.

— Povestiţi-mi ce noutăţi aveţi, cum v-aţi aranjat? Vasili se aşeză lîngă Weber.

— Am multe de povestit, nu ştiu cu ce să încep !... În primul rînd, mă bucur că aţi venit. O duc destul de bine, lucrez la serviciul consular al ministerului de externe, am un post modest de referent.

— Cum aţi găsit Germania la întoarcere ?

— Ce să vă spun ? Nici nu-mi vine să cred că asta e ţara mea, atît de mult s-au schimbat toate. Şi, mai ales, oamenii ! Se tem să nu spună un cuvînt în plus, trăiesc într-o frică permanentă.

— Şi chiar toţi s-au împăcat cu hitlerismul ? Nimeni nu încearcă să se împotrivească ?

— Să se împotrivească ? E greu, foarte greu. Weber îşi plecă privirile şi tăcu. Pe urmă se uită din nou la Vasili. Desigur, există şi oameni cinstiţi care luptă, dar ei sînt doar nişte picături în mare.

— Şi rîurile se nasc din firicele de apă, spuse Vasili.

— Bineînţeles... Dar se întîmplă ca aceste firicele să sece, fără să se poată revărsa în apa cea mare...

— Da, se întîmplă şi aşa, se învoi Vasili. Şi totuşi, în pofida miilor de obstacole, totul în viaţă se îndreaptă spre un ţel final. Înţeleg, e greu ca o mînă de oameni să lupte împotriva uriaşei maşinării poliţiste a statului. Însăşi existenţa unei rezistenţe în Germania înseamnă foarte mult. Măcar pentru faptul că întreaga lume va afla că nu toţi germanii sînt de acord cu nazismul.

— La drept vorbind, pe baza acestor principii acţionăm şi noi ! Nu sîntem mulţi, dar membrii grupului nostru sînt oameni de încredere şi serioşi. Facem foarte puţin, dar asta e tot ce putem face în momentul de faţă !... Avem nevoie de ajutor, încheie el, coborînd glasul.

— La timpul potrivit vom discuta şi acest aspect, spuse Vasili. Dar acum, eu am nevoie de sprijinul dumneavoastră. Am venit aici ca american şi reprezint în Germania compania „Standard Oil". Deschid un oficiu în Berlin şi am nevoie de funcţionari. Nu-mi puteţi reco-

manda un jurist, un contabil priceput și un referent care să cunoască limbi străine ? Pentru mine personal aș avea nevoie de un paznic-grădinar și de o servitoare. Vă rog să mă înțelegeți bine : nu e nevoie de luptători antifasciști, ci de niște oameni cumsecade, care să nu aibă legături cu Gestapoul, asta-i tot !

— Cred că voi putea să vă găsesc asemenea oameni. Ei trebuie să știe că ne cunoaștem ?

— Cinstit vorbind, nu-i de dorit... Căutați-mi un jurist sau un contabil și trimiteți-i aici, spunîndu-le că ați auzit de la cineva că un om de afaceri american are nevoie de funcționari.

— Cum o să vă dați seama că sînt trimiși de mine ? întrebă Weber.

— Păi, în momentul de față, nimeni nu știe că sînt în căutare de personal, așa că nimeni altcineva nu poate veni să solicite posturile.

— Mă gîndesc la un jurist... Glauberg, Adalbert Glauberg. Dacă n-aveți nimic împotrivă, va veni mîine seară la ora șapte aici.

— Credeți că nu se află sub supravegherea Gestapoului ?

— Dragul meu Kocek, la ora aceasta, în Germania nu există oameni care să nu fie bănuiți de Gestapou. Într-un stat polițist nu se poate altfel ! După cîte știu eu, Glauberg n-a făcut niciodată politică, e un om modest, neînsemnat.

— Credeți deci că pot avea încredere în el !

— Cum să vă spun... În anumite limite, nu mai mult!

— Am înțeles ! Spuneți-i acestui Glauberg să vină la mine !

Liza îi invită la masă, dar Weber spuse că după ora opt nu obișnuiește să mănînce și de aceea, mulțumind, refuză invitația.

— N-aș vrea să vă mai deranjez, spuse el, ridicîndu-se.

— Cum vom putea lua legătura pe viitor ?

— Doamna Marianna mă poate suna oricînd acasă. Dar, ținînd seama că la noi toate convorbirile sînt interceptate, mai bine să discutăm pe un ton intim... E firesc să vreau să mă întîlnesc cu o doamnă și să-i fixez o întîlnire. Apropo, am o casă conspirativă unde am putea să ne întîlnim uneori.

— În locuința aceea vă puteți întîlni cu soția mea, dar nu cu mine ! Se vor naște imediat bănuieli : ce caută acolo soțul acelei doamne cu care flirtează Weber ? Cred că cel mai bine e să ne arătăm că ne cunoaștem încă de la Paris, să ne întîlnim întîmplător pe stradă, printre oameni, și să ne manifestăm public bucuria. După aceea, voi putea telefona, ne vom putea vedea uneori și voi avea chiar posibilitatea să vă invit la mine sau la un restaurant.

— S-ar putea, bineînțeles, dar...

— Ce vă deranjează în modalitatea aceasta ?

— Îndată ce se va afla la Gestapou că ne cunoaștem, voi fi chemat acolo...

— Și ce dacă ?

— Mă vor obliga să vă urmăresc, să le spun tot ce voi afla despre dumneavoastră. Nu uitați că sînteți american și, deci, suspect.

— Nu văd nimic rău în asta. Știți că sînt un apolitic, iar scopul vieții mele e să fac bani și nimic altceva !... Asta o să spuneți și Gestapoului !

— N-aș fi vrut să am de-a face cu ei. Weber se strîmbă cu scîrbă. Dar asta e... N-are importanță... Dacă trăim printre fiare, să urlăm și noi ca ele. S-o facem și pe asta !

În timp ce-l conducea, Vasili îl întrebă, așa ca din întîmplare, dacă știe unde se află acum doamna Braun și dacă se întîlnește cu ea.

— Else Braun este stenografă la secția externă a partidului nazist.

— Așa, vasăzică ?... Știrea îl făcu pe Vasili să-și piardă respirația.

— Spre deosebire de Paris, aici, la Berlin, duce o viață modestă, nu se arată nicăieri, evită întîlnirile cu mine, spuse Weber.

— N-aţi putea să-mi spuneţi cum să iau legătura cu ea ?

— Cred că ea n-ar dori lucrul acesta...

— Sînt sigur că n-ar dori ! În schimb, noi ţinem foarte mult să o vedem şi să ne reluăm relaţiile cu ea. Nu, dragul meu, oricît s-ar eschiva Else Braun şi orice s-ar întîmpla, trebuie să luăm legătura cu ea ! Secţia externă a partidului, asta nu-i glumă ! Acolo se ţes toate intrigile.

— După părerea mea, cel mai bine ar fi să vă întîlniţi cu Else întîmplător, pe stradă, spuse Weber cam în silă. Cu pedanteria ei tipică, ea pleacă totdeauna de-acasă exact la opt şi jumătate, ia metroul la nouă fără un sfert, coboară în apropierea Reichstagului şi se duce la serviciu. Seara este uneori reţinută şi de aceea se întoarce la ore diferite.

Vasili îl conduse pe Weber pînă la poartă. Cînd se înapoie, o găsi pe Liza la fereastră..

— Pe stradă e atît de întuneric, încît poţi să-ţi bagi degetele în ochi, îi spuse el.

Liza se întoarse brusc.

— Spune-mi, Vasili, ce impresie ţi-a lăsat astăzi Weber ?

— Foarte bună.

— Adevărat ?

— Da. Dar de ce întrebi ? Ai observat ceva suspect la el ?

— Nu, n-am observat ! Dar am înţeles că de acum încolo sîntem cu totul la discreţia lui. Şi dacă cumva este un provocator ? Atunci, nu mai scăpăm de aici !

— Linişteşte-te, draga mea ! Ţi-am spus o dată pentru totdeauna — să-ţi scoţi din cap ideile astea ! Weber nu-i provocator, ci un intelectual antifascist. Sigur că nu e un luptător capabil să răstoarne mîine regimul fascist din Germania, dar, ascultă-mă pe mine, este un om cinstit şi cumsecade. Şi pe deasupra, se dovedeşte a fi foarte precaut. Azi m-am convins definitiv de asta !

— Dă, Doamne, cum se zice, să fie aşa !

— Tu însă va trebui să faci un lucru foarte neplăcut! Vasili o privi iscoditor pe Liza.

— Dacă trebuie, trebuie! Înţeleg că n-am venit aici ca să ne perfecţionăm cunoştinţele de limba germană... Ce am de făcut?

— Să te vezi cu Else Braun! Nu numai să te vezi, dar s-o şi convingi să continue colaborarea cu noi! Ia gîndeşte-te ce perspective am avea dacă Else Braun ar începe să ne transmită informaţii despre acţiunile pe care le pregătesc hitleriştii împotriva vecinilor lor şi, în ultimă instanţă, împotriva noastră.

— Învaţă-mă cum s-o abordez şi o să mă străduiesc.

— Cred că la prima întîlnire nu va ieşi nimic! Pot să-ţi spun de pe acum, ca din carte, cum se va comporta Else Braun... Se va încăpăţîna, va refuza, va implora să fie lăsată în pace şi chiar va ameninţa că se duce la Gestapo, unde va spune totul. Să ştii că toate acestea, cu excepţia ameninţării, le va face sincer, de teama demascării. Dar avem toate motivele să credem că va continua să lucreze cu noi.

— O treabă scîrboasă şi periculoasă, şopti Liza ca pentru sine.

— Nu te teme, Else Braun nu va face scandal şi nici la Gestapo nu se va duce! Treaba este însă într-adevăr periculoasă, confirmă Vasili.

*

Curînd, pe faţada unei clădiri cu trei etaje de pe o stradă foarte animată din centrul Berlinului apăru o nouă firmă: „Standard Oil — reprezentanţa berlineză."

Biroul era compus din patru încăperi — cabinetul reprezentantului sau al directorului reprezentanţei, aşa cum i se spunea domnului Kocek, un hol spaţios, o cameră pentru contabil şi referent şi una pentru jurist. Vasili puse să fie scoase vechiturile rămase de la chiriaşul precedent şi cumpără mobilă nouă. În cîteva zile, cele patru camere erau aranjate cu mult gust. Funcţionarii, angajaţi cu ajutorul lui Weber, păreau potriviţi pentru atribuţiile lor. Juristul Glauberg, un om flegmatic, lent şi tăcut, se descurca excelent în labirintul de paragrafe ale Codului Civil şi comercial. Schulze, un bărbat cu mustăţi à la Wil-

helm al II-lea, care lucrase la o firmă evreiască de import-export și, în consecință, nu prezenta încredere pentru arieni, era un contabil cu experiență. Referentul Kolwietz, un om în vîrstă, cu părul cărunt, cunoștea cîteva limbi de circulație europeană. Nu reușise pînă acum să-și facă o situație mai acătării din pricina patimii pe care o avea pentru băutură. În fine, secretara, domnișoara Lotte, o fetișcană roșcată, cu ochi albaștri și cu o mutră de îngeraș, știa stenodactilografia. Acesta era tot personalul.

În toate încăperile fuseseră instalate telefoane (în cabinetul șefului erau trei), contul la Banca Națională germană fusese deschis, se comandaseră ștampile și formulare... Reprezentanța începuse să funcționeze...

Într-o scrisoare adresată lui Adams, Vasili îi relată discuția avută cu directorul general al societății „Flamme", care solicita o sporire considerabilă a importului de carburanți, mai ales a cantităților de benzină pentru aviație, dar punea două condiții : acordarea unui credit pe termen lung în valoare de trei milioane de dolari și construirea, în contul companiei, a unor rezervoare în zona portului Hamburg. Expedie scrisoarea la New-York și acum aștepta răspunsul. Între timp însă, îl vizită pe consulul general american și îl rugă să-i expedieze lui Adams un raport prin curier diplomatic sau o telegramă cifrată în care să-l anunțe că el, Kocek, nu e de părere să se aprobe credite pe termen lung. Germania, care este preocupată de sporirea flotei sale aeriene și a efectivului de submarine, va majora comenzile chiar și în condițiile unui credit obișnuit, cu o dobîndă de unu și jumătate la sută. Cît privește rezervoarele din raionul Hamburg, el ar recomanda companiei să construiască la început trei pînă la cinci, dar numai cu condiția expresă ca ele să rămînă proprietatea companiei. O'Kelly își notă totul și promise să transmită depeșa chiar în aceeași zi. Lăsîndu-se pe spate, consulul rosti :

— Cred că aveți dreptate să procedați astfel. Nu știu cum o fi cu alte mărfuri, dar carburanți vor cumpăra cu bani gheață. Zilele trecute, Ministerul marinei militare a lansat la apă trei submarine, iar șantierele din Hamburg au început să construiască două crucișătoare. După datele

pe care le deținem, firma „Messerschmitt“ produce în serie bombardiere și avioane pentru reglajul tirului. Hitler s-a pus pe înarmare și supraînarmare, dar nu dispune de carburanți. De ce oare n-ar profita compania de situația aceasta ?

— Credeți-mă că vom ști să profităm, răspunse Vasili zîmbind.

La cîtva timp după întîlnirea întîmplătoare pe stradă cu Weber, Vasili îl invită să ia masa împreună la restaurant. În seara aceea nori de plumb se lăsaseră deasupra Berlinului, și începuse să ningă. Vasili, Liza și Weber ședeau la restaurantul „Dresden“ și, la adăpostul zgomotului produs de muzica de jazz, vorbeau în surdină despre treburile lor.

— Vă propun să veniți peste cîteva zile la mine. Aș vrea să discutăm ceva, spuse Vasili.

— Cu plăcere, dar țineți seama că temerile mele s-au adeverit. Am fost chemat la Gestapou și m-au descusut: cine sînteți și de unde vă cunosc. La plecare mi-au ordonat să țin legătura cu dumneavoastră și să le raportez totul. Bineînțeles că, fără nici o ezitare, m-am declarat de acord să-mi îndeplinesc datoria patriotică...

— Excelent, exclamă voios Vasili.

— Ne trebuie urgent hîrtie și litere pentru tipografie, nu ne puteți ajuta ? întrebă Weber.

— Trebuie să mă gîndesc. Vreți să tipăriți un ziar ? Sau manifeste ?

— Vom începe cu manifeste, hîrtie se găsește de vînzare ; nu putem însă cumpăra cantități mari, am da de bănuit.

— Tipărirea manifestelor e un lucru serios, numai că trebuie evitate căderile... Gîndiți-vă bine la toate : căutați tipografi și difuzori de încredere, găsiți un local corespunzător ! Și încă ceva : în afară de dumneavoastră, nimeni nu trebuie să mă cunoască, să-mi știe numele. E o clauză care trebuie strict respectată. În condițiile acestea, sînt gata să colaborez și să vă ajut ; bineînțeles în limitele posibilităților mele.

Vasili ridică paharul, ciocni cu Liza și cu Weber și-apoi îl bău pînă la fund.

Orchestra începu un foxtrot la modă. Weber se ridică și o invită pe Liza la dans. Se pierdură îndată în mulțimea dansatorilor.

Revenind la masă, Weber continuă discuția întreruptă :

— Nimeni, în afară de mine, nu va ști nimic despre dumneavoastră. Dar, cu timpul, va fi necesar ca încă unul dintre-ai noștri să vă cunoască. Multe se pot întîmpla.

— E adevărat... O să mai vorbim despre asta. Vreau să vă înștiințez că foarte curînd vom încerca să reluăm legătura cu Else Braun.

— Dacă socotiți necesar...

— Da, socotesc ! De ce cantitate de hîrtie aveți nevoie ? întrebă Vasili.

— Cu cît mai multă, cu atît mai bine !

— Vă înțeleg și voi încerca prin prietenii mei să vă obțin o sută — o sută douăzeci de kilograme. Gîndiți-vă la posibilitățile de a o ridica și de a o transporta la destinație. O să-mi spuneți cînd veți mai trece pe la mine...

Își sorbeau pe-ndelete vinul, mulțumindu-se cu o masă sărăcăcioasă, compusă din bucățele microscopice de carne și cîțiva cartofi fierți, garnisiți cu brînză și ceapă verde tocată. Pe rînd, o invitau pe Liza la dans.

Cînd s-au despărțit în ușa restaurantului, era trecut de miezul nopții.

*

Înainte de a-i aține calea Elsei Braun, Liza o urmări timp de două zile. O pîndea pe nemțoaică la ieșirea din metrou și mergea apoi în urma ei, pe drumul spre Reichstag.

În a treia zi, venindu-i în întîmpinare Elsei Braun, Liza se opri în dreptul ei și-i spuse :

— Bună ziua, doamnă Braun, ce mai faceți ?

— Dumneavoastră... aici ? Uimită la culme, femeia era gata să scape geanta din mînă.

— De ce vă mirați ? V-am spus doar că fratele meu are afaceri și la Berlin.

Else Braun grăbi pasul. Voia să se descotoroseaască mai repede de această cunoștință sîciitoare.

— Doamnă Braun, trebuie să discutăm ! Unde am putea să ne întîlnim ?

— N-avem ce discuta !... Lăsați-mă în pace, răspunse stenografa. Șoapta ei se transformă într-un șuierat.

— Degeaba vă supărați. Liza observă că se apropiau de intrarea secției externe a partidului nazist și, constrînsă, îi spuse doar atît : la revedere, doamnă Else, o să ne mai întîlnim !

Else Braun dispăru grăbită pe ușa masivă.

Pentru a putea discuta mai pe-ndelete, Liza o așteptă a doua zi în apropierea locuinței. Imediat ce o văzu ieșind în stradă, se apropie de stenografă.

— Din nou dumneavoastră ! exclamă Else Braun. Mi-ați aflat și adresa...

— Birourile de informații pentru public lucrează la Berlin foarte bine... Așadar, doamnă Braun, trebuie totuși să stăm de vorbă ! Am venit ca să aflu unde ne putem întîlni, stărui Liza, mergînd alături de nemțoaică.

— V-am mai spus, n-avem ce discuta.

— Am mai auzit asta ! Dar gîndiți-vă bine : o să aveți mulți bani, mult mai mulți decît la Paris. Dacă doriți, puteți primi și alimente care nu se găsesc aici. Înțelegeți-mă, este vorba despre lucruri nevinovate, care nu prezintă nici un pericol pentru dumneavoastră.

— Plecați și lăsați-mă în pace ! Altfel chem poliția. În vocea Elsei Braun răsuna mai curînd implorarea decît amenințarea.

— Asta n-o să se întîmple niciodată, răspunse calm Liza.

— Ce vă face să credeți ?

— Ce rost ar avea să vă nenorociți !

— Odată cu mine vă distrug și pe dumneavoastră !

— Nu, veți pieri numai dumneavoastră ! Pe mine, ca străină, mă așteaptă, cel mult, expulzarea.

Coborîră în tăcere în metrou.

— Ei bine, unde am putea sta de vorbă ? întrebă Liza din nou.

— V-am răspuns o dată !

— Nu trebuie să trataţi în felul acesta o veche şi bună cunoştinţă. Vom sta pur şi simplu de vorbă şi, dacă n-o să ne înţelegem, ne vom despărţi pentru totdeauna.

— Cunosc eu acest „totdeauna" ! Nu vreau să mai am de-a face cu dumneavoastră !

Şi Else Braun se repezi în vagonul care tocmai oprise în faţa ei.

Vasili o sfătui pe Liza să nu dezarmeze, să facă o pauză de o zi sau două şi să-i dea Elsei Braun răgazul să se mai liniştească, să-şi vină în fire şi să reflecteze la situaţia creată.

Şi, într-adevăr, după trei zile, cînd Liza o opri din nou pe stradă, nemţoaica se comportă altfel. Poate că o ispitiseră banii... Poate că înţelesese că nu va fi lăsată în nici un caz în pace... Întinzîndu-i Lizei un bileţel, Else Braun spuse :

— Diseară, la orele opt, la adresa aceasta. Să nu veniţi cu taxiul şi aveţi grijă să nu vă urmărească cineva.

— A cui este adresa ? se interesă Liza.

— E locuinţa unei prietene care îmi permite să mă întîlnesc uneori acolo cu cunoscuţii mei...

Liza se îndreptă cu sufletul greu spre adresa comunicată. Putea să se aştepte la orice — la o cursă sau la o înscenare. Stabilise ca Vasili s-o aştepte în maşina lor undeva pe-aproape. În cazul că ea nu se va întoarce la ora fixată, Vasili se va adresa lui O'Kelly. Liza trebuia să se ducă singură la adresa indicată.

Casa era situată destul de departe, la marginea oraşului, la cîteva staţii de autostrada în construcţie Berlin-Leipzig. Liza a trebuit să ia metroul, apoi autobuzul, iar ultima parte a drumului a parcurs-o cu tramvaiul. Găsind fără nici o greutate clădirea, urcă la ultimul etaj, al treilea.

Uşa i-o deschise chiar Else Braun. Era foarte întunecată la faţă... Fără să acorde atenţie acestui fapt, Liza o salută cu multă amabilitate, o întrebă de sănătate. Apoi îşi scoase paltonul, îl agăţă în cuier şi intră în cameră.

— Cred că nu e cazul să ne pierdem vremea cu banalități, spuse ea, așezîndu-se pe divan, să discutăm mai bine despre problemele pentru care am bătut atîta drum !

— Vă ascult. Else Braun stătea într-un fotoliu lîngă fereastră și nu voia deloc să ridice capul pentru a nu întîlni privirea Lizei.

— Veți primi trei mii de mărci pe lună, cu alte cuvinte de trei ori mai mult decît primeați la Paris. Nu ne vom întîlni decît de două ori pe lună și, pentru a nu atrage atenția asupra noastră, vom căuta să ne vedem de fiecare dată în altă parte.

— Ce mi se cere ?

— Același lucru ca la Paris. De data aceasta informații despre planurile secției externe ale partidului național-socialist. Bineînțeles că nu avem nevoie de fapte mărunte, cunoscute, ci de date secrete importante.

— Asta e tot ?

— Da !

— Atunci, ascultați condițiile mele ! Else Braun se așează alături de Liza. În primul rînd, nici un fel de chitanță pentru bani. În al doilea rînd, nu mă voi întîlni cu nimeni altcineva decît cu dumneavoastră.

— Condițiile dumneavoastră sînt acceptate și vor fi respectate întocmai, răspunse Liza.

— Sper că vă dați seama că aici nu sîntem la Paris ! Acolo, dacă se-ntîmpla ceva, puteam să dispar, să plec în orice altă țară. Aici însă, dacă sînt descoperită, nu-mi rămîne decît un singur drum — spre lumea cealaltă. În cel mai bun caz, mă așteaptă lagărul de concentrare, care înseamnă tot moarte, dar o moarte lentă. Trebuie să fim foarte prevăzătoare. Dați-mi cuvîntul de onoare că numele meu nu va fi amintit nicăieri, în nici o împrejurare.

— Doamnă Else, vă rog să mă credeți că țin la siguranța mea nu mai puțin decît țineți dumneavoastră la propria siguranță. Puteți fi încredințată că, oricare va fi situația, veți fi în afara oricărui pericol și nimeni, cu excepția mea, nu va ști nimic despre dumneavoastră. Și acum vă rog să primiți un avans ; Liza scoase din poșetă trei hîrtii a o mie de mărci și le puse pe măsuța de ziare care se

afla în fața doamnei Braun. Spuneți-mi, aveți ceva interesant de comunicat ?

— Ar fi ceva... Italienii se pregătesc de război cu Abisinia și se pare că au primit acordul guvernului nostru care-i va sprijini... În ultimul timp au avut loc tratative intense între secția noastră și reprezentanții italieni. Rezultatele convorbirilor se raportau zilnic lui Hitler personal. Săptămîna trecută au venit la noi conducătorii partidului nazist din Austria : Seyss-Inquart, Taws și Leopold care au pus la punct „planul Otto", un plan ținut în cel mai mare secret. Foarte des ne vizitează Henlein, șeful partidului fascist al germanilor sudeți. Ultima oară a fost sfătuit să formuleze revendicările cu privire la acordarea autonomiei pentru regiunea sudetă. Toate acestea Else Braun le înșiră în șoaptă, dintr-o răsuflare.

— Mulțumesc, doamnă Else. Sînt foarte bucuroasă că am găsit din nou un limbaj comun. Liza se ridică.

— Dacă aveți nevoie să vă întîlniți cu vreun prieten, în schimbul unei sume modeste, puteți folosi locuința aceasta, spuse Else Braun. Prietena mea v-o poate ceda pentru cîteva ore, sau pentru toată noaptea. Mai mult chiar, vă poate găsi dacă doriți, niște cavaleri foarte onorabili !

— Mulțumesc. În caz de nevoie, vă anunț...

— Dacă nu vă e greu, data viitoare aduceți-mi o cutie de pudră franțuzească „Rachel", un ruj de buze și o cutie de cafea naturală. M-am obișnuit la Paris să beau cafea bună și nu mă pot defel împăca cu surogatul de aici.

*

Ploile plictisitoare, care nu mai încetau nici ziua, nici noaptea, se opriseră parcă la comandă. Cerul se curățase de nori, soarele strălucea din nou. Venise primăvara, neliniștita primăvară a anului 1935.

De la New-York soseau telegrame obișnuite. Într-una din ele, Adams încunoștința activitatea lui Vasili în Germania. Într-alta, contabilitatea anunța că în contul domnului

Kocek s-a transferat suma de zece mii de dolari pentru acoperirea cheltuielilor de organizare. Serviciul comercial îşi anunţa procuristul că un petrolier sub pavilion panamez va ajunge în portul Hamburg la 10 aprilie. Vasili era rugat să se deplaseze pînă acolo, să ia legătura cu Behm, căpitanul vasului, să predea societăţii „Flamme" încărcătura şi să găsească un reprezentant permanent al companiei pentru Hamburg.

Vasili îi făcu o vizită consulului general O'Kelly, îl înştiinţă despre plecare şi luă de la el o scrisoare de recomandare către domnul Mallon, consulul american din Hamburg.

— Vă doresc succes, *mister* Kocek ! La întoarcere să-mi povestiţi cum merg treburile pe acolo, spuse O'Kelly şi, la despărţire, adăugă : Se pare că sfatul dumneavoastră de a nu acorda societăţii „Flamme" credite pe termen lung nu va fi luat în consideraţie... După tratativele dintre Gibson şi Hitler, Departamentul de stat i-a sfătuit pe conducătorii băncilor, firmelor, companiilor şi trusturilor, care întreţin relaţii comerciale cu Germania, să acorde firmelor germane credite pe termen lung. Guvernul federal va garanta aceste credite.

— Ce să-i faci, de sus se vede mai bine... Datoria mea e sa informez compania despre situaţia din Germania, iar ei, acolo, n-au decît să hotărască ce-i de făcut.

— Da, noi sîntem simpli executanţi, căzu de acord O'Kelly. Pentru a executa însă cît mai bine dispoziţiile, trebuie să fii la curent cu marile probleme politice şi să acţionezi la sigur, în cunoştinţă de cauză.

— Probabil că aveţi dreptate. Cu toate astea, politica nu m-a interesat niciodată şi nu s-ar putea spune că n-am realizat ceva în viaţă, zîmbi Vasili.

— Au fost alte timpuri...

— Posibil... În ce constă esenţa acestor mari probleme politice, dacă, bineînţeles, nu-i un secret ?

— Nu e nici un secret ! Oamenii noştri de stat socotesc pur şi simplu că Germania este singura forţă reală în Europa care poate împiedica expansiunea comunismu-

lui. Ca urmare, America este interesată în întărirea poziției lui Hitler. Desigur, în anumite limite.

— Cine le poate defini ? întrebă Vasili.

O'Kelly ridică în tăcere din umeri.

Cu două zile înainte de plecare, Vasili îl rugă pe juristul său să se ducă la Hamburg să rezerve un apartament bun la hotel și să vadă cu care dintre funcționarii vămii din port s-ar putea înțelege mai bine. Era convins că Glauberg va rezolva cu succes această misiune delicată. Cu toată încetineala și cu tot flegmatismul său, Glauberg se dovedise a fi un jurist isteț și perspicace. În orice caz, se orienta perfect și, la nevoie, știa să exploateze slăbiciunile omenești...

Spre seară, Vasili îi telefonă lui Weber, spunîndu-i că doamna Marianna și el însuși au plăcerea să invite la o ceașcă de ceai pe domnul și doamna Weber. Despre doamna Weber amintise din calcul : dacă discuția lor telefonică este interceptată, cei de la Gestapo vor înțelege că domnul Kocek nu este în relații atît de intime cu Weber, încît să știe dacă acesta e însurat sau nu.

— Din păcate, sînt burlac, răspunse Weber.

— Atunci vom fi bucuroși să vă avem numai pe dumneavoastră ca oaspete.

Weber îi ceru adresa (cu toate că o cunoștea foarte bine) și sosi pe la orele opt. Știind că între ei trebuie să aibă loc o discuție serioasă, Liza găsi un pretext plauzibil și ieși din salon.

— Dragă Weber, cred că a venit timpul să dăm cărțile pe față, începu Vasili, imediat ce rămaseră în doi. În primul rînd, trebuie să vă spun că nu sînt nici slovac, nici american și mai ales nu sînt un comerciant înnăscut. Dar, fiind adversar hotărît al fascismului, îi ajut și îi voi ajuta și în viitor pe toți cei care luptă cu fascismul, indiferent de convingerile și pozițiile lor politice. Sper ca interesele noastre să concorde în această privință. Pînă acum nu v-am întrebat nimic despre crezul dumneavoastră politic, nu m-am interesat nici de scopurile pe care le urmăriți aici, în Germania. Avem o sarcină unică și importantă — să luptăm din toate puterile împotriva fascismului ! Dacă e

așa, haideți să ne aliem și să ne unim forțele... Sînteți de acord cu mine ?

— Întru totul, răspunse Weber, care-l ascultase cu multă atenție.

— În cazul acesta, dați-mi voie să vă pun cîteva întrebări și să precizez unele lucruri. Bineînțeles, veți răspunde la ele numai dacă socotiți necesar.

— Vă rog...

— Ilegaliștii antifasciști care acționează împreună cu dumneavoastră sînt verificați ?

— În prezent sîntem cam treizeci, dar dacă îi socotim și pe simpatizanți — treizeci și cinci. Din precauție nu vrem să mărim numărul. Dacă ne-am propune așa ceva, organizația noastră ar putea lua proporții. În Germania sînt mulți antifasciști... Ne cunoaștem de mult și ne străduim să nu se strecoare printre noi oameni întîmplători.

— Aveți un program clar de acțiune, v-ați pus în față niște țeluri precise ?

— Nu avem program, dar scopul nostru este distrugerea dictaturii lui Hitler și a național-socialiștilor, revenirea la orînduirea democrată.

— Aș vrea să știu din ce partide politice au făcut parte înainte membrii organizației dumneavoastră !

— Sînt nevoit să vă indispun : printre noi nu avem nici comuniști, nici socialiști. De fapt, știm că mai există o organizație ilegală formată din comuniști și social-democrați. Probabil că e mai mare decît a noastră, avînd mulți muncitori... Poate că doriți să luați legătura cu grupul acela și să lucrați cu el ? Vă rog să-mi spuneți sincer și voi încerca să stabilesc contactul cu ei...

— Nu, dragă prietene, problema este complet greșit pusă. Nu eu voi lucra cu ei, ci dumneavoastră și grupul din care faceți parte ! Împrăștiindu-vă forțele, și așa puține, nu veți realiza nimic ! Trebuie să înțelegeți faptul că în situația actuală e imposibil să lupți împotriva fascismului și să obții vreun rezultat fără comuniști. Permiteți-mi să vă dau un sfat prietenesc : luați contact cu grupul acela și, dacă nu vreți să vă uniți cu ei, ca să vă păstrați independența organizatorică, încercați măcar să vă coordonați acțiunile.

— Eu personal socotesc că aveți dreptate. Dar înainte de a lua o hotărîre, trebuie să mă consult cu prietenii mei. Cred că și ei vor înțelege necesitatea contactului cu celălalt grup ilegal. Ne-am mai gîndit și noi la asta. În același timp, socotesc de datoria mea să vă previn din timp că ai noștri nu vor accepta unificarea : noi urmărim alte scopuri !

— Asta se numește să vinzi pielea ursului din pădure... La început trebuie învins fascismul, de-abia după aceea să discutați despre țelurile finale. De fapt, treaba dumneavoastră... Aș vrea doar să vă sfătuiesc să stabiliți pînă în cele mai mici amănunte metodele conspirative și organizarea activității grupului ; în cazul căderii unei verigi, celelalte să rămînă intacte ! Și încă un lucru : pentru a putea lupta cu național-socialiștii, e nevoie să le cunoașteți planurile imediate și mai îndepărtate în toate domeniile — intern, extern, economic, politic. Pentru asta însă, trebuie să dispuneți de foarte multe date. Căutați să aveți oameni peste tot pe unde se poate — în cercul apropiaților lui Hitler, Goebbels, Göring, Hess, Rosenberg, Bormann și ai altor conducători fasciști, la Statul major și la Gestapo, la ministerul de externe și la Bancă, la secțiile de poliție... Înțeleg că toate acestea nu se pot realiza într-o zi-două, că trebuie timp și răbdare. Dar, dacă vreți să luptați serios împotriva fascismului, e necesar să vă înarmați cu răbdare, să nu vă precipitați și să riscați numai în caz de mare nevoie ! În ceea ce privește repartizarea oamenilor, puteți conta pe sprijinul meu și fondurile mele. Ajutorul însă trebuie să fie reciproc : dumneavoastră trebuie să-mi comunicați datele obținute. Vă promit că același lucru îl voi face și eu. Gîndiți-vă la tot ce v-am spus ! După ce mă voi întoarce de la Hamburg, ne întîlnim din nou și perfectăm detaliile activității noastre comune.

— Cînd credeți că veți reveni ?

— Într-o săptămînă, cel mult zece zile. Cum vin, vă anunț !

— Bine, pînă atunci pregătesc și eu cîte ceva... Apropo, v-am găsit un paznic-grădinar potrivit, spuse Weber.

— Cine e ?

— Un horticultor priceput și un antifaseist convins. Un om deștept, precaut. Nu va ști nimic despre dumneavoastră, în afara faptului că sînteți un sac cu bani... În orice caz, de asta am încercat să-l conving. Dacă sînteți de acord să-l angajați, se va muta împreună cu familia la dumneavoastră și, în măsura posibilităților, va fura hîrtie.

— Bine, trimiteți-l chiar mîine !

— Vă sfătuiesc să alegeți o altă cale, mai complicată, dar sigură : dați un anunț în ziarul de seară cum că aveți nevoie de un grădinar-paznic. Printre cei care vor veni va fi și cunoscutul meu. Pe el îl alegeți. Are un nume foarte simplu : Müller.

*

Hamburgul, poarta maritimă a Germaniei, era după părerea lui Vasili și a Lizei un oraș mult mai viu și mai însufleţit decît Berlinul. Portul și tot ce era legat de el punea o amprentă specifică asupra întregii vieți a orașului. La fiecare pas întîlneai străini, marinari din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Aproape fiecare locuitor al orașului știa o limbă străină. În Hamburg se concentrase o mulțime de localuri, case de toleranță, iar moravurile erau aici mai simple decît în alte orașe germane. În restaurante se mînca mai bine, găseai specialități de pescărie gustoase, găseai și carne. Și în magazine existau mult mai multe alimente și mărfuri decît în capitală. Specula era în floare, la bursa neagră puteai să cumperi ce vrei — de la tot felul de bunătăți pînă la valută străină, aur și pietre prețioase. În acest oraș zgomotos și multinațional respirai parcă mai în voie.

Glauberg îi întîmpină la gară și-i conduse la cel mai bun hotel, la „Hamburg“, unde li se rezervase un apartament luxos cu trei camere.

Era încă devreme și, pentru a nu pierde timp prețios, Vasili, schimbîndu-se repede după călătorie, se duse la consulul american.

Mister Mallon era un bărbat mai în vîrstă, cu tîmplele argintii. Se purtă cu multă amabilitate și se dovedi un om

deştept. Consulul îi explică lui Vasili că situaţia locală nu se deosebeşte prea mult de cea care domneşte în întreaga ţară, peste tot dai de aceiaşi fasciști cu demagogia lor ţipătoare... Cît priveşte candidatul pentru reprezentanţa permanentă a firmei, consulul ar avea în vedere un neamţ şi, dacă domnul Kocek poate să-i spună unde se va afla mîine la ora unsprezece dimineaţă, acest om se va prezenta cu un bilet din partea consulului personal.

— Cine e omul, prezintă încredere ? Nu e cumva în legătură cu naziştii ? întrebă Vasili.

— Vai, dragul meu ! Oare mai poţi şti acum care neamţ prezintă încredere şi care nu ? Toţi sînt infectaţi de şovinism într-o măsură mai mare sau mai mică şi cum beau o halbă de bere, încep să urle *Deutschland über alles*... Omul pe care vreau să vi-l recomand pare cumsecade, dar cine poate vedea ce e în sufletul lui ? Staţi cu el de vorbă mai pe-ndelete şi aflaţi tot ce vă interesează, îl sfătui consulul.

— Vă sînt foarte recunoscător ! Să mă caute la hotel, pe la orele zece... Aş mai vrea să vă pun o întrebare cam delicată. Puteţi să-mi spuneţi ce fel de oameni sînt vameşii de aici ?

— Nişte pungaşi şi nişte şperţari.

— Se poate avea de-a face cu ei ?

— Dacă plăteşti bine, da ! Trebuie să ştiţi că şeful vămii, numit de curînd, este un naţional-socialist notoriu, un mare amator de chefuri şi o mare canalie. Dacă aveţi vreo afacere de anvergură, ar fi mai bine să luaţi legătura direct cu el. Acţionaţi cu îndrăzneală şi nu vă temeţi de nimic ! Nemţii n-o să se apuce de provocări împotriva reprezentantului unei mari companii petroliere americane. Azi au nevoie de dumneavoastră şi vor căuta în fel şi chip să vă fie pe plac. Ce-o să fie mîine, nu ştiu !

La hotel, Glauberg îi raportă patronului că a reuşit să facă cunoştinţă cu cîţiva dintre funcţionarii vămii, bineînţeles nu dintre cei mai mari ; a ajuns la concluzia că sînt maleabili şi că îi stimează mai ales pe americani. Neştiind concret despre ce este vorba, Glauberg n-a putut duce tratative cu ei, dar impresia lui e că vameşii vor

merge în întîmpinarea oricăror dorințe exprimate de *mister* Kocek, bineînțeles cu condiția să fie bine remunerați.

— Asta, fără discuție ! Că doar n-au s-o facă degeaba ! Dar nu ne-am putea întîlni cu ei, domnule Glauberg ? întrebă Vasili.

— De ce nu ? După părerea mea, asta s-ar putea face într-un separeu al restaurantului de la hotel. Așa e cel mai bine ! Eu îi voi invita la cină, dumneavoastră veți intra ca din întîmplare și o să vă fac cunoștință. Vor fi trei.

— În principiu, propunerea este acceptabilă. Vă voi comunica mai tîrziu hotărîrea mea și data întîlnirii !

A doua zi, la ora stabilită, apăru un bărbat cu o statură de grenadier, cu o figură rumenă de bonom și cu o privire cam șireată. Se recomandă Karl Bremmer și-i întinse lui Vasili un bilețel din partea consulului.

— Luați loc și povestiți-mi pe scurt despre dumneavoastră. Vasili îi arătă un fotoliu.

— Ce să vă povestesc ? Bremmer ridică din umeri. M-am născut aici, la Hamburg, în 1894. Marinar din tată în fiu. Și bunicul, și tata, și eu am fost navigatori. Am absolvit școala de marină și mi-am început slujba în 1915 pe o navă militară, ca aspirant. Am stat doi ani prizonier în Franța. Cuirasatul nostru a fost scufundat de un submarin francez și eu am fost unul din puținii supraviețuitori. După război am lucrat ca secund pe un vas comercial și pe urmă am trecut ca șef de echipaj la direcția portului. Am adunat ceva bani și am hotărît să mă apuc de negustorie, dar în timpul crizei m-am ruinat și am pierdut totul. În prezent fac diferite comisioane pentru firme și companii americane. Visez să am o slujbă permanentă, își încheie fostul marinar scurta-i spovedanie. Se uita la Vasili și aștepta să i se hotărască soarta.

— Din ce partide sau organizații politice ați făcut parte ?

— Nu m-am ocupat niciodată de politică și nici nu am de gînd.

— Domnule Bremmer, vă rog să-mi spuneți deschis, ce părere aveți despre național-socialiști ?

— Pot să vă răspund și sper că mă veți înțelege. Îi accept chiar dacă nu sînt de acord cu toate acțiunile naziștilor. Dar ca un neamț get-beget, îmi iubesc patria și trebuie să vă spun că singurul om care a reușit să scoată Germania din situația umilitoare în care s-a găsit după Versailles a fost Hitler. Pentru asta merită toată stima și considerația ! Sîntem o națiune mare și orice încercări de a ne ține într-o stare de dependență sînt sortite eșecului.

— Vă mulțumesc pentru sinceritate. Vă rog să-mi mai răspundeți la o întrebare : îi cunoașteți pe șefii portului și pe vameși ?

— Aproape pe toți.

— În cazul acesta, vă voi aduce la cunoștință ce trebuie să faceți și vă voi da și alte lămuriri... Fără să precupețească timpul, Vasili îi descrise pe larg toate aspectele activității de reprezentant local al companiei și-l întrebă dacă va putea îndeplini niște însărcinări mai delicate în legătura cu vama.

— Voi putea ! Spuneți-mi despre ce este vorba !

— Juristul nostru, Glauberg, va invita mîine seară la cină cîțiva funcționari ai vămii. Vă rog să luați parte la această reuniune amicală și să căutați să vă înțelegeți cu ei.

— Cunoașteți numele celor invitați ?

— Nu. O să vi-l prezint pe Glauberg și el vă va spune totul. Vasili ajunsese la concluzia că n-are rost să intre în contact cu vameșii. Judecînd după cele aflate, juristul și fostul marinar știau cum să procedeze. A doua zi, ambii se înfățișară să-i relateze lui Vasili condițiile vameșilor : zece la sută în natură din cantitatea de mărfuri intrate. Însemna deci că la fiecare sută de saci de cafea, zece se duceau pe copcă. În afară de asta, mai trebuia să treacă prin vamă treizeci la sută din mărfuri pentru care era obligat să plătească taxele cuvenite. Operația era necesară în cazul că ar fi nevoit să prezinte vreodată o chitanță organelor vamale.

Vasili acceptă condițiile și-l puse pe Karl Bremmer la treabă.

Exact în ziua și la ora stabilită, petrolierul sub pavilion panamez intră în port. Avea o încărcătură de zece mii de tone de benzină și o mie de tone de uleiuri minerale. Vasili, în calitatea lui de procurist al companiei „Standard Oil", se urcă nestingherit la bord. Șeful portului îi comunicase că poate vizita nava la orice oră din zi și din noapte. Paza primise și ea dispozițiile de rigoare.

Căpitanul petrolierului, un adevărat lup de mare, îl invită pe Vasili în cabina lui, închise ușa cu cheia, îi dădu un plic și-l rugă să i-l înapoieze îndată ce va lua cunoștință de conținut.

Neștiind despre ce e vorba, Vasili rămase mirat de misterul care plutea în jurul scrisorii. Plicul conținea însă un mesaj personal al lui Adams. Șeful îi comunica în mod confidențial că, în cazul unui conflict armat între Italia și Abisinia, senatul va adopta probabil legea neutralității, interzicînd companiilor americane să livreze materii prime strategice țărilor beligerante. Amintindu-i că țițeiul, benzina, lubrifianții sînt materiale strategice la fel ca și armamentul, oțelul, plumbul, cauciucul și altele, *mister* Adams îi propunea reprezentantului său să găsească o modalitate de a ocoli această lege pentru a putea continua livrările în cantități mari pentru Italia. Cerea, de asemenea, să i se comunice urgent soluțiile avute în vedere. Mai departe i se aducea la cunoștință hotărîrea companiei de a monta la Hamburg rezervoare de o capacitate totală de o sută de mii de tone. Compania va trimite piesele din America, iar montajul va fi asigurat de societatea „Flamme".

La sfîrșitul scrisorii, Adams îl înștiința pe Vasili că, în conformitate cu înțelegerea anterioară, îi expediază o sută de saci de cafea braziliană și o sută de lăzi cu țigări de calitate superioară. Valoarea mărfii va fi reținută de contabilitatea companiei din sumele ce se cuvin domnului Kocek.

În prezența lui Vasili, căpitanul arse scrisoarea.

— Dacă doriți să-i răspundeți domnului Adams, luați loc la biroul meu și scrieți ! Cînd ajungem la New York, îi voi înmîna personal scrisoarea, spuse căpitanul.

Vasili îi comunică lui Adams că, ținînd seama de atitudinea binevoitoare a nemților față de duce, nu va fi greu de obținut aprobarea pentru a pompa benzina din petrolierele americane direct în navele italiene ancorate în portul Hamburg. În caz că lucrurile nu se vor putea aranja la forurile respective, atunci el, Kocek, își ia obligația de a le rezolva aici, pe loc, cu cheltuieli minime și discreție totală. De asemenea, Vasili îl întreba pe Adams unde și cu cine dintre italieni va trebui să se întîlnească, pentru a stabili planul de acțiune.

Punînd scrisoarea în buzunarul tunicii sale de un alb imaculat, căpitanul scoase din bufet o sticlă de whisky, un sifon, pahare și propuse să bea pentru succesele companiei și pentru cele ale domnului Kocek. După primul pahar vorbiră despre noutăți, despre viața din Germania fascistă, iar după al doilea Vasili îl întrebă :

— Spuneți-mi, căpitane, pot conta pe ajutorul dumitale în caz de nevoie ?

— Oricînd și oricum ! consimți imediat căpitanul, dar se interesă despre ce ar putea fi vorba.

— Aș vrea să expediez prin dumneata asociatului meu de la Paris Joe Kovacici sau tatălui său, la New York, banii ce i se cuvin precum și niște scrisori care n-aș vrea să fie deschise la poștă...

— Asta-i tot ? Apropo, eu îl cunosc pe domnul Kovacici. Într-o vreme am lucrat pentru el. Zgîrcit moșneag ! Pe timpul acela, Joe mai era încă la colegiu. Mai dădură pe gît cîte un pahar și Vasili, scuzîndu-se că are treabă, plecă în oraș.

În timp ce benzina era pompată în rezervoarele societății „Flamme", ajutoarele lui Vasili terminară cu bine operația de la vamă și transportară cei nouăzeci de saci de cafea și tot atîtea lăzi de țigări la depozitul închiriat în acest scop de prevăzătorul Bremmer.

Împreună cu delegatul societății „Flamme", Vasili semnă actul de predare a transportului. Se pregătea tocmai să se întoarcă la Berlin, cînd primi un telefon de la contabilul Schulze care îi citi o telegramă sosită din New York, de la *mister* Kovacici. În telegramă se spunea că nava „Olimpikos", sub pavilion grec, transportă pentru

mister Kocek trei sute de saci cu cafea, două sute de lăzi cu țigări și o sută de lăzi cu lapte condensat. *Mister* Kocek este rugat să primească vaporul, să asigure descărcarea mărfii și să vireze în contul firmei „Kovacici et Comp." zece mii de dolari ca avans asupra viitoarelor livrări.

Vasili trebui să mai rămînă la Hamburg cîteva zile. Îi dădu indicații lui Bremmer să vîndă o parte din mărfuri la prețurile bursei negre, iar restul, pentru care exista chitanța vămii, să-l expedieze la Berlin.

— Puteți transforma mărcile obținute pe cafea și țigări în dolari ? întrebă Vasili pe fostul marinar.

— Bineînțeles !

— Atunci, acționați ! Dolarii mi-i aduceți la Berlin ! Veți primi un comision de trei la sută.

Calculele preliminare demonstrau că, scăzînd cheltuielile, costul cafelei și al țigărilor, va rămîne o sumă rotundă de-aproape treizeci de mii de dolari. În felul acesta, fiecărui asociat îi reveneau cam cincisprezece mii de dolari.

Vasili era convins că Joe va fi mulțumit.

CAPITOLUL XV

In timp ce se înapoia la Berlin, Vasili remarcă pe coridorul îngust al vagonului de dormit un tînăr *obersturmbannführer*.

Era un tip impozant de arian, blond, înalt și bine făcut, cu față aspră și niște ochi cenușii adînciți în orbite. Fuma la fereastră și, cu statura lui atletică, bara trecerea pe culoar. Vasili ceru permisiunea să treacă. Tînărul îi făcu loc, privind lung în urma pasagerului din compartimentul alăturat. La un moment dat, privirile li se întîlniră. Fără să-și dea seama de ce, Vasili se simți tentat să facă cunoștință cu el. Se opri lîngă ofițer ; începu și el să privească pe fereastră.

— Frumoasă vreme pentru o primăvară atît de timpurie, nu-i așa ? întrebă Vasili după un timp.

— Da, vremea e minunată, încuviinţă neamţul Schimbară cîteva fraze lipsite de însemnătate. Vasili îi spuse ofiţerului ca din întîmplare că este american şi reprezintă în Germania o mare companie petrolieră, dar că specialitatea lui este comerţul cu cafea.

— Ah, cafeaua, ce băutură extraordinară ! Din păcate, cafèaua adevărată a dispărut de mult, regretă neamţul şi, la rîndul său, se prezentă : Otto Lemke.

Obersturmbannführerul îi povesti că intrase în partidul naţional-socialist încă din 1928, la München, pe vremea cînd führerul de-abia îşi aduna aderenţii.

— Singurul popor din lume care merită tot respectul, în afara noastră, a germanilor, este cel american, declară Lemke. Americanii, la fel ca şi noi, sînt oameni faptelor, nu ca degeneraţii ăştia de francezi, ca ramoliţi de englezi sau ca seminţiile slave — cehii, iugoslavii, polonezii şi alte mărunţişuri.

Vasili îl invită pe ofiţer la dejun. Îi spusese, printre altele, că are cîteva sticle de whisky excelent.

Otto Lemke nu se lăsă mult rugat şi se duseră împreună la vagonul restaurant. Pretextînd că nu se simte bine, Liza rămase în cuşetă.

În vagonul-restaurant era lume puţină. Otto Lemke spuse că nu poate suferi băuturile alcoolice îndoite cu apă ; înghiţea whisky curat şi, ameţit bine de tot, flecărea întruna. Îi mărturisi lui Vasili, la modul strict confidenţial, că face parte din garda cancelariei imperiale şi are acces în cercurile înalte ale partidului.

— Conducătorii noştri de partid îmi încredinţează cele mai mari secrete, iar Rudolf Hess ţine enorm la mine... Are toate motivele ! Am fost totdeauna credincios führerului, chiar şi în „noaptea cuţitelor lungi". Americanii sînt prietenii noştri şi n-am de ce să mă ascund faţă de dumneavoastră.

Către sfîrşitul mesei se împrieteniseră pînă într-atît, încît Otto Lemke îl tutuia pe Vasili şi-l bătea protector pe umăr.

A doua zi dimineaţă, înainte de a sosi la Berlin, Vasili îi oferi o cutie de cafea, o sticlă de whisky şi îi dădu

numărul de telefon de la birou, spunîndu-i că va fi bucuros să se întîlnească oricînd cu prietenul său Lemke.

Ajunși acasă, Vasili şi Liza remarcaseră că în lipsa lor cineva le controlase lucrurile. E drept, au fost aşezate cu grijă la loc ; totuși, se cunoștea. Vasili știa foarte bine că în Germania fascistă fiecare este bănuit și că, mai ales el, ca străin, va fi pus sub observaţie. Cu toate acestea, era oarecum neliniștit.

Percheziția aceasta secretă îi servi drept avertisment: în ultimul timp se arătase cam prea încrezător, uitînd că cea mai mică imprudenţă poate duce la o catastrofă.

Vasili manifestase încă din tinereţe un mare talent pentru limbile străine. Franceza o învăţase aproape singur ; mai tîrziu învăţase engleza, pe care o vorbea destul de corect. Mai rău se prezenta situaţia cu germana : n-o cunoştea şi se apucase serios s-o înveţe de-abia după ce „tata“ îl avertizase că va lucra, probabil, în Germania. Trăind la Berlin, Vasili şi-a însuşit limba vorbită ; gramatica n-o stăpînea însă aproape deloc. Hotărî să angajeze o profesoară-nemţoaică şi-i împărtăşi lui Glauberg intenţia sa. Juristul îi promise că-i va căuta o profesoară bună.

De la această discuţie trecuse o bună bucată de timp. Şi el uitase de ea, dar nici Glauberg nu făcuse nimic.

Vasili dădu într-un ziar de seară un anunţ pentru angajarea grădinarului.

La birou începură să se perinde diverşi solicitanţi cu referinţe excelente, unii avînd chiar şi diplome de absolvire a unor școli de horticultură şi plante decorative. Vasili nota adresele, promiţînd că le va comunica hotărîrea sa, şi-l aştepta pe grădinarul promis de Weber. În sfîrşit apăru şi el. Era un bătrînel în putere, nu prea vorbăreţ. Se numea Müller. La întrebările lui Vasili răspundea foarte scurt. Spre deosebire de ceilalţi pretendenţi la post, care îl linguşeau pe americanul bogat, Müller se purta cu multă demnitate.

— Dacă vă trebuie un adevărat grădinar, nu veţi găsi în tot Berlinul altul mai bun decît mine, spuse el. Am

terminat o școală specială, cu diplomă. Sînt de treizeci de ani în meserie. Am creat specii noi de lalele și trandafiri. În prezent lucrez la generalul Wachmacher și plec de la el numai pentru că dumneavoastră îmi oferiți și locuință.

— Aveți de gînd să vă mutați la mine cu toată familia ? întrebă Vasili.

— Nu. Numai cu soția. Ea mă ajută la lucru. Copiii rămîn în locuința veche.

Se înțeleseră asupra condițiilor. Müller spuse că se va muta la Potsdam peste trei zile.

Temîndu-se probabil că patronul va angaja o profesoară tot printr-un anunț, Glauberg îi prezentă o doamnă simpatică, durdulie, cu ochi albaștri. Avea treizeci și opt de ani și se numea Katherine Hiegel. Părea modestă și la locul ei. Îi spuse lui Vasili că predă limba germană la școală, în clasele superioare. A fost măritată, acum locuiește cu mama ei, care e foarte bătrînă. Se înțeleseră ca *Frau* Hiegel să vină la birou, după programul de lucru, de trei ori pe săptămînă cîte două ore.

Vasili căuta de mult un pretext pentru a se întîlni cu Weber. Nu voia să-i telefoneze acasă, nici la serviciu. Și iată că Weber îi telefonă el la birou, spunîndu-i că ar dori să-l vadă.

— Cu plăcere, răspunse Vasili. Ușa mea este totdeauna deschisă pentru prieteni. Poftiți, cînd doriți !

— Dacă n-aveți nimic împotrivă, trec acum pentru cîteva minute, spuse Weber.

De ce o fi atît de imprudent ? Chemase la telefonul de la birou, se hotărîse să vină în plină zi... Vasili era cam derutat.

Nu trecu nici o jumătate de oră și Weber apăru. Lăsîndu-se într-un fotoliu, își șterse fruntea, plîngîndu-se de zăpușeală, și pe urmă întrebă :

— Nimeni nu poate trage cu urechea la discuția noastră ?

— Eu controlez des biroul ca să văd dacă nu s-a pus cumva vreun microfon. Dar o asemenea posibilitate nu e exclusă, răspunse Vasili în șoaptă.

— Ce facem ? Trebuie să vorbesc cu dumneavoastră.

— Dacă aveți timp, să mergem în parc, propuse Vasili. Acum nu găsim acolo decît bătrîni și copii.

Mai rămaseră în birou, vorbiră despre nimicuri și apoi se ridicară. Vasili se oferi să-l conducă. Ieșiră împreună pe șoseaua Charlottenburg și se îndreptară spre parc. Își aleseră un colțișor mai retras și se așezară pe bancă.

— După plecarea dumneavoastră m-au chemat iarăși la Gestapo, începu Weber. Mi-au cerut să le spun tot ce știu și m-au întrebat ce am discutat ultima oară. Le-am repetat că sînteți un om de afaceri și că n-aveți decît o singură preocupare : cum să faceți mai mulți bani. S-au interesat de atitudinea dumneavoastră față de regim. Le-am răspuns că n-am discutat despre asta, dar cred că, asemenea majorității yankeilor, sînteți un om mărginit și că politica nu vă interesează. Se pare că i-am convins. Ei au hotărît, totuși, să vă pună sub supraveghere. Unul spunea că ar trebui să fie recrutat pentru asta cineva din funcționarii dumneavoastră. Să fiți precaut ! Àștia n-or să vă lase în pace !

— Mulțumesc că m-ați prevenit. Au și cotrobăit prin lucrurile noastre... Pot să mă urmărească cît vor, nu mă tem de ei... Vasili voia să-i insufle mai multă încredere interlocutorului său.

— Fiți atent ! Cu Gestapoul nu e de glumă, răspunse Weber. Și acum, altceva : am hotărît să nu fuzionăm cu al doilea grup ilegal. Nu pentru că am avea țeluri diferite, nu, acum urmărim un scop unic : lupta cu fascismul. Dar o asemenea unificare ar putea fi primejdioasă. Nu putem ști dacă ceilalți sînt bine conspirați. Mi se pare că ar fi mai nimerit să faceți cunoștință cu conducătorul grupului lor și, dacă socotiți necesar, veți ține legătura cu ei

— Cine e acest conducător misterios și cum pot stabili contactul cu el ? se interesă Vasili.

— Se-numește Hermann. Mai multe nu știu. Este maistru la depoul de tramvaie, după cîte am aflat, a fost comunist. Vă puteți întîlni într-una din casele noastre conspirative. Fixați ziua și ora, iar eu îl aduc pe Hermann.

— I-ați vorbit despre mine și el și-a exprimat dorința de a ne întîlni ?

— Am discutat, dar fără să vă pronunț numele. I-am dat să înțeleagă că există o asemenea persoană, și atît ! El m-a rugat să-l pun în legătură cu dumneavoastră.

— Atunci... bine ! Să organizăm întîlnirea! Săptămîna viitoare, luni, la orele nouă seara. Vă convine ?

— Perfect !

— Dați-mi adresa !

Vasili ținea foarte mult să ia legătura cu grupul în care acționau comuniști și social-democrați. Weber spuse adresa. Vasili o repetă.

— Asta-i tot ? întrebă el.

— Nu, mai e ceva. Weber privi în jur și, convingîndu-se că nu e nimeni, continuă : unul dintre membrii grupului nostru mi-a spus că la Marele Stat-major lucrează un maior-inginer. Are o singură fată, grav bolnavă. A cheltuit mult pe doctori și pe medicamente și acum are mare nevoie de bani. Dealtfel, nu-i prea iubește pe naziști. După părerea prietenului nostru, am putea încerca să-l atragem. Ce credeți, merită să încercăm ? Cu toate că ocupă o funcție modestă, maiorul are acces la lucrări de mare importanță.

— Necunoscînd toate elementele, îmi vine greu să vă răspund. Un lucru e limpede : am avea multă nevoie de un asemenea om la Marele Stat-major și, de aceea, cred că merită să riscăm. Cu foarte multă prudență însă ! Vă rog să mă informați și pe mine despre rezultatele tratativelor dumneavoastră cu acest maior.

— Bineînțeles ! Și încă o chestiune : ținînd seama de faptul că nu ne putem întîlni prea des, m-am gîndit dacă n-ar fi cazul să vă înscrieți la clubul sportiv din Berlin.

Acolo am juca tenis, am putea discuta fără a atrage atenţia sau am putea măcar să ne aranjăm întîlnirile.

— Bine, mă voi interesa prin „compatrioţii americani“ şi mă voi înscrie la club prin intermediul lor. Şi dacă nu va fi posibil să devin membru, voi încerca să obţin aprobarea de a juca permanent acolo.

— În general, n-ar strica să avem un om de legătură, spuse Weber. După părerea mea, Müller, grădinarul dumneavoastră, este foarte bun pentru asta.

— Poate... Lăsaţi-mi un timp să-l cunosc mai bine! Spuneţi-mi, domnule Weber, cum stă organizaţia dumneavoastră cu fondurile, nu aveţi nevoie de ajutor?

— Cum să vă spun? Weber era puţin jenat. N-avem cheltuieli prea mari. Şi, în afară de aceasta, membrii grupului nostru lucrează, aşa că o duc relativ bine. Dealtfel, avem printre noi pe proprietarul unei fabrici de tricotaje, care cîştigă frumuşel din produsele furnizate pentru armată.

— V-aş ruga, totuşi, să mă ascultaţi! În afara faptului că sînt reprezentantul companiei petroliere, mă ocup şi de comerţul cu mărfuri care nu se găsesc aici — cafea şi ţigări. Asta îmi aduce un venit suplimentar substanţial şi aş putea foarte uşor să vă ajut băneşte. Aveţi de plătit chirii pentru casele conspirative, veţi începe să tipăriţi manifeste, apoi tratativele cu maiorul... Se mai pot adăuga multe... Pentru toate e nevoie de bani. Am la mine vreo trei mii de mărci. Vi le dau acum, iar data viitoare vă mai aduc. Vasili scoase banii din portvizit şi îi puse pe bancă, lîngă Weber, care îi luă repede îndesîndu-i în buzunar.

Se despărţiră la ieşirea din parc. Vasili se întoarse în oraş cu taxiul, Weber luă tramvaiul.

Îi declarase lui Weber purul adevăr: treburile mergeau bine! În portul Hamburg soseau cu regularitate petroliere şi nave încărcate cu armament, motoare de avion, zinc, plumb şi tot felul de materiale deficitare. Multe din ele aduceau mărfuri şi pentru domnul Kocek. Bremmer

vindea pe loc cea mai mare parte a cafelei și a țigărilor ; restul le expedia la Berlin. Bremmer adusese deja de două ori dolarii încasați. De fiecare dată își primea comisionul de trei la sută.

La rîndul său, Vasili îi expedie la Paris, lui Joe Kovacici, partea ce i se cuvenea. Viceconsulul îi trimise o scrisoare de mulțumire.

Pentru a nu atrage atenția autorităților asupra preocupărilor sale particulare, Vasili a fost nevoit să închirieze la Berlin o mică magazie în care să-și depoziteze mărfurile sosite din Hamburg. În același timp, trebuia să găsească clienți pentru cafea și țigări. Bineînțeles că la Berlin soseau numai mărfurile trecute prin vamă, pentru care existau chitanțe de plată a taxelor legale.

Vara era în toi, orașul se sufoca de zăpușeală și de mirosul înecăcios al benzinei. În schimb, la vila din Potsdam era o plăcere să stai : aer curat și răcoare. Müller se dovedise a fi într-adevăr un grădinar priceput. În scurt timp, domnul Kocek deveni posesorul unui parc splendid, plin de flori. Bătrînul grădinar îi trimitea Lizei în fiecare dimineață un buchet de trandafiri proaspeți.

Într-o seară, O'Kelly îi telefonă lui Vasili rugîndu-l să treacă a doua zi pe la el. „Vreau să vă transmit unele însărcinări din partea patronului și să vă comunic cîteva noutăți", spuse consulul general.

Dimineață, în drum spre oficiu, Vasili se opri la consulat. O'Kelly îl întîmpină cu o curtoazie exagerată, se interesă de mersul afacerilor și de-abia după aceea îi întinse lui Vasili un plic sigilat, spunîndu-i că fusese adus de curierul diplomatic.

Vasili voi să bage plicul în buzunar ca să citească scrisoarea mai tîrziu, în liniște, dar O'Kelly îl opri politicos :

— Vă rog să citiți scrisoarea aici și să mi-o înapoiați ! Scuzați-mă, dar asta e regula : hîrtiile primite prin curier nu pot fi scoase din consulat.

Scrisoarea era de la Adams și-l înștiința pe Vasili că presupunerile sale în legătură cu ciocnirea militară dintre

Italia și Abisinia s-au adeverit. Marile puteri vor adopta probabil o poziție de neutralitate. Senatul american a pregătit un proiect de hotărîre prin care se interzice cetățenilor Statelor Unite să vîndă armament și materiale strategice țărilor beligerante. Șeful îi propunea reprezentantului său să plece la Geneva, în așa fel încît să nu ajungă acolo mai tîrziu de 10 august, și să se instaleze la hotelul „Savoy" ; acolo va fi căutat de reprezentantul societății petroliere italiene, domnul Macearelli, cu care va trebui să discute și să precizeze toate detaliile livrărilor. „Noi nu avem intenția să ne amestecăm în politică, scria Adams, ținta noastră e comerțul, și de asta ne vom ocupa." În încheiere îl prevenea : „Înțelegeți desigur, domnule Kocek, că toate acestea trebuie ținute în cel mai mare secret ; nimeni nu trebuie să afle nimic despre rezultatele negocierilor purtate cu Macearelli și despre modul în care veți acționa mai departe".

Notîndu-și în agendă data călătoriei la Geneva, numele hotelului și al italianului cu care trebuia să se întîlnească, Vasili îi înapoie lui O'Kelly scrisoarea și, văzîndu-i privirea întrebătoare, ținu să-i explice :

— Domnul Adams îmi recomandă să plec la Geneva, să mă întîlnesc acolo cu reprezentantul unei societăți petroliere italiene pentru a pune la punct unele probleme de afaceri. Sper că pentru această călătorie nu voi întîmpina nici o piedică ?

— Ce piedici să existe ? Îi telefonez chiar azi consulului elvețian și îl rog să vă acorde o viză permanentă. Puteți chiar lăsa pașaportul la mine, am eu grijă de totul.

Vasili îi spuse că ar vrea să-și ia și soția în Elveția. Dacă *mister* O'Kelly nu are nimic împotrivă, va aduce pașapoartele a doua zi.

— Cum doriți, consimți acesta și, după o scurtă pauză, adăugă : secretarul nostru de ambasadă, Peterson, s-a interesat de dumneavoastră. Ba mai mult, m-a rugat să vă transmit că ar dori să-i faceți o vizită. Dacă nu sînteți prea ocupat, am putea merge chiar acum !

— Dinspre partea mea, sînt gata, consimți pe loc Vasili.

Cu toate că Peterson nu deținea decît funcția de secretar de ambasadă, fiind un om bogat, se bucura de o mare trecere în cercurile politice de la Washington. Vasili știa bine asta. Spre deosebire de alți diplomați americani, Peterson ocupa singur o vilă cu două etaje, avea foarte mulți servitori și organiza recepții fastuoase.

O'Kelly se așează la volan, Vasili luă loc lîngă el și, ocolind numeroase șantiere de construcții, ajunseră în cele din urmă la Charlottenburg, unde locuia secretarul de ambasadă.

Înalt și uscățiv, în vîrstă de vreo treizeci și cinci de ani, Peterson aducea mai mult a sportiv decît a diplomat. Se dovedi a fi un om vesel, vorbăreț și o gazdă foarte primitoare. După ce-și duse oaspeții la barul ce și-l amenajase în hol, le umplu paharele „pentru aperitiv" cu vermut italian, oferindu-le o mulțime de sandvișuri microscopice cu icre negre și pateuri crocante cu carne. Au băut, au mîncat... În momentul în care Peterson începu să vorbească despre treburi, din veselia lui nu mai rămase nici o urmă. Devenise întruchiparea omului concentrat și sobru, iar figura, plină de amabilitate pînă atunci, se înăsprise parcă dintr-o dată.

— Domnule Kocek, am auzit multe lucruri bune despre dumneavoastră ; faptul că prietenul meu, Adams-junior, vă încredințează însărcinări delicate îmi spune multe și în special că sînteți o persoană sigură, demnă de toată încrederea. Aș vrea să vă rog să nu dezvăluiți nimănui planurile companiei dumneavoastră de a livra și pe viitor carburanți Italiei chiar și cu riscul de a nu ține seama de legea neutralității. Vă închipuiți ce s-ar întîmpla dacă ziariștii ar afla-o și ce urmări nefaste ar avea un asemenea scandal asupra companiei ! Și încă ceva, dragă dômnule Kocek. Trăim într-o lume unde totul e posibil : prietenul și aliatul de azi ne poate deveni mîine dușmanul numărul unu. Ținînd seama de această posibilitate, trebuie să dăm dovadă de prudență și înțelepciune.

Ca unul care locuiește aici și le livrează nemților benzină pentru avioane și lubrifianți, mărfuri care lipsesc cu desăvîrșire în Germania, vă dați desigur seama că naziștii se înarmează în mare grabă... Noi, americanii, ar trebui să cunoaștem mai multe în acest domeniu. De aceea, aș vrea să vă întreb dacă nu ați fi de acord să colaborați cu atașatul nostru aero. Dumneavoastră, ca reprezentant al companiei furnizoare de carburanți pentru „Luftwaffe", puteți găsi ușor un pretext ca să vizitați aerodromurile și să intrați în relații amicale cu piloții nemți. Mai mult chiar, vă putem prezenta domnului Göring, șeful aviației germane. Ce spuneți ?

Vasili încremenise în fotoliu, cu paharul de vermut în mînă. Fără îndoială că ar fi fost foarte interesant să afle cît mai multe despre aviația germană, să facă cunoștință cu atotputernicul Göring, creîndu-și în felul acesta perspective atrăgătoare pentru activitatea sa. Dar, pe de altă parte, nu avea nici un sens să se expună prea devreme unui asemenea risc și să dea vrabia din mînă pe cioara de pe gard.

— Mă simt onorat pentru încredere ! Sînt gata să vă ajut pe dumneavoastră și pe compatrioții mei cu tot ce pot... dar nu mă simt capabil pentru rolul ce mi l-ați destinat, răspunse Vasili cu fermitate.

— Nu vă temeți, nu vă amenință nici un pericol, spuse zîmbind secretarul de ambasadă. Iar în caz de ceva, oricînd și în orice împrejurări, vom fi în stare să vă protejăm !

— Nu, nu pot accepta ! Să vă comunic prin domnul O'Kelly lucrurile interesante pe care le voi afla — asta da ! Dar să mă ocup în mod special de culegerea de informații — nu pot și nu vreau !

— Păcat, mare păcat... Nu-mi stă în fire să oblig pe cineva să facă ceva împotriva voinței sale. Voi fi foarte bucuros dacă ne veți comunica noutăți interesante, conchise Peterson și, strîngîndu-i mîna, dădu de înțeles că întrevederea luase sfîrșit.

— Spuneți-mi, domnule O'Kelly, ați știut pentru ce m-a invitat aici secretarul de ambasadă ? întrebă Vasili în timp ce se întorceau.

— Nu știam exact, dar bănuiam.

— Și ce credeți, am procedat bine ?

— Cred că da ! Ce rost are ca un om de afaceri în plină ascensiune, așa cum e cazul dumneavoastră, să intre în legătură cu serviciul de informații ? Pe urmă nu mai scapi de ei ! Dar, pentru că fiecare din noi este obligat să-și îndeplinească datoria patriotică, dacă aflați date interesante despre aviația germană, comunicați-mi-le mie, îl sfătui amical O'Kelly.

Spre uimirea lui Vasili, la birou îl aștepta *obersturmbannführerul* cu care călătorise în trenul Hamburg — Berlin.

— Domnul Lemke ! Ce vînt vă aduce ? Vasili i se adresă ca unui vechi cunoscut.

— Am venit să vă mulțumesc în numele meu și al soției. De două săptămîni, Elisabeth și cu mine ne răsfățăm cu cafea naturală, spuse Lemke care, la invitația lui Vasili, se așezase într-un fotoliu.

— Sînt foarte bucuros că am putut să vă fac dumneavoastră și soției o mică plăcere. Sînt gata să vă servesc și pe viitor cu tot ceea ce pot. Vasili făcea risipă de amabilitate, căutînd cu încordare să ghicească scopul pentru care venise S.S.-istul.

— Mă obligați prea mult... Lemke se tot foia în fotoliu ; se vedea că are de spus ceva, dar nu se putea hotărî. Am o modestă rugăminte... Dacă nu puteți să mi-o îndepliniți, vă rog să-mi spuneți, nu mă supăr... Noi avem ceva economii și am vrea să le depunem la o bancă americană sigură. Ați putea să ne ajutați ?

— Bineînțeles că pot ! Dar de ce la o bancă americană și nu la una elvețiană ? Elveția și-a cucerit de mult faima unei depozitare sigure a valorilor. Și nu e vorba doar de sumele încredințate spre păstrare de persoane particulare, ci, uneori, chiar și de depunerile unor țări.

— Credeți că în Elveția ar fi mai bine ?

— Fără discuție ! Ea nu a participat și nu va participa la nici un fel de război. Ba mai mult, în caz de război,

beligeranții vor fi cointeresați să respecte neutralitatea Elveției, pentru a avea posibilitatea să acționeze prin intermediul ei. Așa că banii dumneavoastră vor rămîne intacți și în eventualitatea unui conflict internațional.

— Dacă-i Elveția, Elveția să fie !... N-am nimic împotrivă ! Contez însă și acolo pe sprijinul dumneavoastră ! Sînteți om de afaceri și vă dați seama că nimeni, dar absolut nimeni, nu trebuie să afle nimic despre discuția noastră, adăugă Lemke.

— Fără îndoială !... Chiar zilele acestea trebuie să plec la Geneva și, dacă doriți, mă pot interesa. La întoarcere, vă comunic exact modalitatea depunerii în condițiile păstrării depline a secretului operațiunii. Dar despre ce sumă e vorba ? întrebă Vasili.

— V-am spus, n-avem economii prea mari, cam vreo optzeci de mii de mărci... În afară de asta, aș vrea să depozitez cîteva pietre prețioase și niște nimicuri de aur, zestrea soției.

Vasili își dădea seama că mărcile și bijuteriile proveneau din furturile comise în timpul percheziților făcute în casele bogătașilor evrei ; în cel mai bun caz, fuseseră smulse prin amenințări. Dar calm, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, îl sfătui :

— Ar fi mai practic să transformați mărcile în valută forte, să zicem în dolari americani. Asta v-ar asigura împotriva unei eventuale devalorizări a mărcii. Bijuteriile se pot preda la bancă pe bază de acte sau, dacă doriți, puteți închiria un mic seif... Aș vrea să remarc însă, dragă domnule Lemke, că economiile nu prea corespund gradului dumneavoastră. Sînteți aproape general SS și n-aveți decît optzeci de mii de mărci ! La cursul oficial asta nu înseamnă nici măcar opt mii de dolari.

— Ce să-i faci, n-am putut strînge mai mult ! oftă Lemke.

— Nu-i nimic ! Să doriți numai să strîngeți ! Cu poziția ce-o deținеți se pot cîștiga oricînd bani frumoși !

— În ce fel ?

— Mai discutăm după ce mă întorc din Elveția, promise Vasili. Cred că, într-un fel, v-aș putea ajuta... În caz de nevoie, ați avea posibilitatea să plecați pentru cîteva zile la Geneva ?

— Ce întrebare ! V-am mai spus, mi se pare, că mă bucur de totala încredere a conducerii. Am îndeplinit de cîteva ori misiuni de răspundere în străinătate.

— Sper că nu veți refuza să-i oferiți doamnei Elisabeth din partea mea puțină cafea și să primiți de la mine niște țigări americane ? Vasili scoase din dulap o cutie de cafea foarte decorativă, un cartuș de țigări și le întinse lui Lemke.

— Nu știu, zău... Mă copleșiți... Tot îngînînd aceste vorbe, Lemke scoase un ziar din buzunar și împachetă cu grijă cafeaua și țigările. Vă mulțumesc foarte mult ! Sper ca într-un viitor apropiat să vă pot face și eu un serviciu.

— Nu e vorba de nici un serviciu. Pur și simplu îmi sînteți simpatic ! Dacă doriți, poftiți în vizită la noi, împreună cu soția. Am un whisky excelent și chiar vodcă rusească ; mi-a adus-o din Odessa un cunoscut de-al meu, căpitan de vas.

Lemke mulțumi, tăcu cîteva clipe și apoi, lăsînd privirea în jos, îi spuse lui Vasili :

— Din moment ce am de gînd să vă devin prieten, ar trebui să vă comunic unele lucruri pe care n-ar strica să le cunoașteți. Gestapoul s-a interesat de dumneavoastră. L-au chemat acolo de cîteva ori pe un oarecare Hans Weber, funcționar la ministerul de externe, care vă cunoaște încă de la Paris. El nu a putut sau nu a vrut să spună nimic nefavorabil, v-a caracterizat drept un om de afaceri american pe care-l interesează doar banii. Recent l-au chemat acolo și pe juristul dumneavoastră, Glauberg. Au vrut să-l facă informatorul lor. Încă nu știu cum s-a terminat discuția cu el. Să nu vorbiți nimic din ceea ce n-ați dori să afle alții nici în fața domnișoarei Lotte, care e de mult informatoare plătită a Gestapoului.

— Mulțumesc pentru avertisment ! Cinstit vorbind, însă, n-are de ce să-mi fie frică ! Eu fac bani, restul nu mă

privește ! răspunse Vasili, luîndu-și rămas bun de la *obersturmbannführer*.

La timpul cuvenit, înainte de a părăsi definitiv Franța, Vasili se înțelesese cu „tata“ asupra modalităților de a lua legătură. Din Berlin nu mai putea să scrie în Cehoslovacia, la vechea adresă : era american și nu avea cum să aibă acolo nici un fel de rude, darmite părinți. Stabiliseră pentru cazuri de necesitate imperioasă trei adrese : la Paris — *Frau* Schultz, la Sofia — proprietarul unei stații de benzină, un oarecare Stambulov, și la Geneva — pensiunea Gloria, domnul Davis.

Hotărînd că nu poate exista loc mai potrivit decît Geneva pentru întîlnirea cu „tata“, Vasili scrise lui Stambulov și lui Davis că va sosi la Geneva cel tîrziu la 10 august. Va locui la hotelul „Savoy“ și ar dori foarte mult să se vadă cu „tata“, pentru a discuta niște probleme extrem de importante.

Era convins că „tata“ va veni la întîlnire.

„Savoy“-ul era un hotel foarte scump ; aici locuiau, de obicei, în timpul sesiunilor Ligii Națiunilor, șefi de guverne și miniștri de externe ai multor state. Dar acum, deoarece Liga Națiunilor luase vacanță, hotelul era cam pustiu.

A doua zi dimineață, în camera în care se aflau Vasili și Liza sună telefonul. De la recepție erau anunțați de vizita domnului Macearelli. Vasili rugă să i se comunice că este invitat să urce.

Peste cîteva minute intră în cameră un bărbat în vîrstă, cu o burtă respectabilă și cu nasul mare, coroiat. Ochii, care îi fugeau tot timpul, stăteau parcă ascunși după ochelarii cu lentile groase și ramă de baga.

Recomandîndu-se într-o englezească acceptabilă, reprezentantul societății petroliere italiene îi întinse o mînă dolofană.

— E de presupus că ați fost avertizat de vizita mea, nu-i așa ?

— Bineînțeles, răspunse Vasili.

Signor Macearelli refuză să bea ceva, aşa că trecură imediat la subiect.

— Rezervoarele noastre de benzină de la Hamburg, din care aţi putea pompa fără nici o dificultate carburantul direct în navele dumneavoastră, vor fi gata la sfîrşitul anului, în cel mai fericit caz la mijlocul lui noiembrie, îl informă Vasili. Ţinînd seama de aceasta, vă propun următorul mod de livrare : petrolierele noastre, conform înţelegerii cu autorităţile portuare, vin la dana comercială a Hamburgului. Ale dumneavoastră vor acosta lîngă ale noastre, iar noaptea, pentru a nu atrage atenţia curioşilor, vor pompa benzina. Bineînţeles că acest lucru s-ar fi putut face şi în largul mării, în afara apelor teritoriale ale Germaniei, dar; vă daţi seama, operaţia n-ar fi lipsită de pericole, mai ales pe timp de furtună.

— Nu ne convine sistemul acesta, obiectă Macearelli.

— Atunci, ce propuneţi ? Vasili rămase oarecum uimit de acest refuz al italianului, exprimat chiar la începutul discuţiei.

— După sosirea petrolierelor dumneavoastră la Hamburg, va trebui să le schimbaţi destinaţia spre unul din porturile italiene pe care vi le vom indica, răspunse italianul.

— Din păcate, sistemul acesta nu ne convine nouă, răspunse Vasili pe un ton destul de categoric. Vreţi să pricinuiţi necazuri companiei noastre, demonstrînd că noi continuăm să vă livrăm benzină chiar şi atunci cînd se desfăşoară conflictul între Italia şi Abisinia şi că o facem în pofida legii de neamestec şi neutralitate adoptată de senatul Statelor Unite ? Nu, aşa ceva e imposibil !

— Dar cine va afla ? Retranscrieţi documentele vaselor ! Puteţi schimba pavilionul sub care vor sosi petrolierele la Hamburg şi asta rezolvă totul, insistă Macearelli.

— Petrolierul nu e un ou de găină, nu poţi să-l vopseşti şi să-l bagi în buzunar. Nu, compania noastră nu poate proceda în felul acesta ! Sîntem de acord să vă livrăm benzină şi lubrifianţi chiar în timp de război, însă numai prin Hamburg.

— Dar preţurile ? Cu preţurile cum rămîne ? Vă daţi seama la cît ne va revenî benzina, dacă va trebui să navlosim petroliere şi să repompăm carburantul ? Ce rabat ne-aţi putea oferi ?

— Nici unul ! Nu sînt autorizat să duc nici un fel de tratative în privinţa preţurilor. Vă pot comunica în mod neoficial că, livrîndu-vă ilegal benzina, compania nu intenţionează să piardă, ci, dimpotrivă, să cîştige ! Altfel ce rost ar avea să riscăm ! Noi găsim cumpărători, dar avioanele ducelui nu se vor putea ridica în aer fără benzină şi nici tancurile nu se vor deplasa pe întinderile Africii. Victoria asupra Abisiniei o să vă aducă numeroase avantaje şi, dacă doriţi să le obţineţi, trebuie să sacrificaţi cîte ceva, plătind pentru benzină preţul care vi se va cere. Vasili rostea toate acestea cu durere în suflet. Niciodată pînă atunci nu-i fusese atîta silă de rolul acesta de precupeţ care stoarce bani de pe urma războaielor.

— În cazul acesta, trebuie să iau legătura cu Roma şi să mă consult cu direcţiunea companiei, spuse Macearelli.

— Procedaţi cum credeţi de cuviinţă! Singurul lucru care vă rog este să nu amintiţi numele companiei şi al meu în timpul convorbirii telefonice.

— Fiţi liniştit ! Italianul ezita... Domnule Kocek, n-ar fi mai bine, totuşi, să ne înţelegem între noi ?

— În ce privinţă ?

— Mă refer la preţul benzinei.

— V-am mai spus că nu sînt împuternicit să discut.

— Sîntem oameni de afaceri şi pútem vorbi în limbajul afacerilor, stărui italianul, apropiindu-se de Vasili. Neavînd împuternicirea să discutaţi despre preţuri, dumneavoastră, ca persoană de încredere a companiei, îl puteţi totuşi influenţa pe patron să ne acorde — ţinînd seama de situaţia creată — unele înlesniri. Compania ne-ar putea face un rabat sau, în cel mai rău caz, ne-ar putea vinde benzină la preţul vechi. În primul caz, veţi primi doi la sută din totalul reducerii, iar în al doilea, jumătate de procent. Avînd în vedere faptul că intenţionăm să cumpărăm

cantități mari de benzină, chiar foarte mari, comisionul dumneavoastră va fi și el foarte mare... De acord ?

— Nu, la noi nu se obișnuiește să faci afaceri fără știrea patronului și, în afară de asta, sînt destul de bogat pentru a nu fi nevoit să recurg la niște beneficii dubioase.

— Intermedierea este socotită în toată lumea ca o modalitate de cîștig cinstită, spuse Macearelli.

Vasili se făcu că nu aude.

— Așadar, luați legătura cu Roma și apoi îmi dați răspunsul definitiv ! Cînd mi-l puteți da ?

— Cred că mîine, tot la ora asta.

— Bine. Și acum, că am terminat cu treburile, doriți să bem poate ceva ? Vasili deschise bufetul și scoase de acolo o sticlă de vin.

— Vă mulțumesc, dar nu obișnuiesc să beau ziua. Macearelli, ţanțoș, își luă rămas bun și plecă.

A doua zi, exact la ora stabilită, italianul telefonă, cerînd o amînare de două-trei zile, pentru a da răspunsul definitiv.

În aceeași seară, ieșind împreună cu Liza din hotel, Vasili îl văzu pe „tata“ și, pînă să-și vină în fire, acesta le făcu semn cu mîna, le strigă ceva și o porni cu pași mărunți în întîmpinarea lor, de parcă întîlnise întîmplător niște vechi cunoștințe.

— De trei ceasuri mă tot fîțîi pe stradă, așteptînd să ieșiți, spuse el, coborînd glasul.

— De ce n-ați venit la noi ? Vasili observă imediat că bătrînul nu se refăcuse complet după boală.

— Am socotit că nu e bine să apar la hotel așa, dintr-o dată... Voi, dragi copii, trebuie să știți că, încă din timpul războiului mondial, Geneva a devenit centrul principal al spionajului. Așa a rămas și pînă în ziua de azi. Aici mișună agenți de informaţii de toate felurile și rangurile. Mai multă prudenţă nu strică ! Nu mă îndoiesc nici un moment că fiecare din noi este urmărit dacă nu de cinci perechi de ochi, cel puțin de patru ! Ar da ei foarte mult ca să afle ce fel de tratative duce acest american cu reprezentantul companiei italiene.

— Şi asta o ştiţi ? întrebă uimit Vasili.

— Ehei, frăţioare, dacă n-aş şti nici asemenea lucruri simple, ar însemna că nu valorez nici cît o ceapă degerată ! Hai, să discutăm despre altceva ! Să intrăm mai bine într-o cafenea mai dosnică, să mîncăm şi să vorbim în tihnă, propuse el. „Tata“ îi duse la o cafenea din apropierea sediului Ligii Naţiunilor, unde, de obicei, se adunau ziariştii.

Se aşezară la o masă, „tata“ comandă o cină îmbelşugată şi două sticle de vin scump. După ce au fost serviţi, se adresă celor doi :

— Şi acum, ia povestiţi-mi ce mai faceţi, cum o mai duceţi ? Ce v-a adus în oraşul ăsta de bancheri şi societăţi de asigurare ? Bineînţeles, în afara dorinţei de a face cunoştinţă cu *signor* Macearelli ? Că doar nu te-oi fi îmbogăţit în aşa hal, încît să-ţi depui capitalurile la băncile elveţiene ?

— Nu e vorba de banii mei, ci de cei ai *obersturmbannfiihrerului* Otto Lemke, răspunse Vasili şi se apucă să-i povestească tot ce făcuse pînă atunci la Berlin.

— Odată ce S.S.-istul poate fi ispitit cu bani, şi din moment ce a crezut de cuviinţă să vorbească deschis cu tine, nu te sfii, cumpără-l ! Dar, un timp, să nu-i dai nici o misiune mai specială. Ne va fi de folos în viitor ! Ţinînd legătura în continuare cu Hans Weber, fă neapărat cunoştinţă cu conducătorul celui de-al doilea grup de ilegalişti şi ajută-l ! După informaţiile noastre, grupul acela este mai activ şi are scopuri mai bine precizate. Caută să-l atragi în activitatea ta pe maiorul despre care mi-ai vorbit. Dar numai dacă asta nu-ţi va crea complicaţii ! Nu-ţi cerem deocamdată acţiuni concrete ! Fii prudent, întăreşte-ţi poziţiile în Germania, aşa cum ai făcut-o în Franţa ! Caută să cîştigi încrederea autorităţilor ! E bine să te socotească un afacerist speculant. Fii la curent cu evenimentele, informează-ne şi pe noi, dar nu te expune, nu acţiona orbeşte... Esenţialul este să pregăteşti oameni de încredere ca să poţi acţiona atunci cînd va veni timpul !

(Dă, Doamne, cum se zice, să nu vină niciodată timpul ăsta !) Dar vei acționa numai la ordinul nostru ! Pînă atunci informații și încă o dată informații : sigure, verificate, uneori controlate chiar la mai multe surse. Noi trebuie să cunoaștem toate planurile fasciștilor ! Terminîndu-și sfaturile, „tata“ se apucă să mănînce.

— V-ați gîndit vreodată cît de greu îmi vine ? îi scăpă fără voie lui Vasili.

— Ce anume ?

— Faptul că, livrînd combustibilul atît de necesar pentru avioane și tancuri, îi ajut pe fasciști cu mîinile mele să-și consolideze regimul ? Iar acum duc tratative și cu reprezentantul ducelui. Discutăm modul în care se va livra benzina pentru fasciștii italieni, în caz de război cu Abisinia... E o nebunie !...

— Ar fi de dorit să judeci mai rațional, răspunse foarte liniștit „tata“. Să presupunem că nu te vei mai ocupa de livrările de benzină pentru fasciști. Ce se va schimba ? N-o să fii tu, o să fie altul ! Dar mai bine e să fii tu, pentru că, dacă ești tu, cel puțin vom cunoaște și noi necesarul de carburanți, de lubrifianți pentru aviația germană și vom putea trage concluziile de rigoare.

— Rațiunea le admite toate astea, dar inima protestează...

— Vreau să fii încredințat că tu și cu Liza faceți mult mai mult decît o mie de palavragii care luptă împotriva fascismului doar cu vorba ! Sînt convins că, în viitor, oamenii ne vor pomeni cu un cuvînt bun. Ce zici, Liza ? „Tata“ se întoarse spre ea.

— Poate c-o fi așa, răspunse Liza. Dar nouă ne e greu, nespus de greu ! Și asta n-o poți ascunde... Ne aflăm în această situație nu de-o zi, nu de-un an, ci de ani de zile... Mai curînd aș fi gata să particip la o acțiune oricît de periculoasă, decît să trăiesc ani și ani la rînd așa cum trăim noi ! Vocea Lizei începu să tremure.

— Da, e greu... spuse „tata“ simplu și cu tristețe în glas. Dacă facem munca asta, nu o facem din plăcere, ci pentru că e foarte, foarte necesară. Înainte vreme, oa-

menii își riscau viața pentru bani, pentru avuții ; noi sîntem însă gata să ne riscăm capul în numele ideilor și convingerilor noastre, în numele poporului pe care-l slujim, și conștiința acestui fapt ne întărește. Nu vă pot promite că munca asta grea a voastră va lua curînd sfîrșit ! Lupta va fi lungă, chinuitoare, iar de voi e nevoie aici și nu în altă parte, pentru că voi vă îndepliniți bine misiunea ce vi s-a încredințat. Înarmați-vă cu răbdare și bărbăție și continuați-vă activitatea, copii !... Acum să trecem la lucruri mai practice. De azi încolo legătura ta principală va fi Stambulov, din Bulgaria. Va veni des pe la voi, pentru afaceri. În curînd își va extinde comerțul de benzină și uleiuri și va apela la tine, reprezentantul companiei, ca să cumpere mai ieftin. Dă-i tot concursul și creează-i pretexte pentru a veni mai des la Berlin ! Stambulov e un tovarăș bun, verificat. Doamnei Schultz nu-i mai scrieți, uitați-i adresa ! După unele informații, este suspectată de Siguranța generală și, sărmana, va trebui probabil să părăsească Franța. De data asta însă definitiv ! În caz de mare urgență, puteți să-i scrieți lui Saryan și el, la rîndul său, va expedia scrisoarea unde trebuie. Saryan e un om cinstit și binevoitor. Paradoxal, dar fascismul contribuie la gruparea tuturor oamenilor cinstiți în jurul comuniștilor și acest proces va continua pe măsură ce se va întări lupta contra fascismului ! „Tata“ bău paharul pînă la fund și aprinse o țigară.

— V-am scris că Weber ne-a rugat să-l ajutăm cu tipografia, spuse Vasili. Cred că n-ar trebui să mă ocup personal de asta, e riscant !

— Nu, nu trebuie ! Stambulov a primit sarcina să obțină literele și cerneala. Curînd ți le va aduce ! Materialul trebuie împărțit între cele două grupe ilegale. Te sfătuiesc încă o dată să te ocupi serios de *obersturmbannführer*. Nu-l speria de la început cu diferite însărcinări, încearcă să vezi la ce ar putea fi folositor. Din moment ce face parte din detașamentul de pază al cancelariei imperiale, înseamnă că este un om foarte bine informat.

La despărțire, „tata“ le spuse că va trece poate pe la ei la hotel sau le va telefona înainte de a părăsi Elveția.

Ca totdeauna, despărțirea i-a întristat ; bătrînul însemna pentru ei o părticică din țară, o întruchipare vie a acelui pămînt unde s-au născut și au crescut.

Macearelli apăru în cele din urmă la hotel și îi comunică lui Vasili acordul părții italiene cu condițiile domnului Kocek, care trebui să promită că va anunța din timp datele exacte ale sosirii petrolierelor la Hamburg. (Asta pentru a evita staționările inutile ale petrolierelor italiene ; locația pentru întîrzieri costă foarte scump).

După ce obținu de la băncile elvețiene relații pentru Lemke în legătură cu depunerile de bani sub cifru, Vasili socoti treburile încheiate și se întoarse împreună cu Liza la Berlin.

★

În capitala celui de-al treilea Reich nu se schimbase nimic. Ca și înainte, soldați cu căști de oțel și cizme potcovite mărșăluiau în zgomotul asurzitor al fanfarelor. Seara aveau loc retrageri cu torțe, vlăjganii fasciști organizau mitinguri în piețe și, tot ca înainte, răsunau pretutindeni strigătele de : „*Heil, heil, heil*“.

Atmosfera asta otrăvită a Berlinului era greu de suportat, mai ales după Geneva. Dar Vasili, scrîșnind din dinți și prefăcîndu-se vesel, lipsit de griji, se apucă din nou cu energie de treabă.

În primul rînd, îi comunică lui Adams, prin O'Kelly, rezultatul negocierilor cu Macearelli și recomandă să nu se acorde nici un fel de rabat, ci, dimpotrivă, în caz de război, prețul benzinei să fie mărit. În același timp, Vasili rugă să se urgenteze construcția depozitului de la Hamburg ; existența rezervoarelor ar ușura transferul benzinei în petrolierele italiene și ar crea impresia că Germania este aceea care livrează Italiei carburanți.

Vasili primi peste două zile o telegramă cifrată din America. Adams îl felicita pe reprezentantul său cu prile-

jul încheierii cu succes a tratativelor. Totodată, anunţa că i-a sporit cu unu la mie comisionul la contractele cu Germania şi Italia şi îl înştiinţa că s-au luat toate măsurile pentru terminarea construcţiei rezervoarelor în noiembrie.

O'Kelly remarcă zîmbind :

— Deoarece livrările de carburanţi pentru Germania şi Italia cresc în permanenţă, dumneavoastră, domnule Kocek, veţi cîştiga o grămadă de bani, chiar şi numai din cota de beneficii de unu la mie ! Dacă vom ţine seama şi de afacerile cu cafea şi ţigări, aveţi perspectiva să deveniţi milionar.

— Şi de ce nu ? Că doar n-o să lîncezesc pe gratis în raiul ăsta fascist ca să citesc în fiecare dimineaţă în ziarul *Völkischer Beobachter* editoriale lăudăroase despre marea Germanie pe care o vor crea nemţii şi despre cucerirea întregii lumi, răspunse Vasili în glumă.

— Orice cod al onoarei cere ca aceste succese să fie stropite ! Aluzia consulului general era străvezie, fără echivoc.

— Dacă doriţi, o masă la restaurant chiar diseară. Sau o duzină de sticle cu whisky imediat !

— Mai bine sticlele — acum ! În restaurantele nemţeşti o să ne dea chifteluţe de varză în loc de friptură.

— La ordin ! Vasili cumpără imediat de la magazinul american o ladă de whisky şi, spunîndu-i vînzătorului că pierduse un pariu cu domnul O'Kelly, îl rugă să le trimită imediat consulului general.

O'Kelly avusese dreptate : afacerile lui Vasili mergeau excelent şi cîştigurile creşteau văzînd cu ochii. Într-o perioadă foarte scurtă, reuşise să-i expedieze lui Joe Kovacici, prin intermediul căpitanului de vapor, partea ce i se cuvenea, vreo treizeci şi cinci de mii de dolari. Tot atît îi revenise şi lui Vasili. Asta fără a mai socoti comisionul pe care îl transfera prin intermediul companiei în contul său curent la banca din New York. Totodată însă, creşteau şi cheltuielile. Trăia pe picior mare (şi asta cerea mulţi bani), ocupa o vilă întreagă, avea trei servitori, se îmbrăca bine, comanda rochiile Lizei la Paris, iar după în-

tîlnirea cu „Tata“ acordase un ajutor substanțial ambelor grupe de ilegaliști.

După întoarcerea de la Geneva, Vasili se întîlni cu Weber într-o casă conspirativă. Promiţîndu-i că va primi curînd materialul tipografic, Vasili îl rugă două lucruri : să organizeze o întîlnire cu maiorul de la Marele Stat-major, căruia să-i fie prezentat sub un nume fictiv, și să-i facă legătura cu conducătorul celui de-al doilea grup ilegal, maistrul Hermann. La plecare îi înmînă lui Weber zece mii de mărci.

Așa cum constatase Vasili mai demult, Hans Weber era ordonat și punctual. A doua zi avu loc întîlnirea cu Hermann. După ce făcu prezentările, Weber îi părăsi imediat.

Maistrul Hermann vorbea rar, rumegînd parcă fiecare frază. Pe interlocutor îl asculta cu multă atenţie.

— Am fost informat de mult despre sosirea dumneavoastră la Berlin, începu el, dar n-am făcut nici o încercare de a lua legătura, pentru că n-am socotit necesar. Eram convins că, dacă veți dori, mă veți căuta... Grupul nostru are treizeci și cinci de oameni. Toți sînt verificați și de nădejde : mai curînd ar muri decît să trădeze ! În afară de membrii activi, avem peste o sută de simpatizanți care, într-un fel sau altul, ne ajută. Oamenii sînt împărțiți în celule de cîte cinci, fiecare membru al celulei nu-l cunoaște decît pe responsabil. La rîndul lor, responsabilii nu cunosc decît pe unul din cei trei membri ai conducerii. În cazul căderii uneia din verigi, celelalte nu vor avea de suferit și organizația își va putea continua activitatea. Din păcate, nu facem mare lucru, dar ne pregătim treptat forțele pentru viitoarele bătălii. Sîntem convinși că, mai devreme sau mai tîrziu, aceste bătălii vor avea loc.

Hermann tăcu. Vasili se gîndea că maistrul se deosebea mult de Weber. E drept, amîndoi erau oameni cinstiți, cu profunde convingeri antifasciste, ambii își asumaseră aceeași grea misiune : să salveze Germania de rușinea în care se bălăcea. Weber era mult mai citit și mai pregătit decît Hermann, din toate punctele de vedere, în schimb

însă, maistrul avea concepții clare, o încredere profundă în viitor și era un om hotărît.

— Mă bucur foarte mult că ne-am cunoscut și sînt gata să vă ajut cu tot ce pot, spuse Vasili.

— Însuși faptul că cei cu care aveți legătură știu de existența noastră constituie un mare sprijin pentru noi, răspunse Hermann. Bineînțeles că nu vă refuzăm ajutorul. Sarcina noastră principală este să înjghebăm o organizație de luptă bine conspirată. Se apropie a șaptespre-zecea aniversare a revoluției ruse și am vrea să sărbătorim această dată, să editățm manifeste și să le difuzăm prin uzine și fabrici, măcar aici la Berlin, pentru a mobiliza spiritul de luptă al proletariatului german, pentru a declara că revoluția din octombrie este și a noastră ! Din păcate, însă, nu avem nici material tipografic, nici hîrtie, iar timp a rămas foarte puțin. Visul nostru e să tipărim un ziar ilegal, să demonstrăm tuturor — prieteni și dușmani — că proletariatul Germaniei trăiește și acționează. Am dori să mai facem și multe altele ; numai că posibilitățile noastre nu corespund dorințelor.

— Spuneți-mi, tovarășe Hermann, ce părere aveți despre grupul lui Weber, n-ați vrea să vă uniți cu ei ?

— Există un asemenea grup, format din intelectuali liberali. Este un fapt îmbucurător. Asta demonstrează că nu numai muncitorii luptă împotriva fascismului ! Luptă toți nemții cinstiți ! Am fi de acord să ne unim, dar numai în anumite condiții. Ei însă nu vor fi de acord, se socotesc o grupare separată. Mai indicat ar fi poate să ținem o legătură mai strînsă și, pe viitor, să întrepindem acțiuni comune, spuse maistrul.

— Sper că prietenii mei vor găsi curînd materialul tipografic, poate chiar și hîrtia de care aveți nevoie. Nu știu dacă ați aflat că fac comerț și cîștig mult, așa că vă pot ajuta cu bani din fondurile mele proprii. Iată, pentru început, o sumă nu prea mare. Vasili scoase din buzunar un teanc de bancnote și le puse în fața lui Hermann. Aveți aici zece mii de mărci. Cred că o să vă folosească !

— Banii, într-adevăr, ne vor folosi... Ştiţi doar ce salarii avem ! Lozinca „tunuri în loc de unt“ continuă să acţioneze... Mulţumesc !

— Nu trebuie să-mi mulţumiţi, luptăm pentru o cauză comună... Să ştiţi, tovarăşe Hermann, că e foarte important să aveţi oameni în toate fabricile şi uzinele, mai ales în cele care lucrează pentru înarmare, la calea ferată ; bine ar fi să pătrundeţi şi în unităţile militare. Dar asta e o treabă de viitor ! Cît priveşte atitudinea faţă de grupul Weber — dumneavoastră ştiţi mai bine cum trebuie procedat ! Pot să vă spun un singur lucru : şi aşa avem foarte puţine forţe. Cred că nu merită ca şi pe acestea pe care le avem, să le divizăm. Gîndiţi-vă la asta !

Stabilind locul şi data viitoarei întîlniri, cei doi se despărţiră.

În aceeaşi zi, *obersturmbannführerul* Otto Lemke trecu pe la Vasili.

— Totul e în deplină ordine, dragă domnule Lemke, se grăbi Vasili să-i dea ştirea cea bună, puteţi pleca la Geneva, vă duceţi la bancă cu o scrisoare de la mine şi vă vor primi depunerile. Rămîne să alegeţi o parolă. Puteţi lăsa în depozit şi bijuteriile. Am aranjat totul, fără să vă dezvălui numele. Dacă, dintr-un motiv sau altul, nu veţi putea pleca la Geneva, cu proxima ocazie mă voi ocupa eu de asta.

— N-aş vrea să vă deranjez ! Pot pleca eu, nu e nici o problemă !

— Nu uitaţi să treceţi pe la mine înainte de plecare ! Trebuie să luaţi scrisoarea... Şi acum îmi permit să mă întorc la discuţia de data trecută. Spuneţi-mi sincer, ca unui prieten, vreţi să cîştigaţi nişte bănuţi, şi nu orice fel, ci în valută forte ?

— Cine ar refuza să cîştige bani ? exclamă Lemke. Toţi îmbătrînim încetul cu încetul şi trebuie să ne gîndim la viitor !

— Vorbe de aur ! Fiecare om raţional e obligat să se gîndească la bătrîneţe şi la urmaşii lui. Aceasta e o lege a naturii ! Numai cu idealuri, oricît de înalte ar fi ele, nu te

poți sătura ! La urma urmei, în lumea asta, totul depinde de suma de bani pe care o ai în buzunar... Eu vă pot oferi posibilitatea să cîștigați, cerîndu-vă în schimb foarte puțin : informații de orice fel. Ca reprezentant al unei mari companii petroliere americane și în calitate de comerciant, trebuie să știu tot ce se întîmplă azi în lume și tot ce se presupune pentru mîine. Altfel, poți să nimerești pe-alături... Cu poziția pe care o aveți, obținerea de date economice, de politică externă sau internă, e curată bagatelă. Pentru început, vă propun trei sute de dolari americani pe lună. Știți că eu nu sînt politician, așa că, transmițîndu-mi mie aceste informații, nu vă expuneți nici unui risc ! Dacă informațiile dumneavoastră vor prezenta o valoare deosebită pentru compania mea, onorariul va fi dublat !

— Dragă domnule Kocek, m-ați convins foarte repede. Primesc propunerea dumneavoastră, răspunse Otto Lemke și-i întinse mîna. Vasili i-o strînse cu putere, cu un zîmbet amical pe față și cu un sentiment de scîrbă în suflet.

Cam în aceeași perioadă, în viața lui Vasili s-a mai petrecut un eveniment ciudat. De la un timp, profesoara de germană începu să manifeste un interes crescînd pentru domnul Kocek. Cocheta cu el, iar odată, după lecție, îl întrebă :

— Spuneți-mi, domnule Kocek, dumneavoastră chiar nu vă distrați niciodată ?

— Ce înțelegeți prin asta ?

— Adică... serate în cerc intim, într-o atmosferă plăcută, unde poți să bei un păhărel, să flirtezi un pic...

— Știți doar că sînt însurat...

— Și cum adică, e un păcat să te întîlnești din cînd în cînd cu o altă femeie și să te recreezi puțin ? Se spune că de soție, oricît de frumoasă ar fi ea, te saturi cu timpul.

— Pînă acum n-am remarcat așa ceva.

Profesoara nu s-a potolit nici după acest răspuns destul de rece.

— Pot să vă pun încă o întrebare, oarecum indiscretă ?

— Vă rog !

— Eu vă plac, așa... măcar un pic ?

— Sînteți o profesoară excelentă.

— Și asta e tot ? Doamne ! Mulți bărbați mă socotesc foarte atrăgătoare. Trăind cu soțul foarte puțin, mi-am păstrat nu numai silueta, dar și temperamentul. De fapt, vă pot face cunoștință cu verișoara mea, n-are decît șaptesprezece ani, e foarte drăguță.

— Sînteți foarte amabilă, doamnă Hiegel, dar nu pot să mă folosesc de propunerea dumneavoastră ! Eu fac parte din acea categorie de soți plictisitori care nu-și înșală soțiile. Poate că e ridicol, anacronic, dar n-am ce-i face ! Vasili rosti toate acestea pe un ton blînd, chiar amical, conducîndu-și profesoara, ca de obicei, pînă la ușă.

Peste o lună și jumătate îi plăti suma cuvenită pînă la sfîrșitul anului, comunicîndu-i că nu mai are nevoie de serviciile ei. În felul acesta, numărul agenților Gestapoului din jurul lui Vasili a scăzut cu unul.

★

Veni ziua de 7 noiembrie, sărbătoarea atît de dragă oricărui om sovietic, indiferent unde s-ar afla el. Vasili și Liza căutau să-și închipuie cum trebuie să arate Moscova în sărbătoare. Din toate colțurile orașului, oamenii se îndreaptă spre uzine, fabrici, instituții și facultăți, pentru a lua parte la demonstrații. Exact la ora nouă la mausoleu își vor face apariția conducătorii partidului și statului, va răsuna semnalul goarnelor și în Piața Roșie va începe parada militară. Pe străzi — cîntec, dans, veselie. Iar ei... Aici nu numai că nu pot să sărbătorească ziua aceasta, dar le e și teamă să arate că ar avea vreo legătură cu ea. S-au sculat cum s-a luminat de ziuă, cu privirea ațintită la ceas. Amîndoi sînt cu gîndul acolo la Moscova. Uite, acum e nouă fără un sfert. Se oprește accesul la tribunele din Piața Roșie și pentru scurt timp se așterne liniștea. Li se pare că aud aplauzele cu care sînt întîmpinați conducătorii care urcă la tribuna mausoleului... Trupele sînt aliniate de mult... Clopotele orologiului de la Kremlin bat

ora nouă. Gorniștii dau semnalul și din dreptul turnului Spasski își face apariția călare Vorošilov, care primește parada... Urmează o scurtă cuvîntare, felicitări cu prilejul sărbătorii și salvele de salut ale artileriei. În Piața Roșie e sărbătoare, dar singurul lucru pe care îl pot face Vasili și Liza e să se îmbrace cît mai frumos, să se ducă în centrul Berlinului, să se plimbe pe *Unter den Linden* și să salute în gînd steagul roșu cu secera și ciocanul, care fluturură deasupra ambasadei sovietice.

Trecînd încet pe trotuarul de *vis-à-vis*, îi vedeau pe cetățenii sovietici care locuiau la Berlin intrînd la ambasadă, pentru a lua parte la adunarea festivă consacrată aniversării revoluției. Îi invidiau pe toți cei care deschideau liber și fără teamă ușa masivă a clădirii. Și, deodată, Vasili observă că Liza are ochii în lacrimi.

— Asta ne mai lipsea acum, să observe Gestapoul cum bocești aici, în fața ambasadei sovietice, șopti el, strîngîndu-i brațul.

În loc de răspuns, Liza îi făcu semn spre cei care intrau.

— Ei sînt fericiți, rosti ea tot în șoaptă.

Tocmai în perioada aceea începuseră să parvină din diferite surse numeroase știri alarmante. Else Braun a făcut începutul. În timpul uneia din întîlniri, i-a comunicat Lizei existența unor informații precise care atestă că führerul l-a asigurat pe Mussolini de tot sprijinul său în campania împotriva Abisiniei. Mai mult chiar : din trei locuri s-a comunicat că primul ministru francez, Laval, a fost de curînd la Roma și i-a declarat ducelui că guvernul francez nu se va opune ocupării Abisiniei. La secția internațională a partidului național-socialist, susținea Else Braun, problema atacului italian asupra Abisiniei era ca și rezolvată.

A doua zi, Lemke, venit în vizită la Vasili, îi confirmă și el că războiul dintre Italia și Abisinia va începe foarte curînd.

— Pentru a întări spiritul de luptă al italienilor, führerul nostru le-a trimis trei eșaloane cu armament și i-a

dăruit lui Mussolini o escadră de avioane de vînătoare. Se spune că italienii au trebuit să-şi deschidă larg punga pentru a atrage de partea lor opinia publică franceză. Se pare că au cheltuit o sumă frumuşică, peste o sută treizeci de milioane, pentru coruperea oamenilor politici din Franţa, a deputaţilor şi a ziariştilor influenţi. Uite unde se poate cîştiga bine, suspină admirativ Otto Lemke.

Şi Weber îi spuse lui Vasili că Italia va ataca Abisinia. La secţia consulară a ministerului de externe se ştia că operaţiunile de război vor începe pe la mijlocul lunii decembrie.

Primind confirmarea din trei surse diferite, Vasili îi trimise „tatei", prin intermediul lui Stambulov, o scrisoare cifrată.

Datele comunicate de Weber se dovediră a fi cele mai exacte. Într-adevăr trupele italiene au atacat un detaşament abisinian în oaza Upa-Upa, situată la o distanţă de o sută de kilometri de graniţă. Se crease o ameninţare reală de război. Italia îşi masa trupele la frontierele Abisiniei.

Fără îndoială că marile puteri ar fi putut din primul moment să pună capăt conflictului italo-abisinian, dar n-au făcut-o ! Forţele armate italiene au intrat în Abisinia, războiul italo-abisinian începuse.

Adoptînd legea neutralităţii, Statele Unite au interzis vînzarea de arme părţilor beligerante. În rezoluţia comună a Senatului şi a Camerei reprezentanţilor nu se vorbea însă nimic despre materiile prime strategice, deci nici despre carburanţi. Cu toate acestea, Vasili primi de la Adams indicaţia de a încărca benzina de avion în navele italiene numai prin depozitele din Hamburg. (Între timp, construcţia lor luase sfîrşit.) Creşterea livrărilor către Italia nu trebuia să bată la ochi.

Sub presiunea opiniei publice internaţionale, la 7 noiembrie 1935, Liga Naţiunilor este obligată să declare Italia drept agresoare. Şi cu toate acestea, nu s-a întîmplat nimic !

În februarie 1936, Statele Unite adoptă o nouă lege care prelungeşte termenul de valabilitate a neutralităţii

și stabilește embargoul asupra exportului de materiale strategice în țările aflate în conflict. Nici în legea aceasta nu se spunea nimic despre petrol și produsele petroliere.

Și totuși, Liga Națiunilor a fost obligată să aducă în discuție interdicția exportului de carburanți către Italia. Reprezentanții Londrei și Parisului erau foarte neliniștiți : aflaseră că zece state-membre ale Ligii au fost de acord să se oprească livrările de petrol. Printre acestea se aflau U.R.S.S., România, Iranul și Olanda, care asigurau cam șaptezeci la sută din cantitățile importate de Italia. Delegații marilor puteri au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a amîna discuția în legătură cu „sancțiunile petroliere".

Și în timp ce sub arcadele Palatului Națiunilor se rosteau discursuri înflăcărate, navele încărcate cu benzină luau cursul spre țărmurile italiene ; Mussolini nu ducea defel lipsă de carburanți.

Else Braun o înștiință pe Liza că a bătut la mașină o telegramă cifrată primită de la ambasadorul Germaniei la Paris ; în textul ei se relata că, la 9 decembrie 1935, s-a semnat la Paris o convenție secretă între premierul Laval și ministrul englez de externe Samuel Hoare cu privire la soluționarea pașnică a conflictului italo-abisinian. Convenția propunea împăratului Haile Selassie să cedeze Italiei o mare parte a teritoriului țării (era vorba despre cîteva provincii ale căror denumiri Else Braun nu și le amintea). După cum scria ambasadorul, asta ar presupune dispariția Abisiniei ca stat suveran. Diplomatul își motiva afirmația prin faptul că respectiva convenție stipula, în afara cesiunilor teritoriale, obligativitatea Abisiniei de a primi consilieri italieni și de a acorda Italiei o serie de privilegii în domeniul economic. Ocolind Liga Națiunilor, Laval și Hoare vînduseră pur și simplu la mezat Abisinia, o țară membră a acestei organizații internaționale.

Îndată ce intră în posesia informației, Vasili plecă în grabă la Hamburg, unde tocmai sosise un petrolier ame-

rican. El îi înmînă căpitanului navei o scrisoare către Saryan, în care descria amănunțit înțelegerea dintre Laval și Hoare și îl ruga pe ziarist să transmită această știre „tatii" ; cît privește publicitatea în jurul ei, o lasă la aprecierea lui Saryan, să procedeze cum va crede de cuviință.

Probabil că unele clauze ale înțelegerii încheiate între cei doi înalți reprezentanți ai Franței și Angliei au răsuflat în presă și pe alte căi. Comentînd pe larg convenția, ziarele stîrniseră o mare vîlvă în jurul ei. Rușinosul acord dintre cei doi miniștri provocase un val de indignare în toată lumea. Și cu toate acestea, ambasadorii Angliei la Roma și Addis-Abeba insistau pentru acceptarea condițiilor puse de Laval și Hoare.

Explozia de indignare în urma trădării scandaloase a lui Laval s-a manifestat foarte furtunos în Franța. În ianuarie 1936, după dezavuarea de către Adunarea Națională (primise doar douăzeci de voturi în sprijinul politicii sale), Laval și-a dat demisia. În locul lui a venit Albert Sarrault ; ministru de externe a fost numit Flandin. Situația din Franța n-a suferit însă schimbări esențiale.

Weber îl înștiința pe Vasili că maiorul, despre care discutaseră la un moment dat, s-a întors la Berlin. Cumnatul maiorului va organiza o mică petrecere la el acasă. Și astfel, ofițerul în cauză va face cunoștință cu domnul Huxing, un bogat om de afaceri american, adică Vasili. Modul acesta de a intra în relații cu un ofițer de la Marele Stat-major, și încă sub un nume fictiv, prezenta un oarecare risc, dar Vasili acceptă. A doua zi, împreună cu Liza, se duseră în vizită la acest necunoscut. Weber le dăduse adresa.

Gazda, Johann Mayer, îi primi ca pe niște cunoștințe vechi și îi invită în salon. Curînd sosi și maiorul Kolwietz. Era un bărbat înalt, slab, cu ochelari și cu o față obosită.

Încă de la primele cuvinte, fără a se jena de prezența unor străini, maiorul începu să se plîngă de soartă : unica lui fiică e grav bolnavă, medicii nu-s în stare să-i pună

un diagnostic precis. La cîți doctori mari n-a fost, și — nimic ! Bani cheltuiți degeaba, fără nici un rezultat...

Vasili înțelese că maiorul știe de ce i s-a făcut cunoștință cu acest american bogat. În momentul în care bărbații rămaseră singuri, gazda trecu direct la subiect.

— Tu vrei să-ți internezi fiica într-un sanatoriu și n-ai bani, nu-i așa ? Uite, domnul Huxing poate să-ți împrumute bani, bineînțeles dacă ești de acord.

— Și ce trebuie să dau în schimb ? întrebă îngrijorat maiorul.

— Să vorbim deschis ! Tu, dragul meu, nu ești nazist și nu-i simpatizezi... Pe *mister* Huxing, ca om de afaceri american, îl interesează planurile generalilor noștri. Ăștia au mai adus o dată Germania pe marginea prăpastiei și tot nu le ajunge...

— Îți dai seama ce-mi ceri, Johann ? Asta miroase a spînzurătoare, răspunse încet maiorul.

— Să nu vorbim noaptea despre asemenea lucruri înfricoșătoare. Cine și cum ar putea să afle că tu te întîlnești cu un american și că îi împărtășești unele noutăți care, dealtfel, după un timp devin de domeniu public ?

— Asta așa e, totuși... bombăni maiorul.

Vasili se amestecă în discuție.

— De fapt nici nu e obligatoriu să ne întîlnim. Puteți să comunicați veștile cumnatului dumneavoastră, iar el mi le va transmite mie... Iau asupra mea toate cheltuielile legate de tratamentul fiicei dumneavoastră. Sper că trei mii de mărci pe lună ajung.

— Da, desigur, răspunse maiorul și adăugă imediat : trebuie să mă mai gîndesc !

— Gîndiți-vă, eu nu mă zoresc ! Dacă vă hotărîți, dați-mi de știre prin domnul Mayer. Chiar dacă tratamentul fiicei dumneavoastră va costa mai scump, voi suporta cheltuielile. Vasili voia să arate că banii nu contează pentru el și să-i dea de înțeles maiorului că, dacă va începe să lucreze, furnizînd date valoroase, recompensa va crește...

Cu toate că nu s-a rostit nici un cuvînt în plus, Kolwietz înțelese perfect totul.

În aceste zile furtunoase, cînd evenimentele din Europa se precipitau cu iuțeala fulgerului, sosi și Stambulov la Berlin. Venea din Bulgaria.

A fost introdus în biroul lui Vasili și, imediat după ce și-a spus numele, a început să vocifereze revoltat la culme :

— Domnule director, puneți-vă vă rog în situația mea ! Din cauza angrosiștilor ăștia nu se mai poate trăi. Benzina o vindem noi, iar banii îi cîștigă ei. E drept asta ? Nu... așa nu mai merge !...

— Liniștiți-vă, încercă Vasili să-l calmeze, spuneți-mi cu ce vă pot ajuta.

— Vă aduc salutări de la „tata", spuse Stambulov. coborînd glasul și apoi se porni din nou : repet, așa nu mai merge ! Am deschis o benzinărie mare, am arendat încă două stații de benzină în puncte de mare trafic, intenționez să-mi extind afacerea și vreau să cumpăr benzină de la americani, nu din altă parte. Vă rog să expediați pe adresa mea, la Sofia, cîteva cisterne de benzină și un vagon de ulei... Unde stă scris că noi, bulgarii, trebuie să cumpărăm și să vindem benzină din alte țări și nu americană ? La urma urmei, alții ne dau marfa tot la prețul pieții mondiale și, pe deasupra, prin angrosiști intermediari ! Și-atunci de ce să n-o luăm direct ? Apoi din nou încet : am adus ceva, trebuie să discutăm...

— Bine, o să vă vindem benzină ! răspunse Vasili Dar angrosiștii vor face tărăboi... Și tot în șoaptă : chem juristul și îi dau instrucțiunile necesare. Cînd terminați toate formalitățile, veniți aici și discutăm...

După ce primi dispozițiile cuvenite, Glauberg îl pofti pe bulgar la el în birou. Vasili, rămas singur, se gîndi că „tata" știe să-și aleagă oamenii. Stambulov îi plăcuse. Cu fața lui rotundă, încadrată de mustăți negre și de ochi mari, căprui, Stambulov lăsa impresia unui om vesel, plin de temperament. Probabil că era destul de experimentat în ale conspirației ; și un copil știe că un om care se teme

de poliție caută să se furișeze neobservat, să nu atragă atenția asupra sa. Pe cînd ăsta țipă, zbiară, face gălăgie...

Stambulov se înapoie foarte mulțumit.

— Se pare că totul este în regulă, spuse el, răsturnîndu-se în fotoliu. Acum o să le arăt eu concurenților cine-i Stambulov. Și scăzînd tonul : am adus literele și o jumătate de tonă de hîrtie. Casetele cu litere sînt în trei geamantane pe care le-am depus la ghișeul de bagaje de mînă de la gară. Trebuie să le ridice un om de încredere. Pentru hîrtie e nevoie de o mașină și de un loc sigur de depozitare. E recomandabil ca mașina să fie de la vreo editură, revistă sau de la un ziar. Am pregătit dovada, rămîne doar să completați numele primitorului.

— Cum ați reușit să treceți granița cu casetele și cum ați putut aduce atîta hîrtie ? întrebă Vasili.

— Foarte simplu. În Germania fascistă, cu bani poți cumpăra nu numai vameșii sau șefii de cale ferată, dar chiar pe Göring, răspunse voios bulgarul.

Vasili luă chitanța de la gară, facturile eliberate de expeditorul hîrtiei, dovada și, dîndu-i numărul de telefon de acasă, îl rugă pe Stambulov să-i telefoneze după ora zece seara.

În aceeași zi luă legătura cu maistrul Hermann și-l întrebă dacă poate organiza ridicarea geamantanelor cu material tipografic și dacă are unde să le depoziteze.

— Ce fel de ilegaliști am fi noi dacă n-am putea ascunde bine ceea ce alții ne-au adus de peste mări și țări ? ! N-aveți grijă, rezolvăm totul ! îl încredință maistrul.

— Un set de litere și puțină hîrtie îi dați și lui Weber. I-am promis, spuse Vasili și-l rugă pe Hermann să-l sune de la un telefon public. Dacă totul va fi în regulă întrebați: „Sînteți biroul de informații al gării ?“ În caz de complicații neprevăzute, stăruiți : „Se poate comanda un bilet pentru München ?“

— Bine, voi telefona ! Dar vă faceți griji degeaba, tovarășe.

Vasili însă își făcea griji, și încă mari. Plimbîndu-se dintr-un colț într-altul al salonului, își închipuia cît se poate de limpede consecințele catastrofale ale unei even-

tuale căderi. Ar fi fost un dezastru ! Multașteptatul telefon veni de-abia către orele unsprezece. Vocea cunoscută întrebă : „Sînteți biroul de informații al gării ?“

— Nu, ați greșit ! răspunse Vasili ușurat.

CAPITOLUL XVI

Începutul anului 1936 a fost marcat de două evenimente. La alegerile pentru cortesurile din Spania, desfășurate la 16 februarie, reacțiunea a suferit o grea înfrîngere și a fost constituit un guvern republican în frunte cu Azaña, devenit ulterior președinte al republicii. Două luni mai tîrziu, partidele de stînga din Franța au cîștigat alegerile pentru Adunarea Națională și la putere a venit guvernul Frontului popular.

Ziarul conservator englez *Daily Mail* scria în zilele acelea : „Dacă molima comunistă, care se împrăștie acum în Spania și Franța, se va extinde și în alte țări, atunci cei mai utili prieteni pentru noi vor fi guvernele german și italian, deoarece au stîrpit acest flagel pe pămîntul lor.“ Articolul a constituit un fel de semnal pentru întreaga reacțiune mondială.

Vasili primi din partea lui Adams o telegramă care îl nedumeri : petrolierele încărcate cu benzină de avion, sosite în portul Hamburg, trebuie să-și schimbe imediat destinația, îndreptîndu-se spre Marocul spaniol și insulele Baleare. A doua zi veni la birou Otto Lemke care, anunțîndu-l că pleacă urgent în Spania, îi spuse :

— Domnule Kocek, mă puteți felicita ! Voi participa la niște evenimente istorice epocale și nu e exclus ca numele meu să fie scris în analele istoriei cu litere de aur !... În Spania îi vom nimici pe toți evreii, pe toți comuniștii și socialiștii ; vom instaura și acolo noua ordine !

Țara dumneavoastră, America, nu reprezintă o piedică pentru noi, ea se va declara neutră și nu se va amesteca ! Anglia este pe de-a-ntregul de partea noastră. Rămîn francezii... Dar ce pot face ei singuri ?

— De unde știți toate acestea ? întrebă Vasili cu o mină plictisită.

— Otto Lemke nu-i omul care să arunce vorbe în vînt !

— Orice e posibil... Nu cred însă ca Anglia să fie cu totul de partea dumneavoastră.

— Nu credeți ? întrebă ironic Lemke.

— Eu nu sînt un bun politician, nu pot să cred !

— Și dacă vă dovedesc ? Punem pariu ?

— Dragă Lemke, la ce-mi folosește mie pariul ? Și apoi, cum puteți să-mi dovediți cele spuse ?

— Cu documente, cu documente originale ! Vă pot arăta copia stenogramei recentelor discuții dintre reprezentantul Marii Britanii și führer... Sînteți satisfăcut ?

— Numai dacă stenograma este originală !

— Dragă domnule Kocek, oare dumneavoastră...

— Cît va costa treaba asta ? îl întrerupse Vasili, înțelegînd că *obersturmbannführerul* începuse discuția numai pentru a-i propune acest document secret.

— O mie de dolari, veni răspunsul.

— Nu e prea scump ?

— Scump ? În alt loc, pentru un astfel de document, mi s-ar da mult mai mult, dar vi-l cedez la un preț amical...

— De acord ! La urma urmei, chiar dacă îl plătesc mai scump decît merită, n-are importanță, sîntem prieteni... Dați-mi documentul și luați-vă banii !

În aceeași seară, Lemke veni acasă la Vasili și îi înmînă o pagină dactilografiată pe o hîrtie subțire ca foița de țigară.

— Asta e tot ? exclamă deziluzionat Vasili.

— Nu numărul de rînduri contează, ci conținutul lor ! Citiți și apoi să-mi spuneți !... La Berlin a sosit *sir* Tho-

mas Johns, omul de încredere al premierului englez. El sondează posibilitatea unor negocieri între Anglia și Germania. Oaspetele a discutat cu Ribbentrop, iar a doua zi a fost primit de führer. Acum vă dați seama că nu e vorba despre nimicuri ? Aveți în mînă copia stenogramei cuprinzînd discuția dintre Johns și Hitler. Nici mai mult, nici mai puțin ! Țineți seama că stenograma a fost dactilografiată în numai cinci exemplare. Dumneavoastră aveți al cincilea exemplar. Lemke luă hîrtia din mîna lui Vasili și începu să citească : „Johns i-a declarat führerului că, după părerea guvernului englez, și mai ales după opinia primului ministru, victoria Frontului popular în Franța a făcut foarte necesară apropierea pozițiilor Germaniei și Angliei...“ Vedeți, ultimele cuvinte sînt subliniate. Și mai departe : „Führerul a răspuns că e pe deplin de acord cu interlocutorul său și a declarat că, la rîndul său, este gata să contribuie la realizarea planului comun“.

— Dar ce înseamnă asta, „realizarea planului comun“? întrebă Vasili.

— Ce-i de neînțeles aici ? Cu forțe unite — zdrobirea definitivă și necondiționată a comunismului ! În vederea realizării acestui plan trebuie începută, în primul rînd, rebeliunea militară în Spania ! Scopul ? Lichidarea republicii ! În al doilea rînd trebuie terminat cu Frontul popular din Franța. Vă dezvălui un mare secret : în momentul în care crainicul de la radio Centa va spune „Deasupra Spaniei cerul este senin“, se va declanșa o acțiune la care va lua parte și preaplecata dumneavoastră slugă, *obersturmbannführerul* Otto Lemke !

Cele spuse de SS-ist precum și documentul vîndut de el prezentau o mare importanță. „Tata“ trebuia anunțat imediat ! A doua zi dimineață Vasili îi dădu dispoziție juristului să-l cheme urgent la Berlin pe negustorul de benzină Stambulov. „E momentul să abordăm serios problema acaparării pieții bulgare.“

Stambulov nu se lăsă așteptat. După două zile se și afla în biroul lui Vasili. Îl asculta în tăcere, dînd tot timpul din cap.

— Am înțeles ! Cum ajung, transmit totul... Ce criminali !... Înseamnă că au hotărît să înece în sînge republica, iar englezii apar din nou în rolul lor preferat, spuse el, și pe fața lui bucălată apăru o umbră de îngrijorare.

— Se pare că așa e, răspunse Vasili cu tristețe.

— Știți, cu benzina dumneavoastră a ieșit foarte bine, adăugă Stambulov. Un comerciant își extinde afacerea și vrea să scape de intermediari ca să cîștige mai bine. E normal ! Dacă ați fi văzut ce zarvă a provocat printre angrosiștii noștri sosirea cisternelor cu benzină americană și a vagonului cu ulei la gara de mărfuri din Sofia ! Acum am toate motivele să vin la Berlin oricînd vreau, fără să trezesc bănuieli... Sînt multe treburi de aranjat cu furnizorul, nu ?

În aceeași zi, Stambulov plecă.

Obersturmbannführerul Otto Lemke spusese adevărul: în momentul în care crainicul a lansat în eter apelul „Deasupra Spaniei cerul este senin", s-a declanșat rebeliunea militară condusă de Sanjurjo. Fasciștii au atacat Marocul spaniol, insulele Canare și Baleare. Răsculații au început să acționeze și în nordul Spaniei. După moartea lui Sanjurjo într-o catastrofă aviatică, conducerea rebelilor a fost preluată de generalul Franco.

Maiorul Friedrich Kolwietz i-a transmis lui Vasili prin intermediul lui Johann Mayer, date despre ajutorul german și italian acordat răzvrătiților spanioli. Printre altele, el anunța că ducele a trimis douăzeci de mii de pușți, douăzeci de mii de grenade, două sute de mitraliere și un milion și jumătate de pesetas. Hitler expediază în ajutorul rebelilor spanioli corpul aerian „Kondor", compus din peste o sută de avioane de luptă și patru mii cinci sute de oameni. După informațiile obținute de Kolwietz, generalii germani au hotărît să experimenteze în Spania bombardierele în picaj și tancurile grele.

În timp ce aviația fascistă bombardase pentru a patru suta șaizeci și doua oară orașele spaniole și transpor-

tase deja în Spania două sute cincizeci de mii de soldaţi şi ofiţeri italieni iar Germania — cincizeci de mii, marile puteri jucau o farsă sinistră, declarînd la Liga Naţiunilor că nu se amestecă în acest conflict. În felul acesta, ele puneau un semn de egalitate între guvernul legal al republicii şi rebeli. Totodată, ele au interzis vînzarea de arme şi materiale strategice părţilor beligerante.

Vasili ştia mai bine ca oricine cît petrol şi cîte produse petroliere primeşte generalul Franco, în pofida „neamestecului“ legiferat. Combustibilul era livrat pe credit. La Berlin sosise un reprezentant al rebelilor ca să ţină socotelile şi să emită poliţele respective. Vasili ştia de asemenea că tatăl lui Joe, Kovacici-senior, livrează arme rebelilor spanioli, mai ales mitraliere şi tunuri, cîştigînd milioane cu acest negoţ.

Socialistul Léon Blum, care se afla în fruntea guvernului francez, ducea o politică a fricii, declarînd deschis că sprijinirea republicanilor spanioli ar putea declanşa un război între Franţa şi dictatori. Comisarul general al armatei republicane spaniole, Alvarez del Vallo, i-a spus-o direct lui Blum : „...Dacă veţi continua să vă menţineţi pe aceeaşi poziţie evazivă, vă promit că, de fiecare dată cînd un socialist spaniol va muri în tranşee, ultimul lui gînd va fi un blestem pentru dumneavoastră. El va spune : asasinul meu este Léon Blum...“

Doar Uniunea Sovietică şi brigăzile internaţionale, care veneau din toate colţurile lumii, au apărat cauza dreaptă a republicii, înţelegînd că războiul civil de pe pămîntul plin de suferinţe al Spaniei nu este altceva decît începutul marelui război cu fascismul...

Pe nepusă masă, Saryan apăru la Berlin. Imediat după sosire, îi telefonă lui Vasili.

— Alo ! Domnule Kocek... Mă recunoaşteţi ?

— Saryan ? Dumneata ?

— În persoană !

— Unde eşti, de unde telefonezi ?

— Sînt în Berlin, la hotelul „Adlon“.

— Coboară în stradă ! Trec imediat să te iau ! Vreau să te văd cît mai repede !

În drum spre casă, Vasili află că Saryan a venit la Berlin în calitate de corespondent al ziarului său. Trebuia să scrie despre vizita lui Mussolini în Germania și despre felul în care îl va primi Hitler.

— O fi întîlnirea între doi dictatori un eveniment atît de important că ziarele trimit pentru asta corespondenți speciali ? întrebă Vasili.

— Nu e vorba, firește, de întîlnire, ci despre ceea ce ascunde ea. Există informații sigure că Italia va adera la pactul antikomintern, încheiat între Germania și Japonia în 1936. Și în afară de aceasta, Hitler va face totul ca să obțină acordul ducelui pentru anexarea Austriei.

Liza se bucură sincer de venirea acestui oaspete neașteptat.

— Ah, domnule Saryan, nici nu vă puteți închipui cît de singuri sîntem aici și cu cîtă plăcere ne aducem aminte de timpul petrecut în casa dumneavoastră de la Paris. Cum o mai duceți, ce face Jeannette ?

— Mulțumesc, toate sînt mai mult sau mai puțin în ordine, dacă putem numi „ordine“ timpurile acestea agitate... Ne amintim adesea de dumneavoastră. Dar mă tem că vremurile acelea fericite nu vor mai reveni niciodată !

Ziaristul, care fusese totdeauna un optimist plin de viață, părea acum gînditor, îngrijorat. Firele argintii din păr se înmulțiseră, iar sub ochii negri ca măslina apăruseră cearcăne.

Vasili scoase o sticlă de vermut din bar și umplu paharele.

— Să bem pentru fericire, pentru ca în lume să învingă rațiunea, toastă el și ridică paharul.

— Amin ! răspunse Saryan și bău pînă la fund.

— Povestește-mi, ce se mai aude la Paris ?

— Nimic îmbucurător... Ai citit desigur despre căderea guvernului Blum ? Trădîndu-i pe republicanii spanioli, ducînd o politică ipocrită — ba aș zice chiar lașă și murdară — Blum a ucis cu propriile lui mîini Frontul

popular și a deschis drumul pentru ofensiva reacțiunii. Nimeni nu se mai îndoiește acum că noul guvern radical-socialist e gata să facă orice concesii dictatorilor, numai ca să evite războiul. Toți înțeleg că Hitler se pregătește să anexeze în cel mai scurt timp Austria și că pe urmă vă ataca Cehoslovacia. Dar nimeni nu face nimic pentru a pune capăt samavolniciilor dictatorului. Flandin, un deputat cu influență, declară în Adunarea Națională : „Să nu facem pe eroii pentru Austria, mai bine să ne adăpostim în spatele liniei Maginot !“ Sindicatul învățătorilor îi ține isonul pe același ton pacifist : „Preferăm să primim o palmă, decît un glonț în frunte !“ Din cauza lașității lor, urmașii marii revoluții franceze riscă să rămînă singuri, față în față cu o Germanie înarmată pînă în dinți și avidă de revanșă.

— Și cum se comportă prietenii mei : de la Grammont, Marignet, pictorul Borrault ?

— De la Grammont a fost ales deputat și se situează pe o poziție fermă, conducînd în parlament grupul de antifasciști consecvenți. Marignet, cu toate că se socotește un om cu idei progresiste — funcționar a fost, funcționar a rămas ! Urînd fascismul, el îi urăște în aceeași măsură pe comuniști, pe socialiști, pe toți cei care reprezintă interesele oamenilor de rînd... Borrault al nostru s-a dovedit a fi la înălțime. În primăvară, și-a expus un tablou nou, *Patria*, care a provocat entuziasm în rîndurile adevăraților patrioți. La ora actuală e socotit unul din pictorii progresiști francezi de vază. Pe unul ca ăsta nu-l poți înfrînge și nu-l poți cumpăra, are convingeri profunde și va lupta pentru Franța pînă la ultima lui suflare.

A doua zi, Saryan plecă la München pentru a asista la ceremonia întîmpinării lui Mussolini de către führer. Solemnitatea, organizată cu mare fast, s-a desfășurat la 25 septembrie. În relatarea întîlnirii, publicată în prima pagină a lui *Völkischer Beobachter*, se descria felul în care Hitler și ducele au străbătut drumul de la gară pînă în oraș printre două rînduri de busturi înfățișîndu-i pe împărații romani, al căror urmaș se socotea Mussolini. În

uriașa piață, plină de mulțimea care îl aclama pe duce, se ridica o coloană înaltă avînd fixată în vîrf o gigantică inițială „M“...

Peste două zile, führerul și ducele au sosit la Berlin. Vasili a asistat și el la acest „eveniment“. Mussolini se afla într-un automobil deschis foarte luxos. Hitler era în spatele lui. Într-o atmosferă plină de solemnitate, ambii au străbătut orașul parcurgînd încet distanța de cîțiva kilometri între cancelaria imperială și stadionul olimpic.

La 28 septembrie, la ora șapte seara, la Berlin a avut loc un uriaș miting. Posturile de radio din întreaga Germanie transmiteau cuvintele adresate de Hitler oaspetelui său, pe care-l numea „unul din cei mai eminenți bărbați ai tuturor secolelor, unul din acele rare genii pe care istoria le creează, ei fiind aceia care creează istoria... !“

Nici Mussolini n-a făcut economie de cuvinte bombastice în răspunsul său : „Atunci cînd fascistul are un prieten, merge cu el pînă la capăt ! Mîine Europa va deveni fascistă și atunci se vor ridica o sută cincisprezece milioane de oameni, ca unul singur, în hotărîrea lor de nezdruncinat...“

Seara tîrziu, conducîndu-l pe Saryan la poartă, Vasili văzu pe o alee laterală o foaie de hîrtie și o ridică. Și deodată, tresări cu emoție... ținea în mînă un ziar de mărimea unui manifest, *Steagul roșu*, „organ al organizației ilegale antifasciste din Germania“. Iar în partea stîngă, sus, era scris cu litere mici : „Proletari din toate țările, uniți-vă !“

Înseamnă deci că organizația ilegală există și acționează.

Maistrul Hermann se ținuse de cuvînt. Dar cum a ajuns aici, în grădină, ziarul acesta ? L-o fi aruncat grădinarul Müller ? O fi vrut să-i arate bogătașului american că muncitorimea germană constituie o prezență activă ?

La întîlnirea următoare cu Vasili, Weber își arătă pe față nemulțumirea în legătură cu apariția ziarului ilegal sub vechiul nume de *Steagul roșu*.

— Nu înțeleg ce se poate obține prin apariția unui ziar minuscul de o anumită orientare ? Ce rost are să-i

iritäm pe fasciști și să atragem asupra noastră urgia Gestapoului ?

— Dragă Weber, n-ar fi mai bine să dăm dovadă de tact și să manifestăm mai multă înțelegere față de vederile altora ? Fiecare să lupte cu fascismul cum socotește de cuviință, în cazul de față toate mijloacele sînt bune ! răspunse Vasili.

Apariția unui ziar ilegal a produs o puternică impresie asupra muncitorilor din fabricile și uzinele berlineze. Toți citeau ziarul, chiar și cei care erau departe de lupta activă. Cu toate că făceau percheziții prin întreprinderi, de unde ridicau pe cei socotiți ca suspecți, agenții Gestapoului n-au reușit să afle unde se tipărește ziarul și cine sînt cei care îl publică.

Faptul că autoritățile erau alarmate de apariția ziarului i-a fost confirmat lui Vasili de Lemke, recent reintors din Spania.

— Uimitoare vitalitate mai au comuniștii ăștia, exclamă el indignat. Eram convinși că am terminat cu ei, că i-am băgat în lagărele de concentrare nu numai pe membrii partidului, dar și pe toți simpatizanții lor. Și cînd colo, ăștia rezistă și editează chiar un ziar ! Hitler a ordonat să fie găsiți și scoși la lumină chiar și din gaură de șarpe. Altfel, zicea, vă împușc pe toți ! Sînt oameni curajoși, n-am ce spune, termină el într-un mod neașteptat.

— Despre cine vorbiți, domnule Lemke ?

— Despre comuniști, despre cine ? Auzi, domnule, toți tremură de frică și ei scot un ziar, chemînd la rezistență. Toată lumea își pleacă azi capul în fața noastră ! O fac pînă și scorțoșii de englezi, iar comuniștii se revoltă și vor să-i facă și pe alții să se revolte !

— De ce credeți că ziarul e scos de comuniști ? Și nu cumva exagerați, dragă prietene, afirmînd că în fața dumneavoastră își pleacă toți capul ? Un zîmbet fugar trecu pe fața lui Vasili.

— Exagerez ? Deloc !... Judecați și dumneavoastră ! Cu Spania am terminat ? Și încă cum ! I-am lichidat pe toți : comuniști, socialiști, anarhiști, evrei și alte canalii... Francezii și englezii au declarat doar de formă că nu sînt

de acord cu noi ; în fond însă succesele noastre în Spania i-au bucurat. Acum vine rîndul Austriei și Cehoslovaciei. După ce terminăm cu ei, te pomenești că și Balcanii o să fie ai noștri ! De aici și pînă la hegemonia mondială nu-i decît un pas. Bineînțeles, excluzînd America, se corectă Lemke, pentru a nu-l supăra pe american.

— Dumneavoastră considerați că alipirea Austriei la Reich și cucerirea Cehoslovaciei sînt hotărîte ?

— Cum să nu consider ? N-ați auzit despre sosirea la Berlin a cancelarului austriac Schuschnigg ? Primindu-l la cancelaria imperială, führerul i-a declarat că, dacă se va încăpățîna în continuare, atunci el, Hitler, va ordona bombardarea orașelor mai importante din Austria, iar unele din ele le va șterge de pe fața pămîntului, așa cum s-a întîmplat și în Spania. Și-atunci, Schuschnigg a capitulat, acordîndu-i nazistului austriac Seyss-Inquart un post important în guvern... Țineți seama că asta e abia începutul. Armata a 8-a germană stă pregătită la granița cu Austria... Cît privește Cehoslovacia, planul „Grünn“ e demult aprobat, iar Cehoslovacia va înceta să existe ca stat independent cel tîrziu pînă la sfîrșitul anului !

— O să accepte francezii să înghițiți două state independente din Europa centrală ?

— Dragul meu, führerul nostru nu este deloc un naiv! El s-a înțeles din timp cu englezii, iar francezii, fără englezi, nu îndrăznesc să facă nimic ! O să strivim și Franța în doi timpi și trei mișcări. N-aveți grijă, Hitler a calculat totul dinainte, nu va rata nimic !

— Se pare că aveți dreptate. N-aș risca să fac pariu cu dumneavoastră !

— Și bine faceți, pentru că ați pierde !... Am să vă rog ceva... Lemke zîmbi slugarnic. N-aș putea depozita în seiful dumneavoastră niște mărunțișuri pe care nu pot să le țin acasă ?

Scoase din buzunarul pantalonilor o cutiuță plată și, deschizînd-o, lăsă să cadă pe masă inele cu briliante, cercei, coliere...

— Captură spaniolă ? întrebă Vasili, reținîndu-și cu greu indignarea.

— Îhî, mugi drept răspuns *obersturmbannführerul*, foarte mulţumit de sine.

— Puteţi pune cutiuţa în seif, să stea acolo... Sper că n-aveţi nevoie de chitanţă ?

— Vai de mine, se poate ! Lemke adună bijuteriile, le băgă în cutiuţă, iar cutiuța o așează în seif.

— Domnule Lemke, serviciu contra serviciu ! Vreau să vă rog și eu ceva. Compania pe care am cinstea s-o reprezint are mari interese în Cehoslovacia. Asta o știți și dumneavoastră. Peste șaizeci la sută din cantitățile de petrol și produse petroliere care se consumă acolo sînt livrate de noi. Ne interesează foarte mult tot ce ar avea legătură cu această ţară. V-aș ruga să culegeți informații cît mai amănunțite despre planurile Germaniei cu privire la Cehoslovacia. Bineînțeles că recompensa vă este asigurată.

— Vă puteți bizui pe mine ! Pentru dumneavoastră voi face totul, chiar și imposibilul, răspunse Lemke.

Ca totdeauna, Vasili hotărî să verifice din alte surse datele cu privire la Austria, primite de la Lemke.

Maiorul Kolwietz de la Marele Stat-major confirmă spusele lui Otto Lemke, ba mai mult, anunţă și data exactă a intrării trupelor germane pe teritoriul Austriei : 12 martie 1938.

Kolwietz nu greșise : în zorii zilei de 12 martie Armata a 8-a germană a pătruns pe teritoriul Republicii Austriece și, neîntîmpinînd nici o rezistenţă, a ocupat toată ţara. A doua zi, printr-un „decret imperial“, Austria a fost anexată la Reich, iar Hitler a rostit o cuvîntare de la balconul primăriei din Viena : „Dacă providenţa m-a chemat la conducerea Reichului din orașul austriac în care m-am născut, nu se putea ca ea să nu-mi încredinţeze și misiunea de a înapoia Reichului german scumpa mea patrie...“

La Berlin, mareșalul Göring îi primea pe rînd pe ambasadorii acreditaţi în Germania, spunînd fiecăruia : „Lipsa de lealitate a cancelarului Schuschnigg ne-a obligat să acționăm în modul în care am acţionat...“

Ambasadorul Angliei, Henderson, cunoscut pentru vederile sale prohitleriste, încercă să obiecteze, spunîndu-i lui Göring : „Oricum, domnule mareșal, chiar dacă domnul cancelar al Austriei n-a fost destul de circumspect, poate constitui oare aceasta un motiv ca Germania să comită un asemenea act grosolan de violență ?“

La care Göring răspunse : „E prea tîrziu ! Hitler este deja la Viena...“

*

Else Braun se întîlnea regulat cu Liza, primea cu plăcere tot felul de daruri, își deplîngea soarta amară de femeie singură, părăsită de toți, și își împărtășea necazurile... Doamne ! Hitler a desființat complet înțelesul de morală și le-a acordat femeilor asemenea libertăți, la care înainte nici nu te puteai gîndi măcar... Nemțoaicele, fără să le pese de oprobriul public, se culcă acum cu primul bărbat întîlnit. Matroane onorabile, mame de familie — toate sînt convinse că, luîndu-și amanți din rîndul militarilor, își îndeplinesc o datorie patriotică și, ca atare, conviețuiesc cu ei în văzul lumii. Deh, ce să-i faci, viața soldaților führerului trebuie îndulcită !

— Gîndiți-vă, doamnă... În situația aceasta de decădere a moravurilor, cînd fetele din familii bune devin accesibile tuturor, cine mai are nevoie de o femeie trecută ca mine ?

Nu era doar o simplă întrebare, era expresia disperării profunde a Elsei Braun.

După cum spunea ea, secția externă a partidului nazist se ocupa mai ales de probleme legate de Cehoslovacia. Probabil că Franța și Anglia se împăcaseră cu gîndul că, mai devreme sau mai tîrziu, Hitler va cotropi, dacă nu toată Cehoslovacia, în orice caz o mare parte a ei.

Un cunoscut jurist francez, Joseph Barthélemy scria în ziarul *Temps* : „Este oare nevoie să sacrificăm trei milioane de francezi numai pentru a lăsa sub dominația Cehoslovaciei trei milioane de germani sudeți ?“

În Anglia, *Daily Express* îi cînta în strună. Într-un articol intitulat *Din nou cehii*, ziarul scria : „Noi nu iubim tagma asta ! Nu e admisibil ca guvernul englez să ne oblige să luptăm pentru un stat pe jumătate ruinat cum e Cehoslovacia".

Else Braun susținea că cei de la secția externă sînt convinși de faptul că teza „mai bine învinși alături de Hitler, decît învingători alături de Soviete" are tot mai mulți aderenți pe culoarele parlamentului francez...

La 22 mai, la granița cehoslovacă-germană, grănicerii nemți au omorît doi motocicliști slovaci. Ambele state decretează mobilizarea generală. Prin eforturi comune, ministerele de externe englez și francez conving Berlinul și Praga să anuleze măsurile luate. Există deci motive de jubilare și francezii jubilează : pentru prima oară eforturile întreprinse în comun duc la rezultatele dorite. Hitler dă înapoi.

În momentul în care discuția ajunse la acest punct, Otto Lemke izbucni în hohote puternice de rîs :

— Aiuriți mai sînt și francezii ăștia, ascultați-mă pe mine ! Franța crede cu toată seriozitatea că englezii sînt alături de ea și că führerul, speriat, s-a lăsat păgubaș... Nici nu poate fi vorba de o retragere, asta nu-i decît o manevră tactică a führerului nostru. De ce să mai tulbure apele, cînd și așa știm ce gîndesc englezii ?

— Și ce credeți că gîndesc ?

— Pur și simplu, englezii își avertizează partenerul să nu-și pună speranțe prea mari în ajutorul Londrei.

— Imposibil !

— În politică totul e posibil ! Iarăși vă trebuie dovezi ? Cu un aer triumfal, Lemke băgă mîna în buzunar și scoase de-acolo o hîrtie pe care o întinse lui Vasili.

Era copia notei confidențiale trimisă de Foreign Office ministerului de externe francez.

Negru pe alb stătea scris : „Considerăm important să menționăm că guvernul francez nu trebuie să-și facă nici un fel de iluzii în legătură cu poziția guvernului englez în cazul în care eforturile comune îndreptate spre solu-

ționarea pașnică a problemei cehoslovace nu vor fi încununate de succes...“

— Băieții noștri de la serviciul de informații lucrează excelent, nu-i așa ? Francezii nu-și veniseră încă în fire după șocul provocat de primirea acestei note, că ea se și afla pe biroul führerului. Oare trebuie să fii un mare înțelept ca să-ți dai seama că nu vor exista acțiuni comune în favoarea Cehoslovaciei ? întrebă Lemke.

— Da, se pare că așa e, răspunse Vasili.

În aceeași zi transcrise nota engleză în text codificat și o expedie lui Stambulov la Sofia pentru a fi trimisă „tatii“.

Vasili primi de la Hermann o ilustrată. Maistrul îl întreba dacă reprezentanța lui „Standard Oil“ nu are nevoie de un contabil cu studii de specialitate. Asemenea oferte veneau foarte des și nu puteau provoca nici o bănuială. Hermann anunța în felul acesta că vrea să se întîlnească cu Vasili.

— Voiam să vă arăt ceva, spuse maistrul cînd se întîlniră în casa conspirativă, și îi întinse lui Vasili al patrulea număr al *Steagului roșu*, care apărea de două ori pe lună. Ascultați ce scrie aici ! Hermann își puse ochelarii și începu să citească apelul adresat poporului german, publicat în prima pagină.

„Dragi compatrioți !

Există oameni care, cu lacrimi de fericire în ochi, se bucură de victoriile führerului. Și cum ar putea să fie altfel, cînd visele capitaliștilor și moșierilor nemți cu privire la marea Germanie se transformă în realitate datorită lui ?

Da, Austria a fost anexată cu forța la Reich, acum e rîndul Cehoslovaciei ! Mai avem mulți vecini care, dacă o vom dori, vor deveni și ei o pradă ușoară.

Dragi compatrioți !

Rețineți un adevăr foarte simplu : o națiune care asuprește alte națiuni nu poate fi liberă ! Gîndiți-vă la viitor

pînă nu-i prea tîrziu ! Nu încurajați nelegiuirile naziștilor în frunte cu Hitler, nu vă acoperiți țara de rușine, nu faceți ca ura și mînia altor popoare să se reverse asupra capetelor noastre ! Nu uitați că odată și odată va veni momentul în care va trebui să plătim !

Noi, antifasciștii, vă chemăm la lupta cu fascismul ! Să barăm drumul aventurii ! Oamenii muncii au nevoie de pace, de muncă, de prietenie și nu de o Germanie mare, ridicată pe morminte a milioane de cadavre.

Jos fascismul ! Jos războiul ! Jos Hitler !
Trăiască pacea pe pămînt și democrația !
6 iunie 1938

Berlin."

— Ei, ce ziceți ? întrebă maistrul Hermann după ce termină lectura.

— Este exact ceea ce trebuie azi! Dar, tovarășe Hermann, aveți legături sigure în uzine și în fabrici ? Ajunge ziarul la muncitori ?

— Păi cum altfel ? Credeți cumva că în pofida tuturor greutăților tipărim ziarul și ne riscăm viața doar pentru propria noastră satisfacție ? Avem peste cincizeci de oameni de legătură, la ora asta au terminat difuzarea numărului pe care-l aveți în față. În unele locuri ziarul se lipește în fumoare, în altele este depus direct în dulapurile muncitorilor...

*

După München, hitleriștii socoteau că totul le e permis și că în lume nu mai există forțe capabile să se opună Germaniei. Pregătindu-se pentru un război de proporții, naziștii întreprindeau tot mai multe acțiuni represive în interiorul țării. Oamenii erau arestați la cea mai mică bănuială și Gestapoul îi trimitea în lagăre de concentrare, fără nici un fel de anchetă sau judecată. Perchezițiile și arestările se țineau lanț. Urmărirea străinilor fusese și ea intensificată, Vasili o simțea la fiecare pas.

Într-o zi, Liza îi telefonă la birou, spunîndu-i că grădinarul Müller fusese arestat și că agenții de poliție cer să fie lăsați să percheziționeze vila.

— Am încuiat ușa și am refuzat să le dau drumul în casă. Dar ei continuă să bată la ușă, insistă să li se deschidă, amenință că vor intra cu forța... Nu știu ce să fac...

— În primul rînd, să fii liniștită ! Să nu deschizi ușa, nu te teme, n-o s-o spargă. Vin numaidecît ! Vasili îi telefonă consulului general O'Kelly și se îndreptă imediat spre casă.

Agenții Gestapoului se învîrteau în fața intrării, dar nu riscau să forțeze ușa acestei vile elegante, în care locuia un american.

— Ce se întîmplă aici, domnilor ? întrebă Vasili supărat. Ce înseamnă această comportare în fața casei mele ?

Ofițerul răspunse, mai bine zis raportă milităreste :

— După informațiile pe care le deținem, grădinarul dumneavoastră, Müller, este comunist și are legături cu o organizație ilegală subversivă.

— Și, ce-i cu asta ?

— Știți, cu ocazia percheziției făcute la el, nu s-a găsit nimic.

— Cu atît mai greu de înțeles ce vreți să căutați în casa mea !

— El... vreau să spun... Müller... și-ar fi putut ascunde hîrtiile la dumneavoastră...

— Stranie logică, domnule ofițer ! N-ați găsit nimic la grădinar și de aceea ați hotărît să percheziționați locuința unui cetățean american, reprezentant al companiei care vă aprovizionează țara cu petrol. Socotesc toate acestea drept un act arbitrar inadmisibil și drept o expresie a ostilității față de mine și compania pe care am cinstea s-o reprezint. În consecință, voi fi obligat să aduc la cunoștință mareșalului Göring cele întîmplate. Pînă la primirea unui răspuns satisfăcător, sistez temporar toate livrările !

— Dar n-am făcut descindere la dumneavoastră ! Ofițerul era vădit dezorientat. Simpla menționare a numelui

atotputernicului mareșal al Reichului produsese impresie asupra lui.

Între timp, sosi și limuzina cu număr diplomatic, în care se afla consulul general al Statelor Unite ale Americii la Berlin. O'Kelly coborî din mașină, se recomandă ofițerului și apoi întrebă pe ce bază și din al cui ordin a năvălit poliția în casa unui cetățean american, încercînd să facă percheziție ?

— Dumneavoastră, stimați domni, nu înțelegeți, după cît se vede, deosebirea dintre cetățenii Cehoslovaciei și cei ai Americii. Băgați-vă în cap o dată pentru totdeauna : ceea ce se poate face cu cehii și cu alte popoare, nu se poate face cu americanii ! Noi nu vom admite ! Ați înțeles ? Voi fi nevoit să protestez împotriva acestei samavolnicii.

Ofițerul repetă povestea cu Müller.

— Curios, în loc să-l preveniți pe *mister* Kocek și să-l feriți de comuniști, dumneavoastră vreți să-i percheziționați locuința ! Plecați de-aici cît mai repede, pentru că altfel voi fi nevoit să-i telefonez domnului Ribbentrop.

Polițiștii au fost nevoiți să plece cu coada între picioare. Vasili îi mulțumi lui O'Kelly și-l invită în casă, la un whisky.

— Nemții ăștia și-au luat complet nasul la purtare ! Nu înțeleg de ce ai noștri se poartă cu mănuși față de ei, spuse iritat O'Kelly, după al treilea pahar de whisky cu sifon.

— Ați răspuns chiar dumneavoastră cîndva la întrebarea asta : de frica rușilor, remarcă Vasili.

— Am răspuns... Știți de ce mă tem eu acum ? Ca nu cumva nemții — în loc să-i lovească pe ruși — să pornească împotriva noastră ! Prea au început să-și facă de cap ! La circ exista o lege nescrisă : fiara care nu mai ascultă de îmblînzitor este ucisă. De nu s-ar întîmpla și aici la fel !

— Mă tem că fiara de aici își va înghiți dresorul pe care nu-l mai ascultă de mult, remarcă Vasili.

Grădinarul Müller a fost salvat cu ajutorul lui Otto Lemke. Respectiva operație l-a costat pe Vasili trei sute de dolari. Müller s-a întors peste zece zile slab și îmbă-

trînit. Fața lui brăzdată de riduri era acoperită cu zgîrieturi.

— Ce au făcut cu dumneata, Müller ? întrebă Vasili, plin de compătimire.

— N-am dreptul să vorbesc, am semnat o hîrtie, spuse grădinarul. Și după un moment de tăcere, adăugă : de fapt, în dumneavoastră pot avea încredere... M-au bătut de trei ori pe zi, uneori și noaptea... Tot mă întrebau despre o organizație ilegală care scoate un ziar. Și de dumneavoastră s-au interesat, domnule Kocek.

— Și ?...

— Nimic... Nu știu absolut nimic despre nici o organizație și, în general, vă spun sincer, politica nu mă interesează ! Cred că a fost o greșeală, m-au confundat cu cineva. În ceea ce vă privește pe dumneavoastră, bineînțeles că nu am putut spune decît lucruri bune.

— Îmi face plăcere să aud că grădinarul meu nu se interesează de politică, pentru că altfel aș fi fost tras și eu la răspundere ! Și totuși să fii atent și să ai în vedere că am garantat pentru dumneata.

— Asta n-am știut-o !

Plecînd odată mai devreme ca de obicei de la reprezentanță, Vasili se întoarse din drum ca să-și ia servieta pe care o uitase la birou. În cabinetul său de lucru îl găsi pe juristul Glauberg care îi răscolea prin sertare.

— Ce faceți aici ? îl întrebă cu asprime Vasili.

— Caut copia ultimei noastre scrisori către firma „Flamme“... Juristul avea o privire complet rătăcită.

— De ce o căutați aici și nu la arhivă ?

— Nu e acolo...

— Ia să vedem ! Vasili sună și o rugă pe secretară să-l cheme pe funcționarul de la registre. Cînd apăru, Vasili îi spuse să-i aducă dosarul cu hîrtiile ieșite. Îmi trebuie copia ultimei scrisori pe care am trimis-o companiei „Flamme“. Dacă nu greșesc, era vorba despre decontări. Observînd că Glauberg îi face niște semne funcționarului, adăugă : sper că această copie se află la dosar. În caz contrar, vă dau imediat afară !

Funcționarul se întoarse după un minut cu dosarul și-i arătă patronului copia scrisorii.

— Îmi permit să vă asigur, spuse el, că la noi actele nu se pierd.

— Vă mulțumesc. Sînteți liber !

După plecarea funcționarului, Vasili îl întrebă din nou pe Glauberg :

— Așadar, ce-ați căutat în sertarele biroului meu ?

Juristul tăcea. Pe obraji îi apăruseră niște pete roșii.

— Încă o întrebare : de unde ați avut cheile de la birou ?

— Erau aici... Probabil că le-ați uitat...

— Nu-i adevărat ! Vasili scoase din buzunar legătura de chei și i-o arătă lui Glauberg. Ce-ați căutat în sertarele biroului meu și cine v-a pus s-o faceți ?

— Scuzați, nu se va mai întîmpla... Cuvintele îi ieșeau cu greu din gură, buzele îi tremurau.

— Nu se va mai repeta, pentru că nu veți mai fi aici ! Să părăsiți imediat reprezentanța și să nu vă mai văd niciodată în fața ochilor !

A doua zi de dimineață dădu dispoziție contabilului să lichideze conturile cu Glauberg.

Cele întîmplate cu grădinarul și cu juristul Glauberg l-au pus pe gînduri. Va veni probabil vremea cînd fasciștii nu vor mai ține seama de nimic... „Trebuie să fiu mai prudent, să nu le dau nici cel mai mic motiv de bănuială", își spuse Vasili. Dar el și cu Liza se află în raiul fascist nu pentru a-și mări contul de la banca americană, ci pentru a face treabă ! O treabă periculoasă și necesară.

Otto Lemke, care reușise, cu ajutorul lui Vasili, să depună un capital mărișor la banca elvețiană, îi furniza în continuare informații prețioase. Verificarea datelor primite de la el (asta se făcea prin Else Braun și prin maiorul Kolwietz, de la Marele Stat-major) confirma de fiecare dată veridicitatea acestor informații.

La sfîrșitul lui februarie 1939, Lemke veni la Vasili abătut și supărat : i să părea că führerul începe să se aiurească și asta nu-i miroase a bine.

— Cum adică, domnule Lemke, führerul se poate aiuri?

— Închipuiți-vă că poate ! Acum are o altă idee : vrea să ocupe toată Cehoslovacia !

— Doar a semnat cu mîna lui tratatul de la München prin care se garantează inviolabilitatea noilor granițe cehoslovace !

— Of, domnule Kocek, naiv mai sînteți ! Ce însemnătate are pentru Hitler iscălitura depusă pe o bucată de hîrtie ? El a semnat și tot el își poate lua semnătura înapoi ! Există un ordin dat de führer : toată armata să fie pregătită pentru intrarea în Cehoslovacia, în vederea ocupării ei integrale, nu mai tîrziu de 15 martie.

Înainte de a-i comunica „tatii“ vestea aceasta alarmantă, Vasili hotărî s-o verifice. Și într-adevăr, Kolwietz îi transmitea că ocuparea Cehoslovaciei este plănuită pentru noaptea de 15 martie.

În noaptea aceea, în timp ce trupele fasciste pătrundeau în Cehoslovacia, Hacha, președintele republicii, stătea singur în imensul salon al noii cancelarii imperiale. În fața lui, pe birou, se afla o hîrtie cu un text foarte scurt. Din cînd în cînd, Hacha se apleca asupra ei și, strîmbîndu-se de parcă îl dureau măselele, se lăsa din nou pe spate. Hitler îi ordona să se semneze acest document în care menționa că „...fiind conștient și în depline facultăți mintale, încredințez soarta poporului cehoslovac și a întregii țări führerului și Reichului german“.

Hacha înțelegea că, semnînd acest document, își trădează cu nerușinare poporul. Dar nu avea forța necesară de a se opune. Era în pragul leșinului. I s-a făcut o injecție și, pînă la urmă, și-a pus semnătura pe document.

Astfel s-a mai întors încă o pagină tristă din tragicul letopiseț al acelor ani.

* * *

Venea la rînd problema Danzigului.

Revendicînd alipirea Danzigului la Germania și acordarea dreptului de a construi o magistrală proprie prin

„coridorul polonez“, nemții promiteau Poloniei, drept compensație, o parte a Ucrainei sovietice.

Clica reacționară, care conducea pe-atunci destinele politicii poloneze, a refuzat ajutorul sovietic și a pornit pe drumul trădării fățișe a intereselor naționale ale poporului polonez.

La 7 aprilie 1939, trupele italiene au intrat în Albania. La 28 aprilie guvernul german a declarat că anulează tratatul maritim anglo-german și pactul germano-polonez de neagresiune. La 22 martie, călcîndu-și pe inimă, conducătorii lituanieni cedaseră Germaniei regiunea Memel cu portul Memel (Klaipeda) de la Marea Baltică. Hitler avea, de asemenea, pretenții asupra coloniilor germane, pierdute la sfîrșitul războiului mondial în favoarea Angliei și Franței, pretinzînd totodată teritorii poloneze.

În scopul stăvilirii agresiunii fasciste, guvernul sovietic propunea cu insistență puterilor apusene organizarea unui sistem de securitate colectivă. Pentru a liniști opinia publică engleză, cercurile conducătoare din Anglia au fost nevoite să meargă în întîmpinarea propunerilor sovietice.

Așa au început tratativele anglo-franco-sovietice, discuții lungi și fără rezultat.

În timpul acesta, Stambulov, sosit la Berlin, îi transmise lui Vasili că englezii duc negocieri nu numai cu sovieticii, ci și cu Germania. Și cu toate că nemții nu fac un secret prea mare din aceste convorbiri, conținutul lor nu e cunoscut.

— „Tata“ m-a rugat să vă transmit că aflarea amănuntelor în legătură cu aceste tratative prezintă o mare importanță.

Vasili se adresă în primul rînd lui Weber. De data asta însă Weber ezită și spuse :

— Din păcate, în problema de care vorbiți nu vă pot fi de folos.

— Dumneavoastră lucrați totuși la ministerul de externe... E drept, la secția consulară, dar nu se poate să n-aveți prieteni de la care să aflați cine sînt participanții la tratative și despre ce e vorba. Este foarte important !

— Nu, nu pot, veni răspunsul.

Refuzul lui Weber îl contrarie pe Vasili. Ce putea să însemne asta ? Frica sau dorința de a părăsi activitatea politică periculoasă ?

Else Braun adusese pînă atunci doar documente care treceau prin mîinile ei, iar Kolwietz nu putea, de data asta, să facă nimic : tratativele diplomatice nu aveau legătură cu Marele Stat-major. Rămînea doar Otto Lemke.

Vasili îl invită într-o zi la el.

— Dragă domnule Lemke, ne cunoaștem de mult și există toate motivele să avem încredere unul într-altul. Am o rugăminte sau, dacă doriți, numiți-o propunere concretă. Șeful meu a aflat că englezii joacă pe două fronturi: au început tratativele cu rușii la Moscova pentru organizarea unui sistem de securitate, ceea ce, în esență, este o acțiune îndreptată împotriva Germaniei și, în același timp, discută și cu conducătorii dumneavoastră politici despre posibilitățile unei alianțe anglo-germane. Nu știu în ce scop, dar șeful îmi cere detalii precise. N-ați putea să mă ajutați ? Înțeleg că e o chestiune foarte grea și de aceea nu țin seamă de cheltuieli.

— Sinceritate pentru sinceritate : mi-e absolut indiferent pentru cine și pentru ce vă trebuie informațiile acestea. Nu vă mai bateți capul cu explicațiile... Ceea ce știe șeful dumneavoastră corespunde realității. Englezilor le-a plăcut întotdeauna jocul dublu, numai că Hitler nu e omul pe care să-l poți duce de nas !... L-am auzit recent pe Rosenberg spunîndu-i lui Hess (eram în cabinetul lui Hitler), că englezii nu s-au gîndit niciodată în mod serios să se înțeleagă cu sovieticii. Aștia se tem de bolșevici mai rău ca dracul de tămîie. Totul a fost aranjat ca să ne prindă pe noi în capcană. Rosenberg află din surse engleze tot ce se discută la Moscova... Trebuie să recunosc că nu m-am prea interesat de convorbirile avute cu englezii aici, la Berlin, și nu am, bineînțeles, nici un fel de documente. Urmează să iau legătura cu cine trebuie, să cheltuiesc ceva bani cu respectivii...

— V-am spus, suma nu contează, îi reaminti Vasili.

— Înțeleg. Dar știți că mie mi-au plăcut totdeauna lucrurile clare : cît ați putea oferi pentru treaba aceasta ?

— Ar fi mai bine să fixați dumneavoastră.

— Trei mii de dolari. Și fără tocmeală, nu-i așa ?

— N-o să mă tocmesc, cu toate că e cam scump... Pot să vă dau acum o mie de dolari avans, restul pe urmă. Țineți seamă că materialul îmi trebuie urgent, cel mult în trei zile, să zicem. După ce se va da publicității comunicatul asupra negocierilor, informațiile dumneavoastră nu vor mai fi de folos nimănui.

— Comunicat ? Nu va exista nici un comunicat ! Dumneavoastră uitați probabil că englezii îi vînd nu numai pe ruși, dar și pe aliații lor, pe francezi. Și pe polonezi îi vînd ! Cît privește termenul, mai devreme de trei zile, nu pot face nimic.

— Vă aștept peste trei zile, spre seară, tot aici. Și acum, un păhărel de coniac. De fapt, mai bine să vă dau două sticle cu coniac grecesc „Metaxa". E excelent, îl puteți bea cu prietenii ! Lui Vasili îi era scîrbă să vadă mutra de bețiv a SS-istului, în casa lui.

Conducîndu-l pe Lemke, îl întrebă :

— Apropo, ce impresie a făcut la Gestapou faptul că l-am dat afară pe Glauberg ?

— Erau gata să-l bage la pușcărie pentru că s-a dovedit atît de idiot și s-a comportat ca un începător. După încercarea de a face percheziție la dumneavoastră, Gestapoul berlinez a fost serios frecat de șefii cei mari. Li s-au dat dispoziții să se poarte mai precaut cu dumneavoastră, așa că puteți dormi liniștit.

— Și așa dorm liniștit.

Într-o cameră mai mică, pe care Vasili o transformase în birou, îl aștepta Stambulov.

— Ce se aude ? întrebă el.

— În trei zile obținem informațiile necesare și poate și niște documente. V-aș sfătui, pentru orice eventualitate, să nu ieșiți nicăieri în aceste trei zile. Stați aici și vă odihniți.

La termenul fixat, Lemke se afla din nou în salonul lui Vasili. Vorbea, bînd coniacul cu sorbituri mici și din cînd în cînd, pentru a-și confirma spusele, scotea din buzunar niște documente pe care le înmîna gazdei.

— Englezii au început să sondeze posibilitatea de a duce tratative cu noi încă de la începutul anului 1939. Discutînd cu Rütter, funcționar superior din ministerul nostru de externe, trimisul special al premierului britanic a afirmat că Anglia este gata să renunțe, în favoarea Germaniei, la cea mai mare parte a drepturilor sale din estul și sud-estul Europei și că politica Angliei în ceea ce privește colaborarea cu Germania nu s-a schimbat după München... Iată rezumatul convorbirii. Lemke îi întinse lui Vasili o foaie de hîrtie. În discuția avută cu locțiitorul ministrului de externe britanic, secretarul personal al lui Ribbentrop, Kordt, i-a declarat acestuia că toate eforturile guvernului englez de a ajunge la o înțelegere cu Germania nu se vor încununa de succes pînă cînd nu vor înceta tratativele anglo-franco-sovietice... Și acum, iată copia informării trimise de ambasadorul nostru de la Londra. Lemke depuse în fața lui Vasili încă un document. În informare se spune că în Anglia s-a perfectat un plan, aprobat de Chamberlain, și că englezii vor încheia cu noi un pact de neagresiune... La 8 august, adică în ajunul începerii convorbirilor de la Moscova, guvernul englez i-a propus lui Hitler să se convoace conferința celor cinci puteri — Anglia, Germania, Franța, Italia și Polonia — pentru examinarea problemei alipirii Danzigului la Germania. Conferința se va desfășura fără participarea Uniunii Sovietice. Iată copia scrisorii lui Chamberlain adresată lui Hitler prin care se propune organizarea de Tratative bilaterale polono-germane, cu participarea ulterioară a Angliei... Cred că ajunge !

Lemke își mai umplu o dată paharul și, pe un ton ce se voia indiferent, adăugă :

— V-aș ruga să transferați banii în contul meu din Elveția... În sănătatea dumneavoastră, domnule Kocek !

În aceeași seară, Stambulov se înapoie în Bulgaria.

La despărțire, Vasili îi spuse :

— Comunicați-i „tatii“ că englezii pregătesc un nou München, de data aceasta ca să jertfească interesele Poloniei și să atragă Uniunea Sovietică în război cu Germania.

Dar un nou München n-a mai avut loc ! Și asta datorită Germaniei, care a prezentat cereri venind în totală contradicție cu interesele economice și coloniale ale Marii Britanii. În felul acesta, chiar și oamenii politici cei mai încăpățînați s-au convins de imposibilitatea înțelegerii cu Germania pe calea unui limbaj diplomatic obișnuit. Pentru a-l influența pe Hitler era nevoie de mijloace mai eficiente. Pînă la urmă, un astfel de mijloc s-a dovedit a fi amenințarea că Anglia și Franța vor încheia o alianță militară cu U.R.S.S.

La Moscova, propunerea de a iniția tratative militare a fost primită cu bunăvoință. Guvernul sovietic înțelegea foarte bine că agresiunea germană poate fi oprită numai prin eforturi comune și că, în felul acesta, va putea fi îndepărtată perspectiva unui nou război mondial. Dar guvernul britanic a început să tergiverseze negocierile. Delegației engleze i s-a recomandat „să discute în mod reținut cu rușii“.

Șeful delegației engleze era un amiral în rezervă iar delegația franceză era condusă de un general cu totul necunoscut. Și pe deasupra, cele două delegații nici nu aveau împuterniciri prea mari.

Temîndu-se că șeful delegației franceze ar putea ridica problema trecerii trupelor sovietice prin Polonia, reprezentantul Angliei îl împiedica în fel și chip s-o facă, orientînd lucrurile, de fapt, spre subminarea tratativelor.

La întrebarea dacă Polonia este de acord să accepte trecerea trupelor sovietice pe teritoriul ei, răspunsul a fost negativ.

Pentru guvernul sovietic era clar că nu mai avea nici un sens să continue discuțiile, mai ales că fusese informat despre tratativele anglo-germane duse la Berlin.

În seara de 31 august, Vasili află că Hitler a luat hotărîrea de a ocupa Polonia în ziua de 1 septembrie. Nu

mai avea timp să comunice știrea la Moscova. Plecă acasă, mîncă ceva, apoi se culcă, dar nu putu să adoarmă. I se părea că, necomunicîndu-i nimic „tatii", săvîrșește o crimă. Se sculă, se îmbrăcă, se sui în mașină și ajunse la poștă de unde îi trimise lui Stambulov la Sofia o telegramă : „Livrarea benzinei se amînă din cauza unei grave avarieri a petrolierului".

De abia la 3 septembrie, cînd aviația germană bombarda orașele poloneze, semănînd groază și moarte, Anglia și Franța s-au văzut silite, sub presiunea opiniei publice, să declare război Germaniei.

Pe zi ce trecea, viața în Germania devenea tot mai insuportabilă. Chiar și lui Vasili, principalul furnizor de carburanți, i se redusese cota de benzină : treizeci de litri pe lună și nici o picătură mai mult !

În același timp, comandantul militar al Potsdamului îl înștiință că vila pe care o deține va fi transformată în spital și că trebuie eliberată în douăzeci și patru de ore.

Vasili a fost nevoit să caute o locuință la Berlin. În toată Germania se introduseseră cartele pentru alimente și pentru produse industriale. Magazinul americanilor fusese închis. Din fericire Vasili avea mulți bani (din America continuau să sosească lăzi cu cafea și țigări, iar prețurile obținute pentru ele creșteau), așa că putea să găsească tot ce-i trebuia ! Străinii stabiliți în Germania erau urmăriți pas cu pas. Imediat ce ieșea din casă, lîngă Vasili răsăreau ca din pămînt doi agenți care îl însoțeau peste tot. Convorbirile telefonice erau interceptate, scrisorile și telegramele erau sever cenzurate. Și Liza era supravegheată, îi venea foarte greu să se întîlnească cu Else Braun, trebuia să născocească tot felul de tertipuri, să aranjeze întîlniri în cele mai ciudate locuri. Doar Otto Lemke, folosindu-se de situația lui privilegiată, nu se temea de nimic și venea la biroul lui Vasili, ca și înainte. Parînd totul sub masca lui de om vesel și lipsit de griji, Lemke comunica noutăți de pe front, se lăuda că führerul îngenunchiase toată Europa. Dar, în clipele de sinceritate, ofta și bombănea că nu se mai vede odată sfîrșitul războ-

iului. Cît privește finalul, Lemke nu-l socotea favorabil armatei germane. Vasili era rezervat față de el, se străduia să nu spună nimic de prisos, bani îi dădea însă cu regularitate, la fel ca și înainte.

În aceste zile grele, legătura cu „tata“ continua să funcționeze ireproșabil ; Stambulov găsea zeci de posibilități ca s-o mențină. Îmbucurător era și faptul că, în pofida greutăților, ilegaliștii nu-și restrîngeau activitatea. Chiar la începutul războiului, grupul maistrului Hermann a reușit să scoată manifeste ; poporul german era chemat să saboteze războiul și să lupte împotriva aventurierilor care vor să arunce țara în prăpastie. Vasili află de la Hermann și cauzele purtării ciudate a lui Weber.

— Weber reprezintă tipul intelectualului educat în cel mai pur spirit german. Este profund convins că trebuie să lupte împotriva fasciștilor și împotriva maniacului de Hitler. În concepția lui, a-ți risca viața pentru convingerile tale constituie un act nobil. Dar a dezvălui unui străin — fie și prieten — secrete de stat, asta înseamnă trădare ! Să nu-l judecați prea aspru ! Hans Weber este, în felul lui, un om cinstit și puteți avea încredere în el !

În al doilea an de război, Belgia, Luxemburgul, Olanda și cea mai mare parte a Franței se găseau sub călcîiul cotropitorilor fasciști.

Vasili scrise o scrisoare lui Joe Kovacici, care ajunsese între timp consul la Paris, rugîndu-l să-i ajute pe prietenii săi din capitala Franței, ziaristul Saryan și pictorul Borrault. Peste cîtva timp, prin intermediul aceluiași Joe Kovacici, primi vești de la ei.

Saryan scria că a trecut în ilegalitate și că ajută mișcarea de rezistență : „Eu cred în spiritul de luptă al poporului francez, sînt convins că el va învinge, punîndu-i pe trădători la stîlpul infamiei“, încheie Saryan. Din scrisoarea lui Borrault se vedea că pictorul suportase greu umilințele suferite de patria lui. „Orice-ați spune, noi, francezii, n-am învățat nimic și pînă nu vom fi scuturați așa cum trebuie, nu ne vom trezi ! Dar atunci cînd ne vom trezi, vom ști să arătăm de ce sîntem în stare ! Pînă

la urmă, îi vom învinge pe nemți ! Nu mă îndoiesc nici o clipă ! Dar întrebarea e : cîte jertfe va trebui să dăm ?...“

*

În noiembrie 1940, Otto Lemke trecu pe la Vasili. Obosit, *obersturmbannführerul* se întinse în fotoliu și, foarte posomorît, spuse că aduce vești proaste.

— Merită oare să vă necăjiți ? La urmei urmei, toată viața e un șir de necazuri ! încercă Vasili să glumească. Lemke însă dădu energic din mînă :

— Se aude că führerul a dat ordin Marelui Stat-major să elaboreze un plan de atac prin surprindere asupra Rusiei comuniste, spuse el.

— Cum ? sări Vasili.

— Așa cum ați auzit ! Planul acesta exista, de fapt, mai demult, dar nu i se acorda prea mare importanță... Judecați și dumneavoastră : războiul din apus nu s-a terminat încă, iar noi ne gîndim la un război cu rușii. Și-apoi, dar asta trebuie să rămînă între noi, Germania nu poate lupta împotriva rușilor: comuniștii sînt fanatici, pe ei nu-i poți îngenunchia... Oamenii care îi cunosc spun că rușii vor lupta pînă la ultimul om.

— Cred că de data aceasta temerile dumneavoastră sînt inutile ! Hitler e destul de deștept și socot că nu degeaba a semnat el tratatul de neagresiune cu sovieticii.

— Prostii ! Pe führerul nostru nu-l costă nimic să rupă orice fel de tratate și pacte, nu se oprește el în fața unor formalități ! Oamenii bine informați susțin că führerul a anulat planul de debarcare în Anglia. Se spune că unul din apropiații lui are intenția să plece la Londra pentru a duce tratative cu guvernul englez. Se contează pe atragerea Marii Britanii în războiul împotriva Rusiei.

— De necrezut !

— Sînteți un om uimitor, domnule Kocek ! Nu credeți în nimic ! Vă trebuie dovezi, nu-i așa ?

— Da, exact ! Totdeauna e nevoie de dovezi ! Mai ales pentru confirmarea unor zvonuri, incredibile din punc-

tul de vedere al logicii elementare, ca cele pe care mi le-aţi relatat pînă acum.

— Se poate şi cu documente, spuse printre dinţi Lemke şi scoase din buzunarul interior al tunicii o cărticică învelită într-o copertă moale pe care o întinse lui Vasili. Spuneţi-mi, vă rog, dacă nu ne pregătim de război cu comuniştii, atunci ce nevoie avem de asta ?

Vasili avea în mînă un mic îndreptar de conversaţie pentru soldaţi. Cărticica pornea de la premisa că trupele fasciste se vor afla curînd pe teritoriul Uniunii Sovietice. Răsfoind paginile, Vasili citea : „Mîinile sus !“, „Predă-te că trag !“, „Unde e conducerea colhozului ?“ „Eşti comunist ?“, „Cum îl cheamă pe secretarul comitetului raional ?“, „Dă-mi pîine şi slănină !“

— Se pare că führerul începe, într-adevăr, un joc periculos. Făcînd un efort Vasili rosti cuvintele foarte liniştit. Dar cum se face că ziarele anunţă sosirea la Berlin a delegaţiei guvernamentale sovietice care va fi condusă, se pare, chiar de Molotov ?

— Ei şi, ce-i cu asta ? O să caute să-i ducă cu vorba şi o să-i expedieze cît mai repede. Ai noştri au învăţat bine lecţia. Apropo, m-am decis să nu mai lucrez la secţia externă a Gestapoului şi să mă ocup de agenţii noştri din ţările neutre... Războiul poate lua o asemenea întorsătură, că o să ajungem să ne luăm adio nu numai de la bani, dar şi de la viaţă.

— Înţeleaptă hotărîre ! N-aţi putea să-mi lăsaţi mie cărticica asta ?

— Nu ştiu... Lemke era încurcat.

— Cît ? întrebă Vasili direct.

— O mie de dolari !

— Aţi cam sărit peste cal ! O mie de dolari pentru o prostie ca asta ? Trei sute de dolari, nici un cent mai mult! Vasili se tocmea cu Lemke, pentru ca nu cumva acesta să creadă că îl interesează prea mult cărticica. După o clipă de gîndire, adăugă : dacă vreţi să ştiţi, nouă ne convine ca Hitler să înceapă războiul cu rusii. În primul rînd, rusii o să-i mai răcorească puţin entuziasmul ; în al doilea

rînd, și ăsta e esențialul, vom scăpa de toate mărfurile care zac în depozite.

— Fie și trei sute, răspunse Lemke, făcîndu-se că n-a auzit ce-a spus Vasili, numai că, de data asta, banii pe masă. Probabil că voi pleca curînd în Suedia și Elveția.

Vasili îi dădu trei sute de dolari și ascunse dicționarul în seif. Era foarte alarmat. Pînă acum adunase informații despre planurile hitleriștilor cu privire la alte țări — Franța, Austria, Cehoslovacia, Polonia. De data aceasta însă, informațiile primite se refereau la propria lui țară. Existau deci motive serioase de îngrijorare. Trăind atîția ani în Germania, învățase să-i cunoască pe fasciști îndeaproape și își închipuia cu multă exactitate ce se va întîmpla dacă vor reuși să pătrundă pe pămîntul sovietic.

Trebuia să acționeze, să acționeze neîntîrziat, cu energie, dar și cu prudență. Să afle totul despre planurile lui Hitler cu privire la Uniunea Sovietică și apoi să-l informeze pe „tata" imediat, fără să omită nici un amănunt. Hotărî să riște și să se întîlnească cu Kolwietz. Lucrînd la Marele Stat-major, maiorul cunoștea fără îndoială aceste planuri. Și Else Braun trebuia făcută să vorbească, banii nu contează !

Kolwietz nu voia, în ruptul capului, să se întîlnească cu altcineva decît cu „*mister* Huxing". Condiția o pusese, de fapt, încă de la începutul colaborării lor. Întîlnirea dintre un american și un ofițer de la Statul-major ar fi putut da naștere la bănuieli. Vasili nu se temea pentru sine, ci pentru Kolwietz. Dacă l-ar fi arestat pe maior, s-ar fi întrerupt și legătura cu Statul-major. În afară de asta, Kolwietz i-ar fi putut trăda pe ilegaliști și, în ultimă instanță, pe Vasili. Dar altă ieșire nu exista ! Cu foarte mare greutate, Vasili reuși să ia legătura cu Weber, rugîndu-l să-i aranjeze o întîlnire cu maiorul.

Întrevederea avu loc seara tîrziu. Vasili achită suma cuvenită pe trei luni. În momentul în care era gata să-l întrebe despre planurile de agresiune împotriva Uniunii Sovietice, Kolwietz i-o luă înainte.

— Știu de ce m-ați chemat și ce anume vă interesează, spuse ofițerul. Da, e adevărat, există o directivă care or-

donă alcătuirea unui plan amănunțit în vederea ofensivei împotriva rușilor. Dar asta nu înseamnă că războiul este inevitabil ! Specialiștii socotesc că o confruntare cu sovieticii ar fi curată nebunie, mai ales că operațiunile se vor purta pe două fronturi, iar rușii se vor împotrivi, desigur, din răsputeri...

— Pentru cînd este plănuit atacul împotriva Rusiei ?

— Asta nu pot să v-o spun, pur și simplu nu știu !

— Domnule Kolwietz, vă dați seama cît e de important ca societatea pe care o reprezint să cunoască din timp data respectivă ! Dacă puteți s-o aflați cu precizie și să mi-o comunicați, vă plătesc oricît.

— Să presupunem că aflu, cum v-o pot transmite ? Sincer să fiu, e riscant să mă întîlnesc cu dumneavoastră !

— Îmi trimiteți o carte poștală. Nu scrisoare, ci o carte poștală, ca din partea spălătoriei la care ne dăm de obicei rufele la spălat, comunicîndu-mi că datorez atîtea mărci. Înmulțind cifra cu trei — obținem anul. Să zicem că scrieți : „Ne datorați 647 de mărci și 23 de pfeningi". Înmulțind suma cu trei obținem anul 1941. Pfeningii înseamnă luna și ziua : februarie și trei. Adică la 3 februarie 1941. Sper că ați înțeles această combinație simplă ? Vă repet, banii nu contează, comunicați-mi însă din timp !

Știrile din ziare se confirmaseră. Delegația guvernamentală sovietică condusă de Molotov a sosit cu un tren special la Berlin în ziua de 12 noiembrie 1940. A doua zi, delegația a fost primită de Hitler.

Pe Vasili nu-l interesau deloc amănunte asupra tratativelor. Se gîndea, obsedat, la un singur lucru : cum să facă să-i parvină unuia dintre membrii delegației sovietice îndreptarul de conversație întocmit pentru uzul soldaților germani și informația despre elaborarea planului militar împotriva U.R.S.S.

Vasili și Liza ajunseră la concluzia că există doar o singură posibilitate. Liza se va duce la ambasada sovietică și va înmîna unui funcționar de răspundere un plic pentru șeful delegației. Au alcătuit un plan amănunțit, prevăzînd

măsuri de siguranță în eventualitatea că agenții Gestapoului o vor reține. Liza pregătise o cerere prin care solicita eliberarea unei vize de intrare în U.R.S.S. pentru a-și putea vizita o rudă bolnavă. Altfel, ce să caute ea la ambasada sovietică ? Dacă o vor întreba de ce i-a rămas cererea în poșetă va răspunde : n-au vrut s-o primească ! Vasili trebuia să oprească mașina pe o străduță în apropierea Porții Brandenburg, prefăcîndu-se că umblă la motor și așteptînd întoarcerea Lizei. Dacă totul va decurge bine, ea va trebui să țină poșeta în mîna dreaptă, dacă nu, în stînga. Dacă nu se va întoarce într-o oră, Vasili urma să se ducă la consulatul american și să întreprindă, cu concursul lui O'Kelly, măsuri pentru eliberarea ei.

La ora zece pe Unter-den-Linden, își făcu apariția o doamnă elegantă, care se îndrepta tacticos spre clădirea ambasadei sovietice. În vestibul, un bărbat așezat în spatele unui ghișeu o întrebă ce dorește.

— Trebuie să vorbesc cu unul din funcționarii ambasadei, răspunse Liza.

— În ce problemă ? veni o nouă întrebare.

— O chestiune de mare importanță !

Bărbatul închise ferăstruica și Liza îl văzu formînd un număr de telefon. Prin geamul gros nu se auzea ce vorbește. Punînd receptorul în furcă, omul reveni la ghișeu și o rugă să aștepte.

— Va sosi imediat cineva, spuse el.

Peste cinci minute, prin ușa care făcea legătura cu interiorul clădirii, apăru un tînăr îmbrăcat într-un costum de o croială impecabilă. Noul venit se înclină politicos.

— Ați dorit să discutați cu un membru al ambasadei ? Vă ascult, spuse el în germană.

— Aici ? În vestibul ?

— Dar unde ?

— Am o problemă importantă, foarte importantă, bineînțeles că nu personală... N-ați putea să mă primiți în biroul dumneavoastră ?

— Poftiți ! Tînărul deschise ușa, o conduse într-un birou mic, o invită să ia loc și se așeză în fața ei.

— Vă ascult, repetă el.

— Scuzaţi-mă ! Sînteţi într-adevăr diplomat ? Aveţi o funcţie de răspundere ? întrebă Liza.

Gazda zîmbi.

— Sînt unul din secretarii ambasadei.

— Dacă e aşa, luaţi plicul acesta ! Liza scoase plicul din poşetă şi-l întinse diplomatului. Transmiteţi-l cît se poate de repede şefului delegaţiei guvernamentale sovietice ! Înăuntru este o informaţie cu privire la ordinul dat de Hitler Statului-major german în vederea alcătuirii unui plan de atac prin surprindere împotriva Uniunii Sovietice şi un îndreptar de conversaţie germano-rus, pentru soldaţi.

— De unde aveţi asemenea documente şi cum a ajuns la dumneavoastră acest îndreptar ?

— Asta nu e obligatoriu s-o ştiţi !... Datele sînt absolut exacte. Cît priveşte îndreptarul, ce mai vreţi ? Îl aveţi în mînă !

— Bine... cred că aveţi dreptate. Vă mulţumesc ! Fiţi încredinţată că plicul va fi înmînat tovarăşului Molotov chiar azi... Aş vrea să ştiu măcar numele dumneavoastră...

— Numele meu nu vă poate spune nimic... M-aţi crezut, asta e suficient !... Consideraţi că Gestapoul mă va reţine la ieşire ?

— Nu, nu vor îndrăzni ! Mai ales acum, în timpul vizitei delegaţiei guvernamentale sovietice. Dar, fiţi atentă, nu cumva să vă fotografieze !

— La revedere ! Liza se ridică.

Secretarul o conduse pînă în vestibul. Liza nu mai putu să se abţină şi-i spuse pe rusește :

— Tovarăşe, daţi-mi voie să vă sărut !

El se aplecă în tăcere şi-i sărută mîna. Liza îi atinse fruntea cu buzele.

După ce ieşi, omul de la ghişeu deschise ferestruica şi făcu un semn cu degetul la tîmplă, pasămite cucoana nu e în toate minţile ei.

— Nu, frate dragă, greşeşti ! Aici e altceva, spuse cu un aer grav diplomatul.

Nimeni nu-i aţinea calea şi, mutîndu-şi poşeta în mîna dreaptă, Liza trecu pe lîngă Vasili, care tot mai cotrobăia la motor.

Aceasta a fost ultima misiune îndeplinită de ei în Germania. Pe atunci nu ştiau că ambasada sovietică mai primise un exemplar al îndreptarului de la un muncitor tipograf din Berlin.

O'Kelly îl invită pe Vasili la consulat şi îi înmînă o telegramă de la Adams. Şeful îl anunţa că în zece-cinci-sprezece zile trebuie să lichideze treburile companiei în Germania. După aceea va pleca la Geneva şi va aştepta acolo noi instrucţiuni.

— Ce înseamnă asta ? întrebă Vasili.

— Dacă e vorba să fiu sincer pînă la capăt, trebuie să vă spun că noi l-am sfătuit pe Adams să procedeze în felul acesta. Şi am avut mai multe motive. În primul rînd, nemţii au început în ultima vreme să se intereseze de dumneavoastră în mod stăruitor. De aceea, am considerat că e mai bine să plecaţi de aici pînă nu va fi prea tîrziu... În al doilea rînd, noi ne restrîngem, în general, activitatea şi recomandăm tuturor cetăţenilor americani să părăsească Germania. Dar trebuie s-o facem treptat, ca să nu trezim bănuieli inutile. Plecaţi la Geneva şi aşteptaţi-ne, vom veni şi noi curînd !

Lichidînd afacerile companiei petroliere, Vasili puse la punct un sistem sigur de legătură cu prietenii săi din Berlin.

Pe la mijlocul lui decembrie 1940, Vasili şi Liza părăsiră pămîntul neospitalier al celui de al treilea Reich.

Capitolul XVII

Liga Naţiunilor nu mai exista demult. Somptuoasele palate — atît cel vechi, cît şi cel nou, construit înainte de război — erau pustii. Sub arcadele lor nu se mai desfăşurau dezbateri aprinse şi sterile ; dispăruseră diplomaţi

care, plini de emfază, băteau pînă mai ieri apa în piuă, respectînd riguros toate regulile retoricii... Dar ca și înainte, Geneva era plină de străini. Vedeai mulți americani, nemți, englezi, francezi, italieni și chiar japonezi. Reprezentanții țărilor din America Latină acționau în Elveția sub acoperirea de corespondenți ai diferitelor ziare și agenții, de salariați ai unor firme comerciale (existente și inexistente) sau ai unor societăți anonime și companii de asigurare.

Toate hotelurile și pensiunile erau pline pînă la refuz. Vasili reuși cu greu să găsească, pe una dintre străduțele liniștite de la marginea orașului, o locuință mobilată compusă din patru camere.

Geneva devenise centrul mondial al spionajului și al speculei celei mai deșănțate. Agenții de informații ai diferitelor țări se urmăreau unul pe altul, prindeau din zbor zvonurile și noutățile senzaționale, își recrutau colaboratori printre diplomații și reprezentanții militari ai statelor inamice, organizau sisteme ingenioase de legătură. Reprezentanții firmelor și companiilor cumpărau și vindeau orice : materii prime strategice, metale rare, produse finite și mărfuri deficitare. Trimișii țărilor beligerante obțineau fără nici un efort oțel, petrol, rulmenți, cabluri de oțel, instrumente de navigație pentru avioane, articole de larg consum și produse alimentare. Și toate acestea — pe față, sub ochii autorităților elveține care afișau cea mai strictă neutralitate. Vasili îl auzise pe un negustoraș care îi spunea altuia : „De ce vă mirați ? Astea sînt afacerile ! În Elveția poți să-ți procuri la nevoie și un regiment de avioane de luptă. Cît despre tunuri — găsești berechet ! Bani să fie !...“

Pentru a se consolida cît mai temeinic în Elveția și pentru a-și putea îndeplini bine misiunea, Vasili trebuia să facă comerț pe picior mare. Studiind situația la fața locului, cîntări toate posibilitățile și îi expedie lui Adams un raport amănunțit în care făcea o serie întreagă de propuneri. Îi comunica patronului că, aici, petrolul și produsele petroliere pot fi vîndute țărilor neutre și „nebelige-

rante", fără a încălca legea neutralității, promulgată de senatul american. De asemeni, s-ar mai putea organiza o filială a companiei într-o țară latino-americană, care să acționeze în Elveția în numele ei. „Vă dați seama că și după război se va face comerț, scria el, mai ales cu asemenea produse cum sînt petrolul și produsele petroliere. Nici o țară mare sau mică nu se poate dispensa de ele. În consecință, ar trebui să ne gîndim încă de pe acum la asigurarea piețelor de desfacere. De ce, de exemplu, să pierdem un debușeu atît de convenabil cum e Spania și de ce să nu încercăm să acaparăm și piața portugheză ? De ce să nu profităm de dificultățile englezilor și să nu-i scoatem din Suedia și Elveția ? Aștept instrucțiunile dumneavoastră. Vă încredințez că voi face tot ce-mi stă în puteri pentru a contribui la înflorirea companiei noastre ! Scriu «noastre», deoarece soarta mea este strîns legată de cea a companiei pe care o conduceți dumneavoastră, domnule Adams..."

Fără să mai aştepte răspunsul de la New York, Vasili îi scrisese lui Joe Kovacici la Paris, dîndu-i de înțeles că, dacă ești energic, întreprinzător și cît de cît isteț, la Geneva poți cîștiga milioane. „Aranjează prin bătrînul tău să mi se expedieze în cantități cît mai mari ceai, cafea, țigări, lapte condensat, conserve de porc și diferite medicamente. Condițiile rămîn aceleași : jumate-jumate ! Aici cu valuta nu sînt probleme, francii elveției sînt cotați peste tot. Sper să ții seama că nu cer să mi se livreze nici un fel de mărfuri care să aibă vreo contingență cu războiul. Doamne ferește ! Vom vinde numai acele produse care ușurează viața oamenilor, un lucru foarte important în secolul nostru atît de crud..."

Peste zece zile, Adams îl înștiință pe Vasili că propunerile lui au fost acceptate și că i se încredințează organizarea în Elveția a unei sucursale a companiei. Domnul Kocek este numit împuternicit, cu un salariu de cinci mii de dolari pe lună, plus comisionul respectiv din cîștigul net.

Joe Kovacici răspunse printr-o telegramă foarte laconică : „Ești deștept, bătrînul e de acord, marfa va sosi curînd. Urez succes".

În ultimii ani, Vasili învățase ceva comerț, astfel că rezolvă ușor toate problemele de organizare. La intrarea biroului său strălucea deja o firmă scrisă cu litere aurite : „Standard Oil Company“, iar mai jos : „Sucursală elveţiană. Desfacere de petrol și produse petroliere“.

Din America sosi prima partidă de mărfuri expediate de Kovacici-senior. Activitatea mergea din plin. Revelionul lui 1941 îl sărbătoriră tot printre străini și tot în doi. La douăsprezece fără zece se așezară la masă și umplură cupele cu șampanie... Vasili ar fi dorit tare mult să asculte radio Moscova, dar era riscant, vecinii ar fi putut auzi. Și totuși, căutînd un post, se opri cîteva secunde în dreptul Moscovei de unde se transmitea un concert festiv.

— Am întîrziat, dădu el necăjit din mînă. Hai, bătrînico, să bem pentru fericirea patriei noastre, pentru poporul nostru, pentru ca norii negri să se risipească !... La mulți ani !

— La mulți ani ! răspunse Liza, ridicînd paharul înspumat.

N-aveau de unde să știe în acel moment că noul an, 1941, va însemna pentru țara lor începutul unor suferințe îngrozitoare...

Obersturmbannführerul Otto Lemke sosise la Geneva, și Vasili îl invită să treacă pe la biroul său.

Lemke apăru foarte punctual. Era îmbrăcat civil, ceea ce îi scădea considerabil din prestanța obișnuită. Altfel era cînd îl vedeai în uniforma neagră de SS și cu cascheta cu cap de mort.

Lăsîndu-se greu în fotoliu, Lemke oftă din rărunchi și-și aprinse o țigară.

— Ați început să fumați ? se miră Vasili.

— Cu viața asta, te apuci nu numai de fumat... Îți vine uneori să urli, răspunse Lemke trăgînd fumul adînc în piept.

— De ce sînteți necăjit ? Dumneavoastră ați fost întotdeauna optimist, plin de viață și dintr-o dată...

— Ah, dragă domnule Kocek !... V-am adus niște știri... La 12 decembrie führerul a semnat directiva nr. 21,

botezată „planul Barbarossa“... Mi se pare că v-am spus odată că, inițial, figura sub denumirea de „planul Otto“.

— Ce mai e și directiva asta, semnată de führer ? întrebă Vasili.

— Să discutăm cu cărțile pe față... Ceea ce vă comunic acum e atît de copleșitor, încît, dacă ar afla rușii, m-ar umple cu aur din cap și pînă în picioare. Dar eu, Otto Lemke, nu vreau să am nimic de-a face cu comuniștii ! Și nici să vă dau pe gratis aceste informații n-ar fi logic ! Pe scurt, vă cer doar cinci mii de dolari. Și asta, numai pentru că ne cunoaștem de mult ! S-a făcut ?

— De acord, dacă informațiile sînt într-adevăr de valoare.

— Și încă cum !... Conform acestei directive, Marele Stat-major trebuie să elaboreze planul atacului asupra Rusiei sovietice. Nu am putut să obțin o copie a directivei, cu toate că am citit-o, dar am reușit să transcriu începutul. Iată-l !

Lemke scoase din portvizit o foaie de hîrtie împăturită, o desfăcu și începu să citească cu voce tare : „Forțele armate ale Germaniei trebuie să fie pregătite în vederea zdrobirii rușilor printr-un atac-fulger încă înaintea terminării războiului cu Anglia. În acest scop, armata va trebui să intre în acțiune cu toate formațiunile sale, exceptînd pe cele care sînt necesare pentru a feri zonele ocupate de orice surprize. Operațiile premergătoare atacului vor fi încheiate pînă la 15 mai 1941. O atenție deosebită se va acorda păstrării celui mai strict secret cu privire la pregătirea ofensivei...“ Ei, e suficient ?

Vasili tăcea, străduindu-se din răsputeri să nu-și trădeze emoția.

— Și ce va fi cu Anglia ? întrebă el, cît se poate de liniștit. Veți putea face față la două fronturi ?

— Führerul presupune că, în cazul în care va porni împotriva rușilor, Anglia va fi de acord să înceapă tratativele și, în ultima instanță, va sprijini războiul împotriva comuniștilor... Circulă zvonuri că negocierile cu englezii vor începe curînd. Așa cum se presupunea și pînă acum, unul dintre conducătorii noștri va pleca în Anglia...

— Ce să zic ? ! Informațiile nu-s numai importante, dar și înfricoșătoare.

— V-am mai spus doar: războiul cu comuniștii nu e o plimbare de agrement prin Europa. Mi-e teamă că rușii or să ne arate de ce sînt în stare !

— Îmi lăsați mie hîrtia cu introducerea la directivă ?

— Aș putea, dar... Lemke se fîstîci.

— Da, da, înțeleg ! Mai întîi să lichidăm conturile... Iată un cec pentru cinci mii de dolari. Vasili semnă cecul și-l întinse lui Lemke. Mai am o rugăminte : să-l găsiți la Berlin pe fostul meu grădinar Müller, să-i dați o scrisoare și, cînd vă reîntoarceți, să-mi aduceți răspunsul.

— Cu plăcere, nu e deloc greu. Acum, după primirea cecului, Lemke era din nou bine dispus.

— Cînd credeți că veți veni din nou la Geneva ? întrebă Vasili.

— Cam peste o lună !

— Dar dacă iau asupra mea toate cheltuielile de drum, ați putea reveni cam peste vreo două săptămîni ?

— Cred că aș putea ! Azi sîntem în 5 ianuarie, voi veni în 15. E bine ?

— Perfect... Mîine îi scriu lui Müller scrisoarea... Înainte de a părăsi Berlinul, Vasili avusese o discuție cu Müller. După ce fusese eliberat din ghearele Gestapoului cu ajutorul lui Kocek, grădinarul începuse să aibă mai multă încredere în american. Căzuseră de acord ca Müller să fie folosit în caz de strictă necesitate, drept „căsuță poștală".

Strîngînd la plecare mîna latră și păroasă a *obersturmbannführerului,* Vasili îi spuse :

— V-aș fi invitat la restaurant să luăm masa, dar, sincer vorbind, e în interesul dumneavoastră să nu fim văzuți împreună !

Lemke plecase de mult... Vasili mai ședea încă la birou cu capul în mîini. Se pare că lucrurile luaseră o întorsătură care întrecea chiar și cele mai funeste presupuneri. Hitler hotărîse să atace Uniunea Sovietică ! „Trebuie acționat imediat ! Trebuie înștiințat «tata». Și de aici, din Elveția, este mai greu !" își spunea Vasili. Iar o altă voce

lăuntrică îi spunea parcă : „Nu te aprinde, respectă regula : înainte de a-i comunica tatii asemenea ştiri importante, controlează-le, găseşte confirmări şi din alte surse !...“

Îndoielile l-au chinuit pe Vasili tot timpul, pînă la întoarcerea lui Lemke. După ce-i dădu scrisoarea de la Müller, acesta îi aruncă o privire interogativă.

— Aţi dori să primiţi banii pentru cheltuielile de deplasare, nu ? Cît ? întrebă Vasili.

— O nimica toată, trei sute de dolari.

Informaţiile lui Lemke se adevereau. E drept, Kolwietz indica mai multe date — 20 aprilie, 18 mai, 22 iunie şi chiar 6 aprilie. Dar el dădea să se înţeleagă că aceste termene aveau menirea să inducă în eroare adversarul.

Esenţialul era că Friedrich Kolwietz confirma existenţa directivei. Müller mai scria că starea sănătăţii doamnei Else se înrăutăţeşte pe zi ce trece şi doctorii nu mai trag nici o nădejde de însănătoşire. Ea crede că nu i-au mai rămas de trăit mai mult de şase luni. Mai limpede nici că se putea : o jumătate de an — acesta era exact termenul fixat de Hitler pentru încheierea tuturor pregătirilor necesare declanşării ofensivei împotriva Uniunii Sovietice.

Nu mai trebuie pierdută nici o clipă !

Vasili se închise în birou, scrise o telegramă cifrată pe adresa „tatii“ şi o expedie la destinaţie.

A doua zi, primi o telegramă „fulger“ ; i se aproba să plece imediat cu soţia la Moscova, trecînd prin Suedia neutră. Asta însemna să călătorească ori cu vaporul (dar submarinele germane scufundau tot ce le ieşea în faţă), ori prin Finlanda care, de fapt, era ocupată de nemţi. Timp de gîndire nu mai era. Chiar în aceeaşi zi, Vasili se duse la consulatul sovietic şi căpătă viza de intrare în U.R.S.S. „pentru probleme ale companiei americane «Standard Oil»“.

★

La hotel „Naţional“ unde locuiau de obicei străinii, celor doi americani — soţ şi soţie — li se rezervase o cameră cu vedere spre Piaţa Manejului.

Liza era în stare să stea ore întregi la fereastră, neputînd să-şi ia privirea de la stradă, de la zidurile Kremlinului şi de la trecători. Toate o bucurau : şi gerul, şi zăpada de pe acoperişuri, şi copilaşii care se jucau în curtea alăturată, şi studenţii care se îndreptau grăbiţi spre universitate...

Nici nu despachetaseră bine geamantanele, că sună telefonul. Vasili ridică receptorul.

— Domnule Kocek, dacă nu aveţi treburi urgente, vă rog să treceţi pe la noi. Adresa o cunoaşteţi, permisul de intrare vi s-a comandat.

Peste o jumătate de oră se afla în faţa unui activist tînăr, dar cu muncă de mare răspundere. Vasili rămase în picioare, nu fusese invitat să ia loc.

— Spune-mi, Maximov, dumneata ai trimis „tatii" telegrama asta ? îl întrebă interlocutorul său, care ţinea în mînă telegrama lui Vasili.

— Da, eu !

— Şi dumneata afirmi că nemţii se pregătesc să atace Uniunea Sovietică ?

— În orice caz lucrul acesta e demonstrat prin informaţiile incontestabile de care dispun.

— Informaţiii... informaţii... Se pare că dumitale nici prin cap nu-ţi trece că aceste aşa-zise informaţii ar fi putut să-ţi fie strecurate de cei care sînt interesaţi să ne dezorienteze, să ne abată atenţia sau chiar să ne însceneze o provocare.

— Nu sînt copil ca să mi se strecoare informaţii false! Ceea ce i-am comunicat „tatii" corespunde realităţii ! Vă rog să nu puneţi nimic la îndoială ! Vasili era palid de uimire şi mînie.

— Cei care vor să provoace neînţelegeri între noi şi Germania sînt în primul rînd englezii. Sper că ştii asta ? Da, englezii ! Interlocutorul se ridică de la birou. Vasili constată că era un bărbat scund şi că, în pofida vîrstei sale tinere, reuşise să facă o burtă respectabilă. „Nu face sport", îşi zise Vasili. Între timp celălalt continuă : una din două, ori te-au indus în eroare, strecurîndu-ţi un fals, ori...

Vasili nu-l lăsă să termine.

— Cum îndrăzniți să-mi vorbiți în felul acesta ? rosti el în șoaptă. Apoi se răsuci pe călcîie și ieși din birou.

După ce dădu secretarului să-i vizeze permisul de intrare, coborî în stradă. Era o zi geroasă, cu soare, afară se respira ușor. Vasili trase în piept aerul rece, își îndreptă umerii și porni încet spre hotel. Simțea un gol în creier... Ce-a fost asta ? Un vis urît, sau o neînțelegere ? Atîția ani de muncă istovitoare printre străini și așa, deodată : „ori te-au indus în eroare...“ Dacă l-ar fi lăsat să termine, ar fi spus probabil : „ori te-au cumpărat...“ Vasili tresări, de parcă l-ar fi pălmuit cineva.

— Ei, ce e ? întrebă Liza. Dar, observîndu-i privirea încordată, se opri.

— S-a găsit un individ, și încă unul cu muncă de răspundere, pentru care toată activitatea noastră de zece ani nu valorează nimic ! răspunse Vasili. Are impresia că aș fi un băiețandru pe care orice prost îl poate păcăli...

— Nu te enerva ! În primul rînd, nu trebuie să te enervezi ! O fi vreo neînțelegere... Ce ți-a spus ? Liza nu știa cum să-l liniștească.

— Nu mi se mișcă nici limba în gură să pot repeta cuvintele lui.

— Dar ce, a înnebunit ?

— Nu, Liza, e pur și simplu un prost și un birocrat. În momentul de față, linia politică principală este de a nu le oferi nemților prilejul să dezlănțuie un conflict prematur. Trebuie să cîștigăm timp !... Cu orice preț ! Dar ăsta, pentru că nu vede decît pînă în vîrful nasului, nu vrea să creadă că există fapte care contravin unei asemenea concepții. Ar trebui să știe că, în general, nu poți înota împotriva curentului, chiar și atunci cînd lucrul acesta este imperios necesar.

Vasili avea un sistem uimitor de a trece peste cele mai mari supărări : se întindea în pat și adormea îndată. Și de data aceasta s-a întîmplat la fel.

Cînd se trezi, o invită pe Liza la restaurant, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Să mergem să mîncăm niște frigărui adevărate, bem o sticlă de vin de Ținandali și... fie ce-o fi !... Am trecut noi prin multe... Capul sus, bătrînico ! Îmbracă-te, și hai !

La restaurantul de pe bulevardul Nikitski au stat pînă seara tîrziu. Era cald și o atmosferă intimă. Nu-i părăsea nici un moment senzația că sînt acasă, la ei. Pe urmă s-au plimbat pe jos prin Piața Roșie, s-au oprit în tăcere în fața mausoleului, ascultînd bătăile orologiului. La hotel s-au întors pe la miezul nopții. Dîndu-le cheia și un bilețel, recepționera le spuse în engleză :

— Ați fost rugat să sunați la numărul acesta imediat ce vă întoarceți !

Vasili îi mulțumi, dar nu telefonă. În cameră îi spuse Lizei :

— E tîrziu și nu prea am chef... O să telefonez mîine dimineață, că n-o fi sfîrșitul lumii...

Dar dimineață i-au luat-o alții înainte. L-a sunat secretarul tovarășului cu care discutase în ajun, rugîndu-l să vină cît poate de repede. Tonul secretarului era politicos și prevenitor.

În momentul în care Vasili intră în birou, interlocutorul de ieri îi spuse fără să-l privească :

— Te cheamă tovarășul Stalin !

Vasili tăcea, i se păru că nu auzise bine.

— Trebuie să fii la tovarășul Stalin la ora unsprezece precis !

De-abia atunci deslușI Vasili sensul cuvintelor.

— Trebuie să mă duc la hotel să-mi schimb măcar cămașa ! Asta nu cere mult timp.

Intuind în vorbele lui Vasili o notă hotărîtă, omul de la birou dădu din mînă :

— Bine, dar în doi timpi și trei mișcări ! La zece și jumătate, viu sau mort, aici !

— Mă voi strădui, totuși, să fiu în viață, răspunse Vasili și ieși din birou.

În anticamera lui Stalin, secretarul de serviciu făcu un semn în dreptul numelui celor convocați și îi rugă să aștepte. În momentul în care ceasul de pe perete indică ora

unsprezece, ușa se deschise și un bărbat îmbrăcat într-un costum de croială militară spuse încet :

— Să poftească tovarășul Maximov...

Vasili trecu printr-un coridor mic și ajunse în biroul lui Stalin. Însoțitorul lui nu fusese invitat.

Stalin stătea în fața căminului, cu pipa în mînă.

— Bună ziua, tovarășe Maximov. Ia loc, aici ! Stalin arătă spre fotoliu.

— Vă mulțumesc, mă simt bine și așa...

— De ce ? Se spune că nu în picioare se află înțelepciunea... Stalin zîmbi.

— Nu pot să mă așez, tovarășe Stalin... Dumneavoastră nu v-ați așezat...

Fără să acorde atenție vorbelor lui Vasili, Stalin scutură scrumul din pipă în cămin, apoi spuse :

— Dumneata ai scris, tovarășe Maximov, despre directiva lui Hitler dată Marelui Stat-major al armatei germane ?

— Da, tovarășe Stalin, eu am scris.

— De unde știi că există o asemenea directivă ?

— Am aflat-o din surse demne de încredere.

— N-ar putea fi o provocare a nemților, organizată special pentru noi ?

— O asemenea presupunere este cu totul exclusă !

— Ești convins ?

— Da, tovarășe Stalin, sînt !

— Nu s-ar putea presupune altceva, și anume că toată povestea asta cu directiva lui Hitler a fost pusă la cale de englezi, care au făcut-o să-ți parvină prin intermediul serviciului lor de informații ?

— Nu ! Și varianta aceasta este exclusă !

— De ce ești atît de sigur, tovarășe Maximov ?

— Dintr-un motiv foarte simplu. Oamenii care mi-au furnizat aceste date au fost verificați și răsverificați în cele mai diverse ocazii. Lucrez de mult cu ei și niciodată nu s-a întîmplat să mă mintă. Și-apoi, există și o lege nescrisă : înainte de a comunica asemenea lucruri importante, obișnuim să controlăm prin canale diferite de două

și chiar de trei ori datele obținute. În afară de aceasta, posed și indicii indirecte care confirmă justețea informațiilor pe care le dețin. Îndreptarul de conversație are și el o anumită semnificație. Nu știu dacă vi s-a raportat că, în timpul vizitei la Berlin a delegației guvernamentale sovietice, i-am remis prin ambasada noastră un exemplar al îndreptarului.

Stalin confirmă în tăcere, făcînd un semn din cap.

— Și încă un fapt, la prima vedere lipsit de importanță, dar foarte semnificativ. Pe Unter den Linden se află cel mai mare și mai elegant atelier fotografic din Berlin. Aparține lui Hoffmann, fotograful particular al lui Hitler. De la începerea războiului din vest, Hoffmann, care este, fără îndoială, informat despre planurile führerului, și-a făcut obiceiul să expună într-una din vitrine o hartă mare a țării spre care se vor îndrepta loviturile următoare ale armatelor fasciste. De curînd, am aflat că Hoffmann a pus în vitrină harta Uniunii Sovietice...

— Înseamnă că ăștia nu se tem nici de dracu, nici de Dumnezeu, spuse Stalin și, după un minut de gîndire, se apropie de Vasili. Înțelegi, tovarășe Maximov, judecînd logic, pare cu desăvîrșire neverosimil ca Hitler să riște războiul cu Uniunea Sovietică înainte de a termina campania din vest, lăsîndu-și spatele descoperit, la discreția englezilor. Pe de altă parte, fermitatea dumitale mă face să cred că o asemenea directivă există într-adevăr. În ce scop a fost întocmită — asta-i o altă problemă... Stalin tăcu din nou. Elaborînd directiva, Hitler putea să urmărească diferite țeluri. De aceea, trebuie să acționăm așa cum spune proverbul acela înțelept care ne învață să măsurăm pînza de șapte ori, înainte de a tăia o dată. Întoarce-te imediat la Geneva ! Verifică totul amănunțit și raportează-mi direct mie ! De-acum încolo va trebui să urmărești neobosit toate uneltirile fasciștilor, să le cunoști planurile, mai ales cele îndreptate împotriva noastră. Nu trebuie să ne cruțăm nici forțele, nici mijloacele ! Lași impresia unui om inteligent, experimentat și cu spirit de observație. Nădăjduiesc că vei face față acestor sarcini complicate, dar nobile, și nu vei permite nici serviciului

german de informații, nici celui englez sau altora să te tragă pe sfoară.

— Mă voi strădui, tovarășe Stalin, răspunse Vasili.

— Îți urez succes ! Stalin îi întinse mîna.

În biroul secretarului, Vasili a trebuit să aștepte : însoțitorul lui fusese invitat și el la Stalin.

Stalin îi spuse :

— Se pare că acest Maximov e inteligent și-și cunoaște bine meseria.

— Întocmai, tovarășe Stalin, Maximov e un om foarte serios și foarte inteligent, se grăbi să încuviințeze activistul, cu toate că, pînă atunci, avusese o părere diametral opusă despre Vasili.

— Și totuși, putea și el să se înșele... Gîndind parcă cu voce tare, Stalin continuă, fără să-și privească interlocutorul : de necrezut, e pur și simplu de necrezut ca Hitler să hotărască să ne atace, fără să termine cu Anglia. Numai un maniac sau un aventurier ar putea să comită un asemenea act... Și se adresă din nou interlocutorului : ajutați-l pe toate căile pe Maximov, creați-i toate condițiile ca să poată duce la bun sfîrșit misiunea dificilă pe care i-am dat-o !

Seara, la hotel, își făcu apariția „tata". Se schimbase mult. Părul îi albise complet, pe frunte îi apăruseră cute, iar în jurul ochilor, riduri adînci.

— Ei, ce mai faci, tinerețe ? întrebă el cu o prefăcută veselie. Sper că totul e în ordine ?

— Cum să zic ? Acum, cred că e în ordine ! Nu același lucru l-aș fi putut spune ieri, pe timpul ăsta...

— Știu, băiatule, știu totul. Bătrînul îl cuprinse prietenește după umeri : nu acorda atenție mărunțișurilor vieții. Se spune că pe proști nimeni nu-i seamănă, nici nu-i culege, ăștia răsar singuri. N-ai ce să-i faci ! Am încercat să-i demonstrez marelui dregător că nu ești tu omul care să transmiți informații neverificate. Dar degeaba !

— E adevărat că pe proști nici nu-i semeni, nici nu-i culegi, spuse Vasili, dar atunci cînd au puterea în mînă, o pot face în așa hal de oaie, că pe urmă nu mai știi nici pe unde să scoți cămașa.

— Să fim bărbați și să nu acordăm atenție acestor neajunsuri ale vieții ! Trebuie să ne cruțăm nervii, mai avem multe de făcut. „Tata“ căuta să evite această discuție neplăcută, dar Liza nu-l lăsă :

— Halal, „mărunțișuri“ și „neplăceri“ ! Și, la urma urmei, de ce numai noi trebuie să ne îngrijim de nervii noștri ?

— Ce pot eu să-ți răspund, Liza ? Aveți perfectă dreptate ! Dacă scuzele mele înseamnă ceva pentru voi, atunci vi le ofer și vă rog încă o dată : nu fiți supărați ! Esențialul este să nu vă descurajați !... Și acum, să trecem la treburile noastre ! Ținînd seama că evenimentele iau o întorsătură destul de neplăcută și că veți avea mult de lucru, m-am gîndit să vi-l cedez pe Stambulov. E un conspirator încercat, un tip întreprinzător și vă poate fi de folos. Sper, Vasili, că vei găsi o acoperire bună pentru el.

— Firește ! V-ați gîndit bine ! Stambulov este un ajutor prețios...

— Și vreau să vă mai fac legătura cu un antifascist, continuă bătrînul, se numește Dickmann, e elvețian. Va veni el la tine și, în caz de nevoie, poți să contezi pe el. După părerea mea, ajutorul unui localnic nu strică niciodată. Nu-i așa ?

— Bineînțeles. Mai ales în condițiile vieții de la Geneva. În jurul tău roiesc tot felul de indivizi dubioși ; nu mai știi care și pentru ce serviciu de informații lucrează, răspunse Vasili.

— Sarcina voastră principală este acum să cunoașteți în detaliu toate acțiunile lui Hitler. Și nu numai cele realizate pînă acum, dar și cele în perspectivă. *Obersturmbannführerul* tău este un element prețios, mai ales că lucrează la secția externă a Gestapoului și are posibilitatea să vină la Geneva. Acoperă-l cu aur din cap pînă în picioare, dar nu-l scăpa din mînă ! Müller e un om credincios. El nu prea se potrivește însă pentru rolul de „căsuță poștală“. A fost deja odată în mîinile Gestapoului și cred că bănuielile lor nu au dispărut cu totul. Ar fi bine dacă maistrul Hermann v-ar repartiza pentru treaba asta un om de rezervă. Multe se pot întîmpla... Cu timpul, ilegaliștii din

Germania îţi vor fi de mare folos. Lui Kolwietz şi Elsei Braun plăteşte-le ca şi înainte, chiar dacă nu fac nimic pentru voi ! O să mai avem nevoie de ei în viitor ! Cred că v-am spus tot ce aveam de spus... Poate că aveţi voi întrebări ?

— Am, răspunse Vasili. N-am putea să ne repezim la noi, la ţară ? Nu-i departe de aici... ! În două zile am fi înapoi. Aş vrea să-mi văd fratele, sora... Cine ştie cînd o să mai vin pe-acasă...

— Îmi pare foarte rău, Vasili, dar n-o să poţi să-ţi vezi rudele ! Fiecare zi, fiecare oră e preţioasă... V-am şi rezervat bilete pentru mîine la avionul Moscova — Stockholm. De acolo plecaţi direct la Geneva !

— Poate că m-aş putea duce la noapte ? Mîine m-aş întoarce... Sau să trimit după ei să vină încoace ?

— Nu te sfătuiesc să faci nici una, nici alta, spuse bătrînul. Sînt convins că fiecare pas al tău e urmărit ! Şi e firesc ca cei pe care îi interesează persoana ta să se întrebe: ce l-o fi apucat pe americanul ăsta, venit la Moscova pentru afacerile unei companii de-a lor, să se ducă aşa, dintr-o dată, la ţară ? În urma ta vor zbura depeşe adresate serviciului american de informaţii. Se vor cere amănunte despre *mister* Kocek a cărui comportare la Moscova dă de bănuit... Cred că nu doreşti asta ? Apropo, mîine, înainte de plecare, treci pe la „Petrolexport“, şi pentru a dejuca orice bănuieli, discută cu tovarăşul Şciukin, directorul general adjunct. A fost anunţat şi te aşteaptă.

— Bine, o să mă duc la „Petrolexport“, spuse Vasili.

— Dumneavoastră cînd veniţi pe la noi ? întrebă Liza.

— Nu ştiu, asta nu depinde de mine !

— Spuneţi-mi, ce credeţi, o să fie război cu nemţii sau directiva lui Hitler a fost dată din cu totul alte considerente ? întrebă Vasili.

— E greu de spus... Mie personal mi se pare că orice om, care a citit atent *Mein Kampf*, înţelege că nu vom putea evita războiul cu Germania fascistă ! Să aspiri la dominaţia mondială şi să tolerezi existenţa în coastă a unui adversar atît de înverşunat al fascismului cum este Uniunea Sovietică — asta nu se poate ! Hitler contează

probabil că, năvălind peste noi, va găsi înțelegere în apus și că va putea încheia o pace onorabilă cu Anglia, oprindu-și tot ceea ce a cucerit, devenind, cu alte cuvinte, stăpînul absolut al Europei. Fără îndoială că aceste calcule sînt greșite, dar va curge mult sînge !

— Și eu am ajuns la concluzia asta, rosti Vasili după o pauză.

„Tata“ se pregătea să plece. Vasili îl întrebă :

— Nu știți nimic despre prietenii și cunoscuții mei de la Paris ?

— Mai știu cîte ceva, răspunse „tata“. Marignet, partenerul tău de joc, a reușit să fugă în Anglia unde desfășoară o activitate intensă în comitetul Rezistenței. Celălalt partener al tău, de la Grammont, n-a avut noroc. A căzut în mîinile Gestapoului și-acum se află într-un lagăr de concentrare din Germania. Prietenul tău Saryan a dispărut și nu putem să-i dăm deloc de urmă : sau e bine conspirat sau a pierit undeva prin beciurile Gestapoului...

— Dar Borrault ?

— E bine ! Este șeful unui grup ilegal din Paris, iar băieții lui pricinuiesc destule necazuri fasciștilor. Într-un cuvînt, luptă frumos !

— Mă bucur că nu m-am înșelat asupra lui.

★

La Geneva, viața continua să se desfășoare în ritmul ei obișnuit. Secția elvețiană a companiei „Standard Oil“ lucra din plin. Amatori de benzină și uleiuri existau foarte mulți. Să ai numai cu ce să-i aprovizionezi ! Nici afacerile personale ale domnului Kocek nu mergeau rău. Coletele din America soseau în șuvoi năvalnic. Într-un fel, deținea un monopol deplin : nicăieri nu găseai conserve și cafea mai bune decît la mister Kocek. Cercurile comerciale și bancare din Geneva îl socoteau drept un om de afaceri serios și îl respectau.

Odată cu sosirea lui Stambulov, lucrurile s-au simplificat. Vasili l-a angajat la biroul său în calitate de consultant pentru problemele financiare. Stambulov tre-

buia să verifice în primul rînd dacă zvonurile cu privire la concentrarea trupelor fasciste la graniţa sovieto-poloneză corespund realităţii.

— Ştiu că nu e uşor ! N-am însă ce să fac, trebuie ! îi spuse Vasili. Apucaţi-vă de treabă cu energia şi ingeniozitatea care vă caracterizează, dar nu e nevoie să riscaţi în mod inutil. Să nu faceţi economie la bani !

— Am înţeles, şefule, n-aveţi nici o grijă ! răspunse Stambulov cu eternul său zîmbet pe buze.

Otto Lemke sosi din nou la Geneva. Părea obosit, vedeai că-l apasă ceva.

— Şi totuşi, degeaba se apucă ai noştri de războiul ăsta împotriva ruşilor, îi spuse el lui Vasili. Ofiţerii de carieră afirmă într-un singur glas că n-o să le putem face faţă ! Din păcate, cei care manifestă îndoieli sînt îndepărtaţi din funcţiile active şi în locul lor sînt numiţi partizanii periculoasei teorii care susţine că Rusia Sovietică este un colos cu picioare de lut... Păi, pe vremuri, picioarele astea s-au opus întregii lumi, instaurîndu-şi puterea lor şi nu de mult, în Mongolia, le-au pocit japonezilor mutrele.

— Nu înţeleg, ce vă nelinişteşte ? Pe frontul rusesc n-o să fiţi trimis, nu mai sînteţi tînăr şi au nevoie de dumneavoastră în spatele frontului. Ba mai mult : oricum s-ar termina războiul, dumneavoastră tot îl cîştigaţi ; că o să fiţi un om bogat, încerca Vasili să-l liniştească.

— Curios mai judecaţi dumneavoastră, domnule Kocek ! Adică ce, eu nu sînt german ? Credeţi că tot ce priveşte Germania, nu mă priveşte şi pe mine ? Vă mărturisesc sincer că mi-ar părea rău să pierdem tot ceea ce am cucerit într-un timp atît de scurt !

— Sînt nevoit să vă amărăsc, domnule Lemke, spuse Vasili, dar istoria a demonstrat cu numeroase exemple că nici un popor n-a reuşit să-şi clădească bunăstarea pe suferinţele altor popoare. Nu va reuşi s-o facă nici Germania de azi ! Sfatul meu prietenesc e să vă gîndiţi la propria dumneavoastră persoană şi să nu uitaţi că în lumea asta păcătoasă, în ultimă instanţă, banii hotărăsc totul ! Dacă o să aveţi bani, o să fiţi stăpîn pe situaţie şi

după război ! Dacă n-o să aveţi, atunci toate meritele şi decoraţiile dumneavoastră nu vor valora nimic. Luaţi exemplu de la mine ! Eu fac bani şi sînt ferm convins că voi ieşi învingător în acest război !

— Uitaţi că dumneavoastră dispuneţi de alte posibilităţi !

— Şi ce vă opreşte să vă extindeţi posibilităţile ? In situaţia dumneavoastră aţi putea cîştiga mult mai mult decît în prezent.

— Nu văd cum...

— Dacă există dorinţă, posibilităţi se găsesc. Pot să vă recomand, de pildă, următorul mijloc : în Franţa ocupată de dumneavoastră există destui oameni gata să plătească o mulţime de bani celui care le-ar înlesni plecarea în străinătate. Ba mai mult, aţi putea cîştiga bine prin eliberarea unor deţinuţi din lagărele de concentrare.

— Asta e greu, zise Lemke.

— Dar cine v-a spus că banii se cîştigă uşor ? întrebă Vasili. Vreţi să vă găsesc clienţi ?

— Să scoţi oameni din Franţa, asta s-ar mai putea, dar în ceea ce priveşte eliberarea din lagăr, nu ştiu ! In orice caz, eu personal nu mă apuc de aşa ceva !

— Bine, ocupaţi-vă pînă una-alta de scoaterea oamenilor din Franţa, pe urmă vom vedea.

— O fac, dar cu condiţia ca, în afară de dumneavoastră, să nu am de-a face cu altcineva !

— De acord !... Pot fi intermediarul dumneavoastră, în schimbul a zece la sută...

Se înţeleseră asupra preţului : două mii cinci sute de dolari de persoană. Vasili îi scrise la Paris lui Joe Kovacici, rugîndu-l să-l găsească, prin Borrault, pe ziaristul Saryan şi să-l întrebe dacă nu vrea să părăsească Franţa în mod legal. De asemenea, să se intereseze la Borrault dacă nu cunoaşte oameni care trebuie să părăsească neapărat Franţa. Să comunice numele lor pentru a li se înmîna permise oficiale. Scrisoarea către Joe a expediat-o, ca de obicei, prin poşta diplomatică.

Peste cîteva zile, Stambulov apăru în biroul lui Vasili cu faţa strălucitoare de bucurie.

— Totul e în deplină regulă, declară el.

— Ce e în regulă ? Povestește-mi !

— Am reușit să stabilesc legătura cu doi feroviari, spuse Stambulov. Unul dintre ei, un polonez în vîrstă, e cantaragiu la fostul punct de frontieră cu Germania, iar al doilea, dispecer la triaj, e un neamț, social-democrat și antifascist convins. Acum vom putea obține informații exacte despre trenurile militare care se îndreaptă spre răsărit.

Legătura cu „tata“ era menținută prin curieri speciali care soseau la Geneva şi cărora li se transmiteau cu regularitate date despre mișcarea transporturilor militare spre est. Numărul lor creștea cu fiecare zi şi toate erau încărcate cu tehnică de război : tancuri, arme, muniţii, dar mai ales trupe. Vasili urmărea îngrijorat situaţia. Avea impresia că acolo, acasă, nimeni nu ia în serios pregătirile nemţilor...

După puţin timp, Joe Kovacici îi comunică adresa lui Saryan. Ziaristul era de acord să părăsească Franţa împreună cu soţia, iar Borrault trimisese o listă cu numele membrilor de familie ai luptătorilor din rezistenţă ale căror vieţi erau în pericol. Pictorul comunica prin consulul american că el şi tovarăşii săi ar fi recunoscători dacă persoanele vizate ar putea fi scoase din ţară.

Pe neașteptate, O'Kelly sosi la Geneva. Vasili îl invită la masă la unul din cele mai elegante restaurante, la „Hotel de Berg“.

S-au instalat într-un colţ mai îndepărtat şi, sorbind dintr-un vin tare, unguresc, au început să discute. Vasili observă imediat că starea de spirit a consulului general de la Berlin se schimbase. Repetase de cîteva ori că Hitler a întrecut orice măsură. „Dacă rușii nu-l vor opri, atunci toată Europa va fi sub călcîiul german...“

— Socotiţi războiul împotriva rușilor ca şi hotărît ? întrebă Vasili.

— Fără îndoială !... De fapt, viitoarea desfășurare a evenimentelor depinde pe de-a-ntregul de poziţia englezilor.

— Ce legătură are poziţia englezilor cu războiul Germaniei împotriva rușilor ?

— Hitler are de gînd să încheie pace cu englezii. Păi și un copil își poate da seama că asta nu-i decît o nouă manevră de-a lui. Vrea să termine cu rușii, fără să fie deranjat. După aceea, se va arunca asupra Angliei. În această ipoteză, lumea se va împărți în trei sfere de influență : în Europa va fi Germania, în Extremul Orient — Japonia și dincolo de ocean — Statele Unite ale Americii. Asta e periculos și inadmisibil ! exclamă O'Kelly. Pe față i se citea îngrijorarea. Va veni ziua în care Germania, ajutată de Japonia, va întoarce armele împotriva noastră. Și atunci va fi sfîrșitul, înțelegeți ? Aici e cheia misterului pentru descifrarea visurilor de dominație mondială ale lui Hitler !

— Admiteți că englezii vor accepta pacea, după ce Hitler i-a mințit de atîtea ori ?

— Multe vor depinde de atitudinea guvernului nostru. Dacă intrăm în război de partea lor, atunci englezii nu vor încheia pace cu Hitler. Și după toate probabilitățile, vom intra !...

— Mi s-au încurcat toate în cap !... Intrînd în război de partea englezilor, noi, americanii, ajutăm Rusia comunistă. E posibil oare ? Spuneați cîndva că singura forță capabilă să se opună epidemiei comuniste este Germania, cu un fanatic ca Hitler în frunte...

— Dragul meu, în politică totul e cu putință !... Dacă Hitler s-ar fi mulțumit cu cotropirea Cehoslovaciei și anexarea Austriei, întorcînd apoi armele împotriva rușilor, noi l-am fi susținut pe toate căile ! Dar în momentul în care s-a întins peste toată Europa, și nu numai peste Europa... În prezent, important e ca să-și rupă colții de ruși ! Oricum s-ar termina războiul, ambele părți vor fi serios vlăguite. Rușii nu se vor supune ușor nemților, vor lupta pînă la ultimul ! Ei bine, abia atunci ne vom putea impune și noi voința în lume ! O'Kelly se aplecă și adăugă în șoaptă : serviciile noastre de informații au aflat că Hitler a hotărît să facă un pas riscant. În prima jumătate a lui mai, înaintea începerii campaniei împotriva rușilor, vrea să trimită la Londra pentru negocieri pe Rudolf Hess, omul său cel mai apropiat. Hess va zbura în Anglia, pasă-

mite din proprie inițiativă. Calculul e simplu : dacă englezii îl primesc și sînt de acord să trateze, Hess va căpăta împuternicirile de rigoare, dacă nu, nemții îl vor declara trădător și afacerea se va încheia... Dar ajunge despre asta, mai bine să bem !... Povestiți-mi cum v-ați aranjat, ce mai faceți ?

Vasili nu avea chef de discuții inutile. Voia să termine masa cît mai repede, ceea ce și făcu. Îl conduse pe O'Kelly la hotel și apoi se duse în grabă la pensiunea unde locuia Stambulov: Nu-l găsi acasă. Nu-i mai rămînea decît un singur lucru : să se înarmeze cu răbdare și să aștepte pînă dimineață. Se culcă, dar somnul nu se lipea de el. Rudolf Hess era al doilea personaj principal în partidul național-socialist și succesorul oficial al lui Hitler... Poate că în acest moment se îndreaptă spre aeroport ca să plece în Anglia, iar la granița polono-sovietică hoardele fasciste se pregătesc să atace Uniunea Sovietică. Nu, nu-i rost de dormit !

Se sculă și, în vîrful picioarelor, ca să n-o trezească pe Liza, se duse în sufragerie, de unde telefonă la pensiunea lui Stambulov. I se răspunse că „domnul Stambulov doarme". Vasili rugă să fie trezit și chemat la telefon.

— Aici Kocek, spuse el, auzind vocea somnoroasă a bulgarului, scuzați-mă că vă deranjez așa tîrziu. Vă rog să veniți imediat la mine acasă ! Avem o treabă urgentă ! Vă aștept în stradă !

Se îmbrăcă, deschise binișor ușa și coborî. Era o noapte caldă, înstelată. O tăcere profundă domnea peste oraș... Luminile de la ferestre se stinseră de mult. Geneva dormea un somn liniștit... Iar între timp, în birourile lor enorme, generalii nemți, aplecați deasupra hărților, pregăteau moartea poporului sovietic.

Un zgomot de pași îl trezi din meditație. Luîndu-l pe Stambulov la braț și plimbîndu-se pe străduța pustie, Vasili îi povesti cele aflate.

— Cred că înțelegeți că nu putem pierde nici o clipă ! aceste informații trebuie să ajungă la „tata" cel mai tîrziu la ora unsprezece dimineața, spuse Vasili.

— Nu știu ce-i de făcut... Curierul a plecat, iar celălalt nu vine decît peste cinci zile. Încercăm să trimitem o telegramă cifrată ?

— Nu, e riscant. Nemții o pot intercepta !

— Am găsit ! exclamă Stambulov. Cunosc aici un radioamator. Emite noaptea. Am folosit și eu o dată această cale. Mă duc la el și chem Moscova. După ce capăt răspunsul, dictez telegrama pentru „tata". Pînă cînd se vor dezmetici nemții ca să înceapă interceptarea, totul se va termina. N-o să aibă timp să retranscrie nici măcar o frază și telegrama va fi la Moscova !

— Radioamatorul ăsta e un om de încredere ? Va fi de acord să transmită la Moscova o asemenea telegramă ?

— Auzi întrebare ! Păi, altfel n-aș fi rămas în relații cu el... Să nu pierdem vremea, scrieți repéde textul. Pînă în zori, trebuie să terminăm !

A doua zi, la birou, la privirea interogativă a lui Vasili, bulgarul făcu discret un semn afirmativ din cap. Asta însemna că totul e în ordine și planurile lui Hitler sînt deja cunoscute la Moscova.

Vasili răsuflă ușurat și se apucă vesel de treburile obișnuite.

La 12 mai, informațiile date de O'Kelly s-au confirmat ; lumea întreagă a aflat că, la 10 mai, Rudolf Hess, pilotînd personal un avion militar, a decolat de la Augburg, luîndu-și zborul spre Scoția. Inițial, avusese intenția să aterizeze pe moșia lordului Hamilton pentru ca, prin intermediul lui, să înceapă tratativele cu guvernul englez. Dar a avut ghinion : i s-a terminat benzina. Oaspetele nechemat s-a aruncat cu parașuta, fiind reținut de localnici și predat autorităților.

Autoritățile engleze l-au internat, iar hitleriștii, dîndu-și seama că stratagéma nu le reușise, l-au declarat nebun, l-au destituit din toate funcțiile pe care le deținuse, ba au luat și măsuri represive împotriva rudelor sale.

Ascultînd comunicatul difuzat de un post de radio german, Vasili se gîndi că povestea cu Hess a ajuns în timp util la Moscova. Dar faptele demonstrau și veridici-

tatea celuilalt aspect al informațiilor obținute și anume pregătirea agresiunii împotriva Uniunii Sovietice. Războiul bătea la ușă.

Vasili își pierduse liniștea, umbla încruntat, gînditor, nu putea dormi noaptea și, cum apăreau zorile, deschidea îngrijorat aparatul de radio. Cumpăra toate ziarele care se găseau la chioșcuri.

În dimineața zilei de 22 iunie, după difuzarea unui marș războinic, radio Berlin anunță că trupele germane au pătruns pe teritoriul Rusiei Sovietice și, înfrîngînd rezistența îndîrjită a inamicului, au ocupat numeroase localități.

Așa a început, pentru Vasili și Liza, războiul.

Primul lor gînd a fost să se întoarcă imediat acasă, să-și apere țara cu arma în mînă. Vasili îi scrise „tatii", dar se alese cu o săpuneală zdravănă. „Tata" răspunse că nu se așteptase la atîta neseriozitate tocmai de la el. „Dar tu unde te afli ? Oare nu ești în linia întîia ?" întreba „tata" și încheia scrisoarea cu niște cuvinte care aduceau a ordin : „Scoate-ți din cap ideile astea, înarmează-te cu răbdare și așteaptă ! Informează-ne despre tot ce izbutești să afli ! Nu neglija nici cel mai mărunt indiciu. În război nu există lucruri mărunte ! Dacă nu vei reuși să faci prea multe la început, nu te amărî și așteaptă să-ți vină apa la moară..."

Au început zile grele. Radioul german transmitea comunicatele militare de cîte cinci-șase ori pe zi. Propagandiștii nemți își trîmbițau fără încetare victoriile repurtate pe frontul de răsărit. Biroul de informații sovietic menționa zilnic denumirea localităților părăsite. Tristețea și jalea deveniseră insuportabile. Uneori, Vasili nu se simțea în stare să facă nimic... Și așa s-au scurs zile, săptămîni și luni în șir.

Spre toamnă, fasciștii ajunseră în apropierea Moscovei ; generalii nemți se lăudau că văd cu binoclul turnurile Kremlinului.

Și deodată, ca la comandă, agențiile telegrafice și posturile de radio din lumea întreagă au început să vor-

bească despre extraordinara împotrivire a rușilor. Paginile ziarelor erau pline cu relatări despre eroismul armatei sovietice, iar unii observatori militari remarcau că victoriile germane din primele luni ale războiului au luat sfîrșit și că, după cum se vede, ultimul cuvînt va aparține rușilor. Nemții începeau și ei să se vaite de greutățile războiului din răsărit, de vreme proastă, de frig și de lipsă de drumuri.

Ca un trăsnet căzut din senin a venit știrea care anunța că armata sovietică a trecut la ofensivă și a zdrobit lîngă Moscova o grupare importantă de trupe hitleriste. Era limpede : rușii au destrămat mitul invincibilității armatei germane.

La începutul primăverii lui 1942, Lemke a venit la Geneva. Îmbătrînise și era mai încruntat decît oricînd.

— Domnule Kocek, aș vrea să discutăm ceva foarte serios, începu el imediat după ce îl salută pe Vasili. Apoi controlă dacă ușa biroului este bine închisă. Spuneți-mi, aș putea să mă bizui pe ajutorul dumneavoastră ? Nu, nu acesta e cuvîntul ! Aș putea conta pe protecția dumneavoastră, și, corectîndu-se pe loc, asta numai în cazul că s-ar ivi o asemenea nevoie... Colaborez cu dumneavoastră din prima zi în care ați sosit în Germania și v-am ajutat cu ce am putut.

— Am apreciat întotdeauna la justa valoare ajutorul pe care mi l-ați dat, dragă domnule Lemke. Vasili înțelegea încotro bătea neamțul.

— Să vorbim deschis și să spunem lucrurilor pe nume, așa cum se cade între bărbați, continuă Lemke. Nu știu cum o fi pentru alții, dar pentru mine problema este clară : din moment ce nu i-am putut distruge din mers pe ruși și n-am reușit să ocupăm Moscova, înseamnă că am pierdut războiul !... Toate calculele lui Hitler s-au bazat pe un război-fulger, însă lucrurile n-au ieșit cum a vrut el. Nu sînt tînăr și mi-aduc bine aminte de înfrîngerea din 1918, de rușinea de la Versailles, de ocupație, de pedepsirea criminalilor de război și așa mai departe... Sînt convins că aceleași lucruri se vor repeta și acum,

numai că vor lua proporții mult mai vaste. Nu cred că rușii ne vor ierta pentru cele făcute la ei. Am fost de două ori pe frontul de est pentru a rezolva niște treburi ale secției noastre și am văzut cu ochii mei orașe și sate pîrjolite, exterminarea în masă a populației pașnice... Iar englezii la rîndul lor ne vor aminti de Dunquerque, Londra, Coventry... Și americanii... Aproape toată lumea e împotriva noastră... Pentru a scăpa cu viață după acest război, trebuie să ai protectori...

— Spuneți-mi, domnule Lemke, credeți chiar serios că ați pierdut războiul ?

— Nu l-am pierdut, dar îl pierdem. Este o mică diferență !

— În cazul acesta, vă promit ferm că voi atesta în fața învingătorilor meritele dumneavoastră și vă voi asigura protecția autorităților americane. Pînă atunci însă sper că veți continua să colaborați activ cu mine. Apropo, cum stăm cu scoaterea familiilor din Franța ?

— Totul e în regulă ! Dacă vor fi de acord să-mi plătească și dacă mi se vor indica adresele, eu obțin permisele de ieșire din țară. Cred că mă înțelegeți : acum, mai mult ca oricînd, sînt obligat să mă preocup de viitorul meu.

Vasili îi dădu lui Lemke cinci mii de dolari și adresa lui Saryan.

— Asta, ca încercare ! În caz că lucrurile se vor termina cu bine, atunci veți primi și alți bani, îi promise el lui Lemke.

Zilele se scurgeau... Vasili era nevoit să se ocupe mai ales de lucruri mărunte, adică de sistematizarea datelor obținute din diferite surse și de transmiterea lor la Moscova. Liza lucra enorm — citea în fiecare zi gazetele nemțești, englezești și franțuzești, extrăgînd, pe baza unor relatări, la prima vedere neînsemnate, date esențiale pe care i le comunica apoi lui Vasili. Acesta, la rîndul său, le tria și le transmitea acasă.

Pentru Vasili și Liza sosirea lui Saryan și a Jeannettei la Geneva a fost o adevărată sărbătoare. Întreru-

pîndu-se unul pe altul, soții Saryan le povesteau pe-ntrecute viața pe care au dus-o în Franța ocupată.

— Francezilor le-a prins bine faptul că au văzut fascismul de aproape, spuse ziaristul. Foarte puțini sînt cei care colaborează cu ocupanții. Chiar și oamenii care pînă mai ieri se situau în extrema dreaptă au devenit acum antifasciști și în majoritatea lor participă la mișcarea de rezistență.

Bucuria de a se găsi printre prieteni nu a durat mult. Saryan era o fire prea dinamică pentru a sta cu mîinile încrucișate. După puțin timp, ziaristul plecă la Londra ca să participe la activitatea comitetului de eliberare a Franței.

Dintre membrii familiei Borrault, doar patru au putut fi expediați în Portugalia, ceilalți fuseseră arestați de Gestapo...

Aflînd de înfrîngerea trupelor germane la Stalingrad, Vasili și Liza au sărbătorit acasă evenimentul ca pe o mare bucurie. Numeroși politicieni realiști din Apus și chiar din Germania au fost obligați să-și revizuiască pozițiile.

Sosit din nou la Geneva, Lemke îi aduse lui Vasili o scrisoare de la maistrul Hermann, transmisă prin Müller. Scrisoarea era plină de aluzii și fraze confuze. După ce o studie cu atenție, Vasili înțelese că era vorba despre generalii care socoteau că Hitler duce Germania către catastrofă.

Generalii nemți împotriva lui Hitler ! Asta era ceva nou, neobișnuit ! Știrea merita să fie comunicată imediat „tatii".

Din scrisoarea de răspuns a „tatii" se vedea că Vasili apreciase bine situația. I se cerea să afle amănunte : cine sînt generalii, ce scopuri își propun, ce urmăresc. Dacă sînt hotărîți să ia poziție, să li se acorde tot sprijinul. Pentru asta trebuie să facă chiar imposibilul.

Cu concursul atotputernicului *obersturmbannführer*, Vasili îl trimise pe Stambulov la Berlin ca să discute cu conducătorii mișcării ilegale și, pe cît se poate, să-i ajute.

Stambulov se întoarse repede. După cum aflase acolo, serviciile de informații americane reușiseră să prindă firul. Fiind înștiințați despre existența unui grup de generali disidenți și despre legăturile lor cu ilegaliștii-antifasciști, agenții americani din Berlin s-au hotărît să întreprindă o provocare fără precedent : pentru a avea posibilitatea să dirijeze în direcția dorită acțiunile generalilor nemulțumiți, au predat Gestapoului grupul lui Hans Weber. Agenții americani nu știau nimic despre al doilea grup de ilegaliști.

Din treizeci și trei de ilegalist au reușit să scape doar patru. Ceilalți douăzeci și nouă, în frunte cu Weber, au fost împușcați fără nici un fel de judecată.

Cînd a înțeles că revolta generalilor este condusă de serviciul de informații american, „tata“ i-a comunicat lui Vasili să nu se amestece în această problemă...

Între timp, Vasili află că nemții sondează prin reprezentanții Suediei posibilitatea unor negocieri separate cu America. Și într-adevăr, după scurt timp, au început să apară la Geneva înalte personalități militare fasciste îmbrăcate în civil.

Ca din „întîmplare“, exact în aceeași perioadă, a sosit la Geneva și ambasadorul Statelor Unite în Elveția.

Cu ajutorul omniprezentului Stambulov, Vasili îi cunoștea fiecare mișcare.

Nu după mult timp a descins la Geneva și domnul Dulles-junior în persoană, iar de la Berlin au venit cîțiva generali care susțineau că se află într-o călătorie neoficială.

Dulles adusese cu el o întreagă armată de consilieri și vreo douăzeci de detectivi cu bicepși solizi. Americanii ocupaseră în întregime un etaj al hotelului „Savoy“, opriseră accesul persoanelor străine și schimbaseră o parte din personalul de serviciu. Dulles era foarte retras, nu apărea nicăieri, nu se întîlnea cu nimeni.

În legătură cu sosirea lui la Geneva circulau tot felul de zvonuri. Se spunea — versiunea aceasta o lansaseră chiar americanii — că domnul Dulles, surescitat din cauza

activității sale intense, a hotărît să-și petreacă concediul de odihnă aici, pe malul lacului Geneva. Bineînțeles că nimeni nu credea o iotă. Vasili cunoștea exact motivele prezenței la Geneva a șefului spionajului american. Nici „tata“ nu dormea ! Cu mult timp înainte de sosirea lui Dulles, îl prevenise pe Vasili despre eventualitatea unor negocieri separate, duse fără știrea aliaților, între reprezentanții Germaniei și Americii. „Tata“ cerea insistent să se facă tot posibilul pentru a afla atît numele tuturor participanților, cît și conținutul tratativelor.

Ușor de spus : „Să se facă tot posibilul !“ Dar cum s-o faci ? Americanii s-au baricadat la etajul trei al hotelului „Savoy“, iar poliția locală îi păzește cu strășnicie.

Vasili începu în primul rînd să-i studieze pe oamenii care-l înconjurau pe Dulles. Spre uimirea lui, află că printre consilieri se numără și francezul Jean-Paul Marignet, vechiul său cunoscut de la clubul sportiv din Paris.

Încercarea de a lua legătura telefonică cu el nu avu succes ; la recepție nu i se comunică numărul camerei. Atunci, Vasili lăsă numărul său de telefon și rugă recepția să-l transmită lui Marignet.

Pe parcurs, mai află și un alt amănunt curios : paza delegației germane la Geneva fusese încredințată lui Otto Lemke și oamenilor săi.

Contrar tuturor așteptărilor, Marignet îi telefonă acasă lui Vasili în aceeași seară și îi propuse o întîlnire.

— Dacă n-aveți nimic împotrivă, ne-am putea plimba pe faleză ca să discutăm, spuse el.

Se întîlniră la ora nouă lîngă debarcader. După schimbul obișnuit de amabilități, Vasili îi propuse lui Marignet să facă o plimbare cu barca pe lac.

— Așa e mai bine ! Vom fi departe de ochii și urechile curioșilor, adăugă el.

Marignet căzu de acord.

După ce se îndepărtară la o distanță apreciabilă de mal, Vasili se opri din vîslit și se adresă francezului :

— Mă bazez pe discreția dumneavoastră și-mi permit să vorbesc fără ascunzișuri ! Situația mă obligă s-o fac.

Mă aflu aici ca cetățean american și reprezint interesele companiei petroliere „Standard Oil". Aceasta este poziția mea oficială. Esențialul însă constă în faptul că eu, probabil la fel ca și dumneavoastră, doresc fierbinte înfrîngerea Germaniei și eliberarea patriei mele ! Nu e nici un secret că azi rușii luptă de fapt împotriva hitleriștilor. Ei sînt cei care apropie ziua victoriei definitive asupra fascismului. Dar după cîte știu, americanii, în persoana domnului Dulles, se pregătesc să trateze cu nemții fără știrea rușilor.

— De unde știți ? îl întrerupse Marignet.

— Are vreo importanță sau schimbă asta cu ceva esența problemelor ?

— Nu, bineînțeles... Am întrebat numai pentru că misiunea lui Dulles este ținută în cel mai strict secret.

— Nu există secrete în lume pe care să nu le afle și alții... Aș vrea să cunosc părerea dumneavoastră. Credeți că americanii procedează cinstit față de aliații lor ruși ?

— Nu, răspunse scurt francezul.

— În cazul acesta, aș putea conta pe sprijinul dumneavoastră ?

— Ce fel de sprijin ?

— Aș vrea să aflu conținutul discuțiilor.

— Am și eu o întrebare : puteți să-mi spuneți, domnule Kocek, pentru ce vă trebuie aceste informații ?

— Pentru folosul cauzei !

— Cui sînt destinate informațiile ?

— Vă pot încredința că ele vor fi folosite în numele dreptății, răspunse evaziv Vasili.

Interveni o pauză lungă. Vasili înțelegea că, discutînd deschis cu Marignet, merge la mare risc. Dar chiar faptul că Marignet nu l-a refuzat pe loc, tot înseamnă ceva.

— Trebuie să mă mai gîndesc la propunerea dumneavoastră, răspunse, în fine, Marignet.

— Vreau doar să vă rog să țineți seama că este vorba despre viața a milioane de oameni și despre libertatea popoarelor, mai spuse Vasili înainte de a lua din nou vîslele.

Ajunși pe faleză, Marignet își luă rămas bun de la Vasili și îi promise că o să-i telefoneze a doua zi către seară.

Vasili n-avea de așteptat decît douăzeci și patru de ore, dar ce lungi i s-au părut orele acestea ? Se gîndea îngrijorat : și dacă Marignet refuză ? Odată, acolo, în Franța îl refuzase... Oare viața nu l-a învățat nimic ?

Pentru a nu pierde degeaba timpul, îl căută pe *obersturmbannführer.*

— Ce fel de prieteni sîntem noi, domnule Lemke ? Ați venit la Geneva și nici nu vă arătați la față ?

— Sînt foarte ocupat, păzesc prețioasele vieți a unei droaie de șefi, se scuză neamțul. Și apoi, nu mă îndoiesc că sînt pus sub urmărire. Cunosc eu bine cum merg treburile la noi. N-are rost să viu la dumneavoastră fără să am ceva urgent ! O să înceapă să plouă cu întrebări, se vor face diverse supoziții, vor apare bănuieli...

— Dragă Lemke, nu-mi puteți spune ce caută aici mărimile pe care le păziți ?

— Sînt convins că o știți la fel de bine ca și mine.

— Vreau să-mi confirmați...

— Bine, confirm : au venit să ducă tratative cu americanii ! Conducătorii noștri au înțeles, în sfîrșit, că lucrurile se îndreaptă spre catastrofă și că singura ieșire din situația creată este încheierea unei păci în vest și întreprinderea unui atac masiv în direcția rușilor. Dacă nu-i putem învinge, măcar să-i oprim, să nu-i lăsăm să intre în Germania !

— Văd că ați devenit un mare strateg. Vasili surîse.

— Cînd ești înconjurat numai de niște capete tari, devii fără să vrei !

— Veți participa la tratative ?

— Bineînțeles că nu, pe mine nu mă lasă să trec dincolo de holul hotelului „Savoy“ !

— Faceți-mi un serviciu amical, spuneți-mi numele și gradele participanților la tratative.

Lemke tăcu un timp, apoi dădu din mînă a lehamite și numi cinci generali.

Oferindu-i drept recompensă o sticlă de rom și trei cartușe de țigări, Vasili se despărți de neamț.

După întîlnirea cu Lemke, îi telefonă lui Marignet cu care stabili să se întîlnească tot pe faleză, la debarcader.

Marignet era agitat. Vasili înțelese lucrul acesta, ascultînd primele cuvinte pe care francezul le rosti după ce barca se depărtase de țărm.

— N-am dormit toată noaptea, începu el, m-am tot gîndit la propunerea dumneavoastră. Nu știu de ce, dar am hotărît să vă ajut! În toată povestea asta am o singură scuză: americanii, încercînd să-și trădeze aliații, procedează într-adevăr necinstit! Sper că urmașii nu vor condamna gestul meu și nu mă vor socoti trădător.

— Eu cred că toți oamenii de bună credință vă vor aprecia cum se cuvine, spuse Vasili.

Se învoiră în felul următor: Marignet va face însemnări scurte în timpul tratativelor, iar Vasili se va gîndi la modalitatea de a intra în posesia lor. Apariția repetată a lui Marignet pe stradă sau în localuri ar putea să trezească bănuielile americanilor.

Vasili și Stambulov își bătură mult timp capul ca să găsească un mijloc de a obține notițele lui Marignet. Pînă la urmă au stabilit ca francezul să-și facă însemnările pe o foiță de țigară pe care o va introduce într-un pachet de țigări; la o oră stabilită, în timpul plimbării, va arunca pachetul în cutia de gunoi din spatele hotelului. După cîtva timp, cineva îl va scoate de acolo.

— Dar pentru asta trebuie să avem un măturător al nostru, remarcă Stambulov.

— O să ne gîndim și la un măturător.

Vasili își aminti de antifascistul Dickmann, despre care îi vorbise cîndva „tata", și se duse la el. Dickmann era un om între două vîrste, destul de gras, cu obrajii roșii și cu părul lins. Lucra la un oficiu de turism.

— Ce să fac, va trebui să vă ajut, spuse Dickmann după ce îl ascultă pe Vasili. O să căutăm un om de încredere și îi facem rost de o salopetă de măturător; la ora

stabilită va trage căruciorul lîngă cutia de gunoi pe care o veți indica...

După cum se convinsese Stambulov, aceste cutii erau golite de trei ori pe zi, la orele șapte dimineața, la trei după-amiază și la nouă seara. Întîlnindu-se a doua oară cu Vasili, Dickmann îi spuse că a găsit omul, i-a făcut rost de salopetă și de cărucior. Alegînd o oră matinală, făcură o repetiție care ieși bine.

Marignet nota în timpul ședințelor lucrurile esențiale ; dimineața punea însemnările într-un pachet gol de țigări pe care-l arunca în cutia de gunoi. Puțin mai tîrziu, însemnările ajungeau la Vasili.

După ce le traducea în rusește, Vasili le cifra, iar Stambulov le transmitea la Moscova în timpul nopții, cu ajutorul prietenului său, radioamatorul.

În felul acesta a luat cunoștință Moscova de conținutul tratativelor purtate între *mister* Dulles și generalii nemți.

★

Primăvara anului 1945... Războiul sîngeros, distrugător, fără precedent, se apropia de sfîrșit. Ostașii sovietici luptau acum pe pămîntul Germaniei fasciste. Ora răsplatei nu era departe...

Vasili, care se bucurase pînă atunci de o sănătate de fier, începea să-și piardă rezistența. Anii de încordare și de muncă primejdioasă lăsaseră urme adînci... Avea amețeli, simțea o slăbiciune în tot corpul, îl chinuiau insomniile. Liza insista ca Vasili să se odihnească puțin. Mult timp s-a opus, dar, pînă la urmă, pentru că se simțea din ce în ce mai rău, a fost nevoit să ceară companiei un concediu. Plecară împreună în Alpi. Liza spera că aerul curat de munte va fi cel mai bun leac pentru refacerea sănătății soțului ei, mai bun decît orice medicament și sanatoriu.

Odată, după o plimbare lungă cu schiurile, urmată de o masă copioasă, ședeau amîndoi la fereastră în holul

pensiunii la care locuiau. Zăpada proaspătă, afînată, scînteia în soare. Spre micuța așezare, pierdută undeva în munți, duceau doar niște urme de schiuri. În jur era liniște, nu se auzea nici un zgomot, de parcă în lume nu mai exista nimic — nici bubuitul tunurilor, nici sînge, nici moarte, nici vîlvătaia incendiilor.

Deodată Liza rosti încet :

— Ostașii noștri se apropie de Berlin, iar noi stăm aici și trîndăvim... Doamne, ce n-aș da să fiu acolo și să intru împreună cu ei în Berlin !... Să colind pe străzile cunoscute, să fiu eu însămi și nu doamna Kocek. Să pot spune cu voce tare că dreptatea a învins... Știi, Vasili, uneori mă simt chinuită de rușine : nu pot să nu mă gîndesc că, totuși, în toți acești ani am lîncezit în spatele frontului ; iar acolo oamenii luptau de-adevăratelea.

Vasili se încruntă, tăcu o clipă, pentru a nu fi prea aspru în răspuns, și spuse :

— Nu mă așteptam să aud tocmai de la tine, draga mea, așa ceva. Cum, adică noi nu ne aflăm în prima linie ? Oare mai e nevoie să-ţi explic tocmai ţie că soldaţii noștri se află acum sub zidurile Berlinului și datorită activității noastre ?

— Totuși...

— Nici un „totuși“ ! Ne vom întoarce curînd acasă și ne vom întoarce cu capul sus. Chiar dacă nu vom fi întîmpinați cu pompă, chiar dacă nu vom fi încununați cu lauri, noi vom ști că nu ne-a fost ușor, că am făcut tot ce am putut face ! Și, crede-mă, zău, a fost nespus de greu să facem ceea ce am făcut, al naibii de greu...

Își așează mîna lui mare și puternică peste mîna Lizei care îi zîmbi puțin jenată.

EPILOG

În august 1945, în fața clădirii comandamentului sovietic din Berlin se opri o limuzină elegantă. La volan se afla un bărbat de statură atletică, elegant îmbrăcat ; alături de el ședea o femeie cu o înfățișare atrăgătoare.

Bărbatul coborî din mașină și, trîntind portiera, intră în clădire cu pasul sprinten, sigur de el.

— Trebuie să-l văd pe comandant, se adresă el subofițerului de serviciu în cea mai curată limbă rusă.

— Cine sînteți și de unde veniți ? se interesă plutonierul.

— Sînt american și am o problemă foarte urgentă cu comandantul, răspunse străinul.

Subofițerul plecă să raporteze și în curînd se întoarse spunînd :

— Comandantul e foarte ocupat și nu vă poate primi acum !

— Înțelegeți-mă, vă rog, am o problemă importantă care nu suferă amînare. Rugați-l pe domnul comandant să-mi acorde cinci minute.

Plutonierul se duse din nou la comandant.

— Tovarășe colonel, americanul se ține scai de mine, zice că are ceva foarte important, care nu suferă amînare.

— N-am timp de pierdut cu el ! răspunse colonelul, fără să ridice ochii de pe hîrtiile ce le avea în față.

— Tovarășe colonel, oricum, e reprezentantul unei națiuni aliate, pare simpatic și vorbește rusește la fel de bine ca noi.

— Bine, dacă e simpatic, cheamă-l !

Americanul intră în birou cu două geamantane : unul mare și unul mai mic. După ce le puse jos, se adresă colonelului :

— Tovarășe comandant, în geamantanele acestea se află valută străină, vă rog chemați pe șeful serviciului de informații sovietic să-i pot preda banii.

Comandantul se uită mirat la vizitator.

— Spuneți-mi, în primul rînd, cine sînteți dumneavoastră ?

— După pașaport sînt cetățean al Statelor Unite ale Americii și mă numesc Jaroslav Kocek. Pe limba noastră sînt pur și simplu... tovarășul Vasili. Mă duc acasă și n-o să car după mine ditamai grămada de valută străină. E mai bine s-o predau reprezentanților serviciului nostru de informații și să păstrez numai o chitanță.

Comandantul dădu înțelegător din cap, îl invită pe Vasili să ia loc și-l chemă pe maiorul de la serviciul de informații. Cînd apăru ofițerul, comandantul îl prezentă zîmbind pe Vasili.

— Vă rog să primiți acești bani și să-mi dați o chitanță, îi spuse Vasili maiorului. În geamantanul acesta — Vasili arătă spre cel mare — sînt o sută treizeci și cinci de mii de dolari și două sute optzeci de mii de franci elvețieni, iar în cel mic sînt cinci mii cinci sute de dolari. Locuind în străinătate aproape cincisprezece ani, m-am ocupat de comerț și banii aceștia i-am cîștigat. În fiecare lună am luat o anumită sumă pentru cheltuielile personale. Totul e înregistrat. Din aceste sume am pus deoparte trei la sută pentru cotizația de partid.

— Cotizațiile de partid nu le pot primi, răspunse pe loc maiorul.

— Nici nu-i nevoie ! Dați-mi doar o chitanță în care să indicați suma. Restul îl descurcăm noi acasă.

În colecția «ENIGMA»

au apărut:

Acuña Ignacio Cárdenas	Enigma unei duminici
Heyfetz Mihail	Secretarul poliției secrete
Hansjörg Martin	Curiozitate periculoasă
Sinclair Michael	Pactul dolarului
Semionov Iulian	Strada Ogariov nr. 6
Wallace Edgar	Substituirea

în pregătire:

Cheyney Peter	Ultimul pahar
Fiker Eduard	Itinerariul sicriului de zinc
Frutterro și Lucentini	Doamna de duminică

editura univers

Lei 13,50